D E

ANTIQVITATE, ET VARIA TARENTINORVM FORTVNA,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

LIBRI OCTO.

IOANNE IVVENE EORVM CIVE AVCTORE.

CVM TRIPLICI INDICE, CAPITVM, Scriptorum, & rerum memorabilium.

Ad usu Fran.ci de Longobardis Ord.is Minimoru

NEAPOLI,

Apud Horatium Saluianum. M. D. LXXXIX.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VIT. EMANUELE

AD ILLVSTRISSIMVM, ET REVERENDISSIMVM DOMINVM LÆLIVM BRANCATIVM TARENTINORVM ARCHIEPISC.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

TARENTINAM hiſtoriam non eo quidem animoab initio ſcripſeram, Prȩſul ampliſsime, vt poſſe aliquando in lucem prodire, et ab omnibus legi ſperarem, quia & ob vetuſtatem adeò mihi obſcura videbatur, vt non ſic facilè ederetur, quȩ perſpicua cȩterarũ vrbium more, quandoq; innoteſceret: & ipſe profectò à labore, quem inchoaueram, penè deſiſtere cogitabam, tentatiq; operis me pœnituerat, cum quȩ diſperſa erant, tanquam Oſiridis, Abſyrtiq; diſiecta membra ex varijs in vnũ quaſi corpus locis collecta redigere, & quȩ tandiu exanimata, mortuaq; iacuerant, ad vitam cogerer quodammodo excitare. Adhæc tanta erat veterum monumentorum, & librorum inopia, ex tot domorum, tot vrbium incendijs, quȩ ab hoſtibus tota Italia, non modò regio noſtra fuerat perpeſsa; tanta literatorum hominũ paucitas, quorum in re adeò occulta, ne dicam perplexa, atq; à memoria noſtra maximè remota, opus erat, vt lectione, familiaritate, ac colloquio deſtitutus, hic apud nos quid veri, quidue certi ſcriberem, non perſpicere viderer. At vbi primum & literis multorum, & certis nuncijs audiui, Gregorio xiij. feliciſsimȩ recordationis Pontifici maximo, qui optimè perſpexerat bonam erga te opinionem ac liberalitatem Pij V. prȩdeceſsoris ſui (iam enim ſciuerat is, quod pijs Neapoli operibus ab adoleſcentia vacaueras, & Incurabiliũ hoſpitali magna in pauperes Caritate, domibus etiam ibi paratis te addixeras) & Philippo Auſtrio Regi noſtro tam potentiſsimo, quam prudentiſsimo placuiſſe, vt Hieronymo S. R. E. Cardinali de Corrigio vita functo in Tarentinorum Archiepiſcopum tu prȩcipuè ex tam multis Surrẽtina Eccleſia dimiſ-

ſa ſufficereris, cœpi ſtatim de te mihi polliceri ea omnia, quę ab Heroe
magnanimo, quę à peruigili paſtore, quę à parente tandem amantiſſi
mo eſſent cuiq; expectanda: Cogitauiq; benè cum laboribus meis actũ
eſſe, & ſpe maxima erectus dixi meum, dixi cum ijs omnibus, qui me
amabant, hęc profectò erit via certiſſima, per quam lucubrationes hu
iuſmodi nõ diutius occultentur, non deſpiciantur, non mutilę iaceãt,
ac imperfectę, ſed tuo clariſſimo protectę nomine latiſſimè pateant,
amentur, perficiantur. Et quidem illud ipſum, quod futurum erat,
praſagiuit animus, neq; non modo non falſus eſt, ſed omni etiam ora-
culo ferè veracior, id quod res erat, pręſenſit. Vix enim te ad nos rece
piſti cum pontificia dignitate, qua à duobus totius Chriſtianę Reip.
principibus maximis digniſſimus fueras exiſtimatus, vix in Regia
hac Vrbe noſtra honorificentiſſimè fuiſti exceptus, vix (inquam) in
tuam Eccleſiam ab omnibus Tarentinorum ciuium ordinibus, illisq;
frequentiſſimis alacri comitatu fuiſti deductus, et ſtatim me in tuo-
rum contubernium cooptaſti, cooptatumq;, quę tua eſt liberalitas, &
propenſum in viros aliqua virtute inſignes & pręditos ingenium, lar
gam porrigendo dexteram ſuſtentaſti, ac mea ſtudia, qualia, et quã-
tulacumq; illa eſſe perſpexeras, heroica familia tua antiquiſſima, ſem
perq; illuſtris magnitudine fouiſti: neq; tot contentus officijs, quę plu-
rima fuiſſe noſtri omnes perſpexerunt, me Neapolim vſq; patriam
tuam pręclariſſimam ferè inuitum vnà tecum adduxiſti, ibiq; nõ in
deſidia atq; ocio viuere, non in familiaribus tuis, vel tuorum negocijs
occupari, ſed in illis tantum ſtudijs, quę deliberationi meę deſeruirẽt,
voluiſti, modò, libris ex refertiſſima tua bibliotheca, quam multos ab
hinc annos pro ſacerdotum in eodem Incurabilium hoſpitali commo-
rantiũ collegio compararueras, aliorumq; peruoluendis, modò doctiſſi-
mis viris (qui nõ pauci fuerũt) conſulẽdis, vt quid pręter ea, quę ipſe
domi annotaueram, ſciri poſſet, quodq; me latuerat, à prima Vrbis
noſtrę erectione, ad hęc vſq; tempora cum perdidiciſſem, ſcribendi ſty
lo deducerem elegantiore. Et iam ad Colophonem (vt aiunt) res de-
uenerat ſummaq; operi manu impoſita, nihil erat reliquum, pręter
vnum, vt ſcilicet liber ad promum perueniret: id fieri haud quaquam
poterat, niſi ad pręlum aſportaretur. Et iam decreueras me tecũ vnà
Almam Vrbem ſacratorum liminum viſitationem obiturus adduce
re, vt inde opus exiret excuſſum, cum aduerſa, quę mortaliũ omniũ
commu-

communis eſt miſeria, detentus valetudine non abſq; vitæ diſcrimine non modo eò non es profectus, ſed tuo nomine alios delegaſti, id quod & ex ſupplici libello, et ex literis ab Antonio Carafa Cardinali ampliſſimo ad te datis, atq; in extremo opere adſcriptis apparet. Vnde oportuit, vt Neapoli id perficiendum curares, benignitati cum nouam, tū excellentiorem adijciens benignitatē, ære tuo, quicquid impenſo opus eſſet perſoluturus. Vtq; à liberalitate id ortum tua, quod res erat, ac beneficentia, non aliunde, neq; ab Ambitione, cui ſemper te inimicū exhibuiſti, omnes cognoſcerent, omnes quaſi manibus attrectarent, nequaquā paſſus es, vt tibi adeò de me his tam multis, alijsq; perceptis officijs optimè merito, ſed ciuibus meis, quos tu ſemper vt filios iam inde ab initio pontificatus tui amaueras, atq; inſtruxeras, & quos hodie vt Cariſsimos habere, amplexariq; omni (vt ille dixit) officio ac potius pietate non deſinis, opus ipſum dicaretur. quod ſic factū eſſe planè conſtat, ipſos enim ſolos alloquor, ipſis rationem conſilij mei aperio, ipſis cur tam diu ad operis emiſsionem cōmoratus ſim, reſpondeo Hæc ſcripſi, vt ab alijs tanta erga me tua proſpiceretur munificentia, cui mea vtinā par eſſet grati animi ſignificatio, vt ſatisfaceret. Sed illud certiſsimū fore confido, vt ſemper me plurimū tibi debere & domi, et foris profitear, tibi (inquam) quem ſemper eum eſſe iudicaui, ſemper alijs, quando opus fuit, prædicaui, & quoad uiuā prædicabo, qui apud nos prodeſſe magis, quam præeſſe videreris, totusq; in eo eſſes, ne vllū abs te prætermitteretur officium, quod optare, aut certè ſperare poteramus à Præſule religioſiſsimo, & à patre erga filios indulgentiſsimo. Eſt & alterum, quod, cum aliud præſtare nequeam, me nunquā præteriturum, ſed dum ſpiritus hos reget artus aſsiduè me obſeruaturū promitto, ac recipio, vt Deum optimum maximū pro tua dignitate ac ſalute aſsiduè exorem; è vita enim tua, cum caput ſis, noſtram omnium, qui membra ſumus pendere, vt ſoluto ac quieto viuamus animo, non modo Surrentini, quibus antea præfueras, ſed multi ex noſtratibus experimento profitentur, ij præſertim, qui aliquando alterius fuiſſe ſententiæ demonſtrarunt. Vale.

Illuſtriſsimæ & Reuerendiſsimæ Amplitudinis tuæ

Humilis ac perpetuus ſeruus

Ioannes Iuuenis Tarentinus.

CARMINA AB OCTAVIO SCALFO
SANCTIPETRINATE ARTIVM MEDICINÆ DOCTORE, ET PHILOSOPHO MISSA.

LAVDABVNT alij Creten, Colophona, Rhodumq;,
Neſtoriamq; Pylon, Macariamq; Cyprum,
Aut Menelaoam Sparten, patriaſq; Mycenas,
Nulla Tarentino gratior ora ſolo.
Hanc Deus ipſe manu pater æquoris edidit Vrbem,
Et ſua vel geminis mœnia cinxit aquis.
Inq; vicem ludunt vario freta concita motu,
Altera in alterius profluit vnda ſinum.
Et quamuis pateat cunctis mare puppibus vnum,
Non patet inuita puppibus Vrbe fretum.
Faucibus anguſtis, & iacta mole ſuperbus
Eſt aditus, clauſi gurgitis vna via.
Hic ſine lite domos poſuere in limine ciues,
Tutaq; ſecuris mœnia facta viris.
Cærulaq; alludit vicini gurgitis vnda
Ante fores Vrbi, ciuibus ante pedes.
Non metuunt Cilicum venturas nocte Carinas,
Neue ferat patrias nauita penus opes.
Non circumfuſas acies, non arma Gelonum,
Non ea, quæ poterunt caſtra mouere Getæ;
Vrbs gemino præcincta mari, gratiſsima tellus
Agricolis, grata & militibus patria.
Auſaq; Romanas olim contemnere turmas,
Et prius excidium, quam leuiora pati.

CATALDI MORONI TARENTINI
CARMEN.

QVAM patriæ debet ciuis, tam ſoluit, & addit
Plura Tarentinæ conditor hiſtoriæ.
Pro patria ſit dulce mori, ſed vixeris vnà
Dulcius in totas notus olympiadas.

EIVSDEM.

ASPICE vt inuitis tenebris, & gurgite lethes,
Poſt ſua fata Taras ſydera noſtra colat.
Dormierat, nomenq; ſimul, cinereſq; ſepultos
Saxa eadem ſecum continuere diu.

Nunc

Nunc tamen excitum tumulo ſenſere parentem
Ciues, & lachrymas dedidicere ſuas.
Doctus Ioannes tot commoda reddidit vrbi,
Cuius ſæpè legent ſæcla futura decus.
Qui quia ſemper erit celebris, nec damna ſenectæ
Sentiet, à Iuuenum nomine nomen habet.

PAVLI PORTARELLI SACERDOTIS MASSENSIS. CARMEN.

HERCVLEI primus qui mœnia priſca Tarenti
Condidit, atq; Vrbi nomina clara dedit;
Auxerit illius quantum vel regna Phalanthus,
Iapygij blando tractus amore ſinus;
Et quam ſtruerit p̄clatæ robore gentis,
Extimuit cuius Martia Roma duces:
His faueat quantum terris clementia Cœli,
Vndarumq; pater, Liber, & alma Ceres,
Pandit Ioannes lingua facundus vtraq;
Fama Tarentini non minor ipſe ſoli.

ΓΑΣΠΑΡΟΣ ΠΙΞΞΑΡΕΛΛΟΥ ΤΑΡΑΝΤΙΝΟΥ
Τετράστιχον.

Ὅς κεν ἀναγνώσῃ τάδε, χαιρήσεις ἐρατεινῶν
Εὑρὼν ἱστορίας, καὶ πολὺ ὠφέλιμον.
Οὕνεκεν ἐκ λήθης ζοφοειδέος ἄστυ παλαιὸν
Λαμπρὸς Ἰωάννης εἷλκε Ταραντογενής.

ΚΑΤΑΛΔΟΥ ΜΩΡΠΝΟΥ ΤΑΡΑΝΤΙΝΟΥ
Ἑξάστιχον.

Εἰς αἰῶνας ἐμὴν αὐδήσει πατρίδα κόσμος·
καὶ γονέας αἰδῆς οὐκ ἔσεται λαθίμων.
Ἅψας γὰρ λύχνον φήμης θεοείκελε πρέσβυ,
Τεθνεώτων μνήμην ἤλασες ἐξ ἀΐδου;
Οὐ χάριν ἔχει χάριν σαυτῷ [illegible] πατρίς,
Εἵνεκα σεῖο λαβεῖν τὸν βίον ἀθανάτων.

Αὐτοῦ εἰς αὐτόν.

Ποντόμεδον μὴ πάλλε τάρας σὺν δῶρα τριαίνης,
Μηκέτι δελφῖνας ζεύγνυθι τοῦ πατέρος.
Πτέρυγας ἐν τούτοις δύο σοῖς μακάρεσσιν ἔθηκε
Δῖος Ἰωάννης τῇ δ' ἕνεχ' ἱστορίας.
Σχὲς μέρος ὧν κόσμου κρεπαίων σὺν δρίασεν ῥάβδον,
Ἀνθ' ἵππων δὲ πατρὶς πτέρυγας εὐλογίας.

ILLV-

ILLVSTRISSIMO, ET REVERENDISSIMO DOMINO LÆLIO BRANCATIO ARCHIEPISCOPO TARENTINO

IO. FRANCISCVS LOMBARDVS.

SPECTAT ad Hiſtoriam mollis quodcumq; Tarenti,
Læli docte tuus perdocet hoc Iuuenis.
Nobilis Archytas patriam illuſtrauit vt almam;
Sic Iuuenis claram, perſpicuamq; facit.
Læli ergo felix, tanto qui ornaris alumno,
Qui Cœlum tangit vertice, laude, manu.

FABII IORDANI IVRECONSVLTI CLARISSIMI.

CARMEN.

NOBILIS obſcura quondam ſub nocte Tarenti
Delituit, ſtygio fama ſepulta lacu.
Hanc Iuuenis reuocat, triſtiq; abducit ab Orco,
Et calamo longa in ſæcula reſtituit.
Sic Ciui, & Patriæ par ſurgit gloria, Ciui
Quod facit hanc Iuuenem, quòd tulit hæc Iuuenem.

FRATRIS AEGIDII SCALIONI CRYPTAMINARDENSIS HIRPINI Ordinis Minimorum.

CARMEN.

QVI cordi eſt Vrbis clariſſima facta Tarenti,
Noſcere, in hiſtoriam ritè redacta nouam;
Lumina ad hunc vertat ſcriptum miro ordine librum,
Quem Iuuenis docta texuit arte labor.
Illius hic patriæ diſcet cunabula caræ,
Et qui condiderit mœnia prima Taras;
Heroas priſcos cernet, ſeriemq; nepotum,
Qui celebres armis, quiq; fuere toga.
Quam ſuperi faueant Cœlo, terræq;, mariq;,
Et quam ſit flagrans relligione fides.
Ergo Tarentini Auctori perſoluitæ grates.
Daphnæaq; viri cingite fronde caput.

INDEX

INDEX CAPITVM, IN QVAE QVISQVE LIBER DISTINGVITVR.

Capita primi libri.

QVAE initio alicuius Vrbis deſcribendæ gra ia perquirantur. Cap. I pag 19
De Tara primo Vrbis conditore, quiq; de illo meminerint. Cap. 2. pag. 19
Taram quo de agimus, non eſſe illum, cuius in ſacra ſcriptura fit mentio. Cap 3. p. 22
Qua ratione falſi ſint pleriq; in Tara inueniendo. Cap. 4 p. 23
Taras cur Neptuni filius, & de ipſo Neptuno. Cap. 5. p. 25

Capita ſecundi libri.

DE Phalantho, qui Tarentum auxit, cuius filius, de oraculo illi dato, aduentu, receſſu, & morte. C. p. 1. p. 29
Tarenti epitheta pleraq; Phalanthi gratia à poetis & hiſtoricis notata. Cap. 2. p. 34
Alibi non eſſe huius nominis vrbem, obiter de ludis ſæcularibus, & aliquando aliud habuiſſe nomen. Cap. 3. p. 37
De ſinu Tarentino, & de Siciliæ nomine. Cap. 4. p. 39
De agro Tarentino. Cap. 5. p. 43
De forma, ambitu, & munitione Vrbis, ad hæc de inſulis occaſum verſus ſitis. Cap. 6 p. 49
De principatu Tarentino. Cap. 7. p. 52

Capita tertij libri.

QVI poſt Phalanthum Reges. Cap. 1. p. 54
De Archyta Tarentino. Cap. 2. p. 55
Commemorantur & alij illuſtres viri, qui inter Tarentinos recenſentur. Cap. 3. p. 64
Politiarum genera, & de ritu Tarentinorum. Cap. 4. p. 79
De Tarentinorũ nummis ac ſignis. Cap. 5. p. 82

Capita quarti libri.

DE Tarentini agri fertilitate. Cap. 1. p. 87
De Tarentinorum piſcatu aſsiduo. Cap. 2. p. 94
De Tarentinorum delicijs. Cap 3. p. 101
Quæ Tarenti accidiſſe ferantur. Cap. 4 p. 104

Capita quincti libri.

DE Vetuſtioribus Tarentinorum bellis. Cap. 1. p. 110
Bellum quod Tarentini geſſere cum finitimis barbaris. Cap. 2 p. 3
De Cleonymo Spartano, & Agathocle Syracuſanorum Tyranno. Cap. 3. p. 115
Quæ fuerit inter Romanos, & Tarentinos ſimultatis origo. Cap. 4. p. 116
Initium belli inter Tarentinos & Romanos. Cap. 5. p. 118
Metonis Tarentini oratio, ne Pyrrhus acceſſeretur. Cap. 6. p. 120
Cyneæ ad Pyrrhum ſermo de abſtinẽdo ad Italiam aduentu, belloq; ibi gerendo. Cap. 7. pag. 121
Pyrrhi naufragium in mari Ionio, quando Tarentum appulerit, & de Caduceatore ad Romanos miſſo. Cap. 8. p. 123
De errore ex armis regijs concepto: de Romano exercitu fugato, de numero occiſorum, & de Pyrrhi animo ob victoriam elato. Cap. 9. p. 125
De eo, quod Pyrrhus fecerit fugatis Romanis, illorum exercitus augetur: legatio Cyneæ: auctoritas Appij cæci. Cap. 10 p. 127
De Romanorum legatione, & Caij Fabricij virtute: quomodo Pyrrhum commonefecerint, & de mutuis donis. Cap. 11. p. 192
Secunda Pyrrhi, & Romanorum pugna apud Aſculum: acceſſitur Pyrrhus à Siculis, vt Carthaginienſes effugiret: Tarentum tandem remeat. Cap. 12. p. 132
Tertium & vltimum bellum inter Tarentinos, & Romanos per Pyrrhum, & de eius ab Italia receſſu. Cap. 13. p. 136

Capita ſexti libri.

DE fœdere inter Tarentinos & Carthaginienſes icto. Cap. 1. p 140
Tarentini quidam iuuenes Annibali promittunt ſui populi ſocietatem. Cap. 2. p 142
Annibal à Tarentino agro Caſtra mouet, & defectio quando fieri cœpta. Cap. 3. p. 143
De ſigno, quod Annibali iuuenes coniurati dederant pro aperiendo hoſtio. Cap. 4. p. 144
Annibal porta Temenetida Tarentum ingreditur. Cap. 5. p. 146
Philomenus porta altera iuxta conſuetudinem ingre-

ingreditur. Cap. 6. p. 148
Annibal quam humaniſsimè Tarentinos alloquitur. Cap. 7. p. 149
Annibal cum Tarentinis init de munienda vrbe conſilium. Cap. 8. p. 150
De Conſilio Annibalis pro oppugnanda arce, & de nauibus per vrbem tranſuehendis Cap. 9. p. 151
Accerſitur Annibal à Campanis, vtq; Tarentinorum arcem linqueret, exoratur. Cap. 10. pag. 152
Punica claſsis Tarentum è Sicilia accerſitur, & Tarentini bellum nauale gerunt cum Romanis. Cap. 11. p. 154
De Quincto Fabio maximo Coſ. qui Tarentũ à Carthaginienſibus recuperauit. Cap. 12. pag. 156
Prædæ à Romanis in expugnatione Tarentiua acquiſitæ declaratio. Cap. 13. p. 158
Quę gloria Fabium proſecuta ob captum Tarentum. Cap. 14. p. 159
Tarentum & Salentinos Prouincias, Tarentinos Municipes, & Colonos fuiſſe. Cap. 15. pag. 161

Capita ſeptimi libri.

Tarentum quando fuerit inſtauratum. Cap. 1. p. 162
Quid Longobardorum, quid Sarracenorum temporibus Tarenti euenerit. Cap. 2. p. 164
De Bohemundo primo Tarentinorum principe, Conſtantia vxore, & Bohemundo paruulo. Cap. 3. p. 167
Sequuntur & alij Tarentinorum principes à pagina 170. vſq; ad finem libri.

Capita octaui libri.

De Tarentina Eccleſia, & de aduentu principis Apoſtolorum, & Marci Euangeliſtę Tarentum. Cap. 1. p. 198
De Beato Cataldo. Cap. 2. p. 201
Quomodo fuerit inuentum corpus beati Cataldi, de eius tranſlatione, & de linguę inuentione. Cap. 3. p. 208
Connumerantur & alij Archiepiſcopi à folio 210. vſq; ad finem libri.

ELENCHVS SCRIPTORVM
QVOS IN HAC TARENTINORVM HISTORIA IOANNES IVVENIS AVCTORES HABVIT.

A.

ABLATIVS.
Acron.
Adagiorum liber.
AElianus.
AEmilius Probus.
AEneas Syluius.
Agathius.
Agellius.
Alcmeon.
Alexander ab Alexandro.
Ambroſius Calepinus.
Ambroſius Leo.
Ammianus Marcellinus.
Andreas Matthiolus.
Angelus Politianus.
Antiochus.
Antonius Auguſtinus.
Antonius de Turrecremata.
Antonius Galatheus.
Aphthonius.
Appianus Alexandrinus.
Archytas.
Ariſtophanes.
Ariſtoteles.
Ariſtoxenus.
Arnobius.
Artemidorus.
Athenæus.
Auſonius Gallus.

B.

Beda.
Baptiſta Pius.
Bartholomeus Platina.
Beroſus.
Blondus Forliuienſis.
Budæus.

C.

CAElius Rhodiginus.
Cæſar.
Callimachus.
Camillus Porcius.
Carolus Sigonius.
Caſſanæus.
Caſsiodorus.
Cato.
Catullus.
Cenſorinus.
Cicero.
Claudianus.
Claudius Marius Victor.
Clearchus.
Clemens Alexandrinus.
Columella.
Cornelius Celſus.
Cornelius Nepos.
Cratinus.
Cornelius Tacitus.

D.

Demoſthenes.
Didymus.
Diodorus Siculus.

Dioge-

Diogenes Laertius.
Dionyſius Apher.
Dionyſius Halicarnaſſeus.
Dionyſius Lambinus.
Dion.
Dioſcorides.
Diuus Antoninus.
Diuus Auguſtinus.
Diuus Hieronymus.
Dominicus Marius Niger.
Dominicus Pictimettius.
Donatus Grammaticus.

E.

ELyſius Calentius.
Empedocles.
Ennius.
Ephorus Cumanus.
Epicharmus.
Epicurus.
Epigramm. Græci Floril.
Etymologiaſtes.
Eudoxus.
Euphorion.
Euripides.
Euſebius.
Euſthathius.

F.

FAbius Pictor.
Fabius Quinctilianus.
Felinus.
Feneſtella.
Feſtus Pompeius.
Franciſcus Floridus.
F. Franciſcus Gonzaga.
Franciſcus Petrarcha.
Franciſcus Robertellus.

G.

GAlenus.
Georgius Lilius.
Georgius Trapezuntius.
Germanus Valens.
Gloſſa interlinearis.
Gorgias Leontinus.
Gregorius Trifernas.
Guarinus Veronenſis.
Guido Ruuennas.
Gulielmus Canterus.
Gulielmus Pontinus.
Gulielmus Rouillius.
Gulielmus Tyrius.
Gyrardus Lilius.

H.

HEnricus Glareanus.
Hercules Cioſanus.
Hermippus.
Hermogenes.
Hermolaus Barbarus.
Herodianus.
Herodotus.
Hieronymus Magius.
Hieronymus Mercurialis.
Hippaſis.
Hippocrates.
Horatius.
Hugo Falcandius.

I.

IAnus Parrhaſius.
Ianus Peluſius.
Ioannes Barrhius.
Ioanne Boccacius.
Ioannes Bohemus.
Ioannes Franciſcus Rubeus.
Ioannes Iouianus Pontanus.
Ioannes Lucidus.
Ioannes Magnus.
Ioannes Nauclerius.
Ioannes Sedennius.
Ioannes Stobæus.
Ioannes Tacuinus.
Ioannes Tzezes.
Ioannes Villanus.
Ioannes Zonora.
Iordanes.
Ioſephus.
Iouita Rapiſius.
Iſocrates.
Iulianus poeta.
Iulius Firmicus.
Iulius Pollux.
Iuuenalis.

L.

LActantius Firmianus.
Lampridius.
Leonardus Aretinus.
Lucanus.
Lucianus.
Lucius Anneus Seneca.
Lucius Florus.
Lucius Parthenopæus.
Lucius Taruncius Firmanus.
Lucillius poeta.
Lucretius.
Luctatius Grammaticus.

M.

MAcrobius.
Magiſter hiſtoris rum.
Marcus Antonius Moretus.
Marcus Antonius Sabellicus.
Marcus Pacuuius.
Marcus Varro.
Marinus Freccia.
Marſilius Ficinus.
Martialis.
Martianus Cappella.
Michael Ricius.
Myrtilus.

N.

NAEuius.
Natalis Comes.
Nicander.
Nonius Marcellus.

O.

ONufrius.
Oppianus.
Ouidius.

P.

PAlladius.
Pamphilus Siculus.
Paulus Diaconus.
Paulus Iouius.
Paulus Iuriſconſultus.
Paulus Mannuccius.
Paulus Oroſius.
Pauſanias.
Petrus Bembus.
Petrus Crinitus.
Petrus Victorius.
Philolaus.
Philoſtratus.
Phurnutus.
Pindarus.
Plato.
Plautus.
Plinius.
Plutarchus.
Poggius.
Polybius.
Pomponius Lætus.
Pomponius Mela.
Porphyrion.
Procopius.
Propertius.

Ptolemæus.
Pyladas,
Pythagoras.

Q.

QVadrigarius.
Quinctus Curtius.
Quinctus Marius Corradus.
Quinctus Septimius.
Quinctus Serenus.

R.

RAphael Volaterranus.
Rhinthon poeta.
Robertus Monachus.
Romulus Amaſæus.
Rondoletius.

S.

SAluſtius.
Scholiaſtes Theocriti.
Sempronius.
Seruius.
Sidonius poeta.
Sillius Italicus.
Solinus.
Sophocles.
Statius.
Stephanus Niger.
Strabo.
Suetonius.
Suidas.
Sulpitius.

T.

THales Mileſius.
Theocritus.
Theodorus Gaza.
Theognides.
Theophraſtus.
Theopompus Gnidius.
Theſaurus linguæ Græcæ.
Theſaurus linguæ Latinæ.
Thomas Fazelius.
Thucidides.
Tiraquellus
Titus Liuius
Trebellius.
Trogus Pompeius.

V.

VAlerius Antias.
Valerius Maximus.
Valerius Pierius.
Valerius Probus.
Varinus.
Vegetius.
Velleius paterculus.
Verrius Flaccus.
Victor poeta.
Vitruuius.
Virgilius.

X.

XEnophanes.
Xenophon.
Xiphilinus.

Z.

ZAcharias Lilius.
Zeno.
Zoſimus.

DE ANTIQVITATE ET VARIA TARENTINORVM FORTVNA.

LIBER PRIMVS.

IOANNE IVVENE EORVM CIVE AVCTORE.

PRAEFATIO AD CIVES.

VRBIS noſtræ hiſtoria, quam vt ederem, ſæpenumero poſtulaſtis, quotidianoq; conuicio efflagitaſtis, futuráne ſit literatis hominibus grata, non ſat ſcio. Atq; vt tamdiu de ea edenda ambigerem, rationes multis quidem partibus plures, & illæ (ni fallor) haud leues confluebant, quæ omnes vt meum apud me magis valeret conſilium, vtq; ab incœpto tunc deſiſterem, quãdo ſine famæ diſcrimine & poſſem & liceret, me commonebant. Res in primis Tarentina adeo ob vetuſtatem cimmerijs (vt aiunt) tenebris obſcuratur, totq; ſæculorum curſibus ab ætate noſtra remouetur, vt à primordio eam paruo aliquo volumine comprehendere nullo modo valerem; quin (vt cenſeo) ſcriptor ille inter latinos quidem tàm grauiſsimus, quàm eloquentiſsimus (quicquid de Patauinitate dicant) qui populi totius quondam orbis terrarum principis, ideſt Romanorum res geſtas miro artificio luculento ſermone lacteáq; ſua illa eloquentia à Troianorum clade ad Auguſtum vſq; Cæſarem eſt proſecutus, id tentare non auſus eſſet. Et cur noſtro hoc in argumento minus quam in ſuo trepidaſſet celebris illuſtriſq; nominis Liuius, ſi prima Tarentinorum origo Romanorum incunabulis vetuſtior abſq; vlla dubitatione cognoſcitur? Apud eos, qui veterum monumenta literis prodiderunt, erit qui nullo negotio inuenire queat, quo mundi naturæq; to-

tius anno, qua Olympiade, qua die, quáq; hora iacta fuerint Vrbis Romæ fundamenta: at noſtra maconia, quis vnquam certò legiſſe contendet, cum primùm erecta fuerint? Natalis dies illius Parilia eſt appellatus, hoc eſt (vt multi interpretantur) ante diem xi. Kal. Maias: at huius noſtræ qui primus annotetur, neque audiſſe, neque legiſſe ad huc memini. Si annum ab Orbe condito in illa quæres, quatermilleſimum quadringenteſimum ac quadrageſimum notauit Euſebius. Si Olympiadem, ſextam refert, annumq; eius tertium ex Solis deliquio admirabili nec aliàs viſo Lucius Taruntius firmanus Mathematicorum præſtantiſsimus. Si denique diei ipſius horam, ſecundam, & ante tertiam Ioue in Piſcibus, Saturno, Venere, Marte, in Scorpione, Sole in Tauro, Lunaq; in Libra conſtitutis, idem Taruntius dum Varroni, & Cæſari ſtudet obſequi ex ijs quæ Romulo paſsim acciderũt, obſeruauit. Nihil horum, quæ de Roma dicta ſunt (quantum ipſe ſentio) poterit de Tarento proferri non modo aliqua ſcriptorum fide, ſed ne leui quidem coniectura ab ijs, qui magno conatu rimantur, quæ ſunt ob antiquitatem abditiſsima. Obuerſabatur etiam oculis propè, non modò animo, quod ſemel atq; iterum legeram apud Platonem diuinum illum (vt dicunt) philoſophum. Is dum ſcribentibus conſuleret, ſiue ab onere eos potius auerteret grauiſsimo, dicere erat ſolitus, ſi rem amicis per gratam ſe non facturos animaduerterent, ſi nulla adhiberetur menti, qua perſpicacior fieret, exercitatio, ſi demum obliuioni ſenectute genitæ nullum afferretur remedium, cauerent ne in caſſum laborarent. Et quid horum, quæ dicta ſunt, ad ſcribendum mouere me potuit? Amici de me potius ipſi optimè ſunt meriti, quippe qui, antequam hæc colligerem, viderant quæ ſcribi poſſent, neque fuiſſem ad calamum ſuſcipiendum ingreſſus, niſi illorum conſilio operaque fretus. Ingenij autem exercitatio in hoc ſtudio perexigua videbatur, quantulus enim quiſque, vel parum eruditus ad hunc ſcribendi ſtylum non veniſſet? Cumque opus ipſum multis ante ſæculis penè mortuum iacuiſſet, is non erã, qui tanquam AEſculapius ad vitam reuocarem, de quo iam fuerat conclamatum. Recuſabam præterea huiuſmodi laborem, quem inchoatum iam vt minime deponerem, contendebatis, quòd inſtituendis in ſeminario veſtris adoleſcentibus occupato ad rem tantam noſtris maioribus neglectam, vel potius ignoratam, vacuum & liberum tempus non concedebatur. Nec vos præterit eam eſſe hiſtoriæ naturam, vt nullo pacto confici poſsit, niſi ab eo, cui nulla occupata opera, neq; impeditus animus, ſed præparatum ac reconditum ocium redundaret. Mouit tandem me, & prope inuitum impulit, vt voluntati, & dignitati veſtræ, ciues, ſubciſiuis ſaltem horis paucorum lectione ſcriptorum, qui haberi in hoc extremo Italiæ angulo potuerunt, morem gererem, non me ipſum in re tam ſeria audirem, ingens patriæ amor, quæ cùm vnicuiq; iuxta prouerbium ſit iucundiſsima, eadem carior eſſe debeat,

quam filij, quam parentes, quam amici, quam quiſq; ſibi. Ea enim ſola parentum eſt parens, ea filiorum, ea amicorum, ea omnium quæ poſsidentur, larga donatrix. Profectò, ſi vt natura ipſa docet, multorumq; exempla confirmant, ſanguinem quis non effuderit, & mortem, quam latinus Homerus pulchram appellat, vbicunq; opus fuerit, pro illa nō oppetierit, ac inſtar æenei muri hoſtibus ſe obijciens, ſponte non ſubierit, ingrati, & penè dixerim, impij nota non carebit, quanto magis qui laborem, vt eam ornaret, non ſubſtinuerit? Præclarè ſcriptum á Platone ad noſtrum Archytam quis veſtrū non legit, quis à ſuis præceptoribus non audiuit? Non nobis ſolum nati ſumus, ortuſq; noſtri partem patria ſibi vendicat, partem amici. Quid turpius, quid indignius eſſe poteſt, quàm in omnibus ſinere vt à belluis vincamur? ſint aliæ perniciſsimæ, ſint fortiſsimæ aliæ: viuant multæ vel tertiam hominum ætatem, quam Neſtora Pylium vixiſſe fabulantur Græci: ſint cōtentæ cibis nullo cogente creatis: non laborent pro veſtimentis: ac protinus initio vitæ ſint illæ liberæ: naturæ ſunt hęc munera, quę homini in his omnibus eſt nouercata, non induſtriæ, vbi ſuperari ab illis per iniquum eſt & indignum, atq; vtinam aliquando non ſuperemur. Auibus cariſsimi ſunt proprij niduli: ceteris ferris cubilia illa dumoſa gratiſsima: piſcibus iucundiſsimæ ſuæ cauernæ: & ſolus homo poterit non amare, poterit odio aliquo in patriam inuehi, cuius fumum alieno (vt aiunt) igne luculentiorem Ithacus Heros proſpicere ex optauit, adamauitq; Theſeus, Grecorum fortiſsimus, non Ariadnem, quam neq; vidit, neq; cognouit. Sed vereor ciues ne dum me patriæ charitati deuinctum connitor oſtendere, & ingrati ciuis notam exhorreſcere, nimis vehementi deſiderio ornandę illius detentus ab alijs redarguar. Et quod Ephoro Cumano oratoris Iſocratis in dicendi facultate auditori accidiſſe dicitur, illud ipſum mihi vel multo inhoneſtibus accidat. Carpitur enim Ephorus, quod cum res à patria geſtas non haberet vt eas cum alijs in ſua hiſtoria dinumeraret, neq; imperare ſibi poſſet, vt eam relinqueret in dictam, rupit in hanc vocem. Ea tempeſtate Cumani quietem agebant. Dicam græcè vt iucundior hiſtoria videatur. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν κυμαῖοι τὰς ἡσυχίας ἦγον. Hoc vnū, quod Ephorus dixit ab acutulis ingenijs animaduerſum, ipſis mouit riſum; nam dum aliquam obſcuro tunc oppido dignitatem verbis illis afferre ſperaret, magis illius ignobilitatem patefecit. Sic ipſe non modò riſum, fortaſſe inuidis, & obtrectatoribus, ſed & cachinnos commouebo quod tàm multa collegerim, quæ longum de rebus maiorum noſtrorum ſtruerent volumē. At me reficit magnopere, & recreat hoc, quòd noſtræ Vrbi nullus vnquàm audebit ignobilitatem obijcere, cùm nobiliſsima inuitis omnibus ſemper fuerit. Præcipuè cum non multis gradibus inferior Roma ipſa aliquando credita ſit. Et ne vanum ac mendacem me iudicent, qui critici vocantur, vel Momi, quorum hoc ſemper fuit ingenium, hic mos, vt nihil ipſi vel lo-

querentur ſaltem, & aliorum opera oculatis, vt cum Plauto dicam, manibus tractarent, & nimis curioſe contemplarentur, in medium aliqua proferam, vt intelligatur id ità eſſe, vt dixi. Sicut igitur Romæ ſic Tarenti primus ortus, cum fabuloſus tùm Auguſtus. Dijs vterq; adſcribitur, vel ob vetuſtatem, quod veriſsimum iudico, vel ob maiorem Vrbium auctoritatem. Fuit hic veterum ſcriptorum vſus; vt cum vera non occurrerent & certa, ad fabulas perfugium tanquã ad ſacram, vt aiunt, anchoram, haberent. Apud Herodotum hiſtoriæ principem, ac parentem, apud Theopompum Gnidium Thucididis diſcipulum, quod dixi, inuenies. Romulus ergo Romã condidit, Taras Tarentum. Ille ſatus Marte. hic Neptuno. Bellorum Deus alter habitus, nauigationis alter, quia & populus Romanus bello potentiſſimus erat futurus, re nautica & maritima Tarentinus: licet hic & aliquando armis operam dederit, & ille quàm terra, tàm mari clariſsimus. Europæ ſinu tertiæ ſed pulcherrimæ, & illuſtriſsimæ partis orbis, & Roma, & Tarentum ædificatæ, atq; in Italia, illa tamen in latio, hæc extra latium, & in Iapygia, ac Meſſapia. Vterq; populus reliquis terræ partibus omnibus, quæ tunc innoteſcerent domi, ac militiæ cognitus. Tremuit quondam Romano milite Africa, tremuit Aſia: formidabilem & Tarentinum vtraq; experta eſt hoſtem. Cultiſsimæ apud Romanos non vbi primum iacta ſunt fundamenta, ſed poſt domitas bello armiſq; prouincias fuere quantulo cunq; illæ tunc compræhendebantur numero artes, quas in genuas, ac liberales vocãt. Sed nec minore ſtudio cultæ apud maiores noſtros, id quod nomen magnæ Græciæ non obſcurè indicare tradunt quo in loco Pythagorica imprimis diſciplina per multa quidem viguit ſęcula: nam in illa clariſsimi viri floruere quorum haud ſcio an principem locum non tenuerit Archytas, ipſe enim inter condiſcipulos Alcmeona, & Philolaum Crotoniatas, Hyppaſim Metaponti ortum, Epicharmum Coum, Empedoclem Agrigentinum, & alios quãplurimos, qui Pythagoræi dicebãtur, ijs ferè diebus quãdo L. Brutus Tarquinijs expulſis patriam tyrannide liberauit, tanquam Lucifer inter ſtellas emicare viſus eſt. Duces Romani exercitus atq; imperatores non niſi longa ſerie grandiq; catalogo ab ijs qui cronologiam ſcribunt diſponuntur, & Tarentinæ militiæ non ſuccurrerent pauci, ex quibus primas vt in mathematicis Pythagorçiſq; ſtudijs Archytas longè eſt promeritus, cum Nicomacho cui à frequentiore quam in pugna aſſequebatur victoria nomen inditum videtur: & cum Dinone, cuius virtutem reiq; belliçę peritiam ornatiſsimè deſcribit Plutarchus cheroneus. Nec exprobrent mihi inuidi quod peregrinis, & aduenis aliquando tum Regibus, tum Imperatoribus obtemperaſſe Tarentinos legatur. Et Ariſtophilipi Crotoniatæ, Alexandro Moloſſo Agatocli Syracuſano, & Pyrrho Epirotarum Regi in militia ab ipſis electo duci paruiſſe: nam & qui Romulo ſucceſſere non omnes intra vrbis pomęria orti,

 ſed

ſed nec omnes è latio oriundi. Curibus Numa Pompilius accerſitus: Ancus Martius, L. Tarquinius peregrini, Numæ ex filia nepos ille, hic Damarati Græci filius, qui in Hetturiam primò è Corintho cum Cypſelli dominatio-nem pati nequiret, Romam mox aduenit: omnitto reliquos, qui ſi Reges fuêre, ipſi tamen non omnes ex Regibus orti. Obijcient aliqui Iunios, Valerios, Lucretios, Mutios, Menenios, Largios, Martios, Quintios, Fabios, & cæteros his equales, obijcient Camillos, Scipiones, Pompeios, Cæſares quorum Heroum in finitus penè eſt numerus: obijceremus & nos ciues noſtros quam plurimos, ſi rerum noſtrarum antiquiſsimarum cura priſcis non fuiſſet ſcriptoribus grauis & in grata: vel ſi ſors nimium iniqua non fuiſſet, neq; præclaris, ac magnificis noſtrorum principum rebus inuidiſſet, vt merito quantum Alexander Philippi ob Homerum, Achilli inuidiæ contraxerit, tantum & Tarentini poſſent alijs populis, quibus fortuna nunqnam non improba magnificos tribuiſſet viros, qui parua ad modum facta vſq; ad ſydera eleuarent. Sed qualem mihi effingo ſpartam? Aſſyrios, Medos Perſas, Lacedęmonas, Macedonas Athenienſes bellicoſiſsimos olim populos, & potentiſsimos nolunt Græci, nolunt Latini Hiſtorici Romanis conferre, & ipſe Tarentinis, vel pares auſim ſcribere? Romanorum ciuitas adeo ſe extendit imperio, vt vniuerſo terrarum orbi fuerit dominata: nec modo mari præfuit noſtro intra Herculis, quodcunq; eſt, columnas, ſed in Oceano diuiſiſq; toto orbe Britannis: ac tempus quo regni clauum tenuit, non breue ſed diuturnius quàm cuiuſuis Reip. ex prædictis populis. Res quidem ita ſe habet, nec quē que fore arbitror qui mecum non affirmauerit. at quis item non profitebitur omnia, vel multa ſcriptoribus licere dum pręcipuè patres noſtri iam inde ab vrbe per Taram condita, & per Phalantum aucta vſq; ad Pyrrhi aduentum ſua ditione potiti, tamen, & ſi non tanta, in gloria vixere: nam & pluribus populis, quos à Liuio, Polybio, Diodoro, Dioniſio, licebit agnoſcere, imperarunt, ad eo vt nomen eorum ipſis etiam Romanis aliquando formi doloſum, extiterit. Nam qui me continere potero, vt ea his tam multis non interſeram immiſceamq;, quæ religioſiſsimum iam inde ab initio gentilium errore, deinde in Chriſtiana orthodoxa ſalutariq; fide conſtantiſsimum indicant Romanum, & Tarentinum? Non tamen non lubentiſsimè promptoq; (vt de beo) animo profiteor, & quo ad ſpiritus hos reget artus profitebor, nec ſinat vnquam Deus optimus & clementiſsimus, vt aliter aliquando profiteri demens audeam, Romanam ſcilicet Eccleſiam eam eſſe, & eam fore vſq; ad nouiſsimum orbis diem, qualis & à primo erectionis lapide fuit, quę cęterarum omnium, quotquot in chriſtiana republica ſunt, domina ſit, parēs, atq; magiſtra: ſolâ felicitatis culmen adepta, quod ipſi ſoli vniuerſam doctrinam eccleſiaſticamq; diſciplinam Apoſtoli cum ſuo ſanguine profuderunt: vbi Petrus paſsioni dominicæ adęquatur: vbi Paulus Ioannis pręcurſoris exitu

corona-

coronatur: vbi tandem hodie Sixtus V. ſumma animi virtute religioſiſsimè ac pientiſsimè præſidet. ab hac nunquam deſciſcere viſa eſt Tarentina Eccleſia, nunquamue deſciſcet: hanc tenuit ac tenet radicem: hanc agnouit ſemper, agnoſcirq; genitricem. Sed vt ab Ethnica ſuperſtitione id ita ſe habere paucis demoſtrem, prout communis omnium ferè gentium, quibus (vt in Iudæa) Deus verus, qualis quantusq; eſſet, trinus & vnus non cognoſcebatur, in idolorum cultu ſtatus erat deterrimus. non enim tantum Delphij Apollinem venerabantur ſuum, Naxos Liberum, Lemnos Vulcanum, Paphos Venerem, Samos Iunonem, Athenæ Mineruam, Romani Quirinum, quantum Tarentini Neptunum, quem huius vrbis cuſtodem poëta Venuſinus appellauit. Hic etiam ſuum habebat cultũ Apollo Hyacinthius, hic Iuppiter Apollinis pater, in cuius templo ad hanc ferè ſententiam iuſſu Pyrrhi Epirotarum Regis inciſa fuit victoriæ memoria, quam de Romanis non ſine tamen magna Tarentini exercitus iactura acquiſierat. Qui antehac inuicti fuere viri, pater optime Olympi, hos ego in pugna vici victusq; ſum ab eiſdem. hic colebatur Hercules, cuius ſtatua, Lyſippi opus, à Fabio maximo Romam aſportata in Capitolio iuxta æneam ipſius victoris equeſtrem ſtatuam fuit locata. hic Satyrorum, hic Nympharum ædes magna veneratione cuſtodiebãtur: vt omittam Deos cæteros, quos Tarentinis iratos relinqui Fabius idem reſpondit ſcribæ interroganti, quid de illorum ſignis fieri iuberet. In chriſtiana autem ſalutari ac cœleſti religione quis vnquã negare auderet, æquæuam eſſe Romanæ Eccleſiæ Tarentinam? ſiquidem teſtatum eſt apud nos patrum memoria, apoſtolorum principem ſecundo Cæſaris Claudij anno, Hieronymo in ſcriptorum eccleſiaſticorum catalogo ita ſcribente, cum ad expugnandum Simonem magum Marco, qui eius erat diſcipulus, comite Romam cõmearet, naufragio nauis qua vectabatur ad Tarentinos Hidrunto diuertiſſe, quos cum idolis & Soli maximè, quem ante aquæ hauſtum adorabant, obnoxios tam perdite conſpiceret ad fidem IESV CHRISTI tum prædicatione, tum ſignis conuertit: Amaſianumq; illis præfecit Epiſcopum, quem Marcus Euangeliſta adeo incuruum, vt cœlum ſuſpicere nulla ratione poſſet, illis pſalmographi verbis Dominus erigit eliſos, ſumma omnium qui intererant admiratione, ad pomarij ianuam ſedentem erexit. Et quoniam Apoſtolorum princeps principi omnium quæ habitabantur vrbiũ debebatur: vbi & Petri ipſius nauicula erat conſeruanda: Amaſiano, quem paſtorem eis dederat, haud multo poſt ad beatiorem vitam fortunatiſsimè accerſito, reuerſos ad idolorum cultus, vt canis redit ad vomitum, Tarentinos centeſimo & ſexageſimo anno poſt domini ad patrem aſcenſum, Aniceto ſyro tunc pontifice maximo beatus CATALDVS ab Hibernia vſq; exteri maris inſula oriundus ad priſtinam reuocauit fidem, iuſſus à Deo ipſo vt id faceret, poſthabito heremiticæ vitæ in Hieroſolymitanis partibus propoſito.

poſito. quem diuum glorioſiſsimum & miraculis in tota Italia ne dum Iapygia clariſsimum ſi antea nũc vero maiore quadam ſanctione patronum, & tutelarem habemus auctoritate Gregorij xiij. pontificis maximi, quem, vt officium tanti paſtoris per vigilis ederetur, oraculo Gulielmus Sirletus Cardinalis ſibi facto, licentiam conceſsiſſe, ac dediſſe teſtatur. ab eo tempore vixêre deinceps,& viuunt Tarentini ſub ampliſsimis pariter & Chriſtianiſsimis præſulibus, quorum omnium vel plurimorum ſuo loco non mediocris videbitur ſeries LAELII Brancatij, qui hodie nobis in pontificatu ſanctiſſimè præeſt, induſtria & ſudore edita, atq; in hiſtoria repoſita. Mœnia, arces, lapidibus ſtratæ viæ, ſuburbia, inſulæ, ſublicij pontes, tecta,ciues in ſuas diſpartiti claſſes, magiſtratuum honorifici gradus, leges, inſtituta, mores, ludi, certamina, non minus Tarenti, quam Romæ viſebantur. Quid dicam de nobiliſsimo Theatro,defluuijs Galeſo & Tara celeberrimis? Quid de claſſe maritima, de portu, quem chriſtianarũ nauium veluti perfugium ante inſignem in Echinadibus victoriam Ioannes Auſtriacus Philippi inuictiſsimi frater deſignarat? Quid de fontibus, lacubus, paludibus, aquęductis, neſcio an alibi tam magnificè viſis? Quid deniq; de cloacis ac diuerſorijs? Hæc quidem omnia vel pari vel non longè diſsimili inferiore ne apparatu,cultu,induſtria,apud vtroſq;. Sed nec tot vtrobiq; portæ: verum & Temenetida tàm celebris, quàm aliç quænis apud exteros: ea continentem intuebatur, & in illa vrbis plaga, quæ ampliorem aream complectebatur, cuius meminiſſe Liuium nulli obſcurum arbitror. Forum,ſi Straboni credimus, ampliſsimum, & in omnium ore ob Iouis coloſſum ære fabrefactum, eximiæ poſt Rhodiũ magnitudinis, multi noſtris diebus in extructione arcis nouæ conijciebant prope locum, vbi Theatri veſtigia detegebantur, & id ex grandioribus effoſsis lapidibus, continuiſq; magna arte & ſumma impenſa extructis parietibus. Aquæductum quis vnquam talem viderit? omitto veterem. qui vrbẽ ex orientali continente, & ſuperiore loco ingrediebatur: in eo quẽ cernimus, quo fruimur, quo vicinis vrbibus totiq; Iapygiæ inuidemur, montes altiſsimi conſpiciuntur perfoſsi, exæquatę conualles, exſtructi arcus tanto artificio, per quos modo lapidei, olim ex creta fictiles tubuli, pręter ſubterraneos, & canales etiam ſtructiles, cruſtatos, & cæmentitios (vt ſic dicam) ſituantur. locus vnde tubulorum initium Trygli dicitur, Criſpianæ abbatiæ ager. Laudabile Senatus conſultum, quo agrorum poſſeſſores prohibentur, ne riuos violarent. proximi ductus, qui à quincto miliario oblongo conſtructi ſunt lapide, maiore quadam obſeruantur cura, nec tantum quia operis ſunt magni, ſed quia facilè effringerentur,& aqua vrbem ipſam deſtitueret. Scripſit Iulius Frontinus librum de Romanorum aquæductibus, ſcripſiſſet & de noſtro, ſi Tarentum aliquando diuerſiſſet. Surgit in ſublime aqua ipſa (vt cernitur) non plumbeis laminis, neq; fiſtulis denûm (vt præcipitur) pedum

longis,

longis, vel quinûm: & eſt tam ſalutaris, vt medici hauſtũ illius crudæ ægrotis non abnegent. Sed hæc omnia ſuo tractanda loco, ne præfatio in ipſum excreſcere opus videatur. Artes autem illæ, quæ vulgò μηχανικὰ ἔργα appellantur, & quarum opifex Suetonio machinarius, non omnes valde notabiles memoriæ apud veteres proditæ ſunt, præter agriculturam, qua Tarentinorum prænomen Cai ἀπὸ τῆς γῆς deductum eſt, & præter piſcandi genera tam varia, lanarumq́; tincturam, quæ colores mentiuntur, quæq́; adulterantur præcipuè ex purpura marini Conchilij genere, vnde iuxta intimi maris litus mós proſpicitur de huiuſmodi putaminibus ad multos paſſus ab aquis ipſis elatus, ſicuti ad vrbem Romam proſpicitur Teſtaceus. Sed illud non prætermittendum, quod ad liberales artes pertinet, ſtudia, quæ humanitatis appellantur ſemper hic (vt hodie Lucio Sancto fouetano, & Franciſco Caueoto præceptoribus) floruiſſe, qua ratione & M. Aurelius, qui Cæſar fuit poſtea viceſimus quinctus, à parentibus Tarentum miſſus manſuetioribus muſis operam dedit. Hæc obiter dicta ſint tanquam operis ipſius argumentũ ſignificantia, & vt intelligatur verum, quod initio dictum fuerat, in his rebus fore, vt non minus laboraſſet Liuius ac in Romanis. Illud ab omnibus etiam atq; etiam peto, ſiue vos ciues mei legetis hęc, ſiue exteri, vt hunc meum laborem, quem pro ornanda patria ſuſceptum conſpicietis, non paruipendatis. quantus etim quantus eſt, lectione non eſt indignus. id quod copioſiſsimus index aperiet, vbi quaſi manu omnibus licebit attectrare nihil me in hac hiſtoria finxiſſe: quicquid ſcriptum eſt, Græcorum Latinorũq́; omnis generis ſcriptorum teſtimonio firmatur. Ad res autem hiſtoricas nõ veniam, niſi prius oſtendero, non minus in Græca quàm in Latina & Romanos & Tarentinos effloruiſſe lingua: ea tamen differentia, vt quantum in Latina præxcelluerint Romani, tantum in Græca Tarentini: cum illi in latio habitauerint, hi verò in magna Græcia. ab Heſychio igitur, Varino, Suida, Etymologiaſte, Budæo, Iulio Polluce, recenti Græco Theſauro, & alijs Lexicon ſubiunxi breuiſsimum, quo Tarentinę tantum (cum de Romanis ſatis ſit credere) græcę dictiones comprehenduntur, vt facta de linguæ Grææ fide, nulla oriri poſsit de Latina, quę poſterior fuit controuerſia.

LEXICON GRAECARVM VOCVM, quibus Tarentini vt ſuis vtebantur.

ARISTOTELES in Tarentinorum Rep. ſcriptum reliquit, numum ab illis cudi ſolere, in quo Delphini dorſo in ſidens Taras Neptuni filius viſebatur. ac quod alij Grçci νόμισμα, id Tarentini νόμον, Dorica dialecto dicebant. Erat profecto in tota hac regione, quæ magna olim (vt dictum eſt) Grçcia vocabatur, Dorica dialectus,

vt maxi-

vt maximè liquet ex quodam, quod Archytæ adſcribitur, volumine nuper (vt aiunt)è tenebris eruto, & à Dominico Pizzimettio hipponiate in latinitatem conuerſo, vbi de primis rerum generibus, quæ prædicamenta in Dialecticorum ſcholis appellantur, κατηγορίαι à Græcis, non minus doctè quàm à Peripateticorum principe diſſeritur: atq; ex Ioannis Stobæi Eclogis de rebus phyſicis atq; ethicis, qui Archytæ de ente, principijs, ac mente, diſſerentis verba ipſa profert, quæ Gulielmo Cantero interprete ad eius vitam appoſuimus. Quin & inter ſexcentas linguæ Græcæ dialectos, Tarentinam à Grammaticis inſeri non eſt omnibus ignotum, ſicuti ex ſequenti conſtat dictionario.

A.

Ἀβὰς, ὁ εὐήθης, καὶ ἱερὰ νόσος. Bardus, fatuus deceptu facilis, ſtultus. ἀβὴς, ἀσύνετος, ἀνόητος, ἀναίσχυντος, ἀσέβης. imprudens, prophanus, & impius. Eſt & ſacer morbus, ſeu ἐπιληψία, qui & Comitialis apud Latinos eſt, caducus, Herculeus, quod Hercules eū morbum paſſus ſit, vnde & aliquando ἐπίληπτος, καὶ ἐπιληπτικὸς, ἡρακλῆς dictus eſt. Notum eſt autem illud Comitiali morbo interrumpi ſolere Comitia, quo die aliquis concidiſſet: atq; hominem comitialem appellaſſe veteres, qui eo laborabat morbo. præter Platonem, Ariſtotilem, Apuleium, & Catonem, ſcribit pauca Quinctus Serenus de hoc morbo,

Eſt ſubiti ſpecies morbi, cui nomen ab illo
Quod fieri nobis ſuffragia iuſta recuſat.

Ἄβρος, ἔξω, affinis dictio cum ſuperiore: exterior, vel qui mente eſt alienatus, impos animi. φρενιτικός, phreneticus, delirans, amens.

Ἀγετρία, μαῖα, μαιεύτρια, obſtetrix, ὀμφαλοτόμος, vmbilicum præcidens, cuius munere fungebatur olim amita, ſiue patris matriſq; mater, vt natu grandiores, λοχία, quamuis & λοχία, puerperium ſignificet.

Ἄδιξις, ὁμολογία, confeſsio, pactū, conditio. quid ſi fortè per additionem τοῦ, ο, ἄδειξις, apud reliquos Græciæ populos dicebatur? & , α, in hac dictione idē ſignificat, qood ὁμοῦ, vt in ἄλοχος, quaſi ὁμόοχος, ita vt poſsimus ὁμόδειξιν dictionē interpretari, vt interpretamur ὁμολογίαν.

Ἄηκτον, gladiolus, ſica vel ſicula, συμπασὸν, ἐγχειρίδιον, μάχαιρα, ξίφος. pugio, cultellus. ea enim gladiolorum genera ſunt. ἄηκες, τὸ μὴ ἠκονημένον ξίφος. Suidas. non acutus pugio ἀκὴ, acies ferri, α, priuatiua particula.

Ἀκαίνης, vel αἰδάμας, Dorica dialecto, cunctator, vel quod διατρίβων, moras trahens, διατριβὴ cunctatio, ἀναβολή.

Ἀκυλλεῖ· ἔκλεψαν. excluſerunt, furati ſunt, circumuenerunt, non ſat liquet, locus exiſtimatur corruptus.

Ἀμφόδρυον· πληρέμετρον. perfectum metrum, plena menſura. Et hoc quid ſit, ignoratur.

Ἀλαζονεύεσθαι, ψεύδεσθαι, καὶ αἰσχύνεσθαι γυναικῶς Suidas, mentiri iactanter, oſtentare vel erubeſcere, multaq; alia vt Varinus. quo verbo non modò Tarentini vtebantur, ſed & Athenienſes, qui claſsici inter Græcos erant. ἄλαζα, αἰσχρὰ, turpia, ἀλαζὼν ὄρνις pauo. ἀλαζὼν pro ἀλώμενος ideſt vagus. ἀλαζόνευμα, oſtentatio. ἀλαζονεία iactantia. quid ſi ἀπὸ τῆς ζώνης quaſi abſq; cingulo? notum illud de Sylla in Cæſarem, caueret à puero malè præcincto. ἀλάζω laſciuio nimia pabuli vbertate. ἀλαζὼν, arrogans, α, intenſiua particula.

Ἀλανέως, ὁλοσχερῶς. verè, planè, integrè, ἀλανὴς, ἀληθὴς. verus. ἀλαρεὼς item. contractè, vno momento, in puncto temporis. ἐν ἀτόμῳ, ἐν στιγμῇ: ἀλάνεια, ἡ ἀλαζόνεια παροιμία. Suidæ.

Ἀλιαίαν, ἐκκλησίαν. Eccleſiam, quaſi maritimam, & in Euangelio naui comparatur. ἁλιὰς nauicula piſcatoria. ἄλις, aduerbium confertim, coaceruatim. ἀλιάζω congrego, coaceruo. ἁλία, ας, ἡ. congregatio, cætus, concilium. ἀλιεῖς in vnũ congregati, conferti: ἀλίαν, θαλάσσιαν. Varinus.

Ἀματίς, ἅπαξ. Semel, ſicut ἄμακις. Cretenſium. at ἀμάκιστον ἄβακα, vocant lacones, niſi legendnm eſſet ἀβάκιον.

Ἀμπίσορον. πυλῶνα. portam. atrium. veſtibulum. πύλην maiorẽ domus portã.

Ἀμώσας. κρεμάσας. qui ſuſpendit.

Ἀναγεγὶς. μάζα. Heſychius & Varinus. polenta, placenta. hanc autem vocem non videtur admittere Henricus Stephanus in ſuo Theſauro, vt ſequentem dicens, ſed forſan pro ἀναγεγὶς, ſcribendum ἀναγήτρια. & μαῖα pro μάζα.

Ἀναγήτρια. obſtetrix. Heſychius. ἡ ταῖς τικτούσαις ὑπηρετοῦσα γυνὴ, οὕτως λεγομένη, ἣν ἄλλοι μαῖαν καλοῦσιν. eiſdem verbis Varinus.

Ἀνταλεῖ, χαλάζει. ociatur. negocijs vacat,

Ἄνταρος, ἄγγελος. legatus, nuncius.

Ἀντικλόβολος, δίκη ἡ ἐξ ὑπάρχων δικαζομένη. cauſa, quæ à principibus adiudicatur.

Ἄννωμα, τὰ θρυπτόμενα. mollia, delicata, & quæ mollicie friantur.

Ἀντόμεναι. ὑπαντῶσαι. occurrentes, obuiantes, ἄντομαι occurro: item ſupplico vt Etymologiaſtes. ἀντομένη, συναντήσασα, καὶ ἀντόμενοι, συμβαλόντες. Suidæ.

Απαρτιεῖν. ἀποκηρύσσειν. perficere, vel præconio deuelare. ἀπαρτὶ ἐπίῤῥημα, ὡς ἀμογητί. Suidæ.

Ἀποκλανεῖν. ἀποστρεφεῖν. auertere.

Ἀπόληρος. ἡ τοῦ θανάτου γραφή. mortis deſcriptio. forſan παρὰ τὸ ἀπολέσαι. ἀπόλυγο, παίζων. Suid. ἀποληρέω, nugas nugor, deliro. Mortis autem deſcriptio vel effigies, vt hoc obiter adijciatur, ita eſt apud Statium.

> *—— Stygijs omiſſa tenebris*
> *Mors fruitur cælo, bellatoremq; volando.*
> *Campum operit, nigrosq; viros inuitat hiatu,*
> *Nil vulgare legens, ſed quæ digniſsima vita*

Funera

Funera, præcipuos annis animiſq; cruento
Angue notat.

Ἀρβάλη. τήγανον. ὀστράκινον. Sartago teſtacea, patella fictilis.

Ἀρμύγαλα: τὰ ἀρτύματα. Condimenta. ἀρμύματα, eodem modo exponuntur ab Heſychio.

Ἀστάνδης: ἡμεροδρόμος. Curſor diurnus, nuncius. ἄγγαρος. ἄγγελος. Perſicum eſt iuxta Suidam, cuius verba ſunt. ἀστάνδαι οἱ ἐκ διαδοχῆς γραμματοφόροι. οἱ δ' αὐτοὶ καὶ ἄγγαροι. τὰ δὲ ὀνόματα περσικά. propriè ſeruitus coacta: vnde nomen Angariæ, & perangariæ in libris iuris frequentatum manaſſe videtur. ἀγγαρήϊον δρόμημα. curſus perniciſsimus equitum, horum diuerſoria, in quę peracto diei penſo diuertebant Angara ἄγγαρα vocabantur.

Ἀστόξενοι, οἱ μὴ ἔχοντες ἐν τῇ πόλει τὴν οἰκίαν ἰδίαν. inquilini, qui in vrbe proprias non poſsident ædes, quaſi hoſpites Vrbani, ſeu peregrini in vrbe commorantes: ijdem ſunt cum ἀστυξένοις, qui ex maioribus quidem oriundi ciuibus, peregrini habentur nihilominus, cuius modi in Lydia Agamemnon.

Αὐλητήριον. τόπος παρὰ Ταραντίνοις. Theca tibiarum propriè: ſed locus erat apud Tarentinos vbi degebant tibicines. αὐλῶ carmen ad Tibiarum ſonum cano, tibijs ludo. αὔλησις ipſa tibiæ inflandæ actio. αὐλητὴρ tibicen. αὐλητρὶς tibicina. αὐλητρὶς πέπτωκεν, ἀμφίβολος λέξις δύο καὶ τὰ ἐναντία πράγματα σημαίνουσα κυρίως, καὶ πολλοὶ, δηλοῦται γὰρ δι' αὐτοῦ ὅτι καὶ οἰκία τρὶς πέπτωκεν, καὶ ὅτι ἡ κιθαρωδὸς ἡ αὐλοῦσα. Hæc omnia apud Suidam, quæ prius legerat Fabius Quinctilianus. Alterum (de ambiguo loquitur) eſt in quo alia integro verbo ſignificatio eſt, alia diuiſo: vt in genua, & armamentum, & coruinum, ineptę ſunt cauillationes, ex quo tamen Græci controuerſias ducunt inde αὐλητρὶς illa vulgata, cum quæritur, vtrum aula quater ceciderit, aut tibicina ſi ceciderit, debebat publicari.

Αὐθέται, ἐλεύθεροι. liberi, ingenui.

Ἀφεσιατος, ἱερὸς, τοῖς ἀνέμοις θυόμενος. Sacer, qui ventis ſacrificat. forſan ab ἀπέχομαι, & ſignificet eum, à quo abſtinetur, ſicut Varinus dicit. τοῖς ἀνέμοις ἀκατάσχετος Suidas, ἀφετικὸν, γυμνόν.

Ἀφεταὶ γυναῖκες. & ἀφεταὶ κόραι. dimiſſæ mulieres, dimiſſæ puellæ. Quid ſi exponatur poni pro ſolutis, & permiſsis cuiuſq; libidini? ſicut legitur apud Herodotum lib. primo de Babyloniorum mulieribus, quibus lege impoſitum eſt ſemel in vita cum exteris coïre ad templum Veneris. Aphetor, hoc eſt ἀφήτωρ, Apollo nuncupatus, quaſi emiſſor, vt Heſychius teſtatur ab emittendis, & edendis oraculis, vel ſagittis & radijs, vtriq; enim conuenit. & Strabo eiuſdē vocis meminit in nono Homeri verſus afferens. Porrò etiam ἀφετοὶ dicuntur Deo dicati, vt γυναῖκες ἀφετοὶ, καὶ ἀφεταὶ κόραι, quæ ſacratæ Dijs, ſicut olim Veſtales, & hodie Sanctimoniales noſtræ. ſic & Athenæus vocare videtur animalia ſacra, & tāquā in ſacro ſepto libera, quæ paſsim vagantur, quales eſſe cernimus

in multis Italię vrbibus Antonianas ſues. Suidas. ἀφέτους, οὐ κοσμήτορας, ἀλλὰ τοὺς ἀνέτους, οἷον ἐμφοιτῶντας, διὰ τὸ οἷον εἰς λόγους ἔρχεσθαι τοῖς χρησμῳδουμένοις. ἄφετοι δὲ ἱερόβιοι, ſacræ boues & dimiſſæ. καὶ ἀπολελυμέναι, Varinus.

Ἀφράττος, ἀπὸ τοῦ ἀφράττειν, ἀφραίνειν, ἢ μωραίνειν, dementem eſſe, & fatuum: dicebatur autem ἀφράττος ἡ Ἑκάτη, Hecate, Luna, quaſi non ſtabilis à verbo ἀφράττω, quod ſignificat inconſtantem eſſe. vnde Triformis dicta eſt, quia nunc in cornua, & propè vacua ſurgit: nunc diuiſa eſt: nunc orbe plena. Sunt qui has in Luna varietates obſeruant. σύνοδον idest coniunctionem, quæ & νουμηνία dicitur, nouilunium, interlunium, primatio. μηνοειδῆ idest primam Lunam, quando apparet corniculans, falcata, nondum ſemiplena. διχότομον, ἡμίτομον idest ſemiplenam vel dimidiatam, quam vulgus appellat ſeptimam. ἀμφίκυρτον idest gibboſam, turgidam, & tunc vndecima eſt. πανσέληνον, plenilunium in oppoſitione Solis, quod tempus decima quincta Luna vocatur. Pythagoræi quaternas Lunæ à Sole recedentis formas obſeruabant. ea enim eſt naſcens vel oriens, Corniculata, gibboſa, & plena.

Ἀχίλουρις, τῶν ἀχύρων ποίμνη τις. Grex quidam, fortaſſe legendum τῶν χοίρων. idest porcorum. τὸ ἄχυρον palea, ὁ ἀχυρὼν οἶκος. ſtabulum palearum.

Ἀχραδάμπελος, ὁ κοχλίας. Cochlea, quaſi aſpera concha. ἀχράς, ἀχράδος, ſpinę genus pyraſtrum. Columella.

Palmitibusq; feris lætatur, & aſpera ſyluis
Achrados, aut pruni lapidoſis obruta pomis
Gaudet.

B.

Βαιτάται. αἱ λοξοὶ, καὶ μὴ ἰθυτενεῖς ὁδοί. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ βάταμοι. obliquæ & non rectę viæ, à verbo βῆμι pro ἔβη dicitur ſæpè apud poëtas βῆ καὶ βῆ, pro ἔβην, quod ipſum eſt ἔβησαν, βάσις greſſus. βατήρ qui graditur, ſeu incedit.

Βάρκα, αἰδοῖον, καὶ περόνη. pudendum, & fibula: pudendum autem intelliges fœmineum. βάρκη πόλις λιβύης, ἡ νῦν Πτολεμαΐς καλουμένη, βαρκαῖος, λιβυκός. βαρκάζειν τὸ βαρβαρίζειν, βάρις genus nauigij voce Iona, qua Barium in ſinu Adriatico oppidum dictum eſt. & apud ipſos Tarentinos Barca vulgaris eſt appellatio piſcatorij nauigij.

Βασιλίνδα, παιδιᾶς εἶδος, ἐν ᾗ βασιλέας, ἢ στρατιώτας ἀπομιμούμενοι ἐχρῶντο. Baſilinda etiam legitur latinis literis in Calepino nouiſsimè edito. Luſus, quo Rex aliquis ſorte factus laborioſum quiddam miniſtro ſimiliter ſorte facto imperitabat. βασιλίνδα τὴν βασιλείαν exponit Suidas. vide etiam Iulium Pollucem. Sed & apud Tarentinos βασιλὶς dicta eſt Venus. Adſcripſi verba Gyrardi Lilij ex Syntagmate decimo tertio. Baſilis Venus à Tarentinis vocata fuit, vt ait Heſychius, quaſi Regina. vnde & luſus quoddã genus, quo ij, qui Reges ac milites imitabantur, vterentur: idest quum ducta ſorte aliquis Rex creatur, & imperat ei,

qui

qui deinde ſimili ſorte & ipſe Rex imperat. quod luſus genus inter Iuſtiniani leges quidam trahere viſi ſunt, vt titulo de ludo aleæ. nam Regindalia eſſe exiſtimabatur, quæ βασιλίνδα Græcè à Polluce, Suida, & alijs dicta eſt. Et ſi amicus meus Rhindalcha á diſtortis naribus, quaſi Rhinocalcha libentius legere cõſueuerit: & neſcio quo pacto ad Cottabũ transferre voluerit. hæc ille.

Βατὰς ὁ καταφερής. pronus, procliuis multa de hac voce leguntur in Adagio βατακάρας. quod de pinguibus dictum exponunt, & impotentibus. nam vt quæ ſunt viuido ingenio, caput erigunt, ſic capite eſſe deiecto hebetioris ac ſegnioris animi ſignum eſſe ſolet. τῶν ἀδυνάτων eſt adi Suidam, qui & per Diaſtolen legenda hęc duo verba addit βάτα κάρας. Apud Gulielmum Pontinum Cornelij Celſi enarratorẽ leguntur hæc verba. Nam quod de Batis in myrtetis attulit, parum ad rei, atq; artis diſciplinam confert: ad oſtentationem nouiſſe, & curioſitatem non nihil facit. Heſychius βάτας Ταραντίνους, hoc eſt Tarentinos eſſe docet. eſt enim Τάρας Græcè, quod Tarentum latinè dicimus, Calabriæ Vrbs celeberrima. Stephanus, βάτα, inquit, δῆμός ἐστι τῆς αἰγηίδος φυλῆς. quare in agro Tarentino Batas haſce in myrtetis, vt vocat Celſus, ſitas fuiſſe arbitror, vbi è tellure ſulphurea, vel alioqui valde feruida materia affecta, euaporatio exhalet æſtuoſa. quæ verba quid ſibi velint, medici ipſi videant, qui norunt in Celſo locum.

Βάφιον, ὀξύβαφον. acetabulum, acetarium, vaſculum infundendo aceto paratũ, in quod intingitur panis aut caro.

Βελλαρμόσας, Βελάρχας. ſcribendum potius βελάρχας. vt ſint qui telis, & armis publicis curandis præfecti ſunt.

Βροῦχος, ἀκρίδων εἶδος Ἴωνες. κύπριοι δὲ τὴν χλωρὰν ἀκρίδα, βροῦχον. Ταραντῖνοι δὲ ἀττέλαβον. ἕτεροι ἀρουραῖον μάντιν. Bruchus inſecti genus locuſtæ. D. autem Hieronymus ἀττέλαβον ait paruam eſſe locuſtam & bruchum, quæ modicis pennis reptans potius quam volans, ſemperq; ſubſiliens, ob eam cauſam vbicunq; orta fuerit, vſq; ad puluerem cuncta conſumit, quia donec creſcant pennæ, abire non poteſt. Viridẽ bruchum vocant Cyprij. ruſus D. Hieronymus, Confertur Attelabo, & locuſtæ, quæ in die frigoris eoquod auolare non poſsit, reſideat in ſepe, & poſtea orto Sole ex illius ardore calefacta exiliat, & ad alias regiones aduolans nequaquam meminit ſepis, in quo tempore frigoris reſederit.

Γ.

Γαλεοὶ μάντεις, οὗτοι κατὰ τὴν σικελίαν ᾤκησαν, καὶ γένος τι ὥς φησι Φανόδημος, καὶ Ῥίνθων Ταραντῖνοι. Vates qui Siciliã inhabitarunt, & genus ſiue familia quædam, vt tradunt Phanodemus & Rhinthon Tarentini. γαλεὸς muſtellus, piſcis, canis, canicula.

Γλέφαρον, κέλυφος ὀκκῶν. oculorum inuolucrum naturale. & eſt κέλυφος cortex exterior, putamen, cruſta, ſiliqua: & Ariſtoteles in hiſtoria animalium κελύφη τῶν καρκίνων, cortices, ſeu cruſtæ, quibus cancri integuntur.

Γραβία, ἀγορασία, πανήγυρις: nundina.

Δαῖμα

Δ.

Δίασμα, σπιθαμὴ, καὶ τὸ ἐγκυκλον τοῦ χείλου, στήμονα δὲ Ταραντῖνοι. palmus & inuolucrum funiculi, Stamen. palmum autem magnum intelligas id eſt menſuram, quæ fit à pollice ad minimum digitum manu extenſa, menſura duodenũm digitorum: lege adagium, Spithama vitæ. σπιθαμὴ τοῦ βίου, quod refertur à Diogeniano.

Δάμεια. ἑορτὴ παρὰ Ταραντίνοις, Feſtum quoddam apud Tarentinos, fortaſſe Cereris, δαμάτηρ Doricè pro δημήτηρ Ceres. addam ad hæc quod legitur apud Herodotum de Damia Dea. Cum Epidaurus infructuoſa eſſet, ciues Epidaurij in calamitate, quam quotannis patiebantur, Delphicum conſuluerunt oraculum, quibus Pythia reſpondit, eis tum demum benefuturum, ſi Damiæ & Auxeſiæ ſimulacra erigerent. petentibus autem ciuibus vtrumne ex ære, aut ex lapide facienda: reſponſum fuit ẽ neutro, ſed ex oleagino ligno. at cum vix vſquam gentium ea tempeſtate oleæ, præterquam Athenis inuenirentur, Epidaurij rogarunt Athenienſes, vt fas ſibi eſſet oleam ex eorum agro incidere. ea lege Athenienſes cõceſſere vt, Poliadi & Erecteo ſacra dona mitterent. quæ cũ perfecta fuiſſent, & Epidaurea tellus fructifera ac ſacta quotannis reddita: & cætera, quæ apud illum legenda eſſent in Terpſichore. Hoc genus ſacrificij in operto fiebat iuxta alios in honorem Bonæ Deæ, dictum à contrario, quod minimè eſſet δαμόσιον hoc eſt publicum. ipſa quoq; Dea, quæcunq; erat, dicebatur Δαμία, & Sacerdos Δαμιας.

Διασυκάσαι. διασκεδάσαι. diuulgare, diſſeminare, diſpergere, diſijcere, diſsipare.

Δρόμος, ἡ ὀρχήστρα, τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου. Orcheſtra Dionyſiaci theatri. Eſt verò Orcheſtra locus in ſcena, in quo ſcenici artifices ſuas actiones exhibebant, & propriè eſt chori, ſicut ſcena hiſtrionũ. teſte Polluce. eſt & locus in theatro, vbi Senatores ſua habebant ſubſellia. Dionyſiacum appellauit Theatrum, vbi recitabantur verſus dithyrambici in honorem ipſius Bacchi, qui & Dithyrambus cognominabatur, quod bis natus veluti ianuas penetrarit duas.

Δρῶμι. fugio thema eſt inuſitatum.

Δυχιδώτερον, χαλεπωτερώτερον. magis improbum. χιδώνια. τά. animalia quibus fiſſæ, & ſulcatæ ſunt vngulæ. παρὰ τὸ χίζειν, καὶ ὄνυχον.

E.

Ἐλευτέριος Ζεύς. θ, aſpirata litera in tenuem, τ, conuerſa apud Tarentinos, Syracuſios, Plateænſes, Carioſq; cultus fuit. ἐλευθέριος Ζεύς apud Thucididem, hinc ἐλευθερίως liberaliter, ingenuè, vt ἐλευθερίως πεπαιδευμένος. & notat Suidas paradoxũ, φησὶ ἐλεύθερος ὁ σπουδαῖος, οἱ δὲ φαῦλοι δοῦλοι. multa leges de hoc Iouis cognomine apud, Lilium Syntagmate ſecũdo. Eleutherius, liberator, ſaluator. Illud autẽ obiter non videtur prætereundum, quandò Iouis Epithetum attigimus, apud Salentinos, qui populi ſunt in ipſa Iapygia iuxta Tarentũ, Iouem fuiſſe dictum Mãzanã, cui auctore Feſto in verbo October equus, dicatus equus viuus in ignẽ

conijcie-

conijciebatur. Menzana autem quid ſibi velit non dum reperi. ζὰν ζανὸς, apud Dores Iuppiter eſt, vnde ζαμενὴς iracundus, vehemens, vnde ζαμενὴς κεραυνὸς ideſt vehemens & impetuoſum fulmen. & ſcimus Iouem dici fulminatorem, tonantem. alijs Menzana oppidum eſt Salentinorum, vt ibi nempe Menzanæ, eſſet hic vſus de inijciendo in ignem equo.

Ἐξάγω χωλὸν τραγίσκιον, παιδιᾶς εἶδος παρὰ Ταραντίνοις. ludi genus. educo claudum hirculum, exiguum hircum. ἔξοινος temulentus apud Athenæum.

Ἐλευθώ, ἡ μία τῶν ειλειθυιῶν, ἡ ἐπὶ δρόμου δήμητρος. apud Tarentinos & Syracuſios dicta eſt Iuno, quæ eadem eſſe legitur cum Cerere. hæc vox ἐλευθὼ à verbo ἐλεύθω quod ſignificat Venio, dicta eſt, qua ratione à latinis dicta eſt Lucina, à veniendo, quod inuocatur, vt puer veniat in lucem. Phurnutus lib. de natura Deorum. Hanc (lucinam) ſibi occurrere placidam, parturientes precantur, petuntq́ꝫ, vt ſinus conſtrictos leuiter ſoluat, facilemq́ꝫ minuſq́ꝫ laborioſum largiatur partum, quæ eadem & ἐλευθοῦσα ideſt veniens ſcilicet ad parturientes, nominatur & in Epigrammatum lib. florido. μόχθον ἐλευθοῦς ἔκφυγες, & εἰλείθυια, templum Iouis. εἰλειθυῖα lucina à verbo (vt diximus) ἐλεύθω ideſt venio.

Ἐργαλεῖον. ἐργαστήριον, inſtrumentum, ferramentum artificum, officium, taberna textrina, in qua tela texitur. adhuc hodie Tarentinæ mulieres appellant corrupta voce, Argalio. Eſt & nomen genericum, nam & ἐργαλεῖα γεωργικὰ inſtrumenta ruſtica apud Pollucem. & ἐργαλεῖον, ὄργανον, apud Suidam.

Ἐρπεῖν Syracuſij & Tarentini pro ire ponunt. vt ſemper vſurpat Theocritus: latini dicunt repere. Vergil.

Ima ſuſurrantes repebant ad vada lymphæ.

Et Caprarum eſt repere, vt alibi idem.

— Deſerta repebant ad caua rupis.

Et vt à ſerpo dicitur Serpens, ita à repo dicitur reptile, & ab ἕρπω ἑρπετά.

Ἐρώτιον, ἐρώμενον: imaguncula Cupidinis, & nomen proprium meretriculæ in Epigrammat. At ἐρωτίδια feſtum amoris Theſpienſibus apud Athenæũ, quod à Plutarcho ἐρωτικὰ appellatur, quo de feſto ſcribit Zeno Cittienſis, vt refert Laertius.

Ἐσβοθύν. εἶδος παιδιᾶς. genus ioci, ludi, ἔσβη, ἐσβέσθη, ἀπάνεστο. Suidas.

Ἐσταλωτία, ἡ τῶν ἱματίων ἀγορά. forum, vbi venduntur veſtes, forum veſtiarium.

Ἔστυκα, ἐνίοτε. interdum, interim, aliquoties, ἐστυκώς. οὐδὲν μέγα φρονεῖ ἐστυκὼς ἀνήρ. Suidas. quid ſi ἐστηκὼς per, η, legendum & non per, υ, nam vt animus quieſcendo, & ſedendo fit prudẽs; ſic è diuerſo dũ ſtat nihil graue cogitat. οὐδὲν μέγα φρονεῖ.

Θ.

Θυλακίζειν, τὸ ἀπαιτεῖν τι ἐπόμενον μετὰ θυλάκου. exigere aliquid pertinens cum panario. θύλακος vas farinarium. prouerbium eſt, cum ſacco adire, quo ſignificabatur, vt cuicumq; petenti ſtatim, quod peteret, exhiberetur. videndus eſt Paulus

titulo

titulo, de ſalut. & liber. Cap. Quod dicimus. θύλακος, ἡ ἀρτοθήκη. Ἀριστοφάνης Πλούτῳ, ὡς ἄλφιτ' οὐκ ἔνεστιν ἐν τῷ θυλάκῳ Suidas.

I.

Ἰπνασία, γαστήρ. venter, τὰ ἴπνια ſtercus apud Callimachum. ἰπνίτης. panis furnarius ideſt in furno coctus, apud Athenæum. & Ariſtophanes in Cocalo ἰπνὸν appellauit τὸν κοπρῶνα, ideſt ſterquilinium.

K.

Κάπηλα. ἡ κρεόπωλις, ἀγορά. Macellarium, carnarium forum. καπηλεία ars inſtitoris. καπηλεῖον Caupona, taberna, & qui Cauponam frequentat, καπηλοδύτης appellatur. ἀμπηλὸς δὲ ὁ οἶνος, ὅθεν καὶ ἄμπελος vinea. Suid.

Κλαυμαριόμενον, κλαίοντα. flentem. κλαῦμα ploratus. κλαυθμῶν. νος. locus flentium. & κλαυμαρεῖται, κλαίει, ἢ καίει. Varinus.

Κυμίνδαλα. καταστροφή. ſubuerſio, exitus rei. κυμίνδιος, ὁ ἀετὸς ἢ κύμινδος. Suidas. κύμινδις. ιος. auis eſt, quam nonnulli noctuam interpretantur. Plinius nocturnum accipitrem, alij Aquilam, alij aliam auem.

Λ.

Λίπανος, ἡ λίπανθος, λιπόδερμος. λίπαθος, abſq; ,ν, Varinus. Apella, affectus pelliculæ tegentis glandem, adeò vt diſtrahi iam amplius non poſsit. formarunt latini vocem Apellæ ab, a priuatiua particula & nomine pellis, vt dicitur de Iudæis, qui (vt notum eſt) circumcidi ſolent. credat Iudæus Apella, dixit Horatius libro ſermonum primo Satyra quincta, recutitus.

Λιθοβολία. ſcribit Pauſanias in Corinthiacis λιθοβολίαν eſſe feſtum idem cum δάμεια. Quoniam Damia & Auxeſia Deæ, de quibus in verbo Damia diximus in Trezeniorum ſeditione lapidatæ fuerunt. λιθοβολέω, lapido, lapidibus peto, lapidibus obruo. λιθοβόλητος lapidibus petitus. λίθος, βῶλος, βωμὸς ἢ βάσις, τὸ ἐν θεοῦ ἐκκλησίᾳ βῆμα. Varinus.

M.

Μαῖρα, κύων τὸ ἄστρον, ἢ ἀκμαιότατον καῦμα, οἱ δὲ τὴν σελήνην. Ταραντῖνοι δὲ μαιριῶν, τὸ κακῶς ἔχειν. οἱ δὲ τοῦ πραίτου θυγατέρα, αἴθρας ἀδελφὴν. εἶναι. Canicula, ſummus æſtus, Luna à nonnullis dicitur. Tarentini autem malè eſſe, malè habere dicunt μαιρῶν. alius eſt Præti filia, Æthræ ſoror. eſt & Mæra Etymologiarijs parca, fatum, ſed Græcis dicitur, μοῖρα cum ,ο, micro ,ι, ota, non autem ,αι, tertia, & non prima diphtongo.

Μίσα, Siculi & Tarentini τὰ αἰδοῖα. pudenda vocant, à ſitu videlicet inde in obſcænis verſibus tam frequens eſt huius vocis vſus. Martialis. Lambebat improbos medios improba lingua viros. & Catullus ad Gellium.

— An verè fama ſuſurrat,
Grandia te medij tenta vorare viri.

Verbum Fello apud Latinos, θηλάζω.

Μηνιαῖον, menſtruus redditur latinè, vt κάθαρσιν μηνιαίαν vocamus fœminarum purgationem menſtruam. Sed Tarentina voce à veteribus latinis dicebatur Manacus, ſicut & Illyrienſes, quos Βαρδιαίους, Græci vocabant, à Latinis eiſdem Bardiaci appellabantur. Huius rei teſtis poteſt eſſe Victruuius, qui lib. nono dicit, Circinatio menſtrui circuli agatur, qui Manacus dicitur. hinc multi contendunt barbaram illam vocem Almanac fluxiſſe, qua Arabes Kalendarium vocant addito ſcilicet ſuo articulo. non enim quod quibuſdam perſuaſum audio mera vox Arabica eſt, ſed tantum in Arabicarum familiam recepta.

PRAECEDENTES LITERAE VACANT Tarentinis vocibus.

Π.

Πέτορα, pro τέσσαρα, dicebant Tarentini, vnde petoritum curris eſt Oſcorum, quia quatuor haberet rotas, ſicut Biſium fuit Galliæ Ciſalpinæ. Sed aliter Agellius. vide illum. quid ſi à verbo πίτομαι deducatur? vnde πετόμενος, φερόμενος.

Ρ.

Ῥαδαμῦροι, οἱ τῶν λαχάνων κηπουροί. hortulani qui oleribus dant operam, ab ἐρῦν quod tutari notat ῥαδανὸν, & ῥαδινὸν, gracile, tenue, mobile.

Ῥαῖζα. τόπος ἴδιος ἰατρῶν. locus medici proprius.

Ῥῆτραι Rhetræ, ſcripta, ſermones, pacta, conuenta. Tarentini leges & decreta ſic vocant. apud Lacedæmonios, Rhetra Lycurgi lex eſt ex oraculo ſancita: propter milites lata lex eſt: vt quiſquis eorum tergum dediſſet, in caſtra reuerſus pro hoſte lapidib[9] ab amicis petitus, acerbo genere mortis interiret.

Σ.

Σάμερον, σήμερον, νῦν. hodie, nunc, & σάμερα. Varinus:

Σάννορος, μωρὸς, παρὰ Ῥίνθωνι. fatuus apud Rhinthonem. Sed & σάννας. & σάννος. apud Cratinum fatuus vt tradit Euſtatius in Iliade. Sanna apud latinos irriſio, hinc Sanniones Comicorum verbo dicti, qui riſu admodum ſoluto, & contortis corporis totius partibus immoderatam quandam alios deridendi formam effingunt, ~~& aliorum mores inepto quodā~~ geſtu percontemptum exprimūt, vt ſtulti propemodum ac ridiculi videantur. Nonnulli à quodam fatuo ſeu ſtulto, qui dicebatur Σάννας. alij ἀ σαίνω, alij aliunde deduxerunt. Σαννυρίων ἀθηναῖος κωμικός. δράματα δὲ τοῦ αὐτοῦ ἐστι ταῦτα. γέλως. δανάη. ἰώ. ψυχασταί. Suidas ex Athenæi libro ſeptimo. o Batides, ò Glaucorum caput. de Rais maritimis loquitur, quas tanquam menſarum delicias Sannyrion nominat.

Σάρματα, καλλύσματα, καὶ κόπρια, κόπρια περιβαλοῦν. fimum conijcere. & εἰς κόπρον θυμιᾷς. in fimū aromatū odorē ſpargis. prouerbia. χάσμα σαρμός, cumulus terræ, ex Suida, & Etymologiaſte in verbo Σαυρώματος. & Rhinthoni obſeruatū apud Varinum.

σὺ quod alij dicunt, τύ Tarentini & Romani dicebant: hinc pronomen Tu apud Latinos. & pro σιτύρους dicebant τιτύρους, hinc Tityri vox apud paſtores deducta eſt.

T.

Τωλῖνγ. ὁ δεῖνα. hic & ille. τὸν καὶ τὸν τωλίς. totum, ordo, pars, ὅλον, τάξις, μέρος.

Τῆνος, ἕως, quouſq;. & τηὶ τεῦ λοιπεῦς ἄριςοι apud Homerum:

Τίδρῶτερ, τί ποιεῖτε, quid facitis.

Τορῖνος, τορεύς. Tornus inſtrumentum, quo vaſcula detornantur, ſiue cauantur.

τορνέω circumſcribo aliquid circulo Vergilius.

Lenta quibus torno facili ſuper addita vitis.

A verbo etiam τορέω ſignificante perforo, pertetebro, quæ enim excauantur, neceſſe eſt, vt penetrentur, & perforentur.

Τρίογδον, μέτροντι, menſura quædam ternaria.

Τρίχινον, στρικύρεον. Tarentini dicebant pro ſpiſſo, à pilis. Varro. τριχῆ triplicitèr, in tres partes. vt τὸ τριχῆ διαςατὸν, triplici dimenſione diſtans. Quod Trichinus quæſtus erat, nunc etiam vberrimus, trichinum quæſtum vocat Varro ſpiſſum, & ſpiſſum veteribus erat tardum: vnde & ſpiſsigradiſsimi ſenes, & ſpiſſè venire, hoc eſt βραδέως Plauto. & multa præterea talia. Ergo trichinus ſpiſſus, & trichina poſtea trichila. ὀδασύφυλλος, non eſt dubium quin ea ſit Etymologia.

Y.

Ὑποδῦσαι, ἐνεχυρασθῆναι, ἰταλιῶται. ὑποδυσάμενοι, ἐπὶ ὑποδημάτων, καὶ ὑπολυσάμενοι ἐπὶ τῶν ἱματίων. Varinus. oppignerare. Tarentinorum autem hoc exiſtimo vocabulum, propter illud quod legitur ſecundo Rhetoricorum libro apud Ariſtotelem, Pythagoram videlicet Samium ab Italiotis honoratum. Conſtat enim Pythagoram Metaponti ætatem egiſſe magna cũ admiratione vicinarum ciuitatum, opinioneq; ſanctitatis, & Tarentum ſæpius viſiſſe, vt ſuo in loco ex Laertio & alijs dicetur, Tarentinosq; ad ſuam traxiſſe diſciplinam, in qua floruit Archytas. Dicebantur autem ἰταλιῶται non priſci & germani Italiæ populi, ſed Græci, qui poſtea eò aduenerant, & ipſius non paruã partem occuparant, quæ ab ipſis magna Græcia nuncupata eſt: quod idem dicitur de alijs populis: nam & Σικελιῶται, & Σικελοὶ, & Φθιῶται, & Φθιοὶ, ita differunt. quam ſimilem differentiam videntur ponere Latini Grammatici inter Romanos & Romanenſes, Hiſpanos, & Hiſpanẽſes: ſunt enim natiui illi, hi verò qui Romæ aut in Hiſpania verſantur. Et hic explicit Lexicon Tarentinarum vocum, quas nolim quis miretur appoſuiſſe, multarum enim eſt vſus apud noſtrates, & ex illis pleræq; latina centuria donatæ vel alijs præter Tarentinos prodeſſe valebũt populis. Hiſtoriam modò à prima, quam inuenimus origine vſq; ad noſtra hæc feliciſsima tempora aggrediamur, ab Ethnico (inquam) fundatore Tara, vſq; ad Chriſtianiſsimum regnatorem Philippum.

QVAE INITIO, ALICVIVS VRBIS deſcribendæ gratia, perquirantur. Cap. I.

IN exquiſita ampliſsimarum Vrbium hiſtoria arbitror initio pauca hæc ſufficere, quæ cognoſcantur, dummodo omni cura, operaq; demonſtrentur: pluribus, excedere, paucioribus, manca vel ſub obſcura cenſerentur, quæcunq; eſſent de illis exitura volumina. Ex omnibus princeps, & Caput eſt, quis Vrbis, qua de agitur, fundamenta condiderit: alterum qua cęli & terræ plaga iecerit: tertium quod nomen dederit: quartum quo tempore ædificauerit: quinctum quã formam vrbs ipſa acceperit; exinde ad ciues (quod nouiſsimum credo) deueniendum; vt qui non ſecus ac liberi parentibus, decus patriæ & laudem afferunt, & dignitatem ſuſtinent. Sunt & alia quam plurima philoſophis ac medicis edocta: verum ipſe, vt ciuibus meis in petitione tam honeſta obſequerer, his quæ propoſui contentus, quoquomodo quidq; occurriſſet, ſcribere potius, quam præmõſtratum ordinem religioſius ſcribere conſtitueram, niſi me Antonius Portius Monopolitanorum Antiſtes, vir quidem, vt qui maximè eruditiſsimus, vt aliter facerem, in ijs præcipuè quæ res ciuium geſtas continent, admonuiſſet. Quæ igitur ante Romanorum imperium Tarentini geſsêre, primo in loco proferentur: ſequentur inde, quæ illis rerum totius orbis potitis, geſta ſunt: poſtremò eiſdem ad deterius per fortunam in rebus imperij redactis vſq; ad noſtra tempora, quę memoria aliqua digna viſa ſunt, exponere conſtitui.

DE TARA PRIMO VRBIS CONDITORE, *quiq; de illo meminerint.* Cap. II.

OMISSA Macrobij, & Solini ſententia de huius noſtræ Vrbis origine, cum ille ſentiat Tarentum dictum Sabina lingua quaſi molle; hic dicat ab Heraclidis conditum; ſcriptorum cęterorũ opinionem ſecuti dicimus cõditorem antiquiſsimũ & primum fuiſſe Taram Neptuni filium, illumq; à ſuo & vrbi & fluuio nomen impoſuiſſe. atq; vt huius rei auctores clariſsimos fuiſſe viſos credatur, aliquot recenſeantur, qui tam illuſtris cum domi, tum militiæ Herois meminerint. Ariſtoteles in Tarentinorum Rep. auctor grauiſsimus, vt nulli negare fas eſt, ſcriptum reliquit (quod initio vocum Tarentinarum præmonſtrauimus) numum ab illis cudi ſolere, in quo Delphini humero inſidens Taras Neptuni filius cernebatur, & quod alij νόμισμα, id Tarentini νόμος lingua dorica dicebant. Pauſanias in Phocenſium hiſtoria, quem alij Taram

vocant, Tarantũ dictã appellatũ, eius verba hæc ſunt, quæ Romulo Amaſæo latinitate donata immutare non audeo. Scribit igitur ſic. Tarantum quidam Neptuni & indigenæ Nimphæ filium fuiſſe dicunt: ab eo verò nomen impoſitum vrbi & flumini eodẽ enim fluuius, quo vrbs ipſa, nomine vocatur. Strabo cum multa in Geographiæ libro ſexto dixerit de Tarentino ſinu, de q; huius vrbis origine, Antiochi cuiuſdam Syracuſani, quem Xenophanis filiũ pleriq; tradunt, vſus teſtimonio, hæc tandem quæ ſequuntur, adiunxit. Tarentum autem, ab Heroe quodam, nomen accepiſſe literis proditum eſt. Ioannes boccacius dum fabuloſam Neptuni prolem in arbore, tanquam nobiliſsimam vndiq; familiam depingit Seruium ſecutus de Tara ſic meminit. Taram filium fuiſſe Neptuni Seruius aſſerit, dicitq; eum circa Salentinorũ confinia Tarentum olim inclytam ciuitatem condidiſſe, & à ſuo nomine nũcupaſſe. Honorati autem Grammatici verba, ne quis deſideret, appoſui ex tertio commentario Æneidos ipſius poëtæ, quibus exponit carmen illud. Hinc ſinus Herculei ſi vera eſt fama Tarenti. Partheniatæ (inquit Seruius, ſed nos illorũ hiſtoriam in ſequenti libro ex Pauſania recitabimus) accepto duce Phalantho octauo ab Hercule, profecti ſunt, delatiq; ad breue oppidũ Calabriæ, quod Taras Neptuni filius fabricauerat; idq; auxerunt, & à primo nomine appellarunt Tarentum. benè ergo Herculei Tarenti, quia Taras cõdiderat, auxerat Phalanthus. Stephanus niger tam Græcè, quam latinè oppidoquam eruditus, & qui diligentiſsimè congeſsit quicquid apud Pauſaniam ſcitu dignum legitur, hæc ſcribit de Tara. Taras nomen eſt ciuitatis & fluminis in Italia à Tarante Neptuni filio ſic denominata. & paulò infra (quod ad rem grammaticam pertinet) Taras ciuitas, & cognominis fluuius in Italia iuxta mare. maſculini autem generis eſt ſecundum analogiam. Nullum enim in ας nomen [illegible] dictum hoc autem & fœminino prolatum genere inuenitur. Dionyſij Alexandrini extat opuſculum de ſitu orbis, in eo χόλια ſunt Euſtathij Theſſalonicenſis Epiſcopi. ad illa ergo Dionyſij verba,

Τάρας δ' ἀγχίαλος κεῖται
Η'ν ποτ' Ἀμυκλαίων ἐπολίσσατο καρτερὸς Ἄρης.

Sic ſcribit Euſtachius. ὁ Τάρας, ἡ καὶ Τάραντος iacet ad mare. dicebatur autem & maſculinò genere Τάρας ſecundum analogiam. nullum enim eſt in ας, nomen barytonum muliebre. Denominata autem fuit vrbs ipſa à Tarante quodam Heroe. Habuit & Lacedæmoniorum Coloniam, propterea Dionyſius inquit, quod Amyclæorum ipſam condidit fortis Mars ideſt Laconum, quorum pars ſunt Amyclæi. quod declarari videtur his verbis Heſychij. Τάρας πόλις Ἰταλίας, ἀπὸ τοῦ Τάραντος τοῦ Ποσειδῶνος, ἔστι δὲ Λακώνων ἄποικος. Sed & apud Latinos Sidonius poëta fœminino genere protulit.

Ipſaq; quæ petij trepidauerat vncta Tarentum.

Cæteri autem genere neutro declinarunt, vnde varia illa appoſita, molle,

madi-

madidum, imbelle, lacedæmonium, phalanthæum, ſacrum, ſaturũ, apud Horatium, Iuuenalem, Ouidium, Virgilium, & alios: ſolus Lucanus protulit maſculino genere.

Brundiſium decimis iubet hanc attingere roſtris,
Et cunctas reuocare rates, quas auius Hydrus,
Antiquusq; Taras, ſecretaq; littora Leucæ,
Quas recipit Salatina palus, et ſubdita Sipus
Montibus.

Marcus Antonius Sabellicus, qui omnium populorum facta in vnum veluti corpus redegit, eadem refert, quæ dicta ſunt. Tarentum ab Heroë quodam nomen accepiſſe tradunt: ſed cur ita contigerit, Antiochus, cuius hæc ſunt, in obſcuro reliquit. Latinorum quidam à Tara Neptuni filio locum á principio munitum tradunt, inde à Spartanis inſtauratum. Natalis Comes inter eos Neptuni filios, quos ſecunda commemorat mythologia, Tarum, & Tarantum ponit, quorum matres, vt in multis alijs, quæ fuerint, non oſtẽdit. Pylades libro de Deorum genealogijs tertio, quas verſibus complectitur, inter Neptuni filios Taram ponit, at matris nomen ignorat

Incerta genitrice Taram, qui condidit vrbem,
Vnde Tarentini littora nota ſinus.

Superfluum cẽſeo apponere, quæ de eodem retulere Cęlius Rhodiginus, & Alexander ab Alexandro, cum vterq; Ariſtotelis tantum verba repetat. Cumq; non diuerſa fermè legantur apud Iuſtinum & Volaterranum, idcirco ab his quoq; ſuperſedere viſum eſt. Quidam non imperitus Grammaticus Tarantum ſentit vnum ex illis fuiſſe Cretenſibus, quos Strabo dicit vnà cum minore Minoë, qui floruit anno ab Orbe cõdito 4000. ab aquis dilluuij 2000. ante Troiæ excidium 40. in Siciliam nauigaſſe, eoq; mortuo alios pedeſtri itinere ſinum Adriaticum vſq; in Macedoniam penetraſſe: alios Iapygas dictos à quodam Iapyge Dædali filio è Cretenſi muliere. is igitur Taras Neptuni filius ex Satureia Minois Regis Cretenſium filia ſuſcepit Tarantum, qui delatus cum Pelaſgis & Cretenſibus in Italiam, duas condidit vrbes non multis in ter ſe millibus paſſuum diſtantes, quarum alteram à nomine matris Satureiam appellauit; Tarantum à ſe ipſo alteram, ſic enim Græci hoc nomen proferunt. Τάραντα. Primæ vrbis veſtigia, cui Satureiæ nomen fuiſſe diximus, conijci non ambiguè poſſunt in loco illo celeberrimo, qui à Tarento hodie octo millibus ferè paſs. diſtat, & quem adhuc Saturum penultima producta vulgus appellat, huius loci meminiſſe omnes ſciunt latinarum literarum profeſſores in Georgicis ſuis Vergiliũ, qua parte dicit Seruius fuiſſe Baphia, hoc eſt tingendæ lanæ officinas, de quibus infra agetur.

TARAM,

BIBLIOT. ROM. VITTORIO EM.

TARAM, QVO DE AGIMVS, NON ESSE *illum, cuius in ſacra ſcriptura ſit mentio.* Cap. III.

QVÆ ſi vera ſunt, falſum illud ſit neceſſe eſt, quod ſæpe à nonnullis non minus imperitis audiui, in Biblijs ſacris videlicet demonſtrari, quis nam fuerit Taras. at ipſe diu voluminibus illis peruolutis, quæ libentiſsimè præter cætera magna attentione non abq; ſanctorum patrum explanatione frequẽtius lego, vt ſalutaria, non Taram heroa, ſed Tharen ſtatuarium, vt docet Suidas in verbo Seruch, Abrahami parentẽ, Lothi auum, & à Noë decimum reperi, cuius rectus non Taras, ſed Thare eſt, primaq́; dictionis litera aſpirata. Th, non, T, tenui, & dupplici ρ apud Suidam, θάῤῥα. Sed veriora nec ne ſint, quæ nos non minus laborioſè, quam diligenter expiſcamur, ſi cupient aliqui cognoſcere, eos velim non pigeat in cronicis Euſebium adire, & perlegant quæ apud illum inter Chriſtianos auctores in hiſtoriarum lectione accuratiſsimum, vt quiuis alius, ſunt annotata. Ipſe quidem verba tanti viri in medium afferre non grauarer: ſed vereor ne caput excreſcat in immenſum. & eo magis, quia nõ me fugit, multorum eam eſſe inſolentiam hominum audaculorum, qui non abſq; irriſione iudicabunt, quod implendi voluminis occaſionem aucupatus longos aliorum contextus apponam. inuenient tamen lectores apud Euſebium huius Tharæ anno vigeſimo octauo mortuum Belum, eiuſdemq́; quadrageſimo nono Sycioniorum in Græcia regnaſſe Europen defuncto Ægialeo, qui primus illorum fuit regio ornatus diademate, ab eoq́; AEgialea aliquando dicta eſt Peloponneſus. Hunc Tharen ſecũdo anno & nonageſimo ſuper ducentos poſt dilluuium Nachor genuit, cum eſſet annorum octoginta nouem: ipſo verò natus eſt Abrahamus, à quo Hebræi dicti, niſi mauis cum diuo Auguſtino ab Hebero, quando regnabat Beli filius Ninus. nati ſunt præterea & duo filij eidem Tharæ, Nachor nomine patris ſui, & Aram. mortuo autem Aram, cum reliquiſſet Lothum filium, ipſe Thare nolens adorare ignem, quem adorabãt Chaldęi, & propter luctum Arami filij ſui, quem multò magis lugebat, quod in fide deficiens conſumptus eſſet, cum reliquis filijs, & nepotibus de terra Vr, Chaldæorum receſsit, & venit in terram Chanaan, habitauitq́; (ita Hebræi fabulantur) ibi annos ducentos & quinquaginta. vnus enim fuit ex patribus ſecundæ poſt dilluuium ætatis, & vt Samotheo placet vltimus, ſicuti eius filius Abrahamus tertiæ fuit primus. mortuus eſt tandem in Charra, ſicut Victor in Geneſim, quam poetico extendit verſu, cecinit.

Donec Chaldæi generis de ſemine Thara,
Vir iuſtus, metuensq́; Dei, cum ſtirpe ſuorum

Vrbem

Vrbem aliam, moreſq́ nouos, ſedemq́ requirens
Manſit in Aſſyrijs demum nouus accola Carrhis,
Qui quadragenis luſtris vbi vixit, & vno
Infauſtam hanc vitam felici morte redemit.

QVA RATIONE FALSI SINT PLERIQ; in Tara inueniendo. *Cap. IIII.*

OB fabuloſos noſtræ huius vrbis tam inclytæ ſcriptores, auſi ſunt nonnulli referre primam eius originem ad ea vſq; tempora, quandò principes quidam gentium tanquam Dij ſunt honoribus altarium donati, quorum primus Belus fuiſſe cõſtat. Paulus Oroſius ſcribit annos ab orbe condito vſq; ad Nini Aſſyriorum Regis Beliq; prædicti tempora, quibus in lucem prodijt Abrahamus, omnes à ſcriptoribus tam Græcis quam Latinis fuiſſe vel omiſſos, vel ignoratos. Hinc factum eſt, vt quicumq; res Regum geſtas & populorum ob diuturnam memoriam propagare ſtuduerunt, initium ſcribendi ab hoc Nino ſumpsẽre. Plures ex hiſtoria Beroſi hæc collegerunt, ad initia populi Tarentini manifeſtanda, quæ vera nec ne ſint aliorum ſit iudicium. Anno (inquiunt) poſt diluuium centeſimo, trigeſimo primò, Noe, quem eundem modò Ianum, modò Ogygen, modò Vertunum, modò Cælum, modò Solem inuenies dictum, in Scythiam reuerſus Nimbrothũ, qui & Saturnus, primum Babiloniæ Regem creauit. addunt iſti hoc Saturno genitum cum Ioue, ac Plutone Neptunum, qui inter quinq; & triginta filios ex diuerſis coniugibus concubiniſq; ſuſceptos Taram habuit ſextum. Quin additum ad hæc à pleriſq; iunioribus lapidem neſcio quem in veterum (vt ipſi dicũt) murorum angulo repertum, dum latiorem pomœrium traiectione foſſam magno excauandam apparatu, ciues curarent. eo in lapide, quem ipſi norũt ſoli, nullus præterea, huiuſmodi grandiuſcularum literarum erat inciſio. T. N. F. E. N. ~~T. Æ. quæ literæ quid ſibi vellent~~, nullus eorum, qui tunc degerent, valuit colligere, quandò Valerius Probus id temporis cum Paulo Diacono, & Bæda, librum non ediderat de notis, ſed neq; Probi atauus inter homines viuebat. Seruatus verò lapis fuerat (id ita iſti commentantur) cuius literas niſi, vt ille ait apud Plautum Pſeudolus, Sybilla legiſſet, cum nullus interpretari poſſet, vſq; ad ætatem cuiuſdam Heraclidis philoſophi ac medici percelebris. Is inter cæteras naturæ dotes, cœleſtiſq; benignitatis dona, ſic ea interpretabatur, quæ alijs erant obſcura, vt diuinus à ſuis & ab alijs exiſtimaretur. Singulas igitur oblati ad ſe lapidis literas hoc pacto extendiſſe fertur, T. Taras. N. Neptuni. F. Filius. E. Exſtincto. N. Nembrotho. T. Tarentum.

rentum. Æ. Ædificauit. ipſe quidem non admirari ſupra modum nequeo, vnde nam ſit, quod lapis huiuſmodi ad noſtram vſq; ætatem maiore poſt di lucidatas literas non ſit ciuium cura ſeruatus. Quid quod latinæ literę ſuis & exiguis tunc contentæ finibus in ea regione, quam à Græcis habitatam di ximus, non vigerent, ſed tempore longo poſt? Collegere nihilominus & vi ri diligentes ab hac vrbe aliquando, ſicut ab alijs locis inſcriptas tabulas, vt videre præcipuè eſt in libello, quem Ioannes Tacuinus emiſit, vbi ſequens legitur verborum inciſio, lapis autem hodie non extat. M. AVRELIVS. EVFICHEVS. SERA. VICELIA. RVFEN. HANC. SEDEM. VIVI. SIBI. POSVERVNT. VNO. ANIMO. LABO RANTES. SINE IVLIANO. FILIOLO. multi præterea conſpiciuntur lapides & Græcis, & Latinis inſcripti literis, & ingentium Epiſtyliorum, Scaporum, & Baſium fragmenta, quæ à noſtris quibuſdam in ſuis ſer uantur Muſæis. Hæc non mei oblitus in medium affero, & quod paulo ante dixeram non recordatus, ſed ne ab alijs deſiderentur, cum & longè poſteriora ſint, quàm quæ de Heraclide perſeruntur.

C. IVLIO. AMBROSIO. D. LV
CRETIVS. IVSTVS. FILIVS.

D. M. S.
SEXT. LICINI. PRI.

D. M. S.
VICILIAE. TITINIAE.
PROCVLAE.

FAVSTINA. AVG. AVRELII.
CAR. PVBL. I. C. D. D.

D. M. S.
FESTVS. VIX. A. LV. LVPV-
LA. COIB. M. E.

D. M. S.
T. CALPVRNIVS. CRATIS-
TVS. V. A. VI. D. XXXX. H. S. E.

D. M.
IVLIA. FILEMATIN. V. A.
XVIIII. H. S. E.

D. M.
LAENIA. PRIMIGENIA.
V. A. LV. H. S. E.

CALPVRNIA. CRATISTA.
V. A. L. H. S. E.

C. MEMMIVS. DIONYSIVS.
V. A. LX. H. S. E. IVLIA
MARIA CONIVGI. B. M. F.

MEMMIA. SECVNDINA. V.
A. XXVIII. H. S. E. MEM.
MIVS. SAENANIVS.
CONIVG. B. M. F.

Sepulchrum verò M. Plautij, cuius in amore coniugali meminit Valerius, & Horiſtillæ coniugis, quod illius elegantiſsimi tametſi aliorum iudicio ſub obſcuri viri diebus conſpiciebatur *τῶν φιλούντων τάφος*. hodie non apparet: ſicut neq; aliorum, quæ tot hoſtium incurſibus deuaſtata credere eſt: & præcipuè Demoſthenis Athenienſis oratoris præclariſsimi, quem conſtat in æde Neptuni hauſto, quod in annulo geſtabat, veneno obijſſe, dum fugeret excandeſcentem Macedonis Antipatri iracundiam: atq; illud Pacuuij Poëtæ Tra

gici,

gici, quod ab Agellio refertur cum hoc Epigrammate.

Adoleſcens tametſi properas, hoc te ſaxum rogat,
Vt ſe aſpicias, deinde quod ſcriptum eſt legas.
Hic ſunt Pacuuij Poetæ Marci ſita oſſa,
Hoc te volebam neſcius ne eſſes. Vale.

TARAS CVR NEPTVNI FILIVS, & de ipſo Neptuno. Cap. V.

TARAM, (vt hæc obiter non omittantur) ſicuti à prudentioribus conijcitur, ideo Neptuno genitum vulgus exiſtimat, quia peregrinos nauigio aduectos ita appellare conſueuit antiquitas: vt terræ & cœli tam vetuſtos quam ignotos, quiq; obſcuri eſſent generis, vel haberent corpus enorme & monſtruoſum: quoniam dum ignoratur, qua regione ſint homines profecti, ad generalitatẽ cõfugitur. id quod de Meſſapo Vergiliũ indicaſſe enarrat Seruius.

At Meſſapus equum domitor, Neptunia proles.

Neptuniam (inquit) vocat prolem, quia per mare ad Italiam venit. Sed & de Theſeo hæc apud Græcos loquuntur.

Θησεὺς υἱὸς ἦν Ἀττικοῦ Αἰγέως, ϗ τῆς Αἴθρας
Ὡς δὴ ἀνδρεῖον, ἔφασαν παῖδα τοῦ Ποσειδῶνος
Τοὺς θυμικοὺς γὰρ σύμπαντας, ϗ πάντας τοὺς ἀνδρείους
Υἱοὺς ϗ φίλους, ἐραστὰς φασὶ τοῦ Ποσειδῶνος.

Hoc eſt.

Theſeus filius erat Attici AEgei, atq; AEthræ,
Tanquam autem fortem dixerunt filium Neptuni
Animoſos enim omnes, atq; omnes fortes
Filios, & amicos, amaſiosq; dicunt Neptuni.

Et qui in nauigatione floruerunt, Neptuni filios appellarunt, ita dictus eſt Sextus magni Pompei filius ab Horatio ad Mecænatem ſuum.

Ut nuper actus cum freto Neptunius,
Dux fugit vſtis nauibus,
Minatus vrbi vincula, quæ detraxerat,
Seruis amicus perfidis,
Romanus.

Prætermittenda ſunt illa, quæ poëtæ finxerunt, nautas Neptuno genitos credi, quia maris imperium cum tridente, quo ſceptri loco vtebatur, in diuiſione orbis terrarum illi, non alij ex fratribus ſorte datum feratur: atq; apud

D Maró-

Maronem ipſe in Æolum minabundus glorietur, qua ratione apud Græcos ἐννοσίγαιον, apud Latinos rector pelagi nominatur. Ipſe vt maximè verum illud de Tara aſſererem, vno ex antiquis erronibus, qui incertis ſedibus peruaga runt, quod ab Agellio in Atticis noctibus relatum eſt, ni mali inauſpicatiq; ominis tam præclaræ & peruetuſtæ vrbis conditorem ſuſpicari inde cogeret ihuitus. Præſtantiſsimos (inquit) virtute, prudentia, viribus, Iouis filios appellarunt. Græci ὦ διογενεῖς. vt AEacum, vt Minoa, vt Sarpedona ferociſsimos, immanes, & ab omni alienos humanitate, tamquam è mari genitos Neptuni filios, dixêre. Quin & Phurnutus ait ob maris violentiam. vel, vt Græci loquuntur διὰ τὸ τῆς θαλάσσης ἄγριον, omnes violenti, & audacioris animi, Neptuni filij vocati ſunt, vt dirus & prodigioſus cyclops Polyphemus, in Sicilia Tyrannorum ſede & domicilio: vt illaudatus ille Buſiris, qui, quo tẽpore cõmiſſa inter Danai atq; AEgypti fratrũ filios fratricidia fuêre, quoq; tem pore Terei & Prognes Philomelæq; inceſto additũ ſcelus, apud vicina Nilo loca cruentiſsimam exercuit dominationem, tranſeuntes Deorum aris hoſpites tamquam victimas immani ſcelere occidendo. Omitto Leſtrygonas & Aloidas, cæterosq; quos partim in hiſtoricis, partim in poëtis inuenies. De Neptuno autem quid eſt, quod verè affirmari poſsit, cum Neptunos, veluti Saturnos, Ioues, Hercules, Dionyſios, cum alijs Ethnicorum Dijs, ſexcentos ferè fuiſſe legatur? Cretenſem alij tradunt, quia de Cretenſi Satur no fabula eſt, quod filios deuorarit, quod ſeruatis clam fratre, cui regnum abſtulerat, Ioui, Neptuno, Plutoni, regnum diſtribuerit, quòd primo Cœlum, alteri mare, tertio inferna poſsidenda tradiderit, hoc eſt Orientale do minium, occidentale, & maritima omnia cum inſulis. Sunt qui Theſſalum fuiſſe contendant, & nam & Pelaſgi profugi ex Hæmonia, vt tunc vocabatur, nunc eſt Theſſalia, ſedem in Italia habuerunt. & in Theſſalia im perio potitum Neptunum Lucanus inter cæteros auctor eſt in Pharſalico bello.

Primus ab æquorea percuſsis cuſpide ſaxis
Theſſalicus ſonipes bellis feralibus omen
Exilijt, primus chalyben, frenosq; momordit,
Spumauitq; nouis Lapithæ domitoris habenis.

Sed rei veritas quomodo ſe habeat, ſciri quidem haud facilè poteſt, nam ante diluuium illud, quod ſacræ hiſtoriæ auctor Moyſes vniuerſale tradit, nullus eſt qui neſciat minimum terræ angulum homines tenuiſſe, nec tum in omnes terras diffuſos, propagato autem ex Noe, eiuſq; filijs ac poſteris hominum genere, per orbem terrarum ſunt diſperſi, regionibus & prouincijs, quas primum occupabant, nomina imponentes vel ex ſe, vel ex parentibus, vel ex coniugibus, vel ex filijs. Quæ autem ſingulis fuerint occupatæ ſedes, & quoto poſt inundationem anno, qui primò occuparint, quiq; illis ſeſe adiunxerint

iunxerint non ſatis verè poteſt (vt arbitror) explicari. Atq; id non modò eſt difficile in ſingulis terræ habitabilis oris oſtendere, ſed etiam in Italia, quæ cum propinquior ſit labori noſtro, in ea deſcribenda multis occuparer figmentis. Antiochus Syracuſanus antiquus ſcriptor habitatores Italiæ percenſens priſcos, & quæ loca à ſingulis ſint occupata, ait Oenotros omnium primos, quorum exſtat memoria, terram eam incoluiſſe. eius verba afferre videtur Halicarnaſſeus in antiquitate Romanorum, & ex eo ipſe quoq; huc tranſtuli. Antiochus Xenophanis hæc diſertè ſcripſit de Italia, bona fide ſecutus ſermones veterum. Terram hanc quæ nunc Italia dicitur, olim tenuerunt Oenotri. hæc ille. & Vates noſter hæc eadem cum legiſſet, in AEneidos primo ita cecinit.

Eſt locus, Heſperiam Graij cognomine dicunt,
Terra antiqua, potens armis, atq; vbere glebæ,
Oenotrij coluere viri, nunc fama, minores.
Italiam dixiſſe ducis de nomine gentem.

Hæc eadem legerat apud Ariſtotilem, qui de antiquo communium cænarum vſu differens, inquit, illas quandoq; fuiſſe apud Laconas, ex inſula Creta regnante Minoë, ortas; ſed antiquiores apud Oenotrios, qui poſtea ab Italo duce Itali ſunt mutato nomine vocati. Sunt qui Antiochi verba eam Italiæ partem reſpicere ſentiunt, quæ occidentalis dicitur intra ſinum Scylleticum, & Lameticũ loca intra ſe dimidiati diei itinere diſtantia, multis olim nobiliſsimis proceribus occupata, & nomina à diuerſis ſortita: nam & Auſonia, & Bettia, & Calabria, & Oenotria, & Italia varijs ſæculis dicta eſt: vnde & hos Iambicos verſus afferunt.

A tergo ad dexteram ſita eſt Oenotria terra,
Thyrrhenicusq; ſinus, ac Liguria,

Ex Sophoclis Tragici poëtæ Triptolemo, quæ fabula non extat. Quid de Barbaris Siculis, quid de Aboriginibus, quid de Pelaſgis certi aliquid tradi poterit, cum nullus in his populis ſcriptor ſibi conſtet? Diſerti Romanorum viri, & in his Portius Cato, qui diligentiſsimè ſcripſit de conditoribus Italicarum vrbium, Caiusq; Sempronius & alij Græcos eos affirmant eſſe, multis ante bellum Troianum ætatibus ex Achaia profectos. nec tamen diſtinctè tradunt ex qua Græca natione, quáue vrbe migrarint. ſed ne tempus quidem, aut Coloniæ ducem, quóue caſu antiquam reliquerint patriam, oſtendunt. tantum fabulam ſecuti Græcorum, nullius Græci hiſtorici eam teſtimonio comprobant. Sed quæ de Cretenſibus circumferuntur veritati magis adhærentia exiſtimo: nam & Hydruntum, Lupiæ, Vria, Brundiſium, Barium ad eos à Srabone, Leonico & cæteris, qui de his agunt vrbibus referuntur. Hy-

druntum á Cretenſibus conditur, quo tempore maxima terræ ſiccitas, & cœli æſtuoſus ſqualor Cretam occupauit inſulam. Lupiæ ſiue Aletium dicatur, lyctium Idomenæum habet auctorem. Vria illos Cretenſes, qui cum Minoë nauigarunt, auctore Herodoto: Brundiſium (ait Strabo) Cretenſes habitaſſe, memoriæ proditum eſt, qui à Gnoſſo cum Theſeo diſceſſerunt. Barium ſiue Iapygem ab Iapyge Dædali filio appellarunt, qui & ipſe Cretenſis exiſtimatus eſt. ſic & de Tarento inuenies ea multa, quæ antea ſcripta ſunt. fuit Creta à Curetibus per Syncopen dicta: nonaginta habuit ciuitates, & propterea ab Homero ἑκατόμπολιν, appellatur. eius antiquiſsimam Remp. Minos iuſtiſsimus legibus conſtituit. Cretenſes quondam mari imperaſſe, & omnes Græcas inſulas aut ſubegiſſe, aut habitaſſe, dimiſsis eò colonis refert Ariſtoteles. Omitto illa, quæ à Noë vſq; ad Saturnum referuntur. Cam ſcilicet genuiſſe Cus. & Cus Nembrothum, & Nembrotum Creten, a quo Cretenſes: Cretẽ Cœlum, Cœlum Saturnum, Saturnum Iouem à quo fuit regno expulſus, cum Neptuno, & Plutone, fortaſſe non omnibus placitura vt ſuperflua, & magna rerum dicendarum inopia mendicata.

Finis Primi Libris.

DE ANTIQVITATE, ET VARIA TARENTINORVM FORTVNA.

LIBER SECVNDVS.

IOANNE IVVENE EORVM CIVE AVCTORE.

DE PHALANTHO, QVI TARENTVM auxit, cuius filius, de oraculo illi dato, aduentu, receſſu, & morte. Cap. I.

PHALANTHVS etiam ſecundus Tarentinæ Vrbis auctor ſuos habet enarratores, qui partim hiſtorici, partim poëtæ, modò vera, modò ficta de illo loquuntur: nos inprimis hac in re præter Iuſtinum, Pauſaniam ſequimur & Stephanum, qui & ſi varia ſcribunt, nos tamen ita rem texere ordimur vt primo loco agamus de bello Meſſeniaco, deinde de ipſo Phalantho. Ignoſcant obſecro, quibus principium videbitur longius repetitum, boniq; conſulant id factum eſſe, ita enim dilucidior apparebit hiſtorica narratio. Lacedæmonij populi ſunt in Peloponneſo, qui & Lacones dicuntur, atq; ab vrbe Sparta Lycurgi legibus inſtituta Spartani, Spartæ, & Spartiatæ. De illorum moribus multi aliquid ſcripſere, illud præcipuè quanta fuerit eorundem peritia in rebus militaribus, cum & fœminæ ipſæ bellum gererent, ne dum viri, filiosq; ad arma à primis eorum annis inſtruerent. Notauit AElianus in libro, quem ſcribit de varia hiſtoria, Lacedæmoniorum matronas, quotquot audiuiſſent ſuos in pugna cecidiſſe filios, abire ſolere, & vulnera illorũ inſpicere tã aduerſis quã auerſis inflicta corporibus: ſi plura ex aduerſo eſſent facta, cũ gaudio, graui & terribili vultu, in maiorũ auita monumenta occiſos filios deporta-

deportare: ſin alio in loco vulnera accepiſſent, pudore ductas, lachrymisq; confectas, quam maximè poterant clandeſtina fuga diſcedere relictis mortuis, vt in communi ſepulcro humarentur; aut furtim ſurreptos in domeſticam ſepulturam deferre. Præcelluerunt ſemper factis magis, quam loquacitate, ita vt ab ipſis breuiloquentia laconiſmus dicta ſit, paucisſimisq; verbis ſententias complectebantur grauisſimas. Meſſenij, qui Meſſenen Achaiæ vrbem florentisſimam, & anguſto freto propinquam incolebant, honestiſſimi quidem viri, vt qui ex vrbe ſua Epicureos expulerint, ceu aliàs Romani Alcæum & Philiſcum, eo quod multarum flagitioſarum libidinum auctores eſſent adoleſcentibus. Diuus Hieronymus aduerſus Iouinianum, eam fuiſſe populorū interſe iſtorum amicitiam refert, vt aliquando, quorundam ſacrorū gratia virgines ad ſe mutuò mittere nōn erubuerint. Regnante igitur apud Lacedæmonas Polydoro, qui Teleclo ſucceſſerat, qui fuit annus ab orbe condito quater milleſimus, quadringenteſimus, & quinageſimus ſeptimus circa principium nonæ Olympiadis, & circa octauum annum Romani imperij ſub Romulo Geminorum altero, extincto fratre Remo, veluti auctor eſt Euſebius, & ante Chriſti Saluatoris noſtri aduentum ſeptingenteſimus, & quartus ſupra quadrageſimum, ortum eſt inter hos populos. Meſſenios videlicet & Lacedæmonios bellum illud diuturnum, quodq; dicitur vicennale tāto qnidem exitio, vt inter crudelisſima reponatur. Odij verò tanti initium exinde ortum Ephorus ſcriptum reliquit, quod Teleclum Spartanorum Regem, cui (vt diximus) Polydorus ſucceſſerat, ſacrorum gratia Meſſenen profectum Meſſenij interfecerint. ſentiunt alij ob ſtupratas Lacedæmoniorum Virgines ab ipſis Meſſenijs in ſacrificio, ſiue quòd illas nullo honore affecerint, ſiue quod tentarint iuuenes Meſſenij ſtuprum inferre, ſed à duce eorum Ariſtomene impediti illas dimiſerint integras & inuiolatas. Bellum igitur indixère Lacedæmonij, magnoq; exercitu Meſſenen obſederunt. Sed cum ſecus quàm ſperauerant annos decem in obſidione diſtinerentur, ac varijs belli caſibus, cum multi (vt fit) foris morerentur, & frequens delectus, qui quotidie mittebatur, magis in dies Vrbem Spartam multitudine exinaniret, nec ob viros abſentes ſpes vlla ſobolis propagandæ domi ſupereſſet, duplici ciuitas eorum affecta clade breui ad nihilum redigebatur. Vxores tam longa maritorum abſentia dolentes multis eos querelis reuocabant, neq; precibus & blanditijs maritalibus, ſed conuitijs etiam atq; criminibus multis illos arguebant, vt qui priuatæ iniuriæ vlciſcendę ſtudio ſeipſos cum patria tacita perderent calamitate. Cogitare potius animo deberent, quanto id ſibi bellum magis, magisq; eſſet quàm hoſtibus pernitioſum: Nam ſi illi intra mœnium ſuorum ſepta incluſi, aſsiduas quæ bellorum caſibus afferuntur cædes grauisſimè ſentiunt, perpetua tamen vxorum, quibus cum immorantur fæcunditate, iuuentutem reparant: contra verò Spartanam rem, domi vi-

torum iam deſperata abſentia, foris bellorum caſibus in dies magis extenuari: fore aliquando, vt ſi pergeret diutius abeſſe, ciuitate viribus exhauſta, nō modo non inferre alijs bella Spartani poſſent amplius, ſed ne illata quidem propulſare. Eant igitur aliquando poſteritati conſultum; ſatis ſuperq; iræ datum, videantq; ne alieno ſtudentes excidio, domeſticum ita alant, vt vitare nunquam ipſi valeant. Quibus vxorum verbis eorum qui in obſidione commorabātur, moti ſunt animi: cum ſatis intelligerent veriſsima eſſe omnia, quæ ab illis obijcerentur. quia tamen iurati aberant, domumq;, niſi Meſſena expugnata, nunquam ſe redituros obſtrinxerant, bellum omittere nullatenus ſunt auſi, Sed cum varijs inde curis eſſent ancipites. fide ſacramenti religioſius obſeruata, volentes tamen vxorum conſilijs adhærere, eò tandem pari omnium ſententia decurrunt, vt domum iuniores iniuratos remitterent, qui puerilibus adhuc annis, quando ipſi grandiores natu ad bellum exierant, ad arma inepti erant, & multò poſt initia tanti belli, ſupplementi cauſa fuerant ad caſtra acciti. Permiſère his licentia quidem ſatis infami, neq; tamen (vt cenſebant) inutili, vt promiſcuè cum omnibus concuberent mulieribus, maturiorem rati conceptionem, ſi ſingulæ per plures viros cognoſcerentur. Qui ex huiuſmodi concubio orti ſunt in diſcreto, ob materni pudoris notam Parthenias nominauere. tametſi huius cauſam nominis alij aſſerant, quod iuuenibus tantum fuerat permiſſum cum virginibus, quas Græci vocant παρθένους, concubere ſiue liberis. ſiue ſeruis. Quo tempore apud Lacedæmonas fertur cultam eſſe Venerem Armatam, Cluacinam, Maſculam, & Barbatā. Anno tandem nono poſt miſſos adoleſcentes, & vigeſimo à belli initio pene exacto Meſſena fuit expugnata, & in Spartanorum ditionem redacta cum apud illos regnaret Euricrates huius nominis primus Polydoro extincto decimæ quartæ Olympiadis initio, qua Damonem Corinthium tradunt in ſtadio viciſſe. Illud autem vnum, quod apud Ælianum legitur, prætermittendum non cenſui, Lacedæmonios deuictis Meſſenijs, omnium quæcunq; in Meſſenia erant, dimidiatam ſibimetipſis accepiſſe partem, & mulieres liberas in funera prodire coegiſſe, vt alienos neq; quidquam ad ſe pertinētes mortuos lugerent. ex viris aliquos ruri colendo reliquiſſe, nonnullos vendidiſſe, multaſſe etiam plures morte, reliquos in ſuam patriam recepiſſe. Poſt agri Meſſenij diuiſionem Lacedæmonij domum reuerſi iuuenes ita promiſcuè natos cum alijs legitimis pari nequaquam in ſua Repub. afficiebant honore. At illi cum grandiuſculi eſſent, trigeſimumq; agerent annum, his iniurijs accenſi, & metu etiam inopię, quia certo carebant patre, in cuius bona ſuccedere ſperarent, Phalanthū ſuarum ſibi fortunarum ducem elegerunt, cuius parentem Aracum ſui ortus auctorem habuerant. is enim fuit, qui pudoris oblitus in bello ſocijs perſuaſit, vt iuuenes iniurati domū ad vxorum ſeu virginum concubitum remearent. Iniêre igitur cum illo conſilium, vt in Hya-

cinthio-

cinthiorum celebritate cùm certamen haberetur in Amycleo, Phalanthus pileum ſuper imponeret capiti, & tum repente ad deſtinatam popularium diſc urrerent cædem, qui à Cæſarie,qua vtebantur, facillimè poſſent dignoſci. Hac autem re per ſeruos quoſdam Ilotas, qui & ipſi cum adoleſcentibus conſpirauerant, patefacta, dum certamen haberetur, in medium procedit præco, & Phalantho ne pileum capiti imponeret, inhibuit. Quod coniurati ſentientes, apertis iam hoc modo palam inſidijs partim fugitant,partim aduentant ſupplices:ſed iuſſi benè ſperare, inuincla conijciũtur. At Phalanthus qui factionis erat caput, ad A pollinem de Colonia deducenda conſulturus à ſenioribus mittitur. huiuſce illi Dęmon reſponſum dedit.

Σατύριον τοι δῶκα Ταραντάτε πίονα δῆμον
Οἰκῆσαι, καὶ πῆμ' Ιαπύγεσι γενέσθαι. Hoc eſt.

Saſtyrcum & pinguem populum tibi trado Tarenti,
Incolere, & latè populum per Iapygas ades.

Aciecit præterea oraculum, quod tum Phalanthus regionē eſſet adepturus, & ciuitatem cum ſuis conditurus, quando ſub Æthra pluuiam animaduertiſſet. reuertitur inde Phalanthus animi (vt res erat) anceps, quia quid ſibi vellet Apollo, non intellexerat: Seniorum tandem ſuaſu, nullo ad hæc augure conſulto, ea conditione cum Parthenijs vrbe exceſsit, vt ſi nullam demum terram adepti eſſent, quam incolerent, & vbi perpetuò conſiderent, in Laconiam reuerſi,tertiam Meſſenij agri partem ſortirentur. Conditionem illam Phalanthus accepit inuitus, & claſſe ad eam rem parata, applicuit ad eã Italiæ partẽ, quæ magna Græcia à græcis incolis dicta eſt. Addũt ad hęc nonnulli,quod priuſquam Italiam appuliſſet,in Criſæo mari naufragium perpeſſus á Delphine ad littus delatus ſit. id quod mirum non videbitur, neque nouum, ſi quis Herodotum & Plutharchum de Arione legerit,ſi quis Theophraſtum & Plinium præter AElianum obſeruauerit. Vtcunq; tamen ſeſe res habuerit, Phalanthus tandem ad promiſſa peruenit loca, vbi ob Achiuos aduerſus barbaros bellum gerentes, cum nullam adhuc occupare potuiſſet vrbem, nulloq; potiti agro ob nouam condendam, Oraculi è re de improuiſo nata. ei multa cogitanti in mentem venit, ac planè quod fieri nullo modo poſſet, Dei voce ſibi ſignificatum cum antea ſecum meditaretur(qui enim eueniret, vt puro ſerenoq; cœlo, quam AEthram Græci vocant, plueret aliquando?) cœpit hoc pacto benè ſperare. in tanta enim animi ſollicitudine cum miſer obuerſaretur, vxor, quæ eum domo ſecuta fuerat, mœſtum & afflictum, & iam animi deſpondentem, vt fit conſolabatur, & ſujs eius caput genibus ſuſtentans, inter conſolandum pedunculos quæritabat. inter hæc viri miſeratione commota tantas effudit lachrymas, vt viri caput madefecerit perfuderitq;. Tunc igitur primum euolutæ ſunt oraculi ambages;& Phalanthus hoc ſentiens (erat enim vxori nomen AEthra) Phœbi reſponſũ

interpre-

interpretatur, & ea nocte, quæ diem illum inſecuta eſt, Tarentum hoſtium vrbem maritimorum tunc pro tempore maximam & opulentiſſimam cœpit expugnatis, viſque ac dolo expulſis veteribus colonis, qui ſe Brundiſium contulere. Vnde poſthac Lacedæmoniorum opus, Laconumq; oppidum Tarentum dici cæptum eſt, & Tarentinos Phalantheos ſpurios, qui nihil à patre aliud habebant, quam ſemen, à Græco fortaſſe verbo [illegible], quod ſeminare apud Latinos valet. Hoc igitur modo Lacedæmonij illi adoleſcentes Phalanthum ſecuti, ſedem, quam diu quæſiuerant, adepti Tarentinos veteri nomine ſe appellari voluerunt, vt primos, qui remanſerant, accolas ſibi allicerent, quod aliter fieri debebat, cum victi victorum potius nomen accipere ſoleant, non victores eorum qui victi ſunt. Exinde, vt tutius, commodiusq; viuerent, Brundusinis, ad quos Tarentini (vt diximus) multi confugerant, bellum mouent, & breui victoria potiti eos non parua agri portione priuant. Euenit autem, vt non multos poſt annos dux Lacedæmonum & Tarentinorum Phalanthus, tam ſtrenuus, tam prudens, vbi leges ſanxerit, vbi humana atque diuina omnia conſtituerit, per ſeditionem turbatus in exilium Brundiſium ſe contulerit. Hanc ipſe eiectionis cauſſam conijcio; quod Phalanthus ex animi tantum ſui ſententia poteſtatem exerceret. quod videntes Lacedæmonij aduerſus patrium fieri inſtitutum, illum expulêre. Siquidem Lacedæmoniorum Reges in rebus gerendis ſui haud erant arbitrij, vt quicquid ſibi placeret, facerent, Sed ſenatus erat poteſtas in negotijs ad Remp. pertinentibus. & hanc dignitatem non multo ante hæc tempora de laconica ſumptam dederat Romulus Senatui, populoq; Romano. Quæcumque tamen fuerit ſiue hæc ſiue alia eiectionis cauſſa, à Brundusinis benignè eſt exceptus Phalanthus, qui & populos veteres Tarentinos ab ipſo Spartanorum duce profligatos benignius antea exceperant, & ciuitate donauerant. Sperarunt fortaſſe Brunduſini apud ſe fore totius Meſſapiæ regionis dominium, quod Phalanthus non ſine vltione ingratorum comitum iniuriam perpeti videbatur. At is non multos poſt menſes morti propinquus ex grauiſsimo, in quem inciderat, morbo, perſuadet Brunduſinis; vti oſſa ſua poſtremasq; poſt obitum reliquias contererent taciteq; in Tarentinorum foro ſpargi curarent. hoc enim modo recuperare illum aliquando poſſe patriam ſuam vnde fuerat expulſus, quem conſuluerat Apollinem, Delphis cecinisse. Contra verò Brunduſini, eum in vltionem ſui fata ciuium prodidiſſe, arbitrantes, præceptis ſibi datis paruere. Sed Oraculi diuerſa fuerat ſententia, nam vrbis perpetuitatem non amiſsionem hoc pacto promiſerat: ita ducis exulis conſilio, & hoſtium miniſterio Tarentina poſſeſsio Parthenijs in æternum fuit fundata: ob cuius beneficij memoriam, & Parthenij diuinos Phalantho honores decreuere, & Brunduſini eximiam illi condidere ſepulturam.

TARENTI EPITHETA PLERAQVE PHAlanthi gratia à poetis & hiſtoricis notata. Cap. II.

DIXIMVS ſupra Iuſtini hiſtorici teſtimonio Tarentinos à Phalantho Phalantheos fuiſſe appellatos, quod etiam Epithetum à Syllio Italico appoſitum eſt cum dixit

Inde Phalantheo leuitas animoſa Tarento,
Auxonium laxare iugum.

Et ab Horatio.

Dulce pellitis ouibus Galeſi
Flumen, & regnata petam laconi
Rura Phalantho.

Et à Martiali.

Dic toga facundi gratum mihi munus amici
Eſſe velis, cuius fama decuſq́; gregis?
Appula ladei tibi floruit herba Phalanthi
Qua ſaturat Calabris culta Galeſus aquis.

Et ab eodem.

Puella ſenibus dulcior mihi Cygnis,
Agna Galeſi mollior Phalanthini,
Concha lucrini delicatior ſtagni.

Vergilius appellauit Tarentum Herculeum lib. Æn. tertio.

Hinc ſinus Herculei ſi vera eſt fama Tarenti.

Vbi Seruius ita ſcribit. Partheniatæ duce Phalãtho octauo ab Hercule profecti ſunt, delatiq́; ad breue oppidum, quod Taras Neptuni filius fabricauerat, id auxerunt, & priſco nomine appellarunt Tarentum. benè ergo nunc Herculei Tarenti, ſi vera eſt fama, quia Taras condiderat, auxerat Phalanthus, ab Hercule oriundus. Quid ſi octauus ab Hercule dictus ſit Phalãthus non agnatione, ſed prouerbio? nam huius meminit Xiphilinus è Dione in Auito. Sardanapalus (inquit) interea certamina præbebat, & crebra ſpectacula, in quibus Aurelius Aelix athleta glorioſus fuit, qui tantum cæteris antecelluit, vt auſus ſit in Olympia, lucta ſimul certare & pancratio, victorq́ue vtriuſque in Capitolinis fuerit. cui cum inuiderent Elæi, ne foret (quod dici ſolet) octauus ab Hercule, neminem ad luctam aduocarunt, quamuis in albo id genus certaminis adſcripſiſſent. Romæ verò vtrumq; vicit, quod ante fecerat nemo. Dedit (inquit Parrhaſius in Claudianum) hoc epitheton Tarento poëta, quod apud Ariſtotilem in naturæ miraculis, & in libro περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων legerat Heracleam Tarento nomen aliquan-

aliquando fuiſſe ſcilicet ab Hercule, qui Tarentinos bello domitos in poteſtatem redegit, & quia nouerat Maronis prudentia, hoc vt fabuloſum inter ea, quæ fidem non aſſequuntur, Ariſtotilem conie ctaſſe, conſultò interponit (ſi vera eſt fama) ne iudicium ſuum in re tam incerta immiſceret. Ouidius vocauit Lacedæmonium Tarentum cum Horatio.

— Ventisq́; fauentibus æquor
Nauigat Jonium, Lacedæmoniumq́; Tarentum.

Horatius.

Tendens venafranos in agros:
Aut Lacedæmonium Tarentum.

Eadem ratione dicitur à Vergilio œbalium, quia (vt ait Seruius Statij auctoritate) œbalia ipſa eſt Laconia.

Namq; ſub œbaliæ memini me turribus altis
Qua niger humectat flauentia culta Galeſus
Corycium vidiſſe ſenem.

Et à Claudiano.

Formoſum Oebalij locum poſuere Tarenti.

Et Galeſus qui apud Tarentum fluuius eſt, dicitur Theramnæus ideſt laconus à Statio in ſyluis, quia & aliquãdo Lacedæmonij dicebantur Therãnęi.

Blanda Theramnæi placeant vineta Galeſi.

Vbi videre poteris Luctatium grammaticum Statij enarratorem fide dignũ, & inter grammaticos ſui temporis Ariſtarchum, ſicut plures docti viri ante me iudicarunt, quos nominare non auſim. idem fluuius Galeſus vario appoſito ſolet à Martiali Lacedæmonius appellari.

Te Lacedæmonio velat toga læta Galeſo,
Vel quam ſe poſito de grege Parma dedit

Qua eadem ratione & Phalanthum lacedæmonium ſupra appellauit. Græci vocant Τάραντα σατύριον, καὶ πίονα; πίονα ideſt pinguem, quia in agro (vt infra apparebit) Tarentino facilè eſt victum inuenire, qua ratione idem Græci vocarunt περιγηνὴν πόλιν σατύριον, vel vt nonnulli alij locum Strabonis emendantes σατύριον Τάραντα, ideſt luxurioſum, affluentem, & feracem. qua ex voce dicti ſunt Satyri, qui in libidinem ab ipſa natura ſunt proni, & à genitali membro quod σάθων appellant. Quin & Tarentum Saturum appellauit Vergilius in Georgicis.

Sin armenta magis ſtudium vituloſq́; tueri,
Aut fœtus ouium, aut vrenteis culta capellas,
Saltus & ſaturi petito longinqua Tarenti.

Habuit & alia apud poëtas Epitheta, vt molle, madidum, imbelle, vnctum, & madens. Molle appellauit Horatius.

Pectinibus patulis iactat ſe molle Tarentum.

Quia vt ait Macrobius, Tarentum ita appellatum eſt Sabinorum lingua, qua ſi Terenon, ita enim quod molle eſt, illi dicunt, & tenerũ ſyllabarum tranſpoſitione. quam ob cauſam in libris Fauorini Tarentina dicta eſt nux, quia eius erat mollitiei, vt vix attrectata frangeretur. Annotauit eundem locum Adrianus Turnebus libro Aduerſariorum primo & capite viceſimo quarto his verbis. Molle autem Tarentum cum dixit, ſi Macrobio lib. primo Saturnalium cap. octauo credimus, erraſſe videri poteſt: qui etymologiam reſpiciens, idem eſſe Terentum & Tarentum crediderit. Nam quæ dicuntur oues Tarentinæ, eas Terentinas dici debere credit, quod Terentum Sabinorum lingua ſit molle: ſed Flaccus potius ad populi fortaſſe mores, quam ad vocis notationem reſpexit. Tarentinum verſum notat Arnobius lib. 5. pro molli & laſciuo, vbi de Sabazijs agit, ſic dicens. Tum illum citabimus Tarentinum notumq; ſenarium, quem antiquitas canit dicens.

Taurus Draconem genuit, & Taurum Draco.

Imbelle idem poëta dixit in Epiſtola ad Mæcenatem.

—mihi iam non Regia Roma

Sed vacuum Tybur placet, aut imbelle Tarentum.

Quaſi ocioſum, quietum, & tunc, quando ipſe ſcribebat, à bello vacuum, & voluptuarium. imbelle etiam Rauiſius Horatium imitatus appellauit in præfatione Cornucopiæ,

Oſtrum antiqua Tyros, lanas imbelle Tarentum,

Saſſina lac, Memphis ſtamina, Sparta Canes.

Madidum dixit Iuuenalis, coronatum, & petulans, quas voces in delicijs Tarentinorum declaramus.

Atq; coronatum, & petulans, madidumq; Tarentum.

Nam Tarentini frequentiſſimi erant in compotationibus & genialibus cõuiuijs, in quibus dabantur, & circumferebantur coronæ. Vno quoq; menſe publicum epulum inſtruebant cæſo boue: priuati plebei etiam num Veneri & commeſſationibus indulgebant aſsiduè. Ebriæ mulieres deſudantes vnguenta vino permiſcebant, Iuuenalem imitatur Salmonius poëta.

Et Sybaris ſequitur luxus, madidiq; Tarenti.

Et Pontanus.

Bacchi deliciæ, aut madens Tarentum.

Et vnctum appellauit Sidonius.

Ipſaq; quæ petij trepidauerat vncta Tarentus.

Horatius

Horatius item, Sacrum appellauit.

—Neptunoq; ſacri cuſtode Tarenti.

Vel quia Tarenti deuotius colebatur Neptunus, vel quia in Neptuni fuiſſet tutela, vel quia vt vnaquæq; vrbs, ſic Tarentum, eorum, quos intus habet, eſt nutrix, quod officium diuinum eſt. ἱερὰς πόλεις Græci & ἱερὰ τείχεα dicunt. Antiquus Taras legitur apud Lucanum in Pharſalico bello

—quas Auius Hydrus,

Antiquusq; Taras, ſecretaq; littora Leucæ

Liuius lib. nono primæ decadis Tarentum appellat validum oppidum. Apulia (inquit) perdomita. (nam Tarento quoq; valido oppido Iunius potitus erat) in Lucanos perrectum. Hactenus de Epithetis.

ALIBI NON ESSE HVIVS NOMINIS VRbem, obiter de ludis ſæcularibus, et aliquando aliud habuiſſe nomen. Cap. III.

HOC etiam veluti pro Colophone adiungendum duxi, quod quia certiſsimum eſt, non omnino ingratum arbitror fore lectoribus candidatis. Nullibi orbis terrarum, quatenus ab Hiſtoricis & Geographiæ doctoribus colligi poteſt, aliud huius nominis oppidum tam celebre, vel poſito (vt aiunt) pignore eſſe contenderem. Obijcient aliqui in Gallia Narbonenſi Sabaudiorum populorum vrbem Tarantaſienſem, obijcient Tarram Sardiniæ, & Tarantum Lucaniæ, vbi texitur plebeius pannus, qui ab ipſo oppido Taranta dicitur. Neq; ſum neſcius apud Græcos Iouem Ταρανταῖον appellatum, non à Tarento noſtro, ſed à Taranto Bythiniæ oppido maſculo genere denominato: id quod apud Stephanum in libro de vrbibus, qui volet, legat. Quin Vrbs illa per Δ, ideſt Δάρανδος ab alijs profertur, & Taranti, vel Tarantæi Iouis Demoſthenes lib. Bythiniacorum ſecundo meminit. Afferam ad hæc, quæ ſcribit Honoratus Grammaticus in octauo commentario & in illo carmine,

Stringentem ripas, & pinguia culta ſecantem.

Hoc (inquit) dictum à Vergilio de Tyberino fluuio ſtringente, hoc eſt radente & imminuente ripas, adeò vt ab antiquis Rumon dictus ſit, quaſi ripas ruminans atq; exedens. & in ſacris Serra dicebatur, & in aliqua vrbis parte Tarentum, eò quod ripas terat: ceu Ouidius in Faſtis cecinit, dum Euandri & Carmentę genitricis in Italiam aduentum depingit.

Fluminis illa latus, cui ſunt vada cuncta Tarenti.

Accipit, & ſparſas per loca ſola caſas.

Cuius item loci meminit Valerius Maximus, iuxta quem ludi ſæculares, qui

Tarentini dicti ſunt, celebrabantur, Diti patri, & Proſerpinæ, ad quos alluſiſſe Auſonius videtur in Grypho.

Trina Tarentino celebrata trinoctia ludo,

Neque non Statius Papinius in ſyluis.

Nec tantum induerint fatis noua ſæcula crimen
Aut inſtaurati peccauerit ara Tarenti.

Eſt & Martialis Epigramma de matrona, quæ binis Claudij ſcilicet, & Domitiani ludis interfuerat.

Biſmea Romanos ſpectata eſt vita Tarento,
Et nihil extremos perdidit ante rogos.

In quarto eiuſdem Epigrammatarij volumine de eadem re ſic habetur.

Hic colat ingenti redeuntia ſæcula luſtro,
Et quæ Romuleo ſacra Tarentus habet.

De origine autem ſæcularium ludorum, & cauſa nominis, quot annorum in teriecto ſpatio, quoties facti, quo ritu, quibuſq; Dijs celebrari conſueuerint, multa ſcribunt Grammatici, nonnulla Volaterranus, qui addit ex præcepto Sybillinorum verſuum anno primo punici belli inſtitutos, Sed in primis Angelus Politianus in Miſcellaneis multorum (vt ipſe fatetur) auctoritate, Terentij ſcilicet Varronis, Valerij, Horatij, Lucij flori, Feſti, Zoſimi, Herodiani, Suetonij, Cenſorini, Caſsiodori, Phorphyrionis, & Acronis vſq; ad ſacietatem. Recentiores non indocti illi quidem locum hunc non Tarentum, ſed Terentum cum ſecunda & non prima vocali latina ſcribendum autumant notationis, credo, ratione, quam à Terendo deduci Seruius docet, illiq; ſic ſcribunt, ſicq; corrigunt omneis poëtarum verſus, quos ſuperius adductos ex tam multis adſcripſimus. Quin & Feſtus tradit Terentum ibi dici, quòd ara, vt Conſo Deo conſiliotum, Diti, & Proſerpinæ ſub terra conderetur, ſicut ſuperis Dijs in ædificijs à terra erectis ſacra rudis faciebat antiquitas, & terreſtribus in terra. & in Epitome Liuiana libri quadrageſimi noni leguntur hæc verba. Diti patri ludi ad Terentum ex præcepto librorum Sybillinorum facti, qui anno centeſimo, primo punico bello, quingenteſimo, & altero ab vrbe condita facti fuerunt, quem locum agnouit idem Volaterranus. Poſt Herculis victoriam Tarentini non modò Heracleam dixerunt iuſſu ipſius Victoris vrbem, ſed etiam in illius honorem delubrum fabricauerunt. Appellauerant & alio nomine imperantibus Ionibus Pleona. & ab ante illos prioribus vocabatur Sigium: cuius rei fidem facit Ariſtoteles in libro, quem ſupra citauimus, de naturæ miraculis, cui an fides danda ſit, alij viderint, iã enim opus ſpurium eſt, ſicut & illa de Xenophane, de Zenone, de Gorgia, de Mundo. quæſtiones mechanicæ, & de lineis inſecabilibus. Pleon boni erat ominis vox, nam & plus conſequi per Tarentum ſperabant Iones. Dale-

campius

campius in Plinianis annotationibus πλεῖν dictum exponit ob nauigationis cō moditatem. At Sigium quietem indicabat, quod primis huc erronibus inſpecto loco, vt ſilerent, & à nauigationis laboribus quieſcerent, viſum eſſet. Alijs idem vrbibus euenit, vt Romæ, vt Florentiæ, aliquando nomen vt mutarent ſuum, & vel à victoribus, vel à re quadam per ciues geſta, ſiue à quouis euentu nouo nomine nuncuparentur. Ex tot autem quæ dicta ſunt, vt Vrbis Tarentinæ conditor appareret, tam de nomine, quam de tempore ſimul ſcribere neceſſe fuit, reliquum eſt vt de regione diſſeratur.

DE SINU TARENTINO, ET DE SICILIAE nomine. Cap. IIII.

QVAE de plaga, climate, longitudine, latitudineq; dici poſſent, quæ de ſigno ex duodenis, cui ſub eſt, quia communiora ſunt, ex induſtria omiſimus: & eò magis, quod facillimū videatur apud Mathematicos de Tarēto cuncta hæc cognoſcere. Quæ ad ſinum ipſum pertinent ex varijs Geographis, cum omnes inter ſe vel nominibus ſaltem diſſentiant, ea tantum hoc capite recenſemus. legat qui volet apud Ptolemæum ſigno Virginis ſubeſſe Tarentum ad latitudinem graduum quadraginta verſus ſeptentrionem, ab occidua autem plaga ad longitudinem graduum duûm & quadraginta ad orientalē recedere. Cælum prætera eſſe temperatiſsimum, aërem quandoq; caliginoſum, ſerenum ferè ſemper, & propterea ſaluberrimum. in hyeme ipſa parum pluuioſum, niuoſum autem rarius quam obſeruari poſsit. Sinum igitur, quem ab vrbe Tarento voce quadam excellentiore Tarentinum vocant, vt eſt apud poëtam noſtrum,

Hinc ſinus Herculei, ſi vero eſt fama, Tarenti.

Duo comprehendunt, eaq; tenuia, Salentinum ſcilicet & Lacinium promontoria, ſicut ex Geographis omnibus conſtat: illud ab Oriente & læua, hoc ab Occidente & dextra protenditur. Vtriuſq; meminit idem poëta Mineruæ & Iunoni ab antiquis conſecrati.

Crebreſcunt optatæ auræ, portuſq; pateſcit
Iam propior, templumq; apparet in arce Mineruæ. &
— Attollit ſe diua Lacinia contra.

Sed cum in hac re aliorum verba ſint apponenda, à Catone, vt ordo ſeruetur aliquis, cenſui inchoandum. Neq; tamen me fugit nonnullos noſtri temporis ſcriptores eſſe, qui fragmenta Catonis, Beroſi, Fabij pictoris, Sempronij, Myrſili, & aliorum eſſe potius quædam fabuloſa, quam hiſtorica contendāt. Sed cum iſtorum ſententia ſingularis ſit, placuit nobis quod & antiquiores,

& doctio-

& doctiores ſuper hac re ſenſerint. & in eo etiam indulgendum nobis confidimus, quia & alij viri alioquin doctiſsimi idem fecerunt in ſuis hiſtorijs Vrbanis, vt ex ſcriptoribus, quorum ſumma apud omnes eſſet auctoritas, multa in medium eadem de re afferrent. Cato igitur in quodam de Originibus fragmento ita ſcribit. A Gargano ad Brunduſium coluere Cœlij, vnde Appuli Daunum, Appuli Boi, in quibus Arpe, Canuſium, Barium. ſub his Appenninus ex tranſuerſo diuidit in duo fines Italiæ, quos inter Tarentinus ſinus iacet. circumq; ipſum vndiq; eſt magna Græcia. Ad Orientem verò magnæ Græciæ pars eſt Oenotria Arcadum, & Calabri prius Auſones, ad quos Græca verboſitas fert veniſſe primam Græcorum claſſem annis fermè quadrigentis ante ruinas Troiæ, cum Oenotrium ducem Arcadum poſt Troiam conditam ad nauigaſſe in Calabriam tradat Antiochus Syracuſanus, & circa oram maritimam poſuiſſe colonias. & vt parcius mentiantur Græci, ab eo quondam dictam Italiam Oenotriam ſcribunt, cum ab initio Italia à vetuſtiſsimo Rege Sabinorum & Ethruſcorum, penes quem erat imperium, id nomen ſortita fuerit. Hactenus Cato: nunc Strabonem audiremus, ſi Polybius cuius & ipſe Strabo paſsim meminit, de hac eadem re ita prius non ſcripſiſſet. Cùm (inquit Polybius) inde à freto & ciuitate Rheginorum Tarentum vſq; ſtadia ſint pluſquam duo millia, ipſum tamen Italię latus prorſus portu deſtituitur, demptis illis, qui ſunt Tarenti. Auertitur autem latus illud, ad mare Siculum, & vergit ad loca Helladis. Barbaras gentes habet populoſiſsimas, & illuſtriſsimas Græcorum ciuitates. Etenim Brutij & Lucani & nonnullæ Samnitarum partes, ad huc & Calabri, & plures alij eam Italiæ regionem incolunt, ſicut & ex Græcis ciuitatibus Rhegium, Caulona, locri. & Croton. Præterea. Metapontij, & Thurij eam maritimæ partem occupant. Itaq; & Siculi & qui ex Hellade veniunt, quando ad aliquem ex dictis locum nauigant, neceſsitate ad portus Tarentinos feruntur, & in ea ciuitate mutua commercia & œconomias cum omnibus lateris illius incolis faciunt, & facere coguntur. Poterit autem quiſquam conijcere loci illius commoditatem ex vbertate ac felicitate prouenire, quã habent Crotoniatæ. illi ſiquidẽ cum æſtiuales ſtationes & prorſus exiguum quendam habeant prouentũ, nihilotamen minus magnã ſibi felicitatem vendicare videntur haud aliunde quam ex locorum fertilitate, quæ ne conferri quidem poteſt ad Tarentinorum portus & loca. Eſt autem & commoditas eius loci etiam ad portus Adriaticos, nunc quidem magna, ſed maior fuit antè hæc tempora. Etenim quotquot ex ſuperiore Apulia ad Sipuntas vſq; è regione nauigabant, & ad Italiam ferebantur, Tarentum diuertebant, illáq; ciuitate ad faciendos contractus, & permutationes, quaſi quodam Emporio vtebantur. Tum enim Brenteſinorum ciuitas condita nondum erat. Strabo ſequitur, cuius verba hæc ſunt. Poſt Scyllatium Crotoniatarum fines ſunt, & Iapygum terna

promon-

promontoria. Deinde Lacinium Iunonis templum, ſuperiori ætate locupletiſsimum, doniſq; frequentiſsimis plenum, interualla ſiquidem non iudicatu neq; dictu facilia. Verum tamen à freto vſq; lacinium promontorium interuallum eſſe ſtadiorum duûm millium & trecentorum Polybius refert. Hinc item ſpatium ad Iapygiæ vltima ſtadia D C C. qood Tarentini ſinus os eſſe ferunt: ſinus autem ipſe nauigationis circuitum ita ratione comprehenſum habet, ad milliaria ducenta ac quadraginta: vt autem regionis deſcriptor Artemidorus ait C C C L X X X. expedito viatori. Tot autem ſtadijs latitudo ipſius oſtij ſinus omiſſa eſt. Ad hybernos verò ortus eius aſpectus vergit, ipſius autem initium eſt Lacinium. Statim enim vbi flexeris, ibi vrbes Græcæ fuerant, quæ nunc nullæ ſunt excepto Tarento. Ptolemæus in ſitu Italiæ hæc loca tum maritima tum mediterranea. ita ſituat. Magnæ Græciæ iuxta Adriaticum pelagus Zephyrium promontorium, locri ciuitas, locanij fluuij oſtia. In ſinu iuxta Scyllacium, intima ſinus, lacinium promontoriū. in Tarentino ſinu, Croto ciuitas, Thurium, Metapontum, Tarentum: Salentinorum Iapygium promontorium, quod & Salentinum dicitur. Calabriæ iuxta Ionium pelagus, Hydra, Luſpiæ, Brundiſium: quæ verò mediterraneæ ſnnt magnæ Græciæ Petilia, Abiſtrum; Salentinorum Rhudia, Neritum; Aletium, Baubona, Vxentum. Calabriæ Vretum, ſturni. Pomponius mela, frons (inquit) Italiæ in duo quidem cornua ſcinditur. Cæterum mare, quod inter vtraq; iacet tenuibus promontorijs ſemel iterumq; diſtinguens non vno margine circuit, nec diffuſum patenſq;, ſed per ſinus recipit. primus Tarentinus dicitur inter promontoria Salen & lacinium, in eoq ſunt Tarentus, Metapontum, Heraclea, Croto, Thurium. Plinius connectitur (inquit) ſecunda regio amplexa Hirpinos, Calabriam, Apuliam, Salentinos C C L M ſinu qui Tarentinus appellatur, ab oppido Laconum in receſſu hoc intimo ſito, cōtributa eò colonia maritima quæ ibi fuerat. Abeſt CXXXVI. M. paſſ. à Lacinio promontorio, aduerſam ei Calabriam in peninſulam emittens. Græci Meſſapiam appellauere. & ante Peucetiā à Peucetio Oenotri fratre in Salentino agro inter promontoria C. M, paſſ. inter ſunt latitudo peninſulæ à Tarento Brundiſium terreno itinere X X X I I. M. paſſ. patet, multoq; breuius à portu Satina, oppida per continentem à Tarento varia cui cognomen Apulæ. Meſſapia, Alecium, in Ora verò Senonum Gallipolis, quæ nunc eſt Anxa, L I I. M. paſſ. à Tarento inde x x x i j. M. promontorium, quod àcram Iapygiam vocant, quo longiſsimè in maria excurrit Italia Ab eo Baſta oppidum & Hydruntum decem ac nouem M. paſſ. ad diſcrimen Ionij & Adriatici maris, qua in Græciam breuiſsimus tranſitus. Iulius Solinus idem dicere videtur alijs tamen verbis, Inde procedens (de Italia enim loquitur) paulatim ſe Apennini montis dorſo attollit, extenſa inter Thuſcum & Adriaticum id eſt inter ſuperum mare & inferum, ſimilis querno folio, ſcilicet pro

ceritate amplior quàm latitudine. Vbi longius proceſsit, in cornua duo ſcinditur, quorum alterum Ionium ſpectat æquor, alterum Siculum. inter quas prominentias non vno margine acceſſum inſinuati freti recipit, ſed linguis proiectis ſæpius à procurrētibus diſtinctū promōtorijs pelagus admittit. Ibi, vt obuia paſsim notemus, arces Tarētinę, Scyllacæa regio, cū Scyllaceo oppido, & Cratide flumine, Scyllæ matre, vt vetuſtas fabulata eſt. Procopius, reddit (inquit) Tarentinū littus Hemicycli formā, in ſinū longiſsimū inductum mare ad centū viginti quinq; mill. paſſ. recipit. in Ore autē ſinus duas habet vtrinq; ciuitates clariſsimas, Crotonē, quæ occidentem intuetur plagā, & Tarētum, quæ orientem, inter vtramq; Thurium habitatur. At in libro de antiquo iure Romanorum, expulſo hinc ad opportuniorem locum Galatheo, Sigonius ex prædictis omnibus hæc colligit. Lucaniam (inquit) regio attingit ea, quam Græci inſederunt: & in tres partes diuiſa eſt, Brutios, Meſſapios, & Salentinos. Brutij Græcis expulſis occuparunt eam partem, quæ quondā Oenotriæ nomen tulit, à Lao flumine vſq; ad Metapontum oppidum, ſicuti Strabo ex Antiochi ſententia tradit. Nam ab antiquis Oenotros, & Italos ſolos vocatos ait, qui Iſthmum habitarent: Iſthmum autem eſſe, quicquid agrorum inter duos ſinus includeretur, à Thyrrheno mari Hipponiatem; ſiue Napitinum, à Siculo Scyllaticum. Deindeps occurrit regio, quæ ab Iſthmo eſt incluſa à Tarento ad Brundiſiū, quam Meſſapiam, & Iapygiam, & Calabriam, & Salentinam varijs nominibus ſignarunt. quamquam alij in duas eam partes diſtribuerunt, teſte Strabone, vnam in qua Tarentum, quā Calabriam & Meſſapiam, alteram in qua Brundiſium, quam Salentinos ſiue vltimam Iapygiam appellarunt. Antonius Galatheus medicus (hic enim locus eius viſus eſt opportunior) ſcripſit de totius Iapygiæ ſitū librum vnum: Gabriel Barrius Francicanus ſcripſit & libros de tota regione illa quam vulgato nomine Calabriam appellamus: ſunt & hi in hac parte conſulendi, vt qui non modo prædicta legerint, ſed & omnia nouerint, natura ipſa, cum ille Salentinus, hic Calaber fuiſſet. Atq; vt ab occiduo incipiam cornu, ad hæc verba ſcribit Francicanus. Calabria incipit è mari infero, quod Græci Tyrrhenum vocant à Talao flumine: à ſupero verò quod ijdem Ionium nuncupant à Syri amni, & protenditur ad Euripum vſq; Rhegiumq;. atq; Apennini montis iugo in longitudinem ſecta duo cornua emittit, Leucopetram dextra, Lacinium ſiniſtra, quæ tum montuoſa eſt, tum campeſtris Latij inſtar, aquarum ſcaturiginibus irrigata. Ipſius verò regionis ambitus ad DCCXX M. paſſ. colligit: à Talao enim amne ad Laum fluuium milliaria ſunt xij. à Lao autem Strabo refert ad Euripum, qui à Cænide promontorio incipit, millia paſſ. ſunt CLXIX. communi verò exiſtimatione CLXI. Euripi autem tractus, qui, vt dixi, à Cænide promontorio ad fretum vſque, Herculeumq; promontorium porrigitur LX. mill. paſſ. eſt, à freto quod ab

Hercu-

Heculeo promontorio initium habet, idem Srabo Polybij auctoritate ad Lacinium promontorium vbi Iunonis eſt templum c c l x x x v i i j. interuallum eſſe tradit. à Lacinio ad Syrim amnē M. ſunt c x x i i j. à Syris fluminis oſtijs ad Talai amnis oſtia interuallum eſt. M. paſſ. l x x v j. Hæc refert Barrhius: de altero & Orientali cornu loquentem modo Galatheum audiamus. Vt Calabria à Scyllacæo ad Hipponiatem ſinum, ſic & hæc à Brundiſio ad Tarentum & Iſthmo, ſed longiore clauditur. Sunt enim à Brundiſio Tarentum Mill. paſſ. x l. à Tarento Gallipolim mil. paſſ. L. inde Iapygium promontoriū, quod alij Salentinū vocāt, Salentum alij, Græci autem acram Iapygiam, mill. paſſ. x x. Inde Hydruntem, quod teſte Leonardo Aretino vltimum eſt Calabriæ mill. paſſ. x x x. hinc Brundiſium L. totius regionis ambitus c x c. mil paſſ. Vt illa Leucopetra, cui nauigantes noſtri temporis à diſcrimine ventorum Capo di ſpartiuento, nomen indiderunt, ita hæc Iapygio promontorio terminatur. quibus apicibus maximè in mare excurrit Italia. Vtrumq; extremum finis eſt Apennini. Nam vt Italia ſic & Apenninus bifurcatur. & vt Italia Alpibus, ſic & Iapygia montibus circum ſepta eſt, non nimis altis, ſed lapidoſis & nemoroſis. Hæc Galatheus, qui paulo ante, & hiſtoriæ ſuæ initio hæc, quæ tot ſecuti ſcriptores appellauimus cornua, peninſulas vocat, vertices, & conos arboris bifidę, inter quæ ſitum eſt, quo de agimus, Tarentum: niſi mauis in pedis concauo repoſitum loco dicere: quandò Calabria anteriorem, quæ articulos habet, Iapygia poſteriorem pedis partem referat, quæ calx, ſiue Calcaneus nuncupatur, ſicut totius Italiæ figura fœmur, crus, & tibiam referre videtur. Totus autem quantus eſt, integerq́, pes ipſe ob ingentem & vrbium & virorum nobilitatem, & Cœli clementiam, & ſoli vbertatem Græcis omnibus conſentientibus nomen ſibi magnæ Græciæ vindicauit. Qua ratione dixeris indubitato in magna Græcia ſitum eſſe Tarentum, quæ eadem vrbs finis eſt Calabriæ, quæ nunc dicitur, & principium Iapygiæ, atq; ita reſpondiſſe memini Iano Peluſio Crotoniatæ viro illi eruditiſsimo, & latinarum Muſarum alumno, cum id à me quæreret.

DE AGRO TARENTINO. Cap. V.

A SINV Tarentino ad agrum tranſitus eſt, ob libri integritatem, ne aliquid intactum remaneat, quod ad tam præclaram vrbem demonſtrandam videri poſſet pertinere. Ager igitur, Tarentinus, quem Theſſalicis Tempe non immeritò compararueris, inter Burrhacum & Potamiſcum amnes formam Hemicycli, quam reddere videtur, excedit: eius enim infra centrum pars extenditur verſus vrbem, quæ mari vndique circum alluitur, at ſuperior circumferentia

ipſos attingit Apenninos, quos diximus extenſos ad vtraq; ſinus cornua. Amnes ipſi duobus clareſcunt oppidis apud noſtrates, Borrhacus Marrhuuio, quod à mari, cui imminet, qui non fatentur dictum, ad gentem referendum contendunt Marrhuuiam, cuius in ſeptimo Æneidos poëta meminit.

Quin & Marrhuuia venit de gente ſacerdos.

Marrhubia alijs: vel ad herbam illam commendatiſsimam ob Serpentum internecionem, Marrhubium Plinio, & vulgo appellatur. Potamiſcus, quem ἀπὸ τῶν ποταμῶν per vocis diminutionem dictum cenſebat Adrianus Aquauiuus Cupreſſani Comes, & literarum Græcarum ſtudioſiſsimus, Maſſafra, quæ cum fuerit ab alijs quæſitum quid ſibi vellet ſuo nomine, ab Afrorum maſſa, hoc eſt multitudine dictam iudicatum eſt, cuius quidem rei nullũ extat monumẽtum. Borrhacus igitur ab vrbe diſtare creditur Auſtrum verſus millib. paſſ. quatuor ferè & viginti, cuius fluuij oſtium apparet iuxta Virginis ædiculam, & mare ingrediens quingentos perficit paſſus. Orbita inde ſequitur, quæ ducit ad Sacellum, vbi diuus Nicolaus ab antiquis accolis colebatur, ſerpitq; Marrhuuium vſq; : quod oppidum non ſanè creditur antiquum, Rhodianis militibus ſubditum, nullius, vel Tarentinæ ob vicinitatem diœceſeos, multis affluens opibus, croco præcipuè, vino, oleo, atq; ante omnia agro paſcuo neq; exiguo, ſed qui multis ad paſtum gregibus armentisq; locatur conductoribus: quo circa miror Galatheum in ſua Iapygia hæc prætermiſiſſe. Inde exeuntibus fonticuli quidã ad dexteram flectentes, & dulciſsimis aquis ſcaturientes occurrunt. Venitur inde ad oppidum Santoriorum, cui Turricellæ nomen eſt vulgare non longè ab ædicula diui Marci per ſylueſtrè oliuetum, & magnum quendam parietem ſaxis, molibusq; extructum inſanis & eximijs, quà diuerticulo ſiniſtrorſum ad collem ſcanſio eſt decliuũ, moxq; ad montem Magalaſtrum frequentibus à natura conſitum oleaſtris. Paſanũ ibi erat oppidum, nomen ſolum & pauca ſuperſunt veſtigia: erat & Allianũ alterum iam diu dirutum. eſt & Græcorum tertium quod ſanctus Marſanus dicitur, circa parietem omnia. Proſpicitur inde Conca mons, & peruetuſtũ diuæ Candidæ ſacellum monti excauatum, ſignaturq; ibidem cum antro ingentis magnitudinis ſpecula: & nũ longè poſt apparet diuus Cataldus, monteſq; tres, Lauritellus, Caluus, Scotanus, iuxta quos geminæ ſeſe erigunt ſpeculæ, quarum altera Luporum, Tarentina altera dicitur. proximiorq; eſt ſylua quercubus frequens, & treſdecim paruulæ ſpeculæ quaternis mill. paſſ. diſtantes, eodem ſemper apparente pariete. Tarentina ſpecula ducit ad Cœlium oppidum antiquiſsimum, cuius meminit Plinius inter Baleſium, & Brũdiſium. Via eſt per quaſdam quercus, fagoſq; & ea tenditur ad Sami torrentis valles & foueas, & ad montem diui Martini, ſupraq; in Apennino ipſo proſpicitur Martina populo frequens, diues opum, ducatus titulo inſignita,

fructibus

fructibus abũdans, Ceraſis præcipuè, prunis & Pyris, vt cũ Propertio dixeris.

Hic dulces Ceraſos, hic autumnalia pruna,
Cernis & æſtiuo mora rubere diu.

Hic, quod admirationem fortè afferet magnam non deſiderantur Aproniana Ceraſa, quæ maximè rubent, non Actia quæ ſunt nigerrima, & ſanguinẽ imitantis ſucci, non Ceciliana quæ ſunt rotunda, vt appareat non Vrbem Romam, ſed ad agrum Tarentinum migraſſe Lucullum à Ceraſunte Ponti ciuitate cum ſuis Ceraſis. & Martina (vt vnde exijt reuertatur Oratio) deſcenditur ad paludem, quam Comitem vocant, inde ad ſpeculam, vbi olim fertur fuiſſe Vigiliarum locum, & inde ad montem diui Heliæ, tandem ad Potamiſcum alterum fluuium, qui occidentem reſpicit, & quò tranſitus eſt per ſaxa & caniculorum ſcopulos, per puteum, qui ab aquę ſalſedine ſalſus adhuc dicitur, & per Maſſafram oppidum in huius autem Hemicycli ambitu, cum recta quaſi axis poſitura, milliaria ſunt ad ſeptentrionalem quam Pontis vocant vrbis portam ab Orientali, quæ foſſæ imminet, ſex ſupra centum. Ad hæc verò quæ de extremo Tarentini agri margine ſcripta ſunt, cõuenit, vt addantur, quæ præter vrbem ipſam intra aream paſsim occurrũt, atq; vt à fluuijs iterum ſumatur narrationis exordium. Galeſus fluuiorum, qui in hac ora ſunt, breuiſsimus videtur, qui & aliquando Eurotas dictus eſt, accepto nomine ab eo fluuio qui Lacedæmona præterfluit. Galæum appellare videtur Polybius. Cernitur & Taras, qui ab Heroe, vt alias dictum eſt, cum vrbe ipſa nomen eſt aſſecutus, nec longè fluens, & à loco, quod Cannetum vocant accolæ à Cannarum copia: Arundinetum ab Arundinibus voce diceretur elegantiore. de vtroq; in hiſtoria ſuo in loco multis verbis agitur. Sunt & multa Gręcorum Latinorumq́; oppidula, quæ Caſalia vocant ab humilium aggregatione caſarum: atq; vt à Latinis commemorandis incipiam præter Martinam & Gryptalias, Pulſanum videtur, Leporanum, & Monaciccium, hoc audio, à Monachis dictum, quorum olim fuerat Cœnobiũ, Pulſanum à pulſu habitantium inſigni, Leporanum, vel à lepore, qui & inſigne eſt ciuium, vel quaſi leporarium corrupta voce, quia olim incluſa habebat animalia in agro vicino Saturiæ paſcentia. hæc tria terrarum nomine, cũ mœnibus cincta ſint, & ſuam quodq; habeat atcem, vocantur: quæ verò ſequuntur, caſalia, quia ſunt aperta, lateq́; patent, omnibus peruia. Fragagnianum, Lecianum, Turricella, Monſmeſula, Monſblaſius, Ciuitella, & Caroſinus, quod Deiparæ Virginis clarum miraculis tota ferè Italia celebratur. Græcorum quæ extant, ſiue Albanenſium caſalia hęc ſunt. Sanctus Georgius, S. Marſanus, S. Criſperius, S. Martinus, Faggianus. Rocca forciata, & Bellum videre. Erant & multa alia, quorum euerſione condita Gryptalias & Martinam oppida, hoc à principe quodam Tarentino, illud ab Archie

piſcopo, ſuo in loco narratur. Sunt & alij fluuij, vt Bradanus, latus, lemna, raſchia, fluuicellus, qui mare exterum & intimum ingrediuntur, ſed horum nomina quia apud ſcriptores non leguntur, propterea ſatis duxi ita paucis de ſcribere. Extendebatur olim Tarentinus ager per totam Iapygiam, & Calabriam, nam & Cic. Leucopetram appellat Tarentinorum: & qui de balneis ſcribunt à Leuca tradunt agri Tarentini oppido per totum tractum Tarentinũ fuiſſe olim calidas ſcatebras, quæ balnea calfaciunt. Galeſus ἀπὸ τοῦ γάλακτος dicitur, ſicut Galatea, hoc eſt à lacte, quod album eſſe conſtat: vnde Martialis ad Cordubam ſcribit.

Albi quæ ſuperas oues Galeſi.

Quod ſi ita eſt, verſus Vergilij in Georgicis.

Namq; ſub Oebaliæ memini me turribus altis,
Qua niger humectat flauentia culta Galeſus
Corycium vidiſſe ſenem.

Emendandi ſunt in epitheto, & loco niger, reponatur, piger, ſicut reponendum cenſuit quidem non imperitus Grammaticus, quoniam fluuius ille etiam non longius profluit, etſi aliquibus meandris tortuoſus, nullo aquarũ ſtrepitu, vt qui de montis cacumine non cadat, ſed inſtar lacus prope littus exoriatur. Ipſe vel poſito (quod aiunt) pignore contenderem legendum, niger, quemadmodum in omnibus cum veteribus tum manuſcriptis codicibus legitur. Et Vergilius notationis haud ignarus, quaſi ſubridens nigrum appellauit Galeſum, quem fortaſſe ex vocis ſymbolo lympidiſsimum amnem antea o pinatus fuerat, quod etiam reſpexiſſe poëtam Epigrammatariũ non erit abſo num credere, quia & aqua & totus ille locus ferrugineus apparet. Quid qu od nigrum mare etiam vulgus dicat, & pueri natantes vſq; ad nigrum poſſe p rogredi glorientur, & Aquilam multi ab aquæ colore, quod fuſca ſit, dictan velint? Callimachus in hymnis μελαμψήφιδα ἄναυρον, & Homerus Neptunum μ[illegible]αδον dixere. poteris etiam & nigrum Galeſum ideſt profundum interpretari: atq; atrum, vt vulgus etiam Abyſſum vocat, ſicut πηγὴ μελάνυδρος ab Homero β[illegible]θεῖα dicitur. Quid ſi autem nigrum Galeſum dixit, vt nemus nigrum, lucum opacum, & vmbroſum diximus? & vt Propertius (quẽ locum alibi citauimus) Galeſum ipſum vmbroſum?

Tucanis vmbroſi ſubter vineta Galeſi &c.

Taram alterum fluuium à Tara heroë, qui & vrbi nomen dederat, hac ratione appellatum tradunt, quod is dum Neptuno & Ioui rem ſacram faceret, vbi ab illis vrbi ſuæ felicitatem exoptaret, in aquam inter victimas conuerſus nunquam alias viſus ſit, fabuloſa quidem res, neq; immeritò cum & antiqua ſit, & Græcorum mendacijs ſubiecta. Meminit huius fluuij Appianus Alexan-

Alexandrinus ad hæc verba. Octauia Cæſatis Auguſti ſoror, Antonijq; vxor, cum iam à fratre impetraſſet, vt cum marito in colloquium veniret, inter Metapontum & Tarentum conuenêre ambo: quo loco fluuius eiuſdem nominis medius interfluit. Congredientibus ad fluuium illis, fortuna quadam Antonius ex ripa ad occurrentes naues properans ſcapham ſolus inſiluit, & ad Cæſarem quaſi amicum ſe credens pertranſibat. quem cum intueretur Cæſar, imitatus eſt. ſic fluuij in medio ambo conuenere, alterius in ripa vterq; deſcẽdere velle contendentes. vicit tandem Cæſar, & veluti ad Octauiam Tarentum profecturus in Antonij ripa penes eum ſimul conſtitit. Tarenti quoq; ad eius diuerſorium nullo munitus cuſtode pertranſijt, & noctu iuxta illum armatis nullis circumſeptus conquieuit. ſimilia & ab Antonio poſtridie geſta ſunt. Eſt in eodem agro Tarentino tribus ferè vel paulominus à Gryptalijs Epiſcopali oppido ſtadijs diſtans iuxta cœnobium fratrum cappuccinorum, qui vitæ aſperitate, & pietate ſunt conſpicui, quædam Vallis, Foroneſum vulgò dicta, aprica quidem illa, ſed ſaxis circundata tophaceis & montanis, pluribus à natura arboribus conſita, ex quibus, nonnullæ ad manſuetiorem cultum ſunt inſitione redactæ, præter oleas quæ plurimæ & grandiuſculæ ab auis atauiſq; poſſidebantur. locus ab ortu ad occaſum meridiemq; ſerpens extenditur. in intima parte canalibus vi imbrium ex collibus deſcendentiũ excauatis. ibi ruſtici multi ante hac antra ſibi ad domicilia nocturna exciderant, ne ſemper ad oppidum à labore diurno cogerentur redire. Viri etiã religioſi quamplurimi ad eã ſe conferre meditationis ergô conſueuerunt, aliquos ipſi ætate noſtra cognouimus, ſed eorum nomina ſilentio obuoluimus, vt qui certò ſcimus, ſi viuerent, nullam de ſe memoriam, quæ ſua erat humilitas, fieri paterentur. Erat olim vallis multis partibus peruia, nunc clauſa muro, cuius ambitus mille ferè excedit paſſus, ita vt difficilior ſit aditu; niſi per ianuas ferreis ſeris occluſas, peſſuliſq; nulli ingredi licet. Lælius Brãcatius Tarentinorum Archiepiſcopus, & Gryptaliarum dominus ſepiendã occludendamq; ære ſuo diligenter curauit ſtratis in eã vijs, cum antea vel volutari, vel turbinari, vel ſaltibus de ſaxo ad ſaxum tranſilire opus eſſet. Vndiq; præruptæ erant rupes, occulti & præcipites calles, ſpineta ſimul & fruteta cum denſa tum aſpera ingreſſum alicunde occludebant, in acceſsibilemq; reddebant. laudabunt profectò, atq; in cœlum extollent omnes opus hoc immenſum vbi tanti viri ſanctiſsimam cognouerint mentem. Ea quia citò manifeſta clareſcet, iam enim opus ad Colophonem (vt dicitur) peruenit, neceſſe mihi eſſe non duxi pluribus modò explicare. Vnum ſcio, illudq; adeò certum, quam quod certiſsimum, ſacras ædes (vnde ſacræ vallis ſortita eſt nomen) inde, quæ iam eriguntur, non abfuturas, pauperum hoſpitium peregrinantium præcipuè fore commodiſsimum, neq; abſq; cenſu annuo perutili, præter diuiniſsima ſecreta, quæ poſt perſpectam Archiepiſcopi ſenten-

tiam,

tiam, cum omnium hilaritate innoteſcent. Et tandem vt à ſinu, agroq; Tarentino videamur aliquando exire, non erit abre diſſerere, an hæc regio Sicilia dici poſſit, ſicut diu ab alijs quæſitum animaduerti, & præcipuè aduerſus Thomam Fazelium, qui in ſua hiſtoria de Sicilia id omnino pernegat. Ælianus in libro de militaribus ordinibus Tarentum his verbis appellat Siciliæ vrbem. Tarentum autem olim Siciliæ vrbs habuit milites iaculatores, qui equis vecti iaculis breuibus eminus certabant, mox manum cum hoſte conſerebant. Scholiaſtes Theocriti in Amaryllide Crotonem appellat Siciliæ vrbem. eius verba appoſui in tertij Idillij hypotheſi. τὰ δ᾽ ὦν πράγματα ἐστὶν ἐν Ἰταλίας περὶ κρότωνα τῆς σικελίας, ὅθεν καὶ τὴν ἀμαρυλλίδα ὑποτίθεται. Diodorus Siculus in bibliotheca Tarentum dixit Syracuſano excepto, omnium quæ in Sicilia ſunt, pulcherrimum. Si tamen germanam quis negauerit lectionem, ipſe caſtigatiorem inueniat, & concedam. Pandulfus collemnucius in Neapolitana hiſtoria tradit, hoc regnum à ſcriptoribus aliquando appellari Neapolis Regnum, aliquando Apuliæ, & aliquando Siciliæ citra pharum. Suidas in hiſtoricis in verbo Philoxenus, oſtendens quid ſit prouerbium φιλοξένου γραμμάτιον, dicit. Philoxenus Citherius cum Latomias Syracuſanas effugiſſet, in quas coniectus fuerat, quòd Dionyſij Tyranni tragædias non approbaret, commoratus eſt Tarenti Siciliæ vrbe. Et gloſſa interlinearis in actibus Apoſtolicis Rhegium Siciliæ vrbem appellat. Sed tamen contendit Thomas Fazelius libro de rebus ſiculis primo tam multorum teſtimonio innixus veterum auctorum ſolam inſulam, quæ à continente Italia ſeiungitur, Siciliam appellari, abuſúq; à Romanis Pontificibus exorto ita appellatum fuiſſe regnũ Neapolitanum. Quin idem auctor eſt, Alphonſum Regem cum Neapolim magna vi eſſet adeptus, & vtriq; regno dominari cœpiſſet, abſurdo & nouitio titulo vtriuſq; Siciliæ Regem vocari ſe voluiſſe. Ego verò dixerim ob id duas Sicilias appellari inceptum, quia ex terremotu auulſa fuit inſula ab Italia continente, ſicut Cyprus à Syria, Eubœa à Bœotia. qua de re poëta ita cecinit Mantuanus.

Hæc loca vi quondam & vaſta conuulſa ruina
(Tantum æui longinqua valet mutare vetuſtas)
Diſsiluiſſe ferunt, quum protinus vtraq; tellus.
Vna foret.

Qua ratione fortaſſe non à Siculis ex Italia fugientibus, ſed quaſi ſicilita, hoc eſt execta, & Græci Rhegio promontorio, cum eiuſdem nominis vrbe antiquiſsima, vnde diuiſum primo apparuit, nomen dedere, quaſi auulſo & abrupto, ſicut verbi Græci, quod eſt ῥήγνυμι, etymologia demonſtrat.

E FORMA, AMBITV, ET MVNITIONE *Urbis: adhæc de Inſulis occaſum verſus ſitis.* Cap. VI.

ANTIQVA Vrbis poſt Phalanthi aduentum non natiua modò, quam Taras inchoarat forma, vix ſcitur, vixq́, conijci ſignis ali quibus poteſt, cum & loca aliquando mutarit, nec ſemel euerſa ſit. Quantum verò ex ipſa veteris vrbis ruina diuinare licet, huiuſmodi illius figuram, ac poſitionem fuiſſe dixerim, vt ſcilicet Pyramidem exprimeret, cuius vtrumq; latus, eo quod interno externoq́; mari alluere-tur, ſinuoſum erat: baſis vbi maximè Vrbs in ipſa latera porrigebatur, hyber num orientem reſpiciebat: extremæ pyramidis conus ad occidentem æſtiuū pertinere videbatur. qua parte Arx tandiu & inaniter ab Annibale obſeſſa erat, vbi hodie ſita eſt ciuitas ipſa, quamuis inferiores in interno mari partes aliquot complexa. Verum quoquo te verteris ingentes deletæ atq; incenſæ vrbis ruinæ, ſed admiranda non occurrunt veſtigia publicorum præcipuè ædificiorum. Noua vrbs circumflua, ſiue (vt Græci loquuntur) amphithalaſſa, oblongæ inſulę, aut longæ nauis habet ſpeciem. A Puppi manufacta eſt foſſa, longis nauibus permeabilis, quæ vtrumq; mare admittit. à Continente Marcus Antonius Philomarinus nobilis Neapolitanus de ſedili, plateaq́;, quam dicunt Capuanam, iuſſu Ferdinandi & Alphonſi iunioris, cui ſtraboni agnomen fuit, mira arte & ingenio abſcidi curauit, quum Turcæ Hydrunte capta inter alias Salentinorum vrbes Tarento, propter ſummam eius portus opportunitatem imminerent. Eamdem foſſam noſtris temporibus latiorem fieri Philippus Auſtriacus Caroli Cæſaris filius, Rex noſtro ſæculo inuictiſſimus & fidei Chriſtianæ defenſor acerrimus mandauit, & operi præfuit Ribera prouincijs tunc præfectus, & hodie Regius Cancellarius, & magni Camerarij Locumtenens. Prora, vbi æſtus maris concitatiſsimus eſt, fluctibus & refluentibus vndis inſtar rapidiſsimi torrētis dup'icis quidem, vel prope dixeris Euripi, propter vndarum Lunæ (vt aiunt) motū ſenis quibuſq; horis conuerſionem, duobus à piſcatoribus notatam nominibus Serra & Chioma; pōtibus cum ligneis tum lapideis octoginta ferè paſſ. & amplius continenti adiungitur, quo in loco frumentarias poſſe ſtrui molas non ſemel diſceptatum eſt. habetq́; inde difficiliorem oppugnationem. Ambitus aliquādo fuit paſſ. ſex mill. hodie non videtur excedere ſpacium duodecim ſtadiorum. Internum & concluſum mare, vbi latiſsimum eſt vix duo perficit milliaria, in circuitu duodecim millia paſſ. & paulò plus complectitur: at Straboni minor eſt centum videlicet vix ſtadiorum. Eius fauces longo (vt diximus) includuntur ponte, ſemperq́; vel ſæuis incidentibus tempeſtatibus tranquillam & tutam nauibus ſtationem, copioſiſsimamq́; præbet piſcationem.

G ſuffo-

hydrographia Turrundæ ſcopulus appellatur, non abſq; diligenti obſeruatione prouiſus. Temeneiida porta apud Tarentinos tam perſpicua olim ferebatur denominatione quàm Troianorum Scæa, Alexandrinorum Canopica, Athenienſium Pyraica, Corinthiorum Teneatica, , & hodie Neapolitanorũ Capuana cum Regali. Duas modò portas habent, alteram ad Orientẽ ad Septentrionẽ alteram: prima ducit ad Meſſapiam & totam Iapygiam, ſecunda ad reliquam Italiam: propè illam Arx eſt non multum perſpicua, propè hanc turris præ alta vulgari appellatione Citatella, quæ pontem cum portu defendere videtur. Maiore & aperto mari rupes ſunt altiſsimæ & inacceſſæ, vt adigi ad mœnia nullo pacto naues queant. imminetq; vrbs ipſa, vt non niſi altioribus ſcalis multorumq; graduum conſcendere quis valeat. Incluſo & mediterraneo arenoſum eſt littus, & vrbi, quæ inferior inde eſt, æquale, olim non erat munitum, vt hodie. piſcatores eò ſubducunt lintres & cymbas vbi piſcari ceſſauerint. Illud non videtur prætermittendum, mœnia ſcilicet Tarentinorum non infero & Tyrrheno, ſed ſupero atq; Adriatico mari allui. hæc enim eſt ſcilicet L. Flori ſententia, hæc eadẽ colligitur apud Felinum iuriſconſultum, qui in hiſtoria Regni Neapolitani, quam ſcripſit iuſſu Alexandri quincti ſummi pontificis, dicit, hoc regnum à ſupero mari ab Imperatoribus Græcis gubernatum, ſicut ab infero à noſtris: & in Tarentinorum priuilegijs quæ multa ſunt, extantq; ab anno domini milleſimo trecenteſimo & triceſimo, Conſtantinopolitanorum Cæſarum atq; Imperatorum eſt mentio, Catherinæ videlicet. Roberti, eius filij Philippi, atq; aliorum, ſicut in octauo, qui vltimus eſt, libro ſcribimus. Sed continere me non poſſum quin Elyſij Calentij Epiſtolam ad Florum de Tarento ſubſcribam, deq; eius forma. fuit Calentius vir Neapoli inſignis, cum Aragonij regnarent, quando Pontanus, Altilius, Grauina, & Actius immortali ingenio Prædìti vates diuina carmina factitabant. Adamauit eum Pontanus, & contubernalem à puero habuit: ſuſpexit Altilius: Actius verò ſyncerus meritis laudibus exornauit. hic ita ſcribit. Tarentum vrbs altera parte mari, altera lacu abluitur, in quem Galeſus fluuiorum breuiſsimus fluit. Verum & is mari viciſsim congrediens immiſcetur, ideoq; ab accolis præ amarore ſimili Mare appellatur, cuius ambitus paſſuum millibus duodecim conſtat. Quod ſi fretum confitebimur eſſe, tendit initio ad Orientem, mox ad Meridiem declinat, relinquiturq; inter duo maria telluris paululum, bouinæ linguæ ad imaginem, qua ciuium domicilia poſita ſunt. Vrbem ipſam inter geminas aquas longæ nauis in effigiem editam, vrbium penè omnium amœniſsimam puto, & iucundiſsimam, niſi quantum copia rerum ciuibus egeſtati eſt, pro deſidia & inertia. Hic vini, ſalis, olei, pomorum abundè, piſcium pluſquam ſat eſt. Croci, Amygdalarum quoq; ſatis, puellarum ad faſtidium. Quieti locus ampliſsimus, ac longè remotus ab his, quas duxi eſſe moleſtias, rebus. Id

volui ſcire te, vt qui oculis egregiam vrbem non videris, animo videas. Vale. Scribunt Plato, Ariſtotiles, & Hippocrates, primus in ſexto de legibus Dialogo, Alter in ſeptimo de Repub. tertius in libello de aëre, aquis, & locis, quomodo erigendæ ſint vrbes, & quæ in illis obſeruanda ſunt, priuſquàm congregentur ciues: ſed antiquiores vrbis noſtræ conditores, qui præceſſerunt, naturæ credo impulſu, ac iudicio multa perſpexere in illa ædificanda, nempe qua ventorum plaga locus iaceret, ac ſolis occaſum ne, vel exortum proſpiceret: quæ aquarum erat commoditas: quæ terræ arandæ ac ſeminandæ qualitas: locus vbi condenda erat, eminentior ac montanus videretur, an campeſtris & imus: quam formam poſſet recipere, circularem, an multilaterem; vbi templa, vbi forum, vbi magiſtratuum palatia eſſent conſtruenda; quibus muris, terreis an (vt poëta dixit) æneis ferreiſq; eſſet erigenda. Erat Priſcis vſus in editis excelſiſq; locis vrbes ponere, non quia alterius (vt aiunt) dilluuij metu impulſi hoc ſibi expedire credebant, ſed quia difficilior hoſtibus acceſſus erat futurus. ſed hæc philoſophorum ſunt, non hiſtoricorum, nam hi quid factum ſit, animaduertere debent, quid faciendum illi. Non eſt non animaduertendum quod ſcribit Liuius de agro Tarentino: illum ciuibus domitis publicum populi Romani fuiſſe: Caio Domitio Prætori fuit ab illo mandatum, vt ducenta illius agri iugera darentur Oneſimo nobili Macedoni, Pythonis filio, qui Romam ſe contulit cauens ſibi à Rege Macedonum, quem ad monuerat, vt pacem cum Romanis haberet, ſeruaretq; fœdus ictum cum illis.

DE PRINCIPATV TARENTINO IN illo contentis. *Cap. VII.*

IN octauo, qui vltimus eſt huius operis libro, multa, & fortaſſe ſuperflua ſunt, quæ ſcribimus de Tarentinorum principibus, initium ſumentes à Roberto Guiſcardo Gothifredi fratre, Bohemundi, qui deinceps in bello ſacro fuit, patre, vſq; ad Philippum Auſtriacum Chriſtianiſsimum. Cum igitur actum ſit huc vſq; de regione, & agro Tarentino, conſentaneum videbatur pauca referre de principatu. Tarentinus igitur principatus vtraq; in ſinu deſcripta cornua in ſua olim habebat ditione. Blondus foro liuienſis tradit ab Aufido fluuio vſq; ad Zephyrium promontorium, hinc à mari ſupero, inde à Thyrrheno. Erat animus, vt & vrbes non quidem ſingulas, ſed quæ apud Geographos per celebres ſunt, cum fluuijs, montibus, locis, populiſq; principatui ſubiectis adijcere. Verum quia & in principum geſtis rebus, præcipuè Ioannis Antonij, & in tòto ferè opere nominantur: & nullo negocio à Plinio, Strabone, Pomponio læto, Solino, Dionyſio, Volaterrano, multiſq; recentio-

centioribus eas colligere cuiq; licet, mutato in melius conſilio breuitati potius ſtudere, quam idem ſæpe repetere viſum eſt. Sed illud tantum non prætereundum duxi, Marcum Varronem nobiles appellaſſe vrbes, quæ in tractu Tarentino occiduo ſunt, ſicut & ad illius æmulationem Propertius nobiles dixit Miſenas: vtriuſq; verba hæc ſunt. Varronis. Ad Sybaritanam prædam, in qua ſunt tripodes, Creteræ, Anancæa populo, nobilium Tarentinarum. Propertij.

Et te mirantem Thesproto ſubdita regno
Proxima Miſenis æquora nobilibus.

Sed de Brundiſio, & propter veteres, qui eò fugati ſunt, Tarentinos, & propter Phalanthum nequiui penitus me abſtinere, quin pauca alia hæc ſubiungam. Brundiſium, vulgò Brindiſi. Exiſtimant aliqui vocari Brundum inſulam, Græci Brendeſium, Stephanus Βρεντέσιον. Vulgatum eſt, hoc nomine caput cerui ſignificari, non græca, non latina lingua, ſed Meſſapia ſeu Peucetia, quia à ducibus ſuis vtrunq; nomen hæc vltima Italiæ ora aſſecuta eſt. Portus ceruino capiti ſimilitudinem exhibet. nam Meſſapij Βρένδον ceruum dicunt. cornua magna ex parte vrbem cingunt. toto terrarum orbe eſt notiſſimus. vnde Ennius dicit.

Brundiſium pulchro præcinctum præpete portu.

Afranius poëta comicus fabulam ſcripſit Brund: quam vocem Brunduſinos extendit in Nonio Marcello Adrianus iunius, ſed ſext. Pompeius Brundiſinã habet. Didymus auctor antiquiſsimus in Homeri ſcholijs Brundiſium ſentit olim dictum Temeſin: eius verba in primo Odyſſeæ leguntur commentario. Τεμέση πόλις κύπρου. κατὰ δέ τινας Ἰταλίας, ἣν νῦν βρεντήσιον καλοῦσι. Interior portus nũc turribus, olim & catena claudebatur: exteriorem hinc atq; hinc ſcopuli, & inſularum obiectus protegit. vrbs quaſi peninſula eſt, inter duo cornua ab occidente ſupra dextrum cornu arcem habet miro opere, & quadrato lapide, primo à Friderico iuniore Henrici filio, Ænobarbi nepote conſtructum, deinde à Ferdinando & Alfonſo eius filio: noſtris diebus a Philippo Auſtrio munitam. Vrbem quoq;, quos è mari non habebat, muris ijdem cinxere. Arcem inexpugnabilem inſula in qua erat templum diui Andreæ Alfonſus Rex ædificauit, quæ portus exterioris oſtio imminet. Syllius Italicus Brundiſij finem eſſe Italiæ dicit.

Nec non Brundiſium, quo deſinit Itala tellus.

Huius vrbis meminit Herodotus in Melpemone, Trogus Pompeius, Strabo, Polybius, Seleucus & alij.

Finis Secundi Libri.

DE ANTIQVITATE, ET VARIA TARENTINORVM FORTVNA.

LIBER TERTIVS.

IOANNE IVVENE EORVM CIVE AVCTORE.

QVI POST PHALANTHVM REGES. Cap. I.

QVI poſt Phalanthum Reges fuerint Tarentini,& duces; vſq; ad philoſophum Archytam,id prorſus ignoratur: ſiquidem nulla eſt de illis continuata ſeries. Sed tamen plane conſtat apud ſcriptores haud neglectæ auctoritatis, Tarentinum populum inter cæteras orbis terrarum gentes ſuum aliquandq habuiſſe Regem. Is à libero tunc populo eligi conſueuerat, ac magis officij quam ſuperbæ dignitatis erat nomen, & titulus. Parebat ei Calabria omnis, atq; Apulia, & Tarentum tempeſtate illa mater erat, & caput omnium ciuitatum, ſuo cuncta vbiq; diſponens arbitrio. Herodotus in tertio Muſarum meminit cuiuſdam Ariſtophilidis Crotoniatæ, qui apud Tarentinos rerum potiebatur, quando Darius Demodocen Crotoniatam medicum vna cum Perſis aliquot iuuenibus ad vniuerſę Græciæ loca exploranda miſit. ita enim ab ipſo medico, qui viſendæ patrię deſiderio flagrabat, per Aloſſam Cyri filiam, Darijq; coniugem, quam cum marito pedis luxatione laborantem curauerat, fuit Dario perſuaſum. In hiſtoria quam Clerici Tarentini habent de aduentu principis Apoſtolorum Tarentum, Reguli cuiuſdam fit mentio, cui Eucadio nomen erat, & cuius filiam cacodęmone obſeſſam Marcus Euangeliſta Petri comes liberauit. quod in Eccleſia Tarentina pluribus enarratur.

DE

percitus vocato ſororis filio Speuſippo, abi, dixit, hunc verberato, nam ego nimia exagitor ira. Quanti autem feciſſet Archytas amicitiam, idem Cicero docet in Lælio his verbis. verum igitur eſt illud, quod à Tarentino Archyta (vt opinor) dici ſolitum noſtros ſenes commemorare audiui ab alijs ſenibus auditum, ſi quis Cœlum aſcendiſſet, naturamq; mundi, & pulchritudinem ſyderum perſpexiſſet, inſuauem illam admirationem ei fore, quæ iucundiſsima fuiſſet, niſi aliquem, cui narraret, habuiſſet. Verborum obſcœnitatem, ſicut Ælianus in varia hiſtoria docet, aſsiduè vitauit, vt qui modeſtiſsimus: cum verò neceſsitas aliquando poſtularet, abſurdius aliquid dicere, non profatus eſt, ſed id quidem tacuit, inſcripſit autem in pariete, monſtrans quod dicendum erat, neque vt diceret, cogi vnquam potuit. Celebrantur, & huius ſicut aliorum philoſophorum, ac ducum Apophthegmata, nam & aliquando, humanũ genus omnium animantium vaferrimum conſiderans dicebat, quemadmodum difficillimè piſcem ſine ſpinis inuenias, ſic & hominem qui non doloſum ſpinoſumq; quiddam habeat admixtum. Solertis eſt hominis (inquit philoſophus) ſimilitudinem longè diſtantibus in rebus cernere, quemadmodum dixit Archytas, idem arbitrum, atq; aram eſſe, quia vtroq; confugit, qui iniuriam paſſus eſt. in philologia dicit Volaterranus Archytam ſolitum diſſerere, omnem communitatem conſtare ex tribus, dominante, dominato, & legibus. præterea meliorem imperare oportere, peiorem imperari. Cum autem Eratoſthenis legiſſet Hermen dixit hoc carmine.

Χρειὼ πάντ' ἐδίδαξε, τί δ' οὐχ εὑρήσειεν ἂν εὑρεῖν;

Neceßitas omnia edocuit:

Quid enim neceßitas non inueniret?

Ferunt quidam non indiferti Archytam conſuluiſſe, vt ſi quis manè tranſglutiret cor Vpupæ, vel Hirundinis, ſiue Muſtellæ; ſiue Talpæ eo adhuc viuente, & palpitante, conferre ei ad memoriam, reminiſcentiam, intellectum, ac diuinationem. Omnia cenſuit proportiõne moueri. Animam dixit ad exẽplum vnius compoſitam, quæ ita illocaliter dominatur in corpore, ſicut vnũ innumeris. Scripſit multa, vt ex Stobæo conſtat. περὶ τοῦ ὄντος: ideſt de ente. περὶ ἀρχῶν, ideſt de principijs περὶ νοῦ καὶ αἰσθήσεως, ideſt de mente, & ſenſu. περὶ τῆς σοφίας. id eſt de ſapiẽtia. De ente hæc legũtur ex prædicti auctoris Eclogis Ethicis, atq; phyſicis, quas latinitate donauit Gulielmus Canterus. Valde falli mihi videntur, qui de quauis re duas contrarias ferri poſſe credunt ſententias, vtranq; vel veram, vel falſam. at ego primum hoc nefas duco, ſi quidem nec pulchrũ pulchro nec album albo contrarium eſt, ſed pulchum, ac turpe, album ac nigrum inter ſe contraria ſunt. ſic etiam verum falſo contrarium ponimus, nec duas veras ſententias, vel duas falſas, ſed alteram veram, alteram falſam: non enim, qui animum hominis laudat, corpus reprehendit, contraria dicit.

niſi

niſi etiã qui de cœlo,ac terra agat,de eodẽ agere dicamus. ſi quidẽ duo ſunt il
la non vnũ. quid autẽ verbis opus eſt?etenim qui Atheniẽſes dixerit doctos, &
qui ingratos,nequaquã cõtraria dixerit, cũ enim inter ſe contraria pugnent, in
eodẽ hic iam duo cernũtur. De principijs ſic diſſerit. Duo neceſſe eſt rerũ eſſe
principia, alterũ ſeriem ordinatorũ,& finitorũ,alterũ inordinatorũ, & infinito
rũ cõplectens: & illud quidẽ effabile,ac rationis particeps, tum res continere,
tũ definire,& cõponere, ſemperq; rebus ad iunctũ ratione illas,ac numero pro
ducere, vniuerſoq; naturam,& ſpeciẽ largiri:hoc vero nec effabile,nec rationis
particeps tũ cõpoſita lædere,tũ ad ortũ progredientia diſſoluere,ſemperq; re
bus adiunctũ ſibi eas ſimiles reddere. Et quoniã duo cõtrariorũ ſunt principia,
quod alterũ boni ſit, alterũ mali cauſa, duæ quoq; rationes requirũtur, altera
boni auctoris naturæ, altera mali. qua propter tũ artis, tũ naturæ opera, hæc
duo primũ nanciſcũtur formã,&ſubſtantiã, quarũ illa certũ quid eſſe rẽ facit,
hæc illã ſubiecta recipit. atqui nec ſubſtãtia per ſe poteſt formã recipere, nec
illa hãc veſtire:ſed maior aliqua requiritur cauſa,quæ ſubſtantiã ad formã per
ducat, eadẽq; prima ſit,ac potentiſsima, quã quidẽ vocari cõuenit Deũ. itaq;
tria iã ſunt principia, Deus, ſubſtãtia,& forma: Deus quidẽ opifex,& motor:
ſubſtãtia autẽ materia,ac mota:forma verò ars,at vnde mouetur à motore,ſub
ſtãtia. Iã quia quod mouetur cõtrarias habet in ſe corporũ ſimpliciũ vires, cõ
traria autẽ cõpagem quandã, & copulã deſiderãt,numerorũ vires, ac propor
tiones,& Arithmeticas,Geometricasq; demõſtrationes oportet aſſumere,quę
ſubſtantiã cũ forma cõpingere,& copulare poſsint. nã per ſe quidẽ ſubſtantia,
forma caret,formæ autẽ ad mota,formã accipit, & cõpoſitionis rationes.ac ſi
militer ſi quid mouetur, oportet aliquid eſſe quod p ſe moueat, quo circa tria
ſunt ponẽda principia,ſubſtãtia,forma,quodq; p ſe mouet, nec cernitur; quod
quidẽ nõ tantũ exiſtere oportet, ſed etiã menti præſtare,mẽti autẽ præſtat,quẽ
Deũ vocamus. Itaq; æqualis quidẽ ratio ad effabilẽ, & rationis participẽ natu
rã, inæqualis autẽ ad rationis expertem,& ineffabilẽ pertinet. Ea vero ſubſtan
tia eſt,ideoq; in hac nõ abſq; hac ortus,& interitus cernũtur. Et paulo poſt. Re
rũ cognitionis principiũ de ijs quę cernũtur ſumitur.ea verò partim intellectu,
partim ſenſu percipiũtur,hoc mobilia illo immobilia,quorũ priora mente,po
ſteriora ſenſu iudicãtur.Quæ autẽ nõ cernũtur,partim ſciẽtia,partim opinione
cõprehẽduntur,illa mobilia,hæc immobilia. Ac tria quædã requirũtur, quod
iudicet, quod iudicetur,& ad quod iudicetur, quorũ primũ eſt mẽs,ac ſenſus,
alterũ ratio, tertiũ id quod cernitur,id quod partim intellectu,partim ſenſu p
cipitur. Iudicat porro rationẽ mẽs nũc rei intellectu,nũc ſenſu perceptæ in hæ
rens,vnde & figurarũ ac numerorũ captiones in Geometria exiſtũt,& veriſimi
les in Politicis,ac Phyſicis artes,& factorũ cauſa, etenim harmoniã quidẽ du
plã rationẽ habere,intellectu percipitur, cõuenire autẽ hãc rationẽ, ſenſus do
cet:qui etiã Mechanici ſecũdũ intellectũ figuras,numeros,& pportiones vſur
pãt,ac effectus ad ſenſũ referũtur, quãdoquidẽ in materia, & motu cernũtur;
Deniq; rei cauſã nemo cognouerit,niſi eius naturã ante cõſiderauerit, ac natu

ra quidē cuiuſq; mēte iudicatur, cauſa autē, & modus ratione, & ſenſu, ratione quidē cū aliquid neceſſariò efficitur, ſenſu verò cū ſenſus affertur teſtimoniū. De mēte, & ſenſu hæc habētur. Sēſus quidē in corpore ponitur, mens autem in anima. nā vt illud eorū, quæ ſub ſenſu cadūt, ponitur principium, ita hæc eorū, q̄ ſub intellectū. etenim multitudinis quidē eſt numerus mēſura, lōgitudinis autē pes, pōderis vero trutina, rectitudinis deniq; norma. eodē pacto corporū quidē ſenſus eſt mēſura, rerū autē intelligēdarū mens principiū, ac mēſura. Præterea mēs quidē rerū naturę primū intelligendarū eſt principiū, ſenſus autē nobis, ſiquidē vt illa principiū eſt animę, ita hic corporis. mēs porrò de pręſtātiſsimis iudicat, ſenſus de vtiliſsimis: ſiquidem vt ſenſus corporis miniſterij cauſſa procreatus eſt, ita mēs amplioris eiuſdē curę; pręterea mēs ſciētię principium eſt, ſenſus opinionis: ſiquidē vt hic ſub ſenſū cadētiū habet functionē, ita ſub intellectū cadētiū illa. Iam quę quidē ſentiūtur, mouētur ac ſunt cōmunia, quæ autē intelligūtur, cōſiſtūt ac ſunt ſingularia: ſimiliter, quoq; ſenſus ac mēs ſe habēt. etenim ſenſus quidē ad id quod ſentiri poteſt, refertur; hoc autē & mouetur & mutatur, nec vnquā quieſcit, ideoq; tū magis ac minus, tū melius ac peius ſentitur: mēs verò ad id quod intelligi poteſt, refertur: hoc autem nūquā mouetur, ideoq; nec magis nec minus, nec melius aut peius intelligitur. Iam quēadmodū mēs primū & exēplū cōſpicit, ita ſenſus imaginē & ſecūdū: ſiquidē vt mēs nō ſimpliciter hominē cōſiderat, ita ſimpliciter ſenſus orbē ſolis vel fabri: præterea mens quidē diuidi nequit, velut Monas aut punctū: ſimiliter neq; quod intelligitur, quoniā forma, nec finis eſt, nec terminus corporis, ſed rei tātū deſcriptio, quatenus res eſt: ſenſus autē diuidi poteſt. eorū enim q̄ ſunt, alia ſenſu, alia opinione, alia ſciētia, alia deniq; intellectu cōprehēdūtur. & corpora quidē quę ſubſiſtūt, ſenſu cōprehēdūtur, opinione autē quæ formas habēt & imagines. velut homo quiddā hominis, ac triangulū quoddam triāguli; ſciētia vero q̄ neceſſariò formis eueniūt, vt in Geometrię figuris; intellectu, deniq;, cū ipſæ formæ tū ſcientiarū principia, vt ipſe circulus, ipſum triangulū, ipſe orbis. Iam in anima quoq; noſtra quatuor cernūtur cognoſcēdi facultates, mēs, ſcientia, opinio, ſenſus, quorū duo rationis principia ſunt, mens, ac ſenſus, duo fines, ſcientia, & opinio: cū porrò ſimile ſemper à ſimili cognoſcatur, efficitur, vt mēs quæ ſub intellectū cadūt, cognoſcat. ſcientia quæ ſub ſcientiam, opinio, quæ ſub opinionem, ſenſus quæ ſub ſenſū. Hæc omnia ex Stobæo. Scripſit prę terea Archytas multos libros de ſapientia, quam in rebus omnibus dominiū quoddā excelſum habere, vt in ſenſibus de viſu, in anima de ſenſu, in ſyderibus de ſole dixit. nam viſus longiſsimè tendit plurimaſq; rerum formas intuēdo complectitur: & mens quaſi Regina quodcūq; opus eſt ratione, & excogitatione perficit: ac viſus quidā, viſq; eſt rerum præclariſsimarū: & Sol ipſe oculus eſt, atq; animus totius naturæ, per quē ſcilicet omnia cernuntur, gignuntur, nutriuntur, augentur, fouentur: Homo verò animantium omniū longè ſapientiſsimus, vim quippe habet illam, qua ſpeculari omnia poſsit, ac ſcientiā prudentiamq; ex omnibus elicere, vt in quo Deus maximus rationē impreſ-

ſerit

ſerit ac ſignauerit, vbi rerum ſpecies omnium diſtinguerentur, diſtinctæ ſignificationesq; forent nominum, & verborum, ſic vt loca etiam certa vocũ ſonis aſsignata ſint. Archytas cum ſeruis abundaret quam plurimis, illorum liberis, vſq; adeo oblectabatur, vt cum illis frequentiſsimè luderet, ac plurimum inter conuiuia illorum præſentia delectaretur, quod quidem, & alijs quam plurimis, & potentia & ſapientia præditis accidiſſe narrant ſcriptores. nam & Hercules quos in certaminibus ſubibat labores ludicris alleuiabat, quiq; Iouis & Alcmenæ filius prædicabatur, cum pueris admodum ludere non graueſcebat. Sed & Euripides eundem Deum introducit, fingitq; dicentem ludo ac laborum recreat me gratiſsima viciſsitudo. Socrates etiam aliquando deprehenſus eſt ab Alcibiade ludere cum Lamprode adhuc infante. Ageſilaus verò arundini inſidens equitabat cum filio puero, & cum quidã riſiſſet, nunc (inquit) tace, cum verò & ipſe pater euaſeris, tunc patribus dicito. Volaterranus ait, Coſmum Medicen iam ſenem & patriȩ principem nepotibus paruis colluſiſſe, & ex his cuidam auenam in medio foro aptaſſe. Is (vt ad Archytam reuertamur) diutius Tarentinorum princeps enituit, emicuitq; atq; vt nonnulli volunt ſepties ciuibus præfuit, cum cæteri pluſquam annum imperare lege prohiberetur. Cum exercitui præficeretur, dictator creatus & à ciuibus ſuis, & à circumuicinis Græcis, nũquam ab hoſtibus fuit ſuperatus, ſæpe cum victoria domum redijt, ſpolijq; onuſtus. creditur autem hoc illi accidiſſe, quia (vt Plutarchus refert in Politicis) magna fides eſt Archytæ à ſuis præſtita, ſicut & Bato cuidam, & quam plurimis alijs à ſuis quibuſque populis habebatur. quod ſi alijs ducibus etiam exteris Tarentini ita fuiſſent obſecuti, ad tantam cladem, quanta poſtea videbitur, non perueniſſent, & ipſe etiam Archytas cum ſemel cederet inuidiæ, quam ex optimo regimine contraxerat, ſeſe imperio abdicauit, nec multo poſt vidit ſuorum ciuium exercitum in ius, ac poteſtatem ceſsiſſe hoſtium. Nobiliſsimus hic Pythagoræus fuit primus, qui mechanica mechanicis vſus principijs, expoſuit. primus motum organicum deſcriptioni Geometricæ admonuit ex dimidij Cylindri ſectione, duas medias ſecundum proportionem ſumere, quærens ad cubi duplicationem. primus (inquam) in Geometria cubum vt Plato in ſua teſtatur repub: adinuenit: & in Marcello Plutarchus Eudoxo Gnidio, & Archytæ adſcribit machinamentorum artem, vt qui varietate quadam exornare Geometriam ſtuduerunt. laudatur in primis tanti viri ingenium à philoſopho, & ſimul (inquit) opus eſt vt pueri habeant exercitationem aliquam. & Archytæ organum rectè repertum eſt, quod pueris dant, vt in eo occupati, illa, quæ ſunt domi non frangant, neſcit enim pueritia quieſcere: hinc adagium illud apud Græcos natum Ἀρχύτου πλαταγή. Hoc eſt Archytæ crepitaculũ à Suida annotatum, & in hominem vehementer garrulum, obſtreperumq; dictum: neq; abſurdè torquebis in eos, qui naturæ vitio, quouis loco, quauis

de re, & apud quoſuis, quiduis, garriunt, quales Græci λάλους, ἀμετροεπεῖς, ἀπεραντομύθους, & πολυμύθους, appellant. Latini Garrulos, locutuleios, Rabulas, Blaterones, & Linguaces. Sed neq; hoc in loco prætereundum arbitror, quod ad ingenij Archytæ oſtentationem laudatiſsimam ſcribit Agellius, nam & maius quodam, atq; admirabilius videri poterit. Sed (inquit) id quod Archytam Pythagoricum commentū eſſe, atq; feciſſe traditur, neq; minus admirabile, neq; tamen vanum æque videri debet, nam & pleriq; nobilium Græcorum, & Phauorinus philoſophus memoriarum veterum exequentiſsimus affirmatiſsimè ſcripſerunt, ſimulachrum Columbæ è ligno ab Archyta ratione quadam, diſciplinaq; mechanica factum volaſſe, ita erat ſcilicet libramentis ſuſpenſum, & aura ſpiritus incluſa, atq; occulta cōciſum. libet Herclè ſuper re tam abhorrenti à fide ipſius Phauorini verba ponere. Ἀρχύτας Ταραντῖνος φιλόσοφος ἅμα καὶ μηχανικὸς ὢν ἐποίησε περιστερὰν ξυλίνην πετομένην, ἥτις ὅποτε κάθισεν, οὐκ ἔτι ἀνίστατο μέχρι γὰρ τούτου. hoc eſt, Archytas Tarentinus philoſophus pariter, & mechanicus vir Columbam ligneam fecit volantem, quæ ſi vnquam obſediſſet, præterea non exurgebat. Artem hanc machinandi, in qua Eudoxum (vt diximus) Gnidium habuit ſocium, multis varijſq; geometricis cælaturis exornauit, ſubtiles & occultas artis propoſitiones machinarum formis mortalium oculis ſubijcere adorſus. id Plato ægretuliſſe fertur, vt quæ ingenij eſſent, ſenſibus ſubijcerentur: nec fruſtra ille auguratus, futurum aliquando vt machinandi ratio philoſophia auulſa alterius eſſe crederetur, quod poſtea accidit militaribus incluſa artibus, atque inſerta. quo quidem in genere Archimedes multo poſt traditur tantum ſtudio atque ingenio profeciſſe, vt iactare ſolitus dicatur ſi alterum terrę globum nactus eſſet ſe alterum alteri applicaturum. Habuit Archytas diſcipulos quamplurimos, ſed Empedoclem Suidas nominat, Eudoxum gnidium Ariſtotiles moribus modeſtum, pauperem, tenuiſq; fortunæ, Geometram, Aſtronomum, medicum, philoſophum, legiferum, & voluptatem ſummum bonum eſſe dicentem, Philolaum Crotoniatam apud ſuos maximæ auctoritatis: Sed in voluptate, ſi tamen non animi voluptatem intelligimus: Epicurum Eudoxus, vel Eudoxum Epicurus eſt ſecutus. Nam Cicero in Catone maiore differentē adducit Archytā contra voluptatē, erat enim tertia hæc ſenectutis vituperatio, quod eam dicebant voluptate carere.

ARCHYTAE ORATIO CONTRA voluptatem.

O Præclarum, exclamat, ætatis munus, ſiquidē id aufert à nobis, quod eſt in adoleſcentia vitioſum: Accipite (inquit Cato) optimi adoleſcentes veterem orationem Archytæ Tarentini magni in primis & præclari viri, quæ mihi tradita eſt cum eſſem adoleſcens Tarenti cum Q.

Maximo:

Maximo: Nullam capitaliorem peſtem, quam corporis voluptatem hominibus dicebat à natura datam, cuius voluptatis auidæ libidines temerè & effrenatè ad potiundum incitarentur. hinc patriæ proditiones, hinc rerum publicarum euerſiones, hinc cum hoſtibus clandeſtina conſilia, & colloquia naſci d cebat. nullum denique ſcelus, nullum magnum facinus eſſe, ad quod ſuſcipiendum non libido voluptatis impelleret, ſtupra verò & adulteria, & omne tale flagitium nullis alijs illecebris excitari niſi voluptate. Cumq; homini ſiue natura, ſiue quis Deus nihil mente præſtabilius dediſſet, huic diuino muneri, ac dono nihil tàm eſſe inimicum quam voluptatem: nec enim libidine dominante temperantiæ locum eſſe nec omnino in voluptatis regnò virtutem poſſe conſiſtere, Sed quo magis intelligi poſsit, fingere animo aliquem iubebat tanta incitatum voluptàte corporis, quanta perci pi poſſet maximè, nemini cenſebat fore dubium, quin tamdiu, dum ita gauderet, nihil agitare mente, nihil ratione, nihil cogitatione, conſequi poſsit. quo circa nihil tam deteſtabile, tamq; peſtiferum quam voluptatem: ſiquidem ea cum maior eſſet atque longior, omne animi lumen extingueret. Hæc cum C. Pō tio Samnite patre eius, à quo in Caudino prælio Sp. Poſthumius, & T. Betu rius Coſſ. ſuperati ſunt, locutū Archytam Nearchus Tarētinus hoſpes noſter, qui in amicitia populi Romani permanſerat, ſe à maioribus natu accepiſſe dicebat: cum quidem ei ſermoni interfuiſſet Plato Athenienſis, quem Tarentum veniſſe L. Æmilio Appio Claudio Coſſ. reperio. Huic Archytæ orationi contra voluptatem, ita per Catonem ſummatim & memoriter recitatæ non eſſet ab re noſtri inſtituti apponere, quæ Æthenæus refert pro voluptate ex perſona Polyarchi: hiſtoria tamen ea eſt quam Ariſtoxenus refert in Architæ vita Dionyſius iunior legatos miſit Tarentum inter quos fuit Polyarchus cognomine Delicatus, non dictis ſolum verum etiam factis corporis voluptatibus addictus, Archytæ familiaris. nec omnino alienus à philoſophia. qui Architæ ad lucum (erat is Tarenti locus) obuius, cum eo ſpatiatus eſt, interim dum diſputantem audiret (inciderat enim quæſtio ac conſideratio, de cupiditatibus, ac in vniuerſum de voluptatibus corporeis) multa prò voluptate reſpondit, quæ ibi, qui volet, legat, inueniet enim quæ differat exēplo Regis Perſarum, & ſui Dionyſij Tyranni ſexcentorumq; aliorum. Philoſophiam, & contemplatiuam vitam non temerè multi peregrinam dixēre: nam multos inuenias philoſophos, qui diſcendi ſtudio nunquam peragrarè orbem terrarum deſtiterunt, ſicut fecit Pythagoras Samius, qui ſexageſima peracta (vt infra dicetur) Olympiade in noſtra hac floruit hora, ſicut fuērè Empedocles, Heraclitus, Democritus, Anaxagoras. Apollonius adijt Gymnoſophiſtas, & Indos: Anacharſis ſcytha Acticos, Regina Sabba Solymos: Plato Ægyptios, & demum ad audiendum Archytam Tarentinos, quem à Piratis captum redemit ære ſuo Archytas, & ſeruum atq; diſcipulum habuit in

Pythagoræa philoſophia: hi ſunt verſus latinitate donati, quos de hac re aſfert Ioannes Tzezes,

A Polide nauarcho quidem genere Spartiata
Platonem philoſophum emit Archytas,
Philoſophus et iſte quidem, verum Pythagoræus,
Seruum autem habens docuit philoſophiam
Ipſum Pythagoræam.

Fuit inde inter Platonem libertate donatum & Archytam ipſum magna arctaq; familiaritas. vnde traditur quod cum Dionyſius iunior Syracuſis Tyrannus Platonis tertiò videndi, ac eius philoſophiæ deſiderio flagraret, Architam, ac cæteros Pythagoræos qui per ea tempora Syracuſas receſſerant, induxit vt vades ipſi pro eo exiſtentes Syracuſas illum accerſerent, qui Archydamum Syracuſanum Archytæ imprimis familiariſsimum, quemq; vnicè Plato amabat, Athenas miſerunt, ſed & ipſe Dionyſius plures Siciliæ oratores viros apprimè nobiles, & triremes ad Platonem tranſmiſit cum literis, quibus mirabatur, niſi Syracuſas remearet, nunquam ſe Dionem, vt promiſerat, reuocaturum. Erat is Platoni cariſsimus, quem omni diſciplinarum genere erudierat, cognati præterea, ſoror, atq; vxor, Dionem per literas commonebant, vt omnino Plato Syracuſas veniret, ſi ipſe patriam ac ſuos cernere aliquando ſperaret. His omnibus Plato adductus Syracuſas tertiò venit, vbi cum Dionyſio familiariſsimè verſatus non deſtitit vſq; adeò tyrannidē obicere Dioniſq; reuocationem, quam intra annum ſpoponderat, repetere, vt iratus tandem tyrannus ex arce eum remiſerit: & extra arcem manere iuſſerit. cumq; cognouiſſet ad Theodotum ſuum inimicum profectum nunquam amplius in ſuas ædes vocauit, ſed inter conductitios milites habitare præcepit, qui cum illum, obſecuturos ſe in hoc Dionyſio exiſtimantes, interimere vellent, Dionyſius obſtitit. Qua re cognita Plato Archytam, & cæteros Pythagoræos qui Syracuſis receſſerant, quo in diſcrimine eſſet, per certum nuncium facit certiores: debere id animaduertere qui eius fuerint vades: Conueniunt omnes, & Salmiſcum qui ex ipſis vnus erat cum triremi ordinis triginta remorum ad repoſcendum Platonem ad Dionyſium legatum mittunt, atq; ita Plato à Dionyſij ereptus ſæuitia, quam & Philoxenus Dithyramborum ſcriptor fuerat antea expertus, Athenas, commeatum Rege ſibi ſuppeditante, eſt reuerſus. Addit Plutarchus in Dione quod antequam Platonem à ſe dimitteret, Dionyſius per epulas, & familiariſsima eum habuit officia, & tale quid dixiſſe à multis commemoratum narrat. Complura de nobis Plato & grauiſsima certè crimina tuis denunciabis æqualibus, & ſtudiorum ſocijs, cui ſub ridens ille reſpondit, haud tanta diſciplinarum fieri poteſt in Academia mendicitas, & inopia, vt tuis de rebus quidq; commemorare

rare vacet. Extant adhuc duæ Platonis ad Archytam epiſtolæ quæ familiaritatem illorum apertiſsimè indicare videntur, in quarum altera quæ nona eſt, conſilium dat amico contemplari ſemper volenti, ne honeſtam ſimul, & neceſſariam deſerat actionem. Altera vero, quæ eſt duodecima ſimul, & vltima nobis argumento eſt quam liberalis, & ſimplex fuerit Plato, vtpote qui ſe arctiora quędam commentaria ſua non dum abſoluta Archytæ credi derit. Primæ autem epiſtolæ verba hæc ſunt. Plato Archytæ Tarentino bene agere. Venerunt ad nos Archyppi, Philonidiſq; familiares ferentes epiſtolã quam eis dederas, ac de rebus ſuis quæ oportuit nunciantes. Publica quidẽ ciuitatis negotia abſq; difficultate peregerunt, neq; enim admodum laborioſa erant. Te vero narrauerunt permoleſtè ferre quod à publicis ciuitatis occupationibus liberari non valeres, quod igitur dulciſsimum vitæ genus ſit, agere ſua preſertim, ſi quis talia elegerit, faciẽda omnibus fermè manifeſtum eſt. Sed illud quoq; te conſiderare oportet, nullum noſtrum ſibi ſoli natum eſſe, ſed ortus noſtri partem ſibi patriam vendicare, partem parentes, partem amicos, multa inſuper pro temporum diuerſitate nobis accidere, quibus vita noſtra occupata eſt. Vocante igitur te patria ipſi ad Remp. gubernandam abſurdum forſan eſſet non parere, pręſertim cum ſimul accidat, vt aditus prauis hominibus relinquatur, qui nulla ipſius quod optimum eſt ratione proficiſcuntur ad publica. De his ergo iam ſatis. Echecratis autem curam habemus in præſentia, habebimuſq; in poſterum & ſui gratia & patris eius Phrynionis, & propter ipſum adoleſcentem.

Alterius epiſtolæ hæc ſunt verba.

Plato Archytæ Tarentino bene agere. Mirum eſt quanta cum voluptate cõmentaria abs te miſſa accepimus, eorumq; auctoris ingenio delectati ſumus. Viſus quidem nobis eſt vir ipſe dignus maioribus illis iam olim ſuis. Ferunt virorum decem millia fuiſſe, qui ex omni Troianorum, qui ſub Laomedonte ſucceſſere, numero, vt fabula tradit, præſtantiſsimi fuerunt. Commentaria verò quæ tu per literas à me petis non dum abſoluta ſunt, qualiacumq; tamen ſunt ad te miſi. de cuſtodia vero idem ſentimus ambo, qua propter nihil cohortatione opus eſſe videtur. Sed & ipſius Archytæ epiſtolam ad Platonem ſubſcripſi. Archytas Platoni bene agere. Facis tu quidem rectè, quod nobis te conualuiſſe ex ægritudine ſignificaſti. de Damiſco idem nuncians. de Commentarijs autem curauimus, venimuſq; ad Lucanos, ibiq; conuenimus Occeli nepotes. Quæ igitur de regno, legibus, iuſtitia, omniumq; generatione, & ipſi habemus, & ex his quędam miſimus: reliqua modo ſperari non poſſunt, cum inuenta fuerint, ad te deferentur. An autem vera ſit epiſtolæ incœptio quam præmiſimus, bene agere, non ſat ſcio, quoniam Archytas cũ Pytagoræus fuerit cum cæteris Pythagoræ ſcholaribus repudiatis in

ſcriptio-

ſcriptionibus χαίρειν, id eſt gaudere, & εὖ πράττειν id eſt bene agere, quibus Cleõ & Epicurus vtebantur ὑγιαίνειν induxit hoc eſt bene valere, exiſtimãs huiuſmodi compellationem & animi, & corporis eſſe maximè congruentem & ſimul omnia intra ſe mortalium bona complecti. Sed neque fortunæ tela profugit Archytas, nam & de illo, vt de Platone diximus, legitur, quod cũ diſcẽdi ſtudio flagraret multas peragrauit oras, captusq́; aliquando à Piratis, & venditus ſeruiuit alijs, fuitq́; redemptus. Qui & vltimum vitæ diem habuit infeliciſsimum ſicut Venuſinus poëta ſuo deflet carmine.

Te Maris & terræ, numeroq́; carentis arenæ
Menſorem cohibent Archyta
Pulueris exigui propè litus parua Matinum
Munera — —

Sentit enim in illa proſopopæia mare obrutum Appulo tantum virum qui nihil profuit fuiſſe philoſophum, Geometram, & patriæ adminiſtratorem,

Me quoq; deuexi rapidus comes Orionis
Illyricis notus obruit vndis.

Verba ſunt, vt fingit poëta, Archytæ qui omnes commonendos docet, precaturq́; nautam vt cadauer curet ſepeliendum.

At tu nauta Vagæ ne parce malignus arenæ
Oſsibus & capiti inhumato
Particulam dare: ſic quodcumq; minabitur Eurus
Fluctibus Heſperijs, Venuſinæ
Plectantur ſyluæ te ſoſpite, multaq́; merces
Vnde poteſt, tibi defluat æquo
Ab Ioue, Neptunoq́; ſacri cuſtode Tarenti.

Hæc de Archyta, cuius vitam Ariſtoxenus & ipſe Tarentinus ſcripſit, collecta ſunt.

COMMEMORANTVR, ET ALII ILLVSTRES viri qui inter Tarentinos recenſentur. Cap. III.

ARCHYTAM Philoſophum diximus Pythagoræum, non quia adoleſcens Pythagoram habuerit præceptorem, nam inter vtrũque multa concurrere ſæcula. Floruit ſiquidem Pythagoras, vt ex Euſebij cronico colligitur circa finem Olympiadis ſexageſimæ tertiæ, & moritur circa Olympiadem ſeptuageſimam, quod tempus ab anno Vrbis conditæ CCXXVIII. vſq; ad CCLV. extenditur: Archytas autem, quẽ Platoni æqualem diximus, floruit anno Vrbis conditæ CCCCII.

qui reſpōdet Olympiadi centeſimæ:quin & Liuius reprehendit illos qui ſen tiunt Numam Samij philoſophi fuiſſe auditorem, & deſcribit tempus doctrinæ pythagorϵæ his verbis: Auctorem doctrinæ eius,quia non extat alius, falsò Samium Pythagoram edunt, quem Seruio Tullio regnante Romæ cētū amplius poſt annos in vltima Italiæ ora circa Metapontum Heracleāq;, & Crotona iuuenum æmulantium ſtudia cætus habuiſſe conſtat. Quodcumq; igitur tempus verum duxeris, iam clariſsimum tibi erit Archytā nō potuiſſe inter Pythagoræ iuuenes ſtudia æmulantes eſſe, dum ille viueret. dictus tamē eſt Pythagoræus quia is Pytagoræ hæreſi erat addictus, ſicut Peripatetici dicuntur non illi tantū qui Ariſtotelem viuum audiuerunt ſed & omnes qui illius doctrinam ſectantur. Hic igitur Pythagoras non Tarentinus, ſed Samius,vt pleriq; ſentiunt,fuit vel Thyrrhenus,vt Ariſtoxenus cum Ariſtarcho, & Theopompo tradit, vel Tyrius vt vnus Neanthes ſuſpicatur, verum quia, & ipſe in Italia Tyrānidem aliquando exercuit, vt in Mithridatico bello oſtendit Appianus, & Tarenti,præter Crotonem ſæpiſsime verſabatur, vt alibi dictum eſt, quia & Tarenti mortuus eſt, propterea inter illos qui ex hac vrbe per celebres fuerunt repoſui,de quo pauca hæc collegi. Scripſit Pythagoras περὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης de rubro mari, herbis & oleribus veſcebatur,fuit & paucisſimi potus,frugalemq; ſibi adeo rationem victus indixit, vt ſæpius melle ſolo contentus fuerit. Apollodorus arithmeticus auctor eſt Pythagoram Dijs immolaſſe, ac ſacrificaſſe Hecatombem, quòd inueniſſet in triangulo rectis angulis cōſtante lineam quæ recto angulo ſubtenditur tantum valere, quantum aliæ eundem angulum continentes, hypotenuſam vocant: vel quia duabus propoſitis figuris ſui diſsimilibus, & inæqualibus tertiam inueniſſet, quæ alteri quidem æqualis, alteri verò ſimilis eſſet. Notatur auctore Suida illud prouerbiale de Pythagora αὐτὸς ἔφα. ipſe enim vt orationi ſuæ, & vitæ auctoritatem conciliaret in congreſsibus aiebat,ipſe dixit,ac ſi diceret nō meus ſed Dei eſt ſermo. De animarum traſmigratione ab ipſo ineptè poſita ſcripſimus in vita Ennij. Habuit vxorem quæ dicebatur Theano,ex illa ſuſcepit filiam Damoā, & filium Telaugem,qui patri ſucceſſit, ac iuxta quoſdam Empedoclis,qui fuit prior Archytæ diſcipulo,præceptor. mortem eius ita deſcribit Hermippus. bello inter Agrigentinos,& Syracuſanos exorto exijt Pythagoras, cum ſocijs, vt Agrigentinis contra Syracuſanos opem ferret. ſed cum Agrigentinis ac ſocijs in fugam verſus campum circuiuit fabarum, inde extractus à Syracuſanis fuit interfectus, reliqui capti ad triginta cremati ſunt Tarenti, quia primarijs ciuitatis contraibant, & ab eis in Reip. adminiſtratione diſſentiebant. Extat Græcum epigramma de Pythagorϵ interitu iocoſum quidem illud, ſed ex hac hiſtoria ortum.

Αἰαὶ Πυθαγόρης τί τόσον κυάμους ἐσεβάσθη;
Καὶ θάνε φοιτητοῖς ἄμμιγα τοῖς ἰδίοις.

Χαρίον λῶ κυάμων, ἵνα μὴ τὸν τοὺς δὲ πατήσῃ,
Ε'ξ ἀκραγαντίνων κάτθανεν ἐν τριόδῳ. Ideſt.

Heu heu, Pythagoras quid vile legumen adorat?
Quem in proprijs fama eſt occubuiſſe fabis.
Nam ne fortè fabas fugiens calcaret in agro,
Tandem ab Agrigentino caſus ab hoſte perit.

Dinonis cuiuſdam Tarentini qui fuit ductor exercitus virq; apprime fortis, & rei bellicæ ſaneq̃ peritus meminit Plutarchus in græcanicis problematibus, & ab hoc fluxiſſe refert adagium, hæc potior, hæc victrix ἄυτη κρεά multa apud Adagiographos leges. Nicomachus vnus ex Tarentinis imperatoribus, qui vt Mathematicus clariſsimus de Arithmetica, & muſica ſcripſit, verum apud Suidam ſex reperiuntur Nicomachi, & nullus dicitur Tarentinus, vox nominis ſonat pugnæ victorem, ſicut Nearchi nouum principem, quo de egit Cato in oratione Archytę aduerſus voluptatem. Ariſtoxeni muſicj Tarentini volumina de Harmonia noſtra etiam tempeſtate paſsim leguntur latinitate donata ſub Antonio Gogauino interprete grauienſe. Scripſit & ſequentia vt paſsim videre eſt apud Athenæum. τὸν Ἀρχύτου βίον hoc eſt Archytæ vitam: περὶ ἀυλητῶν. de tibicinibus. περὶ ἀυλῶν καὶ ὀργάνων, de tibijs & organis. περὶ μουσικῆς de Muſica, πολιτείας, de Repub. σύμμικτα συμποτικὰ confuſi conuiuales. συγκρίσεις Comparationes, ὑπομνήματα compendioſi & breues commentarij. Genus illud ſaltationis quod in manibus plurimum exerceret motum cæteris anteferebat, cum eſſet muſicus. Hic dixit animam eſſe quãdam Armoniam, qua de re dixit in Tuſculanis Cicero. Sed hic quidem quamuis eruditus ſit, ſicut eſt, hæc magiſtro concedat Ariſtoteli, canere ipſę doceat, bene enim illo prouerbio græco præcipitur, quam quiſq; norit artem in hac ſe exerceat. Neq; ſolum Ariſtotelem habuit præceptorem, ſed & patrem primò, qui dicebatur Spintharus, deinde Lampũ Erythræum, poſtea Zenophilum pythagoręum. Sed Ariſtoteli morienti quod Theophraſtum in ſcholę ſucceſsione ſibi & alijs præferret, conuicium dixit, cuius rei hæc fertur hiſtoria. Cum ad extremum vitæ periculum ægrotaret Ariſtotiles, ac iam deſperata ſalus eſſet, coiuere ad eum diſcipuli, atq; rogarunt, quandoquidem ipſe in diſcrimine eſſet vitæ, & humana forent fragilia atq; incerta, iam inde eum in doctrina præficeret, quem ipſe maximè omnium probaſſet. Tum Ariſtotiles cum ante obitum id ſe facturum pollicitaretur, haud multò poſt vinum ſe cupere inquit, aut Lesbium, aut Rhodium iuſsit vtriuſq; poculum ſibi afferri, cumq́; illa viciſsim delibaſſet, Lesbium (inquit) hoc per quam ſuaue eſt & amœnum, Rhodium & hoc probandum, & bonum, quo quidem facto nemini dubium fuit quin Theophraſtum & Menedemum ſuo iudicio anteferret, quandò Lesbius origine alter erat, Rhodius alter, hoc eius iudicium per ſapiens (quoniam aliter diſcipulis interrogantibus ſupra hoc non reſpondit) cauſſam pro

euitanda

euitanda cæterorum diſcipulorum inuidia fuit. Dixit enim quodammodò, & non dixit. Nec tamen ea cautela vitare potuit, quin aliqui perinde quaſi nō rectè ſpreti ab eo atq; poſt habiti offenderentur, eorumq; vnus fuit Ariſtoxenus, quem Lucianus vocat paraſitum Regis Nelei, quemadmodum Euripidem Archelai, & Anaxarchum, atq; Ariſtotilem Alexandri. Fuit Dicæarchi æqualis, & Mantinæ degit, quæ in Peloponneſo eſt, & in regione Arcadiæ. In muſicis, ſuos habuit ſectatores, qui Ariſtoxenij dicti ſunt, vt Pythagoræi. Heraclides Tarentinus ſcripſit librum, qui inſcribitur συμπόσιον, ideſt conuiuium. Adduxit in quæſtionem, ſicut legitur apud Athenæum, an prima mēſa inferenda ſint bellaria, vt mos eſt quibuſdam in locis Aſiæ, & Græciæ, an non, ſed poſt cænam: nam cęnatis ſi apponantur, copioſior cibus in ventrem, ac inteſtina cum iam ſubierit, quæ poſt eduntur nuces, quia bibendi cupiditatem, & delectationem irritant, ingeſto cibo immixtæ inflant, & alimentum iam ſumptum corrumpunt, ob natiuam earum ad concoctiones difficultatem, & contumaciam, ſuper natantemq; pinguedinem, vnde fiunt cruditatès, & ventris intempeſtiuę deiectiones. Scribit idem in conuiuio, acetum foris adhibitum externas partes, intro ſumptum, ventrem adſtringere, tumores autem diſcutere, quòd humores in nobis varij miſceantur. Docuit ibidē non eſſe bibendum, ante quam mediocris cibus ſumatur, & is præcipuè, qui familiaris ſit, & conſuetus. Dixit Bulbum, cochleam, oua, & ſimilia, quæ glutinoſum quidpiam habent, & viſcidum, diutiusq; in ventrem morantur, & intermixta detinent humores, ſemen gignere, quia prima illorum natura eamdem cū genitura ſpeciem & poteſtatem habet. De Melone dixit ἡδύγαιον vocari, quòd è terra ſuauis prodeat. Alij contendunt hoc dixiſſe de cucumere anguino. Sicyon Græci vocant, à verbo κύειν quod eſt, vel oſculari, vel vtero gerere, quoniam eo cibo Venus accenditur. Dubitabat idem & percontabatur poſt eſum ficuum, an aqua gelida bibenda ſit, an calida: qui calidam malunt, illos (inquit) hoc ſuadere, quod animaduertant ſordidas manus aqua calida totas confeſtim purgari, & hoc exemplo credibile putent in ventriculo ficuſ è veſtigio diſſolui, præſertim cum extra corpus noſtrum aqua calida ficuum comminutes partes diſtrahat, & in tenues portiunculas liquatas diuidat, frigida verò illas contrahat, & cogat: E diuerſo qui frigidam bibendam ſentiunt, ſic ratiocinantur: frigidæ potione ob eius grauitatem, quæ inſident ventriculo deorſum pro trudi. non admodum bellè ventriculum habere. poſt eſum ficuum, quia æſtuoſus & imbecillus reddatur: quam obrem quidam extemplo merum bibunt. aquam porrò frigidam in ventriculum acceptas illas depellere. eſt autem, dicebat, poſt ſumptas ficus largius, & affatim bibendum, ne in ventriculo ſubſiſtant, ſed ad inferiorem inteſtinorum partem dilabantur. ſcripſit & multa alia vt teſtantur medici, depulſu, de ſimplicibus, de herbaria, de compoſitionibus pharmacorum, de

Catapotijs, de Iceſio nigro: eius experiméta ſæpe refert Galenus in decâbiblo. ſcripſit & pharmaca compotoriæ ſpeculationis, quo tempore non dum tan tis delitijs incumbebant fœminæ. Diſputauit, & experimento docuit femur, vbi repoſitum fuerit, manere iam, nec ſemper abrumpi neruum, vt alij contendunt, ſed relaxari interdum, & iterum contrahi. Audiuit Manthiæ Herophileum medicum: inuenit & Machinam qua expugnandis hoſtium mœni bus vtebantur Romani, ſicuti auctor eſt Moſcus libro quem ſcripſit de Machinis, & multa alia leges in Athenæo. miror Volaterranum huius non meminiſſe, neque ante illum Suidam. Non laudatur à Cornelio Celſo in curatione quartanæ, quod ſentiret primis diebus ducendam aluum, deinde abſtinendum vſq; in ſeptimum diem. Heraclitus Tarentinus ſi omnia vera ſunt quæ in deipnoſophiſtis Athenæus ſcribit, inter fuit Alexandri nuptijs, qui intercantantes citharam pulſauit, & ipſe cantans: ſicut & inter præſtigia tores fuit Scyinnus Tarentinus lepidiſsimus, cum quibus & Alexis etiam Ta rentinus Rapſodus, ingenij dexteritatiſq; ſuæ ſpecimen exhibuit. vocarunt autem illum Rapſodum quia frequenti hominum conuentu alienos verſus recitabat, accinendo, vel vt nonnullis placet, quia ex tempore carmina com poneret, concinnaret, & tanquam ſueret. quod vulgò Italorum componere all'improuiſo dicitur: Iccus Tarentinus medicus fuit celeberrimus, qui ſeptuageſima floruit Olympiade, hoc eſt circa annum mundi ſeptingenteſimum poſt quater milleſimum, & circa Vrbem conditam ducenteſimum & quinquageſimum tertium, quando Pythagoras (vt ſupra viſum eſt) moritur. hunc Veneris tradunt expertem. Sed Pauſanias Iccum dicit fuiſſe Athletam, de quo ad hæc quidem verba loquitur. Iccus Nicolaidæ filius Tarentinus Olympicam coronam, vt Pancratiaſtes de Quinquercio cœpit: ac deinde in ſequentibus fuit Athletarum magiſter ſui temporis præſtantiſsimus. Tanta fuit viro huic gloriç libido cara, vt toto vitæ tempore caſtus vixerit, ne venereo concubitu corpus eneruaret, fieretq; propterea inutilior ad certamen. ex cuius exemplo forſan in arte dictum videri poterit ab Horatio,

Qui ſtudet optatam curſu contingere metam
Multa tulit, fecitq; puer, ſudauit et alſit,
Abſtinuit Venere & vino.

Et idem Iccus locum dedit apud Græcos prouerbio ἴκκου δεῖπνον. ideſt Icci cæna: vt commemorat Euſthatius, quo vitæ parſimonia notatur. Addam & quç de eodem ſcribit Ælianus. Taurus gregis dux cum ab altero gregis duce fuerit ſuperatus, ſe in quêdam locum ab alijs ſegregat, & ſemetipſum non alieno impulſu, ſed ſua ſponte exercet, atq; omni cõtentione cornibus, calcibus, vnguibus certat, cornua quidem in arbores infligit, pedibus puluerem ſpargit, cæteriſq; exercitationibus ſe accomodat, Vaccis ſe continet, ſicq; à Venere ſe

nere ſe abſtinet, & libidini ſuæ moderatur, quemadmodum Iccus Paleſtrita Tarentinus, quem etiam Plato toto certaminum tempore omnis coitus expertem, permanſiſſe affirmat. At enim Iccum ratione præditum, atq; Olympiorum cupidum ſimul & gloriæ ſenſu affectum nihil admodum mirum videri debet emendatè, & ſumma corporis caſtimonia vixiſſe; nam ei præmia propoſita videbantur illuſtria, Pinus Iſthmica, laurus Pythica, oleaſter Olympicus: tum verò ſperabatſe, quoad viueret, circumſpiciendum eſſe, & cum è vita exceſſerit, magnam laudem ex ea re adepturum. Verba autem Platonis hæc videri poſſunt in legibus. Num igitur de Tarentino Icco non audiuimus, qui propter Olympica aliaq; certamina artificioſo circa hæc ſtudio temperantiam ſimul & fortitudinem animi conſecutus nullam vnquam in toto exercitationis ſuæ tempore Venerem agnouit. Addit Volaterranus in Anthropologia in hoc apoſtolicum illud deprehendi poſſe, qui in ſtadio currunt, omnes ab omnibus abſtinent, & hi quidem vt corruptibilem coronam accipiant, nos autem vt incorruptam. Zeuſis cuiuſdam Tarentini medici meminit Galenus in libris Epidemiorum. & ipſe pictorem Zeuſim Heracleotem Tarentinum contenderem, cum dicat Ariſtoteles Tarentum quondam Heracleæ nomen habuiſſe. hiſtoriam ſupra attigimus. Apollodorum etiam non modò Citieum, ſed & Tarentinum citat Plinius, & eum de venenorum remedijs ſcripſiſſe tradit. In Acticis apud Pauſaniam, neq; non apud Stephanum Nigrum legitur maximè celebre fuiſſe nomen Nicoclis Tarentini ſuprà omnes ferè Cytharædos, cuius monumentum erat iuxta aram Zephyro ſtructam, Cereriſq; ac Proſerpinæ templa, quibus cum Mineruа & Neptuno honores habebantur. Eumenus Cytharædus Tarentinus, de quo nonnulli celebris inter neotericos nominis grammatici exponunt verba Horatij in arte:

Sic priſcæ, motumq; et luxuriam addidit arti.
Tibicen, traxitq; vagus per pulpita veſtem.

Afferentes Luciani verba in libro, πρὸς ἀπαίδευτον πολλὰ βιβλία ὠνούμενον. Sed Verius Εὐάγγελος appellatur. ſic enim apud Græcum auctorem incipit hiſtoria. Ταραντῖνος Εὐάγγελος τοὔνομα τῶν οὐκ ἀφανῶν ἐν τῷ Ταραντίνῳ. &c. Huius autem cytharœdi vanitas ea erat, qualis ab auctore ad Herennium in quarto rhetoricorum libro deſcribitur. Ante oculos (inquit) ponendi negotij cauſa ſumetur ſimilitudo per collationem ſic. Vti Cytharœdus cum prodierit optimè veſtitus, palla inaurata indutus, cum chlamide purpurea, coloribus varijs intexta & cum corona aurea magnis fulgentibus gemmis illuminata cytharam tenens exornatiſſimam auro eboreq; diſtinctam: ipſe præterea forma, & ſpecie ſic & ſtatura appoſita ad dignitatem, ſi cum magnam populo commouerit expectationẽ his rebus repente ſilentio facto vocem emittat acerbiſſimam cum turpiſſimo corporis motu, quò melius ornatus, & magis fuerat expectatus, eò magis de-

gis deriſus, & contemptus eijcitur, ita ſi quis in excelſo loco, & in magnis ac locupletibus copijs collocatus fortunæ muneribus & naturę commodis omnibus abundabit, ſi virtutis, & artium quæ virtutis magiſtræ ſunt egebit, quò magis cæteris rebus erit copioſus, & illuſtris, & expectatus, eò vehementius deriſus & comptemptus, & omni conuentu bonorum eijcietur. An autem hic Euangelus fuerit ille comicus poëta, cuius meminit Athenæus, qui fabulam ſcripſit ἀνακαλυπτόμενον, quiq; ſcripſit de re militari, vt refert Plutarchus in Philopœmone haud ſcio, cum idem ante me ignorauerit Volaterranus. Rhinthon Tarentinus Phylax ab eodem Pauſania citatur, qui tragica ad ridiculum tranſtulit, cuiusq; δράματα octo, & triginta, cum Comica, tum Tragica, ſed quæ non extant, feruntur. Athenæus in Amphitrione, & Hercule Rhinthonem nominat. Donatus Rhinthonicas comędias ab actore cenſet appellatas, verum Rhinthon nō vt actor ſed vt poëta cōmendatur, & actor comediæ genus mutare, vel conſtituere non poteſt. De hoc pauca quæ ſequuntur reperies apud Ciceronem ſcribentem ad Atticum. Illud tamen velim exiſtimes me hanc viam optimatum poſt Catuli mortem nec præſidio illo, nec comitatu tenere, nam vt ait Rhinthon οἱ μὲν οὐδὲν εἰσιν, οἷσδὲ οὐδὲν μέλει. Alij quidem prope nihil ſunt, alijs autem nihil curę eſt. Hic fuit vocatus Temulentus, ſeu nugator, quaſi qui blandè res tragicas ridiculis accomodaret & luderet non in ridiculoſis, ſed contrà garriret. Suidas tradit filium fuiſſe figuli ſub primo Ptolemæo, & illum appellat auctorem Hilarotragœdiæ, quę eſt Phylacographia: quæ nomina facta ſunt ab hilaritate tragædiæ, & excubiarum deſcriptione. Sed & Deipnoſophiſtæ in nouo libro meminere Sciræ cuiuſdam Tarentini qui Italicæ comœdiæ auctor fuit. Eſt & apud Suetonium in clariſsimorum grammaticorum catalogo Craſsitius quidam grammaticus Tarentinus, cius verba hæc ſunt. Lucius Craſsitius genere Tarentinus ordinis libertini cognomine Paſidis mox Pauſam ſe tranſnominauit. Hic initio circa ſcenam verſatus eſt, dum Mimographos adiuuat, deinde in Pergula docuit donec commentario Smyrnæ edito, adeò inclaruit, vt hæc de eo ſcriberentur.

Vni Craſsitio ſe credere Smyrna probauit,
Deſinite indocti coniugio hanc petere.
Soli Craſsitio ſe dixit nubere velle,
Intima cui ſoli nota ſua extiterint.

Sed cum doceret Romæ iam multos ac nobiles, in his Iulium Antonium Triumuiri filium, vt Verrio quoq; flacco compareretur, dimiſſa repente ſchola tranſijt ad Q. ſextimij philoſophi ſectam. multi Surrentinum tradunt, vt diximus in oratione quam de laudibus Lælij Archiepiſcopi habuimus. Hegiſippus Tarentinus multa ſcripſit. ἀδελφοὺς idest fratres, ἐπαρτυτικὰ hoc eſt dè con-

de condimentis, vel condiendis obſonijs. πλακουντοποιϊκὰ συγγράμματα de placentis conficiendis. paſsim de hoc agit Athenæus, multa apud Hegeſippum in fratribus, & de arte culinaria dicta ſunt. & Hegeſippus Tarentinus id confici prodidit ex elixa carne, de raſo pane, Phrygio caſeo, anetho, & pingui iuſculo &c. Quibus in verbis Gandaulon condimenti genus intelligit. At cum placentarum nominá multi tradiderint, tecum hæc communicabo non ignarus Callimachum in indice omnigenerum ſcriptorum recenſuiſſe Æginij, Hegeſippi, Metrobij, atq; etiam Phæti libros de placentis conficiendis. ſcripſit & φιλεταίρους hoc eſt amicos & neceſſarios, quo de libro hos refert verſus.

Epicurus ſapiens flagitante quodam
Sibi vt diceret, quod nam illud ſit bonum
Quod inueſtigant aſsiduè? voluptatem eſſe reſpondit.
Euge vir optime, ac ſapientiſsime,
Manducatione præſtantius nullum fuerit
Tum bonum, inquit, voluptas ſi bonum eſt.

Apud Pauſaniam libro Eliacorum priore ſiue dixeris quinto, celebratur Hippotion quidam Tarentinus ſtatuarius, qui Herculis ſagittis in Altis (nomen Vrbis eſt) muro dicauit ſignum in Nemea leonem conficientis. eius verba hęc ſunt Amaſæo interprete. in eodem verò Altis muro Agregentinorum incluſa ſunt dona & Herculis ſigna duo nuda, Ætate puerili, vnus item ad eius ſimilitudinem expreſſus, qui ſagittis in Nemea Leonem confecit. hunc cum Leone dicauit Hippotion Tarentinus. Nicomedi alterum opus eſt. Ab eodem Pauſania in libro Eliacorum poſteriore ponitur quidam Anochus Adamatæ filius Tarentinus, qui de ſtadio & repetito curriculo victor ſtatuam promeruit, opus Ageladæ Argiui. Omnes ferè medici in hoc conueniunt inſaniæ genera tot eſſe, vt penè illa nullus exactè adhuc connumerauerit, ſed Leonicus in varia hiſtoria raras admodum nonnullas nouasq; inſanias ab Ariſtotile in libro de rebus auditu mirabilibus, & Plutarcho ſumptas affert: ex illis vnam collegimus, vt quæ inſtitutum noſtrum non omnino dedecorat. Tarenti (inquit) idem auctor refert, cauponem fuiſſe quendam, qui noctibus quidem fureret, interdiu verò ſi quis alius proprio exercitio diligenter operam nauaret. cæterum noctu etiam dum inſaniret ſua illum ſolerter omnia cuſtodiſſe ait, ſiquidem Tabernæ clauem quam ſub zona ferre ſolitus eſſet nunquam amiſiſſe, quinimo multis plerumq; (vt fit) illam clauem ſubducere tentãtibus ſemper cuſtodiſſe diligenterq; conſeruaſſe affirmat. Præfecto claſſis Philoxeno (Plutarchi verba ſunt in Alexandro) apud ſe Tarentinum Theodorum eximia facie pueros venales habentem diuertiſſe ſcribente, & num emere vellet percuntante perſæpe vociferãs, æquales rogauit quid nam olim tam obſcœnum dete Philoxenus animaduertiſſet, vt hæc illi probra compararet

ſaret. ſcribens etiam ad Philoxenum poſt multa in illum maledicta & conuitia ipſum cum ſuis mercibus Theodorum Mangonem malam in rem mittere iuſsit. Polybius ſicut teſtatur Athenæus in aſſentatoribus meminit alterius Heraclidis Tarentini quem ipſe Athenæus Proclidem appellat, eius verba hæc ſunt,quamuis hiſtoria alium ſibi locum adſciſceret. Erat Heraclides cui Philippus Argiuorum Rex mandauerat, vt Rhodiorum naues infeſtaret, & perderet,natione quidem Tarentinus ex manuarijs opificibus ortum trahens. verum ſingulariter ad vecordiam, & aſtutiam inſtructus. primum enim in ætate tenera corpore ſuo palam fuerat abuſus, deinde cum ingenio ſagaci eſſet, auctuarius factus eſt, & erga humiles ſeuerus, & audax, ergà præſtantes verò adulantiſsimus. Hic initio quidem patria pulſus, quod videretur ciuitatem Tarentinorum clanculum prodere Romanis, cum politicã potentiam non haberet. ſed Architectō exiſtens & propter quaſdam numerorum ſtructuras claues portæ, ad mediterraneam partem ducentis in poteſtate ſua habetet, cum autem ad Romanos profugiſſet, ac rurſus illinc Tarentum ad Anibalem ſcripſiſſet, ac miſiſſet præſentiens fugit ad Philippum, apud quem tantum fidei & potentiæ conſecutus eſt, vt ad tanti regni ſubuerſionem prope maximus Auctor factus ſit. Terra inquit Varro in Aſiam diuiſa eſt, & Europam: Aſia enim iacet ad Meridiem, & Auſtrum: Europa ad Septentriones, & Aquilonem, Aſia dicta eſt à Nympha à qua & Iapeto trahitur Prometheus. Europa ab Europa Agenoris filia quam ex Phœnice Mallius ſcribit Taurum portaſſe. quorum egregiam imaginem ex ære Pythagoras Tarenti fecit: ſed aduerte non Pythagoram innumeris excelſum fuiſſe ſtatuarium ,ſed Rheginum alium eiuſdem nominis, qui Græcis quidem literis apprimè eruditus fuit ſtatuarius,& effictor clariſsimus, diſcipulus Clearchi Rhegini, in Plaſtice arte celebris, vt ſiquis alius, de quo multa leges præter Plinium, apud Pauſaniam præcipuè in ſexto libro qui eſt Eliacorum poſterior. Extant apud Græcos duo adagia, quorum primum eſt Μῦς ἄρτι πίσσης γευόμενος. Mus nunc picem guſtans: alterum eſt ὡς μῦς ἐν πίσσῃ. quanta mus apud piſam, vtriq; videtur dediſſe cauſſam pugil quidam Tarentinus cuius meminit Suidas,qui ſentit prouerbium in eos dictum qui multum vicerunt labore. Pugil enim Tarentinus iſte Piſæ certans multos habuit aduerſarios, multiſq; acceptis plagis vix tandem vicit centeſima Olympiade: eius nomẽ fuit Mus. Sed & Diodorus Siculus Smicrinæ cuiuſdam Tarentini meminit qui fuit victor in ſtadio inita Olympiade ſexta ſupra centeſimam, quo anno Athenienſes principem Ariſtodemum,Romani Caium Sulpitium & M. Valeriũ Coſſ. habuerunt. An autem ille fuerit Smicrines qui Archippam amauerat, quæ à poëta Tragico poſtea requiſita fuit, viderint alij. Diogenes Laertius in Pythagora Lyſidem Tarentinum Pythagoricumq; philoſophum cõmendat, is cũ Thebas profugiſſet Epaminondæ ſummi illius imperatoris præceptor

fuit,

fuit, ſuisq; illum monitis accendit, vt ſummarum gloriam rerum adipiſce retur. qua de re ſic legere eſt, apud Æmilium Probum. Philoſophiæ præceptorem habuit Lyſidem Tarentinum Pythagoreum, cui quidem ſic fuit deditus, vt adoleſcens triſtem & ſeuerum ſenem omnibus æqualibus ſuis familiaritate anrepoſuerit, neq; prius eum à ſe dimiſerit quam doctrinis tanto antecelsit condiſcipulos, vt facilè intelligi poſſet pari modo ſuperaturum omnes in cæteris artibus. multa de eodem legito, apud Pauſaniam in Bæoticis. ſcripſit Lyſis de inſtitutione, de ciuilitate, & de natura, extant & nonnullæ epiſtolæ, & ea imprimis ad Hipparchum, vbi in hunc modum loquitur de Pythagora. Aiunt plurimi publicè te id quod Pythagoras ſemper inhibuerat philoſophari, qui cum Damoni filiæ commentaria ſua commendaret, iuſsit ne cui extra domum ea traderet, ea verò cum ingenti pecunia poſsit illa detrahere omnino noluit, inopiam quippe patriſq; monita auro prætioſiora cenſuit, idq; cum eſſet mulier. Ad Epaminondam Lyſidis diſcipulum ſpectāt, quæ ſcribit Plutarchus in opuſculo de Socratis genio. Quid inquit aiebat Theanor? Epaminondas ſuam ſententiam non profert eadem inſtitutus diſciplina? tum pater renidens tale inquit eſt eius ingenium taciturnum & caute ad loquendum ſe dans, audiendo & diſcendo inexaturabile. itaq; etiam Spintharus Tarentinus cum eō hic non exiguum tempus verſatus frequenter dicebat in neminem ſe hominem ſuæ ætatis incidiſſe, qui & plura noſſet & pauciora loqueretur. Cleanthes Tarentinus Clearcho teſte inter conuiuandum eloquebatur omnia verſibus, vt & Pamphilus Siculus qualia hæc ſunt:

Da quod bibam:
Perdicis crus:
Matulam aliquis mi porrigat.
Placentam aliquis mihi dato.

Ita ſcribit Athenæus, apud quem inuenies Stratonem quoq; Tarentinum, qui in conuiuijs dithyrambicos verſus imitabatur auctore Ariſtoxeno. Philolai & Euryti Tarentinorum meminit Laertius in Pythagora, qui & ipſi fuerunt Pythagoræi, præceptores Zenophili Chalcidenſis ex Thuria, Plantonis echecratis, Dioclis, Polymnaſti Phliaſiorum. De Ennio multa ſcribit præter explicationes in illum elegantiſsimas Hieronymus Columna, ad quem miſi commentarios per breues in vitam huius poëtæ à Petro Crinito ſcriptam in libro de poëtis latinis, ſciri autem nunquam verè potuit, fuerit ne Tarentinus, an Rhudienſis, quoniam eum Rhudiæ genuere vetuſtæ, & Cicero in oratione pro Archia Rhudium appellat hominem, & Suidas poëtam Romanū, & Meſſapium, quem AElianus laude dignum eſſe tradit. nam dum Scipionem canit, & virum illum magnificè extollere ſtudet, ſolum Homerum ait pro dignitate laudare poſſe Scipionem. Rurſus Eutropius qui in fine ſecundi

libri tradit primo punico bello Ennium natum, Tarentinum cenſet, ſicut & Euſebius. ſed hoc quoniam alibi diſcuſsimus, præter mittamus. Illud certiſſimum & ab omnibus receptum, quod à Catone Romam translatus in Monte Auentino habitarit parco admodum ſumptu contentus, vniusq; ancillulæ miniſterio, cumq; Romæ ſuum tandem obijſſet diem in Scipionis monumento via appia ſepultus, inde paulo poſt eius oſſa Rhudias patriam aſportata. Sed & Paucuium in ſcribendis hiſtorijs apptime nobilem Brundiſinis nollem tollere: ſunt tamen qui eum Tarentinum tradant, & quinti Ennij ex ſorore, vel ex filia nepotem, ac Tarenti egiſſe, & illi ſeni ab Actio ſcripta ſua recitata, ibiq; tandem nonagenarium diem obijſſe, non ignorare debent, quibus nõ ingratum eſt Euſebij chronicon, quibusq; non diſplicet multiplex Agellij lectio. Aulum Licinium poetã, qui & Archias dictus eſt, à Tarentinis nõ modo multis præmijs, ſed & ciuitate donatum tradit Cicero in oratione quam pro illo habuit. Erat inquit Italia, tunc plena Græcarum artium, ac diſciplinarum, ſtudiaq; hæc & in latio vehementius, tum colebantur quam nunc iiſdem in oppidis, & hic Romæ propter tranquillitatem Reip. non negligebantur, itaq; hunc & Tarentini, & Rhegini & Neapolitani ciuitate cæteriſq; præmijs donarunt, & omnes qui aliquid de ingenijs poterant iudicare, cognitione atq; hoſpitio dignum exiſtimarunt. hæc ille. Calliſtratus Iure conſultus in libris digeſtorum ſub titulo de re iudicata in lege diuus Adrianus, meminit cuiuſdam Iulij Tarentini. hunc multi crediderant iure conſultum, ſed vt ibi legitur, fuit reus teſtium perfidia condemnatus. Inter Neotericos non mediocris laus data eſt Laureto philoſopho Tarentino apud Matinum Frecciam, ſicut apud Heſychium inter veteres in verbo γελῶ Phanodemo quem adiungit Rhinthoni poëtæ. Quod autem nonnulli Pogium ſecuti, Trebellium, vt ipſi dicunt, & Sulpitium, Sybillam tradant delphicam Tarenti ortam ante aduentum Phalanthi, & Romuli, qui eam conſuluit Romanis ſuis leges daturus tempore floruiſſe, id ego nuſquam legi, atq; miror Onufrium, cuius negotium fuit de rebus Romanis & de Sybillis copioſe ſcribere; hoc non animaduertiſſe, vt omittam Suidam & Lactantium qui de Sybillis etiam per quam multa ſcripſere. Veriſimilius eſſet credere librariorum incuria, vt accidit, lectum aliquando eſſe pro Tyburtina Sybilla Tarentinam, vocum affinitate, quamuis non ſim oblitus apud Liuium obſeruari Sybillæ, quam tamen ipſe non nominat, aduentum in Italiam, ſed ea fortaſſe fuit Erythræa quam Romulo Rege vixiſſe tradit diuus Auguſtinus. Extant adhuc in Græcorum florilegio multa Tarentini Leonidę Epigrammata, quorum aliqua hæc ſunt, & plura ad latinam formam verſa.

Λεωνίδου Ταραντίνου.

Ἔξαλος εὐπώγων αἰγὸς πόσις ἔν ποτ᾽ ἀλωῇ.
Οἴνης τοὺς ἁπαλοὺς πάντας ἔδαψε κλάδους.
Τῷ δ᾽ ἔπος ἐκ γαίης τόσον ἄπυε, τεῖρε κάκιστε,

Γναθμοῖς ἡμέτερον κλῆμα τὸ καρποφόρον.
Ῥίζα γὰρ ἔμπεδος οὖσα, πάλι γλυκὺ νέκταρ ἀνήσει,
Ὅσσον ἐπὶ σπεῖσαί σοι τράγε θυομένῳ.

Inſiliens hircus inter vineta racemos
Exedit teneri palmitis ore nouos.
Viſceribus terræ vox execrabilis exit,
Hoc buccis Germen peßime perde tuis.
Radix dum ſalua eſt, non deerit fundere nectar,
Et Baccho fies victima ſacra Deo.

Λεωνίδου Ταραντίνου.

Ὁλκάδα πῦρ μ' ἀνέφλεξε, τόσην ἅλα μετρήσασαν
Ἐν χθονί, τῇ πεύκας οἷς ἐμὲ κειραμένην.
Ἣν πέλαγος διέσωσεν ἐπ' ἠόνας, ἀλλὰ θαγᾶσα
Τὴν ἐμὲ γειναμένην ὤλεσεν ἀπιστέρνην.

Ignis me exußit: pelagusq́; remenſa profundum
Ad terram veniens ardeo tota pice.
Quam toties pelagus ſeruauit, perdere terra
Auſa eſt, & genitrix impia, mitis aqua.

Λεωνίδου Ταραντίνου.

Ἄστρα μὲν ἠμαύρωσε, ϗ ἱερὰ κύκλα σελήνης,
Ἄξονα δινήσας ἔμπυρος ἠέλιος.
Ὑμνοπόλους δ' ἀγεληδὸν ἀπημάλδυνεν Ὅμηρος,
Λαμπρότατον μουσῶν φέγγος ἀναχόμενος.

Aſtra, quis ignorat? Luna cyclosq́; rotasq́;
Obtenebrat Phœbus dum meat ille polo.
Sic quotquot fuerint vates, veteresq́; nouosq́;
Perdis Homere canens carmina geſta ducum.

Λεωνίδου Ταραντίνου.

Θῆριν τὸν τριγέροντα, τὸν εὐάγρων ἀπὸ κύρτων
Ζῶντα, τὸν αἰθυίης πλείονα νηξάμενον,
Ἰχθυσιληϊστῆρα, σαγηνέα, χηραμοδύτην,
Οὐχὶ πολυσκάλμου πλώτηρα ναυτιλίης.
Ἔμπης οὔτ' Ἀρκτοῦρος ἀπώλεσεν, οὔτε καταιγὶς
Ἤλασε τὰς πολλὰς τῶν ἐτέων δεκάδας.
Ἀλλ' ἔθανεν καλύβῃ σχοινίτιδι, λύχνος ὁποῖα
Τῷ μακρῷ σβεσθεὶς ἐν χρόνῳ αὐτόματος.
Σῆμα δὲ τῷ δ' οὐ παῖδες ἐφήρμοσαν, οὐδ' ὁμόλεκτρος,
Ἀλλὰ συνεργατίνης ἰχθυβόλων θίασος.

Therina Neſtoreum, dederant cui retia victum,
Cui nanti ceßit incola Mergus aqua.
Antraq́; qui coluit, piſces tulit orbe ſagena,
Non multi remis nauita nauigij,

Non vis Arcturi rapuit, non AEgidis horror,
Annorum decadas ſoluit et oſſa ſenis.
Aſt animam efflauit, qui iuncea tecta teneret,
Vt lychnus longo tempore ſponte perit.
Pignora non tumulum decorant, non coniugis ardor,
Sed Comiti Comites hæc pia buſta parant.

Λεωνίδου Ταραντίνου.

Πολλὸν ἀπ' ἰταλίας κεῖμαι χθονὸς, ἔκ τε Τάραντος
Πάτρης, τοῦτο δέ μοι πικρότερον θανάτου.
Τοιοῦτος πλανίων ἄβιος βίος. ἀλλά με μοῦσαι
Ἔστερξαν, λυγρῶν δ' ἀντὶ μελιχρὸν ἔχω.
Οὔνομα δ' οὐκ ἤμυσε λεωνίδου. αὐτά με δῶρα
Κηρύσσει μουσῶν πάντας ἐπ' ἠελίους.

Sat procul Italica terra, patriaq; Tarento
Ettaceo; & mortem vicerat iſte dolor.
Erronum vita hæc non vita eſt, ipſe ſororum
Muſarũm catu diligor atq; choro.
Atq; Leonĩda haud perÿt, ſed viuet in æuum,
Plures ſpero dies nomen habere meum.

Λεωνίδου Ταραντίνου εἰς ἀφροδίτην.

Τὰν ἐκφυγοῦσαν ματρὸς ἐκ κόλπων ἔτι
Ἀφρῷ τε μορμύρουσαν εὐλεχῆ κύπριν,
Εἶδ' ὡς ἀπελλῆς κάλλος ἱμερότατον,
Οὐ γραπτὸν, ἀλλ' ἔμψυχον ἐξεμάξατο.
Εὖ μὲν γὰρ ἄκραις χερσὶν ἐκθλίβει κόμαν,
Εὖ δ' ὀμμάτων γαληνὸς ἐκλάμπει πόθος,
Κὴ μαζὸς ἀκμῆς ἄγγελος κυδώνιος.
Αὐτὰ δ' Ἀθάνα, καὶ Διὸς συνευνέτις
Φάσευντι, ὦ Ζεῦ, λειπόμεσθα τῇ κρίσει.

Effugientem matris de ſinibus adhuc
Spumaq; frementem pulchri tori Cyprim,
Doctus Apelles pulchritudinem deſideratiſsimam,
Non pictam, ſed viuam repræſentauit.
Benè ſiquidem ſummis manibus exprimit Comam,
Bene oculorum tranquillum effulget deſiderium.
Et mammilla florentis puellæ nũcia imitatur Cotoneũ malũ.
Ipſa autem Minerua, et Iouis Coniunx
Loquuntur, ò Iupiter, inferiores ſumus iudicio.

Λεωνίδου Ταραντίνου.

Πρέσβυν Ἀνακρείοντα χύδαν σεσαλαγμένον οἴνῳ
Θάεο δινωτοῦ στρεπτὸν ὑπὲρ λίθου.

Ὡς γέρων λίχνοισιν ἐπ' ὄμμασιν ὑγρὰ δεδορκὼς,
 Ἄχρι καὶ ἀςραγάλων, ἕλκεται ἀμπεχόνας,
Δισσῶν δ' ἀρβυλίδων, τὰν μὲν μίαν οἷάμε θύπληξ,
 Ὤλεσεν, ἐν δ' ἑτέρᾳ ῥικνὸν ἄραρε πόδα.
Μέλπει δ' ἠὲ Βάθυλλον ἐφίμερον, ἠὲ μαγιςάν,
 Αἰωρῶν παλάμᾳ τὰν δυσέρωτα χέλυν.
Ἀλλὰ πάτερ Διόνυσε φυλάσσέμιν, οὐ γάρ ἔοικεν
 Ἐκ Βάκχου πίπτειν Βακχιακὸν θέραπα.

Senem Anacreonta fuſè turbatum vino
 Aſpice verſatilis flexibilem ſuper lapide.
Ut ſenex guloſis ab oculis laſciuè inſpiciens,
 Uſq; ad Talos trahit veſtem.
Geminorum autẽ calciamentorum, vnũ quidem ſicut ebrius
 Perdidit, in alio autem rugoſum pedem adaptauit.
Cantat autem ſiue Bathyllum deſiderabilem, ſiue Magiſten,
 Attollens manu amore perditam chelym.
Sed ò pater Dionyſe ſerua illum, non enim fas eſt
 A Baccho Cadere Bacchiadum ſeruum.

Λεωνίδου Ταραντίνου.
Ὁ Κρὴς Θηρίμαχος τὰ λαγωβόλα πανὶ λυκαίῳ
 Ταῦτα πρὸς Ἀρκαδικοῖς ἐκρέμασε σκοπέλοις.
Ἀλλὰ σὺ Θηριμάχῳ δ' ὦρον χάριν ἄγροτα δαῖμον,
 Χεῖρα κατιθύνοις τοξότιν ἐν πολέμῳ.
Ἔντε συναγκείαισι παρίστασο δεξιτερῇ οἱ
 Πρῶτα διδοὺς ἄγρης δῶρα κατ' ἀντιπάλων...

Cres Therimacus retia Pani lycæo
 Hæc in Arcadicis ſuſpendit ſcopulis.
Sed tu Therimacho munerum gratia agreſte numen
 Manum dirigas ſagittariam in bello.
Inq; conuallibus aſta dexteris,
 Primum cum dederit Venationis munera.

Apud Paulum Iouium lib. 44. hiſtoriarum ſui temporis laudari videtur tandem Ioannes Perellus patria Tarentinus, qui ex equitum Rabatinorum ordine fuit vnus inter eos trium viros qui ætatem Mahometis pueri Tunetani Regis rexêre. hic Gynecæum inuaſit, quod ei tanquam profeſsione Chriſtiano tum licebat, & in libidinem effuſus Amidæ concubinas ad vnam omnes conſtuprauit. Amida poſtea Perello ira vſus eſt: omnibus tormentis excruciat primò, abſciſsiſq; virilibus viuum in foro comburi iubet, nec Perello cõſtantia defuit, qui oblato vitæ munere adduci non poſſet, vt à Chriſtiana religione deficeret. Legitur in Nòlana hiſtoria, quam edidit Ambroſius Leo, libro 2. Ioannes quidam Antonius Tarentinus Epiſcopus Nolanus his verbis.

Baſilica

Baſilica Epiſcoporum incępta eſt à Raimundo Vrſino, finita eſt ab Vrſo, atq; Epiſcopo Nolano Ioanne Antonio Tarentino: Chorhoſpitæ baſilicæ fabricatæ ſunt ab hoc ipſo Ioanne Antonio Epiſcopo, à quo Epiſcopale palatium inſtauratum magna ex parte fuit, atq; aptius diſtinctum. Ex neotericis commemorantur Antonius Agellinus, Alexander Monfrida, Nicolaus Arponus, quorum primus fuit Archiepiſcopus Barenſis, alter Epiſcopus Monopolitanus, Tertius Oſtunenſis; viuit hodie Ioannes Baptiſta Santorius Epiſcopus Tricaricenſis. Poſſem quam plures alios & in ſacra Theologia, & in legibus, & in philoſophia ac medicina, in mathematicſs, in grammatica manſuetioribusq; ſtudijs, poſſem tandem & alios in armis recenſere, ſed ab his ſicut à familijs me abſtinui, ne dum eos celebriores reddere calamo ſtuderem, offenderentur magis. noui enim quanta ſit inter pares inuidia, & neſcio an ſuo quiſq; loco eſſet contentus.

POLITIARVM GENERA, ET DE RITV Tarentinorum. Cap. IIII.

DE antiqua Tarentinorum Repub. haud quaquã facilè erit dicere, niſi prius cognita fuerint diuerſa, quæ apud multos leguntur, Politiarum genera, & tam ea quæ commendantur, quam ea quæ improbantur: omnia ex lectione Ariſtotelis, Polybij, Herodoti, Strabonis Plutarchi, Demoſthenis Thucididis, Heſychij, Budæi, atq; aliorum colliguntur. In quauis igitur Repub. vel vnus erit, qui imperabit, vel non vnus. Quando vnus eſt, qui dominatur, μοναρχία Græcè dicitur huiuſmodi dominiũ. quod ſi bonum fuerit ſeruato in illo debito ordine βασιλεία appellabitur, at ſi contrà fuerit malum incertoq; ordine, τυραννὶς erit, cuius cura ſola eſt cuſtodia. Quãdo autem non eſt vnus princeps ſed plures, hi vel erunt multi vel pauci. ex multis bonis conſtituitur δημοκρατία, cuius finis eſt libertas. ex multis malis exit ὀχλοκρατία, quæ eſt Democratia illegitima, plebeioq; recta impetu. Paucorum eadem eſt conſideratio, quoniam ſi boni fuerint, ἀριστοκρατίαν, formabunt, cuius finis ſunt leges ipſæ, iuxta quas conferuntur honores ac dignitates. at verò ſi fuerint mali, ὀλιγαρχίαν. facient, cuius finis ſunt ipſæ diuitiæ, & earum habetur ratio in magiſtratuum electu. In ſummo igitur honore poſt extinctos Reges, ac nobiles viros, quemadmodum apud Athenienſes, aliaſq; præclaras olim ciuitates: & vt noſtris etiam temporibus in Italia ipſa, ita olim apud Tarentinos fuit Democratia, & Democrates dicebatur ſupremus ille magiſtratus, qui vice Regũ præerat omnibus. id ex Ariſtotele habetur in Repub. vbi de ſeditionibus loquitur. Contingit verò (inquit ille) quandoq; id per Fortunam, velut apud Tarentum, cum ſuperati prælio ab Iapygenſibus, nobilitatis

litatis magnam partem amiſiſſent. (fuit autem id prælium paulo poſt id tẽpus, quo Medi Græciam inuaſerunt) ad popularem ſtatum ex Rep. facta eſt mutatio. Et hunc Tarentinorum ſtatũcõmendat idem philoſophus his verbis. Rectè ſe habet Tarentinorum exemplum imitari. illi enim cum opes efficiunt communes ad pauperum vſum, per hunc modum beneuolam ſibi plebem conſtituunt. magiſtratus inſuper omneis duplices faciunt, vt ſint alij per electionem, per ſortem alij. quò enim populus percupiat, per ſortem. quò autem melius gubernentur, per electionem. Eſt autem hoc facere in vno eodemq; magiſtratu, ita partientes, vt alij ſint ex ſorte, alij electione ad eum gerendum aſſumantur. Conijci ex hoc loco poteſt, laudabilem fuiſſe Tarentinorum Democratiam, in qua patrium erat, & conſuetum, colere Deos, cũ honore obſequi parentibus, ſeniores reuereri, legibus obedire, pauperes amplexari, omnium etiam ciuium in magiſtratu gerendo rationem haberi. quo in ſtatu ita optimo filij armorum tantummodo parentum hæredes conſtituebantur, opes autem omnes fœminarũ erant, atq; ita adoleſcentiũ ætas bonam parentibus ſpem promittebat, ſi nullam diuitiarum curam haberet, tota autem prona eſſet ad arma, quales dicebantur lacedęmonij, à quibus ipſi Tarentini ſunt oriundi. Tempus, quod à philoſopho dicitur de initio Tarentinæ Democratiæ, illud eſſe exiſtimo, quod in Clio ponitur ab Herodoto, quando quinquennale bellum conflatum eſt inter lydos & Medos, quo in bello (vt ille dicit) aliquoties Medi victores extiterunt, & nocturnum quoddam geſſerunt prælium. ſexto anno ſignis collatis, cum æquo Marte certarent, ſtante acie contigit, vt repentè dies nox efficeretur. Thales Mileſius Ionibus prædixerat, hunc annum præfiniens, quo immutatio facta eſt. Lydi ac Medi vbi diem nocteſcere viderunt, à pugnando deſtiterunt, ita Herodotus. regnabat tunc temporis apud Romanos Ancus Martius, & erat annus mundi quatermilleſimus, non longè poſt Phalanthi ad hanc oram aduentum. Pauca alia ad ea quæ dicta ſunt addere viſum eſt, & ſpectant ad præſentem Reip. adminiſtrationem. in promptuario publicorum ſcriniorum & in Archiuio ipſius ciuitatis duplex & non obſcura habendi Senatus recondita eſt inſtitutio: vtraq; à Ferdinando Neapolitanorum Rege diuerſis quidem temporibus munita 1465. & 1491. autographum ipſius Regis vtrobiq; legitur. REX Ferdinandus. At initio primæ inſtitutionis leguntur hæc verba. D. Rex mandauit mihi Antonello de Petrutijs, in alterius fronte, D. Rex mandauit mihi Ioanni Pontano. Sed primæ inſtitutionis hæc erat ratio. Ex triplici ciuium ordine, nempe ex nobilioribus, mercatoribus, & artificibus centum & octo eligebantur, quorum poteſtas regendæ Reip. nõ niſi biennium durabat. ſingulorum nomina in duodecim ſcribebanturſchedulis, ita vt in ſingulis nouem eſſent terni. prædictorum ordinum ſchædulæ illæ cera cooperiebãtur, atq; in vrnula incluſæ ſingulæ à puero doli mali inſcio

educe-

educebantur: quiq; in educta reperti eſſent, bimeſtre habebant dominiũ atq; onus Reipub. His ſi aliquod incidiſſet graue quod decernendum eſſet, duodecim viros, quod duodecim virorum concilium dicebatur, conſulebant, illorumq; ſententiæ coherentes, quid omnium inter eſſet, ſtatuere nimio zelo curabant. At ſi maius quid inſurgeret, exacti bimeſtris nouem accerſebantur. ſi verò grauiſsimum omnes centum & octo in conciònem coibant: nihil tamen vel à paucis illis vel ab omnibus his, inſcio, ratum firmumq; habebatur, prætore Vrbano, qui à Rege ipſo ad ius ſuum cuiq; præſtandum, annuo (vt hodie) magiſtratu deſtinabatur. illud obiter ſubiungam triplicem huiuſmodi ciuium ordinem apud plures fuiſſe obſeruatum. Diodorus Siculus libro antiquarum rerum primo, multorum vrbes dicit, Ægyptiorum more fuiſſe partitas in tres gradus, quorum primus erat nobilium, qui præcæteris doctrinæ dedeti maiore honore digni habebantur, & in ea re ſacerdotibus Ægyptijs per ſimiles. Secundus eorum quibus agri aſsignati erant, vtq; armis intenti patriam defenderent, illis pares qui in AEgypto agros tenentes milites ad bellum ſubminiſtrabant, tertius plebis erat atq; opificum, qui artibus mercennariis intenti, neceſſarias operas præberent. Altera autem inſtitutio, quæ ad hodiernum vſq; diem deuenit (& ſi multis tentatum, vt eã ob ciuium diſsidias litigiáq; reformaretur) ita ſe habet. quolibet triennio Kalend. Auguſti eliguntur ſeptuaginta duo, qui futuri ſunt Senatores: huius verò numeri pars minor eſt nobilium, plebis maior, nec habetur, vt in prima, ratio aliqua mercatorum, vel ob illorum penuriam, vel quia qui pauci ſunt, nihil aut parum diſtant ab ijs quos artifices diximus. Horum omnium eligendorũ hic mos eſt, vt ab ijs qui iam in fine tertij anni, onus, quod regimen ciuitatis affert, ſunt depoſituri, triginta eligantur viri, decem nobiles, plebei viginti. at hi electi duos & quadraginta rurſus eligunt, à quibus & ipſi rectè vel ne fuerint deſtinati probantur. hi ordinum ratione in tribus deſcribuntur longiuſculis ſchedulis, quæ A, B, C, cum ſigno ipſius vrbis obſignantur, & in vrnam ſimul conijciuntur. mox puerulus ſeptimum non excedens annũ, ſchedulam extrahit, quiq; in illa reperiuntur, Remp. primo adminiſtrant anno. idemq; in reliquis obſeruari conſueuit. rurſus viginti iſti quatuor duorum & ſeptuaginta pars tertia, ſeni in quatuor eodem ritu, reſcribuntur ſchedulas, quæ cera adeò oblinitæ, vt pilulas dixeris, adhuc in vrnulam demittuntur, quiq; in prima à puero extracta fuerint reperti, trimeſtrem habent, conſulendi Reip. facultatem, ſexq; viratus appellatur. idemq; in ſingulis ſenarijs ſumma cura obſeruatur ad finem vſq; triennij totius. Prædicto autem maiori numero tres extrinſecus adduntur, qui ſingulis viginti quatuor ſinguli & ipſi annum præ ſunt, quem appellant Syndicum, propterea quod eius officium & munus ſit patrocinari, omniũq; cauſſam defendere. hi ex ordine ſunt patricio & nobili, atq; ad hunc honorem in vrbe ſupremum admiſsi. tentatumq;

diu eſt

diu eſt, vt & ex his, qui medij ordinis ſunt, admitti poſſent, neq; obtentum, niſi in Notarijs quos dicunt, Regijsq; iudicibus ad contractus. de cæteris ad huc ſub iudice lis eſt iuter primum ciuium ordinem & medium. In omni au tem concione ſingulisq; comitijs, ſiue tunc Senatorum fiat electio, ſiue aliquid aliud decernatur, intereſt, vt ſupra attigimus, prætor Vrbanus Regius, & quandoq; in controuerſijs, quæ non raro obueniunt, aliquis alius vir grauior, qui prouinciam ipſam gubernaret. ij tam illis qui eligendorum aliorū poteſtatem habent, quam illis qui electi ſunt, onus conſcientiæ grauiſsimum, Regis & eius magiſtratuum ac miniſtrorum obedientiam præ oculis præfe runt cum publica & pauperum præcipuè vtilitate. quin iurare omnes cogũt & ſingulos, vt quauis in re gerenda nullius animi motus rationem habeant. Magiſtratus autem per triennium duraturi ſunt hi. Syndici tres de patriciorum ordine, vel (vt dictum eſt) Notarij ac iudices ad contractus. ſed ad nobiles talis prærogatiua ſpectare viſa eſt Ferdinando Aragonio olim Regi. Horum autem munus ac partes ſunt, non noua ex ſe decernere, ſed decernenda tantum modo proponere, quæq; fuerint deliberata perficere an autẽ Syndici nomen latinum ſit Budæus docet in Græcis cõmentarijs, noſtrum eſt quæ ad hiſtoriam faciunt, ſcribere. Aſcribis de medio ordine tres eliguntur: partes illorũ ſunt propoſita à Syndico & decreta vel à ſex viris, vel ab omnibus viginti quatuor ad futuram rei memoriam ſcribere, & quæcunq; alia opus fuerint. Quæſtores ſex, tres nobiles, populares tres, illi æſtate per totum ſemeſtrem à Kalend. Martij, vſq; ad pridie Kalend. Septembr. vicem ſeruant ſuã noctu cuſtodiendæ vrbis, hi verò ſuam hyeme à Kalend. Septembr. vſq; ad pridie Kalend. Martij: vulgus appellat Camerlengos. olim dicebantur tres viri, ſicuti legere eſt in Amphitryone Plauti, & in carcerem trudebant, quos per noctem vagantes comprehendiſſent. Aediles quatuor & viginti, ita vt bini tres menſes ſint in officio, alter nobilis, popularis alter: præſunt hi pon deribus & menſuris, obſoniorumq; curant genera omnia. Præfecti nundinis ſiue mercatibus, qui duo ſunt Kalend. Maij & totidem XVII. Kal. Februarij. vt omittam tertium qui eſſet ſolet XVIII. Kalend. Septembr. Sex (inquam) quolibet triennio, de eo enim adhuc loquimur, eliguntur ex ijs qni nobiles ſunt, & totidem ex popularibus. Perceptores publicorum cenſuum ac redditũ tres populares, quos vocant depoſitarios, quia apud ipſos publica deponatur pecunia, omitto ianitores, ac Syndici miniſtros, quos porterios vocant. omitto ſingularum artium præfectos, qui protomagiſtri appellantur. omitto tandem municipales iudices, qui omnes à Senatu eliguntur.

DE TARENTINORVM NVMIS AC *ſignis.* *Cap. V.*

FVIT olim (vt ſuo dicitur loco) atq; adeò magna Tarentinorum potentia, vt non ſolum Iapygiæ, Magnæ Græciæ, Calabriæ, Apuliæ, & totius Lucaniæ principes eſſent; atq; ad Hiſtriam, Illyricum, Epirum, Achaiam, Aphricam, Siciliam vela dimitterent, ſed & numos quoq; cuderent ſuos. Gabriel Bartius idipſum videtur ſignificare, quando Brettiorum quam multi fuerint numi varijs ſignati imaginibus oſtendit in libro, quem de Calabriæ antiquitate edidit. Vidi ipſe numum argenteum, in cuius prima facie iuuenis eſt, qui Delphino inſidens in læua fuſcinam piſcatorium inſtrumentum habet, inſcriptio literis Græcis ſub piſce. ΤΑΡΑΣ. in altera verò iuuenis item cernitur nudus & nudo in vectus equo, ſiniſtra manu tenens lora, dextra verò ſupra caput equi extenſa, tamum ni fallor, oliuæ in modum corollæ. atq; alia item Græcis literis inſcriptio. ΕΥ ΤΑΡΑΣ. Vidi alium numum argenteum literis & duabus ſtellulis à ſuperiore tantum diſtinctum. ſiquidem in fronte huius præter verbum ΤΑΡΑΣ. leguntur literæ των. At in tergo integræ non omnes ſunt literæ, vt quicquid ſit colligi non poſsit: addam & tertium in quo eædem figuræ, ſed literæ: Ευ. Αυτοκράτωρ. græci caracteris. Sunt præterea ſexcenti ferè alij, & argentei numi, in quorum vtroq; latere legitur dictio hęc, præter adoleſcentis, delphini, & equi picturas, grandioribus & adhuc græcis literis ΤΡΕΦΕΙ. ideſt nutrit, ac ſi monſtraretur, quæ terra mariq; huius ſitus ſit Copia. Conijci facilè poteſt præter ea, quæ dicta ſunt, per delphinum & equum, incolarum virtutem, qua mari ac terra præditi tunc erant, denotari. vt per fuſcinam, quæ eadem eſt cum tridente, vulgi ſtudium noſtris (vt antea diximus) etiam temporibus maximum piſcandi. Cuius rei magnus meminit Peripateticorum magiſter in politicis. quod idem ipſum de Bizantio, ſeu (vt hodie dicitur) Conſtantinopolitano pelago ſcriptum eodem in loco requirit. licet omnibus piſcandi artibus ſemper Tarentini vſi ſint, atq; hodie vtantur varijs retium generibus, Contis, Naſsis, & hamis. quin & è muris ipſius Vrbis veluti è ſpecula quadam θυννοσκοπεῖον eſt. Thunnos enim piſces inde piſcatores obſeruant, quemadmodum Strabo fieri tradit in Herculis portu. Hoc & in mari paruo & mediterraneo obſeruari quibuſdam menſibus ſolet in mugiles, mullos, auratas, quæ optimæ adeò cenſentur, vt nuſquam ſimiles ſint. minutos piſciculos, atq; in primis ſardas. Sunt, qui tradāt (quoniam ſuus cuiq; ſenſus) Neptunum eſſe alterum, qui equo aſsidet, quaſi eodem numo patrem & filium voluiſſent Tarentini celebres reddere, quorum ſententiæ, ecquis ſcit, an voluerit poëta Venuſinus aſtipulari, cum in primo carminum dixerit,

Neptu-

Neptunoq́ſacri cuſtode Tarenti.

Nam Acron ibidem non penitus hoc dicit, neq; tamen longè diſcrepat. vult enim hoc ab Horatio relatum, vel quia Tarenti Neptunus deuotius quam alibi coleretur, vel quia in Neptuni tutela fuerit: niſi dixeris, quia Phalanthus Herculi & Neptuno templa conſtituit, vt fortiter per illius fauorem, huius verò obſequio feliciter. atq; ideo Herculeum à Vergilio appellatum, alijs ita opinantibus non omnino refragarer, quaſi Herculi dicatum, vel cuius Hercules numen eſſet tutelare. Et ὑπεραυάτας ἡρακλῆς à Tarentinis celebrabatur, vt notat Heſychius. Sed de hoc alibi dictum eſt. putauerim ipſe à contentionibus & rixis compeſcendis. & eò magis adhoc ſentiendum moueor, quia apud Strabonem reperitur, Herculis imaginem capta vrbe ſublimem ex ære, quæ cũ tot pompis, auro, purpura, ſignis, Tabulis, Tarentiniſq; delicijs ſublata eſt, in Capitolio fixam, opus Lyſippi, quod à Fabio maximo, qui Vrbem cœperat, oblatum eſt donum. Eſt & alius nummus, in cuius altero latere videtur Neptunus equeſtris cum literis, ΧΙΝΤΥ: in altero verò ΤΑΡΑΣ, ſupra Delphinum cum eiuſdem literis, & in læua tridentem habens: at propè dexterã ſignum videtur ſtellæ cum literis Αγ. atque cum imagine mulieris alatæ binas ambabus manibus corollas habentis. Deam nonnulli rentur eſſe victóriam, quod genus illud numi ſignaſſe credunt Tarentinos poſt partam de hoſtibus victoriam. Hoc verò non prætermiſtendum duxi, quia viros graues idem dictitare audiui, ſignatam videlicet à Tarentinis pecuniam fuiſſe poſt ipſius Taræ obitum, quem iuxta fluuij ripas patri Neptuno, & patruo Ioui ſacrificium offerentem nuſquam viderunt. & ſi fabuloſum ac commentitiũ credi poſſit, & ab eo maximè, quod de AEneæ fingitur interitu ad Numicũ. Hoc verò ſignum non in pecunia tantum, ſed & in foribus Vrbis ac Theatro poſuêre. Templum eidem Taræ cum ara & ſtatua erexêre poſteri, æternam illius memoriam. & ſtatua erat virgo aureos diffuſa crines, & equo in piſcem deſinente ſuperuecta, ad ſitum Vrbis mari ſcilicet & terra itidem exprimendum. Prædictorum numorum teſtimonio iam apparet, cur in ſignis, ſcutis, vexillis, adoleſcentis ſit & Delphini ſimulacrũ, neq; non in fonte, qui hodie in medio foro cernitur ſemimarmoreo lapide, albo, leui, & nimis in Hydrũtina regione claro, cum fiſtulis & ſalientibus magno artificio ſcalptus. Ioannes Pierius Valerianus in ſuis Hieroglyphicis de vtroq; meminit ſigno. & quidem de Delphino ſic: Quod verò ſignum in argenteo numo Delphino vehitur, Taras is eſt, vt etiam indicat inſcriptio, de quo Ariſtoteles meminit Tarentinorum Repub. apud quos numiſma numum dicit appellari, in quo Taras Herculis Delphlino vectus: quamquam apud Aſiaticos quoq; puerum Delphino inſidentem fuiſſe in numis tradit Strabo. Sed Phalanthum Lacedæmona memorat Pauſanias, qui Tarentum (vt dictum eſt) Coloniam duxit, priuſquam Italiam attingeret, naufragium in Criſæo mari feciſſe, cui

Delphinus opem tulerit, ſublatumq; dorſo in littus incolumem expoſuerit. Quin etiam in nummo cuius titulus ΤΑΡΑΣ. eques iaculator inſpicitur ob equeſtrem ſcilicet militiam, quam egregiè Tarentini ſunt exercere ſoliti. vnde apud Græcos Tarentinos ordines inuenias ex equitibus huiuſmodi conſtitutos, & ταραντίζειν verbum, eo ſe militiæ genere exercere ad ſignificet. Cælius Rhodiginus in antiquis lectionibus ita tradit. Ferentarij equites ij dicuntur, qui eminus ſolent dimicare, quorum alij iaculis vtuntur, qui equites ſagittarij, & à nonnullis etiam ſcythæ vocantur. Tarentinorum duo faciunt genera, alios namq; ſuo nomine Tarentinos vocant, qui è longinquo iaculati conſueuerunt, alios leues, qui pugnare cominus ſubeunt. Equitum Tarentinorum meminit etiam T. Liuius, vbi de ſolertia Philopæmenis Achæi ſummi ducis diligenter locutus addit. Et tum omnium primum agmen conſtituit: deinde Cretenſes auxiliatores, & quos Tarentinos vocabant, equites binos ſecum trahentes equos ad prima ſigna miſit. & infra. luce orta Cretenſium leuis armaturæ, & Tarentinj equites ſuper torrentem prælium commiſerunt. & Leſem naſtus Cretenſis popularibus ſuis, equitibus Lycortus Megalopolitanus præerat. Cretenſes & hoſtium auxiliares, equitumq; id genus Tarentini præſidio æquatoribus erant. Cicero etiam Tarentinorum equitum ad Pomponium Atticum his quidem verbis memoriam exhibuit. De Patrone & ſuis condiſcipulis, quæ de Tarentinis in militia laboraui, ea tibi grata eſſe gaudeo. licet non probetur hæc lectio omnibus veteribus ſcriptoribus. Plutarchus item horũ facit mentionem, & in Philopæmenis eiuſdem vita, & in Agidis ac Cleomenis. nec nõ Polybius in excerptis libri vndecimi. multis autem in locis AElianus Tarentinos celebrat milites, vt in lib. de inſtruendis aciebus. Quamobrem (inquit) illi de more Tarentinorum à longè iaculantur, circularem retorquentes acceſſum & turbantes. Tarentinos iaculatores appello, ſicut inter initia operis dictum eſt à Tarento Calabriæ oppido, cuius equites paruo quodam iaculo vti conſueuerunt. & ibidem dicit Tarentinam turmam conſtare duabus duplaribus equitum, videlicet ducentorum & quinquaginta ſex. Dux autem Tarentinæ magiſterium conſtituunt equitum quingentorum ſcilicet & duodecim. Addunt alij ex neotericis Tarentinos omnes fuiſſe comatos, ſicut erant Spartani, Mileſij, Thurij, & omnes ij, quibus Laconica ſtudia, inſtitutaque placuerunt. Hæc de militibus Tarentinis obiter ſint dicta, reuertamur modò ad ſigna, vnde digreſsi ſumus. Tradunt nonnulli, hiq; non admodum pauci ſignum Scorpionis, quo hodie Tarentini vtuntur, primum fuiſſe à Pyrrho datum Epirotarum Rege, Tarentinique exercitus duce aduerſus Romanos, cuius rei hiſtoria ſuo ex Liuio & alijs narratur loco. Iam diu autem hoc ſaxum (vt aiunt) voluo, atq; nullum ex hiſtoricis multis, quos legi, quantum potui accuratiſsimè id dicere animaduerti. Sunt verò alij qui rem huc conferunt. libidinem & nequitiam Scorpioni

deſignari

deſignari picto, eiq́; ex humani corporis partibus pudenda dedicari, & huc ſigno Martem dominari adulteriorum infamia ſemper notatum. militeſq́; omnes mulieroſos eſſe, atque hinc ortam fabellam de concubitu Martis & Veneris, quiq́; ſupra finitorem prodeunte Scorpio oriuntur, eos à mathematicis laſciuos forè præuideri. Ergo fuit Scorpius, atque eſt (vt conijciunt) Tarentinæ laſciuiæ ſymbolum, & nos iam de Vrbis huius delicijs multa ſubiungimus. Quid ſi aliquanto plus placebit, quod ad ſuperiora adijcere cupit animus de huiuſmodi ſigno? Nam ſatis ſuperq́; conſtat, diu multos quæſiuiſſe, vtrum doli fallaciæq́; Pænorum, quæ tot bellis vniuerſo terrarum orbi per tot annos innotuere; an corporum color fuſcus, an aliquid aliud ſignum dederit, vt Scorpius Africæ terræ Symbolū haberetur? atq; in quibuſdam Hadriani nummis Scorpium non aliter Africam ſignificare, quam Cuniculus Hiſpaniam, Equus Italiam oſtentant. Et iam omnes ſcimus Annibalem Pænorum ducem Romanis per proditionem Tarentum abſtuliſſe, vt alibi cura aliquanto maiore dicitur. Veriſimilius itaque iuxta me eſt, vt hoc ſignum à Pæno, & non ab Epirota noſtris maioribus datum credatur. Corona autem ſuper impoſita regiam denotat Vrbis quandoque fuiſſe potentiam, vt nunc Regi eſt gratiſſima. & olim multarum prouinciarum caput & regina fuit. liliorum flores putandum eſt, impreſſos, quia prioribus non multo antè ſæculis Gallorum Regibus fideliſſimè obtemperauit: pari poſtea & maiore, & diuturniore fide Catholico Regi, Carolo Cæſari huius nominis quinto, & Philippo eius inuictiſſimo, ſemper glorioſo, & Catholicæ fidei defenſori vnico adhuc obtemperat, ac natis natorum, & qui naſcentur ab illis obtemperatura eſt, vt ſperat, atque in domino confidit. Omitto alia quæ de Scorpio vulgus ſuapte natura incertum, ac ſtolidum ſtudia in diuerſa, atq; contraria ſciſſum blaterat. magnas enim nugas magno huc afferre conatu non eſt in animo, ſed quæ vel auctorum teſtimonio, vel ob rem adeo vetuſtam coniectura non mea ſolius, ſed & aliorum affirmare potero præclariſſimorum. Quid quod plęriq; contendant Scorpium Tarentinis datum, quia adulari atq; blandiri ſæpiſſime norunt? nemo enim eſt, qui neſciat, Scorpij ingenium id videri, vt chelis videlicet blandiatur, atq; amplexetur quæ ſibi fierent obuia; eius verò caudam ſemper eſſe in ictu, nulloq́; ceſſare momento, quin meditetur, ne quando deſit occaſioni, & propterea doli (vt diximus) atq; fallaciæ ſignum ab Hieroglyphicis traditur. Eſtq; apud Sophoclem Captiuis prouerbium in hanc ſententiam ſub omni lapide Scorpium inſidiarij. Græce ſic. ἐν παντὶ γάρ τοι σκορπίος φρουρεῖ λίθῳ & apud Nicandrum in theriacis. Σκορπίον ἀτροίδης ὀλίγῳ ὑπὸ λαῒ λοχῶντα. Scorpius inſidias parua ſub caute tetendit. Quin morum acerbitatem per Scorpium notat Apuleius. Sed hæc omnia vt ſerpenti huic concedimus, ita ob eius ingenium, maioribus datum nobiſq́; conuenire id verò pernegamus, ſicuti fidiſſimè

teſtari

teſtari poterunt, qui cum Tarentinis degunt alienigenæ. Sunt qui Scorpium propterea eſſe Tarentinorum ſignum aſſeruerûere, quod Vrbis formam reddat figura corporis: pars enim propè arcem duas veluti chelas reddere videtur, quæ verò pontem attingit in inferiore Vrbe caudam indicat molliter inflexam, qua parte aquæ ductus nobiliſsimus à decimo vſq; lapide, vel vlterius in Vrbem per cuniculos, fictiliumq́; tubulorum ductiones multo labore, exquiſitoq́; artificio profluit mare vtrumq; ſegregans, quiq; olim omnes Vrbis parœcias irrigare ea in primis parte, qua non aſcendit tractus, videbatur. tentatum ſæpius noſtra ætate vt duplex fieret accitis vndiquaq; architectis ſolertiſsimis, ſed ad ſuperiora duci haud quaquã poſſe ſine magna, quam ciues non paterentur impenſa, iudicatum eſt. reliquum Scorpij corpus reliquę ſignant Vrbis partes. Hæc de numis & ſiguis Tarentinorum dicta quantulacumq; ratione potui fidem habitura nec ne ſint, haud ſcio.

Finis Tertij Libri.

DE ANTIQVITATE, ET VARIA TARENTINORVM FORTVNA

LIBER QVARTVS.

IOANNE IVVENE EORVM CIVE AVCTORE.

DE TARENTINI AGRI FERTILITATE. Cap. I.

AGRI Tarentini fertilitatem, quam Romæ coram optimatibus plurimis illiſq; purpuratis prædicarat ſæpius præceptor meus in Græcis literis Franciſcus Caueotus Archidiaconus Solitanus, quem octuageſimo primo poſt milleſimum & quingenteſimum, anno ſubita mihi & ſodalibus meis inuidaq; mors Romam ad filium proficiſcentem de via eripuit apud Caſtellanetenſes: præter ea quæ de Vinetis, oliuetis, alijsq; fructuum generibus primo in libro promiſſa ſunt, hoc in loco cum piſcatione etiam copioſiſsima ſcribere in animo eſt, more atq; inſtituto noſtro veterum auctorum teſtimonio in medium adducto. & à Polybij ſententia initium ſumere videbatur, niſi eius auctoritate in primo libro, & in ſinu Tarentino, vſi fuiſſemus: ibi eum conſulat, qui volet: locum ex decimi libri Epitome ſumptum animaduertet, vbi de huius regionis fertilitate ab eo agitur. Et fortaſſe hoc idem quod à Polybio ſcriptũ eſt de Tarentino Emporio reſpexit Plautus dum in fabula, quæ Menæhmi inſcribitur, hoc fingendo dixit.

Poſt quam iam pueri ſeptuennes ſunt, pater
Onerauit nauem magnam multis mercibus.

Jmponit alterum geminum in nauim pater.
Tarentum auexit ſecum ad mercatum ſimul.
Jllum reliquit alterum apud matrem domi.
Tarenti ludi fortè erant , quum illuc venit:
Mortales multi vt ad ludos conuenerant.
Puer inter homines aberrauit à patre.
Epidamnenſis quidam ibi mercator fuit.
Js puerum tollit, auehitq́; in Epidamnum.
Pater eius, poſtquam puerum perdidit,
Animum deſpondit, atq; is ægritudine
Paucis diebus poſt Tarenti mortuus eſt.

Duas Septimio commendat Horatius regiones amænißimas Tiburtinam ſcilicet & Tarentinam, de hac vltima, quæ noſtra eſt, ſic habet.

Vnde (nempe ex Tiburtino agro) *ſi parcæ prohibent iniquæ*
Dulce pellitis ouibus Galeſi
Flumen, & regnata petam, Laconi
Rura Phalantho.
Ille terrarum mihi præter omnes
Angulus ridet, vbi non Himetto
Mella decedunt, viridiq́; certat
Bacca Venafro.
Ver vbi longum, tepidasq́; præbet
Iuppiter brumas; & amicus Aulon
Fertili Baccho minimum falernis
Inuidet vuis.
Ille te mecum locus & Beatæ
Poſtulant arces: ibi tu calentem
Debita ſparges lachryma fauillam
Vatis amici.

Idem Horatius ad Quinctium ſuum fundum amænitate & fertilitate cum Tarentino comparat, atq; adeò Tarentum ipſum in fundum ſuum tranſlatum dicit.

— *Quid ſi rubicunda benignè*
Corna vepres & pruna ferent? ſi quercus & ilex
Multa fruge pecus, multa dominum iuuet vmbra?

Dic

Dicas adductum propius frondere Tarentum.

Et ad Mecænatem.

— mihi iam non regia Roma

Sed vacuum Tibur placet, aut imbelle Tarentum.

Tarentino ſeceſſu, vſque adeo oblectabatur Vergilius, vt ibi carmen paſtorale cecinerit iuxta Propertium.

Tucanis vmbroſi ſubter pineta Galeſi
Tyrſin & attritis Daphnin arundinibus.
Vtq; decem poſſint corrumpere mala puellas
Miſſus & impreſſis Hædus ab vberibus.
Felix qui viles pomis merearis amores
Huic licet ingratæ Tityrus ipſe canat.
Felix intactum Corydon qui tentat Alexin
Agricolæ domini carpere delicias.

Laudauit & Claudianus cum amœnitatem, tum fertilitatem huius loci dicẽs

Formoſum Oebalij luxum preſſere Tarenti.

Quin & ipſemet poëta in Georgicis agrũ extollit Tarẽtinũ multis laudibus.

Sin armenta magis ſtudium, vituloſq; tueri
Aut fœtus ouium, aut Vrenteis culta capellas
Saltus & Saturi petito longinqua Tarenti.

Et ex Vrbibus Iulij Cæſaris Scaligeri hæc habentur in commendationem eorum quæ dicimus.

Mollia quà tenuis demittunt pondera lanæ,
Tonſa Tarentinis iugera læta iugis.
Hæc eadem complent vegrandibus horrea culmis,
Et tua ſub prælum munera Bacche ferunt.
Nulla eſt in latio Pomona beatior vſquam,
Nulla eſt Heſperidum gratior aura locis.
Se totum exhibuit lauta ad conuiuia Nereus,
Seruit et innumeris proxima ſylua feris.
Hic uer perpetuum eſt, tantum pro frugibus æſtas,
Nectareas ſuperant ſydera fæta dapes.
Quod ſi Cœlum imis vellet mutare ſuperna,
Haud alijs poterat plenius eſſe locis.

Celebrabantur ab antiquis Tarentinæ oues, ſicut legimus apud Columellã: Græcum pecus, quod pleriq; Tarentinum vocant, niſi cum domini præſen-

tia eſt, vix expedit haberi: ſiquidem & curam & cibum maiorem deſiderat: nam cum ſit vniuerſum genus lanigerum cæteris pecudibus mollius, tum ex omnibus Tarentinum eſt molliſsimum, quod nullum domini aut magiſtrorum inertiam ſuſtinet, multoq; minus auariciam, nec æſtus, nec frigoris patiens. & alibi. Oues Tarentinæ radice lanaria lauari debent, vt tonſuræ præparentur. & generis eximij Mileſias, Calabras, Appulasq; noſtri exiſtimabant, earumq; optimas, Tarentinas. & M. Columella patruus meus acris vir ingenij, atq; illuſtris agricola quoſdam arietes mercatus in agros tranſtulit, & manſuefactos tectis ouibus admiſit. Ex primum hirtos, ſed paterni coloris agnos ediderunt, qui deinde & ipſi Tarentinis ouibus impoſiti, tenuioribus velleris arietes progenuerunt. Et pleraq; ſimiliter inquit M. Varro faciendum in ouibus pellitis, quæ propter lanæ bonitatem vt ſunt Tarentinę & Altinates pellibus integuntur, ne lana inquinetur, quo minus vel infici recte poſsit, vel lauari, ac parari. Paſcales autem oues, quas Feſtus refert, poſuiſſe Catonem pro Paſcuales non Tarentinas intelligi, ſed Terentinas cum ſecunda vocali in agro videlicet Terentino, vbi centeſimo quoq; anno fiebant ludi ſæculares, de quibus ſupra mentio facta eſt. Poſt oues commendabantur lanæ, quæ ex ipſis ouibus tondentur. Tarentum, inquit Plinius, Canuſiumq; ſummam nobilitatem habent. & alibi. Hiſpania nigri velleris præcipuas habet, Polentia iuxta Alpes Cani, Aſia rutili, quas Erythreas vocant, item Betica, Canuſium fului, Tarentum & ſuæ fuliginis, quem locum corrigunt multi, puliginis. Eſt & Cornelii nepotis auctoritas, qui Auguſti principatu diem obijt ſuum. me (inquit) iuuene violacea purpura vigebat, cuius libra denarijs centum vænibat: nec multo poſt Tarentina, huic ſuccedit dibapha Tyria, quæ in libras denarij mille non poterat emi. Erant (inquit Seruius) iuxta Tarentum Baphia, in quibus tingitur lana in eo loco, quem à Tarento hodie vix octo millibus paſſuum diſtare, Saturumq; appellari diximus. hinc color ſaturus apud poëtam in Georgicis legitur.

At mater ſonitum Thalamo ſub fluminis alti
Senſit, eam circum Mileſia vellera Nymphæ
Carpebant hyali ſaturo fucata colore.

Hinc venenum Tarentinum dixit Horatius in Epiſtolis,

Lana Tarentino violas imitata veneno.

Martialis ſæpiſsimè lanarum huiuſmodi, togarumq; purpurearum meminit, atq; ouium.

Nobilis & lanis, & felix vitibus Aulon
Det pretioſa tibi vellera, vina mihi.

Erat enim, quicquid alij dixerint, Aulon locus in agro Tarentino. rurſus Martialis.

Te Lace-

Te Lacedæmonio velat toga læta Galeſo,
Vel quam ſepoſito de grege Parma dedit.

Et in Cleon meretricem.

Puella ſenibus dulcior mihi cygnis
Agna Galeſi mollior Phalantini
Concha Lucrini delicatior ſtagni.

Et Rauiſius in cornucopia,

Oſtrum antiqua Tyros, lanas imbelle Tarentum,
Saſſina lac, Memphis ſtamina, Spartæ canes.

Sed & idem Martialis de partheniana toga.

Dic toga facundi gratum mihi munus amici
Eſſe velis cuius fama decusq́; gregis?
Appula Ledæi tibi floruit herba Phalanthi
Qua ſaturat Calabris culta Galeſus aquis.

Laudat Macrobius in Saturnalibus Nuces Tarentinas, illasq́ Faborini teſtimonio tradit ſic dictas quaſi Terentinas hoc eſt molles à Terenon, quod eſt Sabinorum lingua molle, qua voce & Terentios putat Varro dictos. Sed & Plinius aſſerit duo genera Tarentinarum nucum fragili putamine, ac duro, quæ (Amygdalas ipſe crediderim) Nuces ſunt ampliſsimæ, & minimè rotundæ. prætcrea molluſcæ putamen rumpentes. idem alibi, Nucum pinearũ genus alterum poſuit Tarentinum, digitis fragili putamine, auiumq́; furto in arbore. Eaſdem Scaliger dicit appellari Perſicas: ſed Tarentini vocant Ambroſias. Turnebus in Plinio agnoſcit Macrobij lectionem Terentinas nuces, quia τέρεν, vnde Terentum Sabinorum lingua molle ſignificat. Nucem Græcam, inquit Columella, & Auellanam Tarentinam facere hoc modo poteris. in quo ſcrobe deſtinaueris nuces ſerere, in eo terram minutã pro modo ſemipedis ponito, ibiq́; ſemen ferulæ repangito. cum ferula fuerit enata eam findito, & in medulla eius ſine putamine Nucem græcam, aut auellanam abſcondito, & ita obruito, hoc ante Kalend. Martias facito, vel etiam inter nonas & idus Mart. Pyra item Tarentina laudat Macrobius, illaq́; appellat ſera; vt pleraq; alia. Cornelius Celſus Pyra (inquit) quæ reponuntur Tarentina. Sed & Plinius, qui omnia complecti voluit, Tarentina tradit Pyra ſeriſsimè legi, ſic dicta à patria, vt Amerina, Picentina, Numantina, Alexandrina, Numidiana, Græca, Signina. Quid autem noſtra ætate dici queat, inſigne, ac præcipum, de ouibus, lanis, nucibus, ac pyris non video. nam neq; horum eſt copia, vt olim apud veteres, neq; qualitas illa: non tamen omnino his deſtituimur. De oleis Tarentinis ad hæc quidem verba Theophraſtus in de hiſtoria plantarum: circa Tarentum fructum vberem

oleæ ſemper præmonſtrant, ſed ſub flore pars magna perditur, cauſſamq́, huius oſtendit in ſecundo, vbi agit de cauſis plantarum, locorum (inquit) diuerſitatem cauſsis hiſce tribuimus, vbi nihil aliud impedimento detrimentoq́ accideri, vt apud Tarentum oleæ accidere ferunt. ſilens enim ſpiritus ſenſu conſpicuus eſt, quippe pleræq; aduruntur, & conflatus ex mari talis occurrerit, vt in vecta ſalſugine corrodantur flores ac pereant. Caligo quoq; ſine vllo flatu egredi quædam videtur, quæ vbi flores tetigerit, exurit. & Scaliger in Theophraſto de agro Tarentino, ita ſcribit. Plautinus verſus lepidiſsimus, ſi non fecero peribo, ſi faxo vapulabo. ſic in agro Tarentino, ſi non flat, rubigo interficit, ſi flat marina nebula craſſa, fœtida flores necat. Sed neq; oleum idcirco ſemper modicum eſt, & quatumcumq; ſemper laudabile, & præcipuè quod ad conditurum aſſeruatur, Monopolitano, Oſtuneñ, Bituntinoq; præſtantius. Vina, quia & Vuæ, ex quibus Paſſæ peroptimæ fiunt, non à veteribus modò ſcriptoribus celebrantur, ſed & nullubi per totam Italiæ oram præſtantiora videntur. quin & prædulci vua nouum apud veteres & Tarentinum genus vitium factum eſt. Verum (inquit Plinius) & longinquiora Italiæ ab Auſonio mari non carent gloria Tarentina, & Sernitiana, & Conſentiæ genita, & Tempſæ, ac Babiæ, Lucanaq; antecedentibus Thurinis. Tarentinum vinum (inquit Athenæus) & quæ in illo tractu fiunt omnia, lene, ſuaue, ſtomacho gratum, minime validum, aut infeſtum capiti. Ficos prædulces Tarenti naſci, quas vocant Onas, legitur apud Plinium, & hanc lectionem agnoſcit Hermolaus, qui quaſi ὠμὰς, hoc eſt crudas dici ſentit, quoniam prædulces ſunt ſtatim cum naſcuntur, nondum præcoctæ ſolibus, ita & palmarum genus in Cypro, cuius non matureſcit fructus, ſed crudus admodum ſuauis ac prædulcis eſt. At ſi onas legeris cum alijs Pliniani libri caſtigatoribus, vel hanc vocem flectes ab ὠνεῖν, quod ſignificat emere, & ſic eas intelliget Plinius, quas Tarentini vulgato nomine ſanctæ crucis ficos appellant oblongas & nigri coloris. vel detorſeris vocem πρὸ τῶν ἔτων, & ita illa erunt ante folia, quæ aſinina ſunt ruſticis. quid verò quod alij agnoſcunt œnadas, quaſi ex vini ſapore ſit appellatas? Caſtaneas in agro Tarentino modo non videmus, vt in campania, ſed illas olim tradit Plinius laudatiſsimas fuiſſe, faciles, neq; operoſo cibo, figuraq; planas. credit Stephanus Caſtaneas dictas à Caſtano Apuliæ oppido non procul à Tarento, quod Caſtanetum vel Caſtellanetum vocant, alij à Caſtano Magneſiæ. Myrtus folio minuto non ſicut hodie paſsim naſcitur, vt olim: conſpicitur frutex myrti huiuſmodi propè Potamiſcum flumen, vbi Principis pomarium fuiſſe non pauci conijciunt. At quam Cato Tarentinam appellat Cupreſſum, nulla eſt, credit Plinius ita à Catone dictam, quod Tarentum è Creta inſula primum aduenerit, vbi Cupreſſeta fuiſſe tradit Cic. cum dicit primo de legibus: in Cupreſſetis Gnoſiorum &c. Candelabrorum ſcapis nobile vocat Tarentum idem Plinius, ſicut

Æginam Candelabrorum ſuperficie. ſunt autem ſcapi columnarum partes, vt norunt Grammatici ex Vitruuij lectione, annotauitq; Budæus. Sal è ſtagnis Tarentinus oculis vtilis eſt: & eſt ſalſiſsimus, ſicciſsimus, ſuauiſsimus, optimũ atq; candidiſsimus ad medicinæ vſus ab antiquis maximè laudatus. Erant olim duæ apud Tarentinos ſalinæ, quarum veſtigia, & nomina adhuc reſtãt, vna enim maior dicitur, minor altera: verum ex vtriſq;, ſtagna enim ſunt, imbrium deſcenſu colligebatur ſalis albi copia, ſicut etiam & ex conchis alueisq; qui ſunt in inſulis. propè Vrbem iuxta portum paruula admodum ſalina eſt, quæ tam imbribus quam mare infuſo ad vulgarem ſubnigrumq; ſalem, & lapidoſum conficiendum adiuuatur nec ſine riuulis aquæ dulcis, illac enim aquæ ductus tendit ad fontem, qui eſt in medio foro: reddit & hæc ſalina album ſalem ſuum & ſubtiliſsimũ, quando artifices volunt habita prius à Regijs miniſtris venia. Maioris ſalinæ meminiſſe videtur Ioannes Boccacius in particula de lacubus. Tarentinus (inquit) lacus eſt apud Tarentum Italiæ ciuitatem, qui æſtiuo æſtu ſiccatur in ſalem: quod idem ſentit Plinius his verbis, ſiccatur in lacu Tarentino æſtiuis ſolibus, totumq; ſtagnũm in ſalem abit, modicum alioquin, genua non excedens. pauloq; poſt. Marinorũ maximè laudatur Cyprius ſal à Salamine, vt à ſtagnis Tarentinus ac Phygius, qui Tattæus vocatus, omnium ſuauiſsimus atq; candidiſsimus, & propterea fragilis, hodie inductis bobus franguntur ſtagna, ne inde ſal colligatur Rege ita iubente. Abundat hodie ſolum Tarentinum omni frumentorum genere, non ea tamen copia, qua finitimæ ciuitates. ex quo conficitur panis & popularis & ſiligineus. Vocabant olim Græci δώριον ἄρτον, ideſt doricum panem, Tarentinum videlicet à magnitudine buccellatorum, qui & hodie ſunt in vſu, maximè apud vulgares ac plebeios. & Chryſippus Tyanæus ἐν τῷ ἀρτοποιικῷ, ideſt in opificio panario inter placentarum genera ex celeberrimis Tarentinam reponit: quod ante me obſeruauit Alexander ab Alexandro ex Athenæo. Crocus non eſt infæcundus. & auctore Varrone, ſicut in Falerno vinum, in Caſsinate oleum, ſic in Tarentino mel cæteris præferebatur. De Porris Tarentinis ita ſcribit Martialis.

Fila Tarentini grauiter redolentia Porri,
Ediſti quoties oſcula clauſa dabam.

Naſcitur Manna in agro Tarentino iuxta oppida Palejanum & Palelanulum: an ſit autem orientali inferior, vt illa quæ in Calabria prouenit, ſicut in Philologia notat Volaterranus, neſcio. Lapis, quem vocant Carparum ſubruſum, & Tophum album, copioſiſsimus apud Tarentinos, apud quos fiunt & figlina vaſa præcipua, quæ in aliarum maximarum vrbium delicijs eſſe ſolent, ſed nobis quotidiano vſui. Horti ſuburbani non paupteres, eſſent & ditiſsimi, niſi tanta obeſſet ciuium negligentia. Naſcuntur & herbæ arti me-

dicæ perutiles, de quibus ſingulis volumẽ promiſit edere Donatus Antonius Iuranna medicus, vt meritò Græci Tarentum appellauerint πορισικὴν πόλιν, ideſt in qua facilè eſt victum inuenire. At imprimis piſcandi ſtudio maximè vigent Tarentini, quin & ab ipſa Vrbe condita viguerunt. qua de re in ſequẽti capite, ſeruato quodam ſingulorũ totius anni menſium ordine, tractãdũ eſt.

DE TARENTINORVM PISCATV aſsiduo. Cap. II.

SEXCENTI quidem ſunt, qui de piſcibus & magna ſcribunt volumina, quorum aliquot elegantiores, vt Oppianum, Ariſtotelem, Theodorum, Theophraſtum, Nicandrum, Ælianum, Dioſcoriden, Plinium, Albertum, Rondoletium, Iouium, Hieronymum Cardanum, Hippolytum Saluianum Tryphernatẽ, Romæ medicinam ſub Iulio tertio profitentem, ſi attentè legeris, nihil erit in piſcibus, quod deſiderabis. ipſe hoc in loco non omnia piſcium genera, nõ varias illorũ differentias, non multiformem naturã, non illorum cõdimenta, ſiue elixare, ſiue aſſare, ſiue frigere placuerit, ſed illud modò attingã, quod ad Tarentinorum hiſtoriam facere exiſtimaui: qui piſces ab illis in piſcando maximè exercitatis ſingulis capiantur menſibus, & magna copia, conſultis accuratè admodum hac in re piſcatoribus, qui ex nauigijs, quos lintres, cymbas, barcas appellant, & ex trabibus longioribus, ſiue (vt dicunt) parmaiicis, lapideiſq; molibus tam diu, quam noctu piſcantur. Ea eſt in aquis Tarentinis piſcium copia, vt ſi Vrbs à conditore ſuum non fuiſſet ſortita nomen, Sidon potuiſſet appellari, ſicut Tyrij à Phœnicibus oriundi ſuam appellarunt vrbem iuxta mare in Aſsyria conditam, nam Phœnicum lingua Sidon piſcis eſt, & Tarentini ipſi Icthyophagi ſunt. Capiantur piſces tam in interno quam in externo mari, hamis, retibus, naſsis, lineis, arundinibus, fuſcinis, alijſq; inſtrumentis, quæ propria videntur in tanta piſcium frequenti varietate. Plures populi gradus recenſet Philoſophus, & primum dat agricolis, alterum ijs qui artes colunt: tertium appellat forenſem, in emendo ac venden do occupatum: ſequitur mox ille, qui in mari verſatur, atq; huius, hic quidẽ bello deditus, hic verò quæſtui incumbens, conſtat ille exportitoribus, hunc conficiunt piſcatores, & multis locis vnumquodq; genus prædictorum magnam continet turbam, ceu piſcatores Tarenti, & Byzantij, remiges Athenis, & reliqua reliquis locis. conſule illum ſi voles, nos ad menſium ſingulorum prædas tranſeamus.

Ianuarius, Februarius.

Ab die igitur Kalendarum Ianuarij per totum Februarium ingens eſt Camarum copia, omnium quidem generum, quæ multa numerat Ælianus, nam, & aſpe-

& aſperas capiunt, & leues, quæq; digitorum compreſſu nullo negotio franguntur, & quæ ſaxo ægrè conteruntur, nigerrimas, argenteas, & vtroq; colore mixtas. χάμα χῆμαι. Vrticæ tot ſunt, vt nuſquam totidem videris, & illæ præcipuè, quæ exigui ſunt corporis κνίδη. ἀκαλήφη. Digiti, ſiue melius dixeris græco, & vulgato nomine, δάκτυλοι, qui & ab Adriatici ſinus incolis Cappæ longæ dicuntur, cum vnguibus odoratis, atq; imbricibus, omnes dura carne, niſi idem eſt teſtaceorum genus, eiſdem menſibus videntur frequentes in foro piſcario venundari. atq; idem eſt de vertebris, ſiue verticillis, ſiue vertibulis, vt vocat Gaza apud Ariſtotelem, tam coloris pallidi, quam rubidi, quæ & ipſa ſunt inter conchas. & hæc omnia in mari interno. δόναξ, σωλήν, σπόνδυλος. At per vniuerſam hyemem in aperto ingẽs eſt agreſtium piſcium captura, Cartilagineorum præcipuè & planorum, vt ſunt Rana piſcatrix, Raia, Squatina, Canicula, Centrina, Rhinobates ſiue Squatraia, vel Squatinoraia ex Raia & Squatina compoſitæ. horribiles quidem aſpectu, atq; eſu admodum iniucundæ & integræ ingratæ. Ranam piſcatricem βάτραχον ἁλιέα. Raiam βάτον, λειόβατον, βατίδα, ἀστερίαν, vocant Græci. Torpedo, cuius vim eum eſſe omnium ore fertur vt capta retibus, priuſquam attingatur, piſcantium manus ſtupefiant. ſed Tarentini tradunt mederi ſibi in huius piſcis tractu flatus retentione νάρκη, νάρκα, ναρκωτις. Paſtinaca & huic per ſimilis, cui piſcatorum vulgus tam Venetûm, quam Tarentinorum Columbi nomen dedit. τρυγών. Paulus Iouius exiſtimat illum piſcem eſſe, qui Athenæo Achanthe eſt infimæ plebis obſonium. auſim ipſe dicere, quas Iecorarias docti quidam homines appellant, ἀχόλους Græci; ſed Galenus ἀχολίκους felle carentes. Aquila, quæ & ipſa Cartilaginea & plana eſt, ſic dicta, quod ſuis expanſis alis volantem Aquilam imitetur. ἀετός. carnem omnes habent mollem non iniucundam, nec concoctu difficilem: aduenarum ſolent eſſe delitiæ Kalendis Maij ad emporium, nundinaſq; commeantium. In vtroq; autem mari ſub idem tempus colliguntur Mytuli, paruuli illi quidem, ſed omnium optimi ac ſaluberrimi. μύαξ. μίτυλος. μύτλος. Tellinæ, quæ & aliæ ſunt à Mytulis, quicquid dicat Paulus Iouius, qui mauult cũ Athenæo errare, quam cum Dioſcoride rectè ſentire. τελλῖναι. Conchæ etiam illæ, quas aliqui Galadas, & quas Patellas appellant, neq; non etiam Squillæ. γαλάς. λεπάς. καρίς. Cancri tam fluuiatiles, quam marini. Gambari, Maiæ, maximum ſcilicet Cancrorum genus Corſe vulgò, & Cancelli cũ Paguris. κάρκινος. κάμμαρος. καρκίνιον. πάγουρος. μαῖα. Purpuræ, quarum copia olim maxima. vnde opinio veterum de lanarum tinctura apud Tarentinos per quam optima. de his Ælianum conſulito. πορφύρα, πορφύρια. Buccinæ aliquot: σάλπιγξ. Cochleæ albæ ac nigræ, magnæ, paruæ, mediocres, cum Nucibus. κόχλος. κοχλίας. Vermium & quodam genus cretaceum, quibus pro eſca, vt parua ſiliqua ad Auratas præcipuè extrahendas vtuntur piſcatores. σκώληξ. Concharum nobiliſsima Oſtrea, quæ vt tradunt hiſtorici, adeò apud Romanos in honore fuerunt, vt

non

non modò Brunduſio in Lucrinum lacum transferre ſtuduerint, verum & in remotiſsimas è mari regiones ligneis ſecum lacubus aſportauerint. Hæc ali quando veluti extincta eorum progenie, nuſquã apparent, aliquando & me puero tantus fuit numerus, vt vili venderẽtur. ὄστρεων. Et quæ carent ſanguine pectines, quæ à Græcis κτένες, à noſtris vulgò Conchæ Sancti Iacobi dictitantur, quoniam peregrini dum Cõpoſtellam proficiſcuntur ad viſendas Apoſtoli reliquias, illis ſolent peregrinationis pileos exornare. Spongiarum genera omnia, quæ recenſentur à Plinio, ſitq; experientia illa in ſpongiarum conuulſione, quam idem refert, quod vbi auulſorẽ ſenſere, contractæ multo laborioſius extrahũtur. σπόγγιον σπογγιά. Citula menſe Ianuario longè melior: hunc piſcem appellant omnes piſcem S. Petri. ligures Rotulum vocant. Rhõbo eſt perſimilis, præcipuè ſi caput abſcideris. χάννης. Tinca Auſonio cognitus Tarentinos fluuios non deficit, Tenga vulgò dicitur. Lampetra non minus pretioſa in Tarentino portu, quam in Arno, & Tyberi fluuijs, frequens tamen non eſt. γαλεξία. Aloſa hoc tempore pinguis eſt, ac neſcio an quæ in Tyberi capitur Tarentinæ ſit præferenda: ſed non antehac viſus eius numerus quam anno ſeptuageſimo tertio poſt milleſimum & quingenteſimum. Gobius & ille quidem multiplex ac frequens in arena naſcens, albus item ac niger. Scombtus, quem Hiceſius apud Athenæum εὔχυλον, vocat ideſt boni ſucci, modo laudabilis. σκόμβρος. Lupi etiam per multi ſunt & laudatiſsimi, qui & Spigulæ à Romanis & Spinę à Tarentinis dicuntur. neq; in mari tantum, ſed & in Galeſo & Tara fluuijs capi conſueuit λάβρακας Græci vocant, quamuis alij Lupum à Labrace differre contenderint. ἀκάρναξ. Acus de longorum genere, roſtrumq; proferens Gruis ijſdem menſibus commendatur βελόνη. Lucernæ, quarum ingenium eſt lingua ignea per os exerta ſerenis noctibus lucere. adi Plinium. ἴρηξ. Et tam marina, quam fluuiatilis Perca, quam & inter ſaxatilem, tertio tamen loco reponit Galenus. Athenęus ait Percam eſſe ſpinis coronatam, inſigniq; varietate conſpicuã. aſsimilatur Mænis, quæ hodie Mænulæ dicuntur, eiusq; dux eſt Melanurus, qui alio nomine ab oculi magnitudine oculata vocatur. πέρκη. μελάνουρος. ὀρφοτυγέστικος. Turdus etiam piſcis his diebus apparet, qui inter ſaxatiles reponitur, & nobiles vocat Plinius κίχλη. Sub idemq; tempus Coracini piſcatio eſt, in cuius capite lapillus inuenitur, quem puerorum collo pto amuleto ſuſpenſum regio morbo aduerſari ignobiles quidam auctores tradunt. κορακῖνος. Σαπέρδης.

Martius, Aprilis, Maius.

At menſibus Martio, Aprili, & Maio, præter prædictos in aperto mari Thynnorum multitudo non rara eſt, & in littore ipſius Vrbis, & per totum Iſthimum, dupliciq; retiũ ordine captantur, quorum quidem piſcium partes ſale conditæ variè nominari ſolent. Ventris enim pinguiorem adipem Tarã-

tellum

tellum ab vrbe ipſa vocant: dorſum autem magis carnoſum ac macilentum. Tonninam appellant. θυννίς. Murena cum Congro & Anguilla nullo quam hoc tempore magis commendata, & in vtroq; mari Sardæ, ac in inſulis quātò maiores, tantò, pinguiores, itemq; Alcces, & quæ Plinio & Theodoro ſunt Trichiæ, digitalesq; alij piſciculi, quos lactarenulos appellare videtur plebs, & ab antiquis, quomodo dicti fuerint, nondum repperi. Anguillę prę grandes paucæ, ſed quæ paruæ ſunt exiguiq; capitis multæ, & guſtu elegantiores, hæq; in primis laudantur. μύραινα. κόγγρος. ἔγχελυς. σάρδα. μαίνα. τριχίδες. Adde his Lupinum oua habentem, poſt Thynnum æſtimabilem abdomine præſertim. Adde etiam Pinnas, Aſtracos, Polypos, Cicadas, atq; Echinos, quos & maritimas Caſtaneas appellare poteris. Horum omnium præcipua copia eſt in Martio. Optimi & maximi Echini in externo mari. Adde præterea Pagros, ſiue Phagros, qui vulgò Fragolini appellantur, ex his qui aſſantur longè probatiſsimos. ἀμία. πίννα. ἄσακος. πολύπους. τέττιξ. ἐχῖνος. ἐρίθρινος. Quid dicam de Pelamidibus, quas & paruos Thynnos vocant, & à luto ſic dictas ferunt, ſiq; pedalem exceſſerint magnitudinem, in Thynnos abire. Quid de Thynnoteris, quibus ab thynni abdomine zyrrulis nomen eſt: nam & zyrra appellatur imus Thynni venter, & hæc ſunt abdomina Thynnia, quæ Lucilius commendat in primo Satyrorum libro, vulgus (vt diximus) Tarantellum, & zurram vocat, quod nomen putat Paulus Iouius deductum, propterea quod in Tarentino ſinu ſale Thynni benè aſſeruentur. πηλαμὶς. Non deſunt his menſibus Merulę, quæ & ipſæ cum Turdo, Vmbra, Aſello, à colore, quem referunt, appellantur, & ſunt ſaxatiles. κόσσυφος. κίχλη. σκίαινα. ὄνος. ὀνίσκος. Mugilum copia eſt, & Mormyrorum, qui nec ſine piſcantium riſu capiuntur, in metu enim capite abſcondito totos ſe occultari credunt. μύξινος. μορμύρος.

Iunius, Iulius ſiue Quinctilis.

Abundat Iunius Scorpionibus, Scorpenis, Draconibus. Anguillæ his diebus pingueſcunt, vt alias, ſed iuxta fluuios qui portum ingrediuntur, ſæpiſsimè atq; ingentes capiuntur. Aliud genus piſcium, qui Coccyges à piſcatoribus dicti ſunt, verumtamen ſi Iouium audire placebit, Merula cum Coccyge erit eadem. piſcem vocalem appellat Ariſtoteles, lib 4. Animalium. Sequitur Quinctilis, quo Auratæ non linea, & hamo, ſed retibus ad inſidias paratis captantur, & Sardæ circumiacto rete, vbi primum viſæ ſunt, præcipuè in Galeſo. eodemq; menſe nigræ Cochleæ, & Purpuræ colliguntur. σκορπίος. δράκων φαλάγγιος. κόκκυξ.

Auguſtus ſiue ſextilis.

Aſellorum menſe ſextili duo illa genera, quæ Plinius commemorat, in aperto mari grandiora quam incluſo. vulgò Cergne. atq; idem tempus profert Coruum. κόραξ. Salpæ optimæ ſunt his diebus, piſces tam operoſè atq; ele-

ganter à natura depicti. Cephali quoq; & illi multiplices varijs nominibus appellati à Corporis accidentibus, nam & Capitones à Capitis amplitudine dicuntur, & apud Græcos caput eſt κεφαλὴ. Labeones à prominentibus labris inferioribus. Sic & Ceſtres, Bacchi, Myxini, Chelones, leuchiſti, & Mucones alij appellantur. χέλωνι. βῶνς. κεστρεὺς. σάργον. Quod autem tradit Ælianus in primo de Scaro piſce, id Tarentini de Cephalo experiuntur. Sed AElianum audiamus, eſt enim hiſtoria gratiſsima. Scarus cum alijs herbis marinis, tum Alga imprimis veſcitur, omnium piſcium ad Venerem inflammatiſsimus eſt. Cauſa cur capiatur eſt cupiditas in explebilis in fœminam. eam non ignorantes rei piſcatoriæ qui ſunt peritiſsimi, hoc modo illi inſidias ponunt, vt comprehenſæ fœminæ ſummum os ad tenuem funiculum ex ſparto confectum alligent, eamq; viuam per mare trahant, vbi eorum cubilia eſſe, & in quem locum congregentur, norunt. Conficiunt etiam graue plumbum figura rotundum, longitudine trium digitorum, quo ex chordis appenſo trahitur Scarus fœmina captiua. Aliquis eorum Naſſæ in piſcatorio nauigio accommodatæ os latè diducit, datque operam, vt Naſſa in Scarum captum conuertatur. Ea enim ſenſim demittitur lapide ad certam menſuram facto. mares verò non aliter quàm homines ad conſpectam amatam libidinis furore feruntur, circumque eam concurſantes, alius alium præuertere, eiq; appropinquare, & contingere ſtudet, vt ſolent iuuenes vehementer amantes, aut oſculum, aut vellicationem, aut aliud quippiam furtum amatorium venantes. Qui deducit fœminam ſenſim, & pedetentim inſidijs collocatis rectà ad Naſſam cum amata diceres amantes ducere. Cum proximè ad Naſſam hi acceſſerunt, plumbum in interiorem partem à piſcatore traductum, ex linea decidens fœminam in Naſſam detrahit, quo ſimul influentes mares capiuntur, ac pœnam dant Scari eiuſmodi furentis libidinis. Hæc AElianus. Verum hanc venandi induſtriam non vidi apud Tarentinos in Cephalorum capturam: ſequuntur nihilominus fœminam filo tractam, ac tridente bis terque ſauciati non recedunt, donec ſemimortui capiantur, vel ſuccumbant. Vulgò l'ouato dicitur hoc piſci genus. Maxima Tarentinis Cephalorum gratia eſt, habent enim oua, quæ geminis veluti folliculis inciſa parte ſuminis recentibus eximuntur piſcibus. Hæc Græco nemine paſsim Ouataricha, ideſt ſalita oua nuncupantur. Sunt apud Græcos ταριχά obſonia pretioſa & probè condita, hæc autem oua inter principum obſonia reponuntur. piſcium carnes abſque abdomine vilius plebi venundantur. interno mari capiuntur, & præcipuè ante Vrbis Ianuam in Archiepiſcopali piſcaria. Omotaricha ſunt ſalſamenta apud Græcos, quæ cruda comeduntur, ὠμοτάριχα, ita ſcriptum reliquiſſe Alexim teſtatur Athenæus. pingueſcunt Cephali vt multi alij piſces in aquis Galeſi fluuij. neque

ex Cephalis ſolum Ouataricha fiunt, ſed & ex alijs piſcibus, præcipuè ex Spigulis, ſed quæ ex Cephalis nobiliora. Hieronymus Mercurialis appellat Botargas plebeo nomine, quorum inuentorem Lampridio ſic referente, Heliogabalum fuiſſe tradit. Et apud Herodotum idem Mercurialis ſcribit vſurpari hoc verbum ταριχεύειν in corporum mortuorum condituris, propterea, cùm plures Ægyptij tenerent modos, quibus mortuos à putredine ſeruarēt, primus omnium atq; etiam frequentius à populo vſurpatus fuit, qui ex ſolo ſale conſtabat, vnde meritò condire corpora, ſalire dicebatur, & quæ condita erunt τεταριχευμένα. Ouatarichis proximum eſt Cauiarium, quod ſi nigrū eſt, ex ouis Sturionis conficitur. ſi rubrum, ex ouis Cyprini ſaliti, & in maſſam congeſti, in Capha, quæ ad Tanaim ciuitas eſt: vnde & Caphiarium dici poteſt.

September, Ooctober, Nouember, December:

Venit inde Septembri mēſe ingens quædam Solearum Copia, quæ à M. Varrone Lingulacæ nuncupantur, ab Athenæo Bugloſsi, eo quod bouinæ linguę effigiem immitentur. Harum ingenium recenſent omnes ferè ſcriptores, ac ipſe benè expertus collaudo Iouium, qui frictas Arancij mali ſucco pipereq; conditas probati in conuiuijs aſſerit. Smarides & Menæ huius menſis laudabiliores, βούγλωσσοι. Oculata, ſiue Melanurus, quem Parcarum ducem ſupra diximus, licet de hac re magna ſit inter ſcriptores contentio, quam prudens ac ſciens prætereo, hoc tempore cum Boca prouenit. Boca autem picturatum habens dorſum à voce ſic dicta eſt, alijs Boopa, quoniam hic piſcis pręgrandes habet oculos inſtar bouis, gregatim capitur, vt nullum alium piſcem his diebus ferè cernas in macello piſcario βῶκες. Auratæ captura optima eſt (quamuis toto anno huius generis piſces capiantur, quas infantes ab ætate appellant, quo nomine puerulos vel puellulas dicimus) à Kalendis Octobribus vſq; ad Martinalia, quæ apud Tarentinos piſce potius quam carnibus ſolent celebrari, vel per totum Nouembrem. χρύσοφρυς. Synodontes piſces, ſi Græca voce vti volemus, Dentices ſi Latina Auratis perſimiles in venatione illas ſectantur, συνόδων. Cephalorum, & quodam genus, cui longo collo nomen impoſuêre veteres piſcatores. Trigla, τρίγλη, quod ter in anno pariat, ſiue Mullus optima eodem menſe, capitur paruo mari, & in ea præcipuè parte extra Vrbem, vbi piſcaria Sancti Leonarthi dicitur à Sacello, quod illi Sancto erectum adhuc apparet, quę & propè Archiepiſcopalem piſcariam cernitur, non longè à fornacibus, qui locus ad fornaces dicitur, quia ibi pręter calcem coquuntur cretaceæ domorum tegulæ, imbrices à vulgò dictæ, vnde tecta imbricata, Sardæ etiam & Sargi eodem tempore felices, vt mirer cur Brunduſinos potius commendarit Ennius quam Tarentinos, niſi fortaſſe ibi commorans illis frequentius veſceretur. σάργος. Eſt & minor Sargus

ipſe etiam gregalis & Sparus qui meliorem, quam piſces alij plures ſuccum habet, his temporibus in Auratarũ comitatu. σπάρος à verbo Græco σπάρειν id-eſt palpitare. December nouiſsimus anni mẽſis mollioribus affluit piſcibus, vt ſunt Polypi, loligines, ſæpię, & quę intra domum latet ſuam Teſtudo religioſorum quorumdam, qui à carnium eſu ſanctiſsimo inſtituto abſtinent, obſonium paſchale, hoc menſe ſæpius in littore hæret. Sexcenta etiam alia piſcium genera ne ab antiquis quidem cognita ſingulis apparent mẽſibus. ea proprijs nominibus nec audeo, nec poſſum appellare: & in hac re piſcatores nomen (vt opinor) ſibi ipſi effingunt. πετροφυὴς πολύποτους. τευτίδες. σηπίαι. χελώνη θαλάττια. Portentoſos aliquando capiunt piſces, ſed in mare, quod maius vocant, nós apertum vel externum ſæpè antehac appellauimus. Balenam, me puero, tormentis ac telis Tarentini milites ſauciarunt, ea in acta Gallipolis mortua inuenta eſt κῆτος. Cete. Capiuntur & aliquando monſtruoſi piſces quam plurimi, inter quos præter Gladium vel Spatham, à telo quod in fronte gerit, ſic dictũ: multi viſi ſunt humanas manus, oraq́; habentes, & inter eos etiã Vituli, qui & Phocę appellantur. Tirſio, ſeu Turſio Gaza. Delphines quotidiani ferè proſpiciuntur ex muris ludere, quales Ouidius in maiore ſuo volumine deſcribit, hos φιλανθρώπους Græci vocant ideſt hominum amatores. Quid de Corallijs dicam? ad quæ colligenda & Tarentini, & Siculi, & Neapolitani piſcatores non ſemel viſi ſunt contendere. non expertus eſt Plinius, vel nuſquã de his audiuit, legitue, nam vt multorum locorum, ſic & Tarentina laudaſſet Coralia, ea etenim ſunt & quã ramoſiſsima, & quam maximè rubentia, non ſcraboſa, non lapidea, non inania, non concaua. retibus auelluntur, ſed acri ferramento prius præciſa. Scribit idem Plinius Aquatilium tegmenta plura eſſe, quæ cum omnia in Tarentino mari quotidie experiremur, hic apponere haud viſum eſt indignum. Alia corio & pilo integuntur vt Vituli & Hippopotami: alij Corio tantum vt Delphini. Cortice vt teſtudines Silicũ duricia vt Oſtreæ, & Conchæ. cruſtis vt locuſtæ. Cruſtis & ſpinis vt Echini. Squamis vt piſces. aſpera cute vt Squatinæ, qua lignum & ebora poliuntur, molli vt Murenæ. nulla vt Polypi. Vendendorum piſcium ars piſcinaria appellari poteſt. ἰχθυοπώλαιναι appellauit Athenæus. & frequentiſsima eſt apud Tarentinos. eſſent & multa dicenda de ritu condiendorum piſcium, ſed quia varius ac plebeius eſt, omiſimus. Hæc de Tarentinorum piſcatu, non quæ eſſent omnia dicenda, ſed quæ colligi potuêre cõſultis in hoc (vt præfati ſumus) piſcatoribus quam plurimis. illud autem non prætermittendum, quod Principibus in Vrbe præſidentibus, non omnibus, qui ciues eſſent, ſed illis tantũ piſcari liceret, qui veniam ab ipſis conſequerentur, vt in Nemoribus ac Syluis fieri pro Ferarum venatione ſolet,

DE TARENTINORVM DELICIIS, ac luxuria. Cap. III.

NVLLVS eſt, qui vel in ſeipſo, vel in alijs non experiatur, opũ affluentiam eam eſſe, vt ſæpius ad malum cogat hominem ſuaptę natura ad illud ferè ſemper pronum atq; procliuem. Hinc noſtrorum maiorum deliciæ, vt in prouerbium ceſſerint non ſecus ac Siculæ, Syracuſanę, Perſæ, Tyrrhenæ, atq; Sybariticæ. Laudat Ælianus in varia hiſtoria Phocionis vxorem, quæ mariti veſtem geſtabat, neq; opus habebat veſte Tarentina, quaſi molli ac laſciua, Iulius Pollux Tarantinnidion veſtem appellat pellucidam Tarentinis vſitatiſsimam. Ταραντινίδιον, ϗ Ταραντινὸν ſubſtantinè genus veſtis ſubtilis muliebris. Athenæus auctoritate cuiuſdã Semi Delij qui ſcripſit librum περὶ παιάνων de Pæanibus hæc refert. Quos Ithyphallos nuncupant, perſonas ebriorum induunt, coronas geſtant, & manicis anthino Colore tinctis manus operiunt: tunicis veſtiuntur albo diſtinctis, Tarentino amictu præcinguntur ad malleos vſq; demiſſo. quibus in verbis duo animaduerti poſſunt, anthinum colorem eſſe violaceum, & Tarentinum amictum è molliſsima lana, qualis erat Tarentina, contextum. In Epiſtola ad Mecęnatem Horatius appellat Tarentum imbelle.

— mihi iam non Regia Roma.
Sed Vacuum Tybur placet, aut imbelle Tarentum.

Imbelle, inquam appellat, quaſi ocioſum, quietum, à bello vacuum, & voluptati deditum. Ob quam eandem cauſſam dictum alij volunt ab eodem in Satyris molle, quibus non aſtipulatur Macrobius. Alexander ab alexandro ex ſententia cuiuſdam lucij Parthenopæi recenſet multorum ingenia populorum, ſed veterum, vt credo, ex loci natura, aut cœli climate ita vitijs obſepta, vt propria illis ſint atq; pperpetua. & inter cætera hæc poſuit. Aſiani, Iones, Abydeni, Medi, Arabes, Tarentini, & Galatæ, molles & effæminati, eneruatis animis, ad inertiam nequitiamq; parati, omnibus imbuti delinimentis, in gymnaſijs & turpibus amoribus exerciti. illecebræ enim luxuriæ ad extinguendum vigorem animi, apud eos ſunt. Erant Tarentini frequentiſsimi in compotationibus & genialibus conuiuijs, inquibus dabantur, & circumferebantur coronæ: vnoquoq; menſe publicum epulum inſtruebãt cæſo boue. priuati plebei etiam num Veneri & commeſſationibus indulgebant aſsiduè. Ebriæ mulieres deſudantes vnguenta vino permiſcebant. hinc Iuuenalis ſatyra ſexta.

Atq; coronatum, & petulans, madidumq; Tarentum.

Hinc Salmonius poëta.

Et ſy-

Et Sybaris ſequitur Luxus, madidiq; Tarenti.

Hinc Pontanus.

Bacchi deliciæ, aut madens Tarentum.

Marcus Tullius ad Trebatium ita ſcribit: indicauit mihi Panſa meus Epicureum te eſſe factum: ò caſtra præclara: quid feciſſes, ſi te Tarentum, & non Samarobrinam miſiſſem? Lacædemonius Megillus in primo legum apud Platonem oſtendit & ipſe Tarentinorum delicias, & ebrietatem. Dicit enim ſe vidiſſe ciuitatis vniuerſæ vinolentiam in Bacchanalibus. Hæc ſunt eius verba de voluptate differentis. Quo enim (loquitur de Lacedæmoniorum legibus) omnes homines ſummopere in voluptates vehementiſsimas, petulantiamq;, & inſaniam incidunt, id ab vniuerſa regione lex noſtra exterminauit. Nec in agris, nec in vrbibus, quas Spartiatæ gubernant compotationes videbis: Sed nec in compotationibus coniuncta, quibus ad omnes voluptates mouemur. Nec vllus eſt, qui cuidam ebrietate laſciuienti obuiam factus non maximo ipſorum ſupplicio ſtatim afficiat, neq; Bacchanalium temporis ipſum liberet, quem admodum & apud vos in curribus vidi, & apud Tarentinos, qui noſtri coloni ſunt omnem in Bacchanalibus ebriam ciuitatē. Quod autem Tarentini aliquando ebrietati ſtuduerint, ac commeſſationibus, facile etiam poſſumus ex eo iudicare, quod legitur de Pyrrho, & ipſis Tarentinis. Huius quidem rei meminit Fabius Quintilianus, capite de riſu, neq; non Valerius maximns cuius verba appoſui. Audierat Pyrrhus apud quoſdam in conuiuio Tarentinorum, parum honoratum de ſe ſermonem habitū: accerſitos qui ei inter fuerunt, percunctabatur, an ea, quę ad aures eius peruenerant, dixiſſent? tum ex his vnus, inquit, niſi nobis vinum defeciſſet, iſta quæ tibi relata ſunt, præ ijs quæ de te locuturi eramus, luſus ac iocus fuiſſent. Tam Vrbana crapulę excuſatio, tamq; ſimplex veritatis confeſsio iram Regis conuertit in riſum. qua quidem clementia, & moderatione aſſecutus eſt, vt ſobrij ſibi Tarentini gratias agerent, & Ebrij benè precarentur. Obiter hic libuit apponere, quod Blondus in Roma triumphante de Cynea Pyrrhi oratore narrat, quia fortaſſe & ad Tarentinos ſpectare tam veriſimile ſit, vel videri poſsit, vt quiduis aliud. Vnde (inquit ille de Vini vſu agens) iocus prodijt viri excellentiſsimi Cyneæ Regis Pyrrhi oratoris, cuius à Romana legatione ad Regem ſuum redeuntis ſerui & familiares cum apud Ariciam Vrbem nunc funditus dirutam, vinò immoderatus hauſto, vt ſolent Ebrij capitis dolorem, & nauſeam ab aëris grauitate cauſarentur: quin (inquit ille) vini hoc effecit auſteritas, illiuſq; inhumani indignitas: vnde iter agens inſpectas altiſsimis in vlmis (quod etiam nunc fert regionis natura) vites illis oſtēdit, matremq; dixit vinorum, à quibus tantum acceperunt incommodum, in tam alta cruce meritò pendere. Sed Argiuorum luxui ſubdit hæc pauca

Rhodi-

Rhodiginus. Tarentinis inueterati fuit moris, matutinis ſe poculis ita inuitare, vt iam frequentiore foro, temulenti planè viſerentur. Athenæus ex ſententia Theopompi & Calliſtrati de eadem re ſic habet. Theopompus ex lib. decimo Philippicorum, à quo vltimam partem, vbi de Athenienſium oratoribus, & Reipub. adminiſtratoribus agitur, quidam ſepararunt, his verbis refert intemperantem & prodigum Eubulum Demagogum fuiſſe. Tantum luxu (inquit) & improba alieni cupiditate in Tarentino populo cæteros anteiuit, quantum Eubulus circa epulas intemperans fuit, qui & Athenienſiū vectigalia in alendis ſemper militibus conſumpſit: idem alibi, Tarentinorum (inquit) ciuitas propemodum quoto quoq; menſe boues immolat, & conuiuia populo exhibet: coit verò turmatim vulgus & aſsiduè compotat. Sic autem de cæteris nationibus Tarentini dictitant, alios quidem homines induſtria, & circa munera ſua laborioſa ſedulitate in poſterum vitam ſibi cō parare, ſe verò quia conueniant, & voluptatem inde percipiant, iam viuere nec expectare, dum olim viuant. Iam verò (inquit Ælianus in hiſtoria animalium) ſi quis, qui non dum exceſſerit extrema pueritia, Thunni ſanguine illinatur, non pubeſcet. Hoc idem Torpedo, & marinus Pulmo efficiunt: nam in aceto putrefactæ eorum carnes, & mento aſperſæ fugam pilorum facere dicuntur. Quid ad hæc Tarentini, & Tyrrheni ſophiſtæ malorum inueſtigatores, conantes pilorum euulſione ex viris mulieres facere? Addam, & ſi inuitus, neq; ſine ingenti vultus rubore, ſed hiſtoriæ ratione coactus, quod in Athenæo legitur de nonnullorum facinore militum, qui dum bellicoſi ac fortes haberi voluerunt, tanta in miſeros hoſtes abuſi ſunt & impudenti inſolentia, vt magnam inde & ſibi & ſuis omnibus acquiſierint infamiā. Athenæi verba hæc ſunt. Clearchus libro quarto vitarum ait, Tarentinos populos confiſos viribus & copijs, quas tum magnas poſsidebant, voluptatibus ac delitijs vſq; adeò ſe tradidiſſe, vt totius corporis cutem leuigarent, vnde pilorum auellendorum exemplum reliqui ſumpſerunt. Veſtes (inquit) textiles pellucidas omnes geſtabant, quibus nunc luxuriat molliuſcularum fœminarum cultus. Secundum eorum peccatum id fuit, quod delicijs corrupti, & licētia vitæ ad iniurias vicinis inferendas pertracti oppidum in Iapygibus Carbinam cum deuaſtaſſent, virgines, & florentes ætate matronas in Carbinatum ſacris ædibus congregarunt: deinde tentorijs fixis, nuda omnibus clara diei luce corpora ſpectanda præbuerunt, vt cui libitum eſſet, his tanquam in miſerum gregem inſilierit, libidinem ſuam expleret illarum, quę eò collectę fuerunt pulchritudine, ſub omnium oculis, Deorum præſertim, ante quos id nunquam patratum iri credidiſſet oppreſſus ille populus. Tanto flagitio ſic indignatus eſt Deus, vt quotquot Tarentini ſcelus id aduerſus Carbinatas prę ter ius & humanitatis leges commiſerant, exanimauerit fulmine. Ad noſtrā vſq; memoriam Tarenti ante ſingulas ædes pylæ ſtatutæ ſunt pro foribus, &

in illis

in illis eorum qui militarunt aduerſus Carbinates inſculpta nomina,& quando interierunt de cœlo tacti, nec eorum qui ſic vitam amiſerunt, quiſquam miſeretur, nec legitima ijs libamina effundunt, ſed Ioui fulminanti ſacra faciunt. Hæc ille. Vnam Tarentini ducebant vxorem pro liberis procreandis (de veteribus loquor) at duas inſuper ducebāt luxuriæ & voluptatum gratia. Et quoniam de vxoribus facta eſt mentio, illud non eſt ſilentio prætereundū, Tarentinos hanc olim habuiſſe conſuetudinem, quod ex nouis ſponſis in prima cœna neuter manibus cibum ſumere audebat ſuis, vterq; expectabat cibū, vt ſibi ab alijs porrigeretur. aliter ſi feciſſent, coniugium nullum erat. Seruatur huius hodie moris aliqua particula, nam quando noua vxor mariti domum primò ingreditur, ab aliquo conſanguineo vtriq; ad os porrigitur argenteo cocleari aliquid mellis vel obſonij zaccaro confecti, vt ſit boni ominis indicium, eos in pace dulciſsimè conuicturos.

QVAE TARENTI ACCIDISSE ferantur. Cap. IIII.

GRATAM (inquit Ælianus) accepti beneficij memoriā ipſe etiam beſtiæ retinent, Tarentina mulier nomine Heracleis, & cęteris in rebus, & maximè raro fœminarum genere fuit, & verò ab omni ſtupro integram caſtamq; ſe marito conſeruauit. quippe quæ vt viuentem eum ſtudioſè & diligenter coluiſſet. ſic poſteaquā è vita exceſsit, ſe fidiſsimā, & ab omni libidine continentem humato coniugi præſtans, Vrbanas commemorationes, & domū in qua mortuum vidiſſet maritum adeò malè oderat, vt præ mærore ad ſepulchri monumentum, vbi ſepultura affectus eſſet ille, miſerrimè commoraretur. Hæc igitur fœmina cum æſtiuo anni tempore Ciconijs pullorum ſuorum volatum experientibus, vnus & infirmiſsima ætate, & alarum debilitate delapſus alterum crus fregiſſet, eiuſmodiq; caſum intuita, ſe cognito morbo miſericordem pullo præbuit, nam & vulnus obligauit, & medicamentis, & cibo potioneq; adhibitis cicatricem obduxit, & ad incolumitatem perduxit, atq; iam aduolatum confirmatū è manibus dimiſit. Hic admirabili quadam naturæ intelligentia non ignorans ſe conſeruatæ vitæ præmium mulieri debere, anno poſt cum aduerſum Solem fortè apricantem eam, quæ ſibi benignè fecerat, perſpexiſſet, demiſſo atq; humili volatu proximè ad ipſam profecta in eius ſinum lapidem euomit. deinde in tecto ſubſedit, cuius facti admiratione commota Heracleis dubitabat, quid hoc eſſet. Cum igitur lapidē intus alicubi depoſuiſſet, nocte inſequenti ſomno ſoluta eum fulgere, & radiatam domum tamquam immiſsis facibus ex eo ſplendere perſpexit. vbi verò Ciconiam comprehendiſſet, & vulneris cicatricem percepiſſet, hāc cognouit

eam eſſe, quam miſeratione commota curauiſſet. hæc Ælianus. Scribit Ouidius lib. ſeptimo metam: AEſonem Iaſonis patrem à Medea ex ſene factum fuiſſe iuuenem, vbi eum in alieno recoxerit; quod & legere poterit, qui volet apud Volaterranum in Philologia. Verum hoc poſſet, vt debet, figmento adſcribi poëtarum. Quod autem legitur in hiſpano quodam libello, cui titulus. Iardin de flores curioſas, & cuius auctor eſt Antonius de Torquemada, fortaſſe non erit adeò fabuloſè narratum, vt non videatur verum [illegible]. refert enim per quendam Bernardum (eſt enim dialogus) anno poſt natum dominum quingenteſimo, & trigeſimo primo vel ſecundo, cum Romæ ipſe degeret, publicam fuiſſe per totam Italiam vocem ac nuncium certiſsimum, Tarenti ſenem quendam Capularem & decrepitum centum annos natum iuuenem eſſe factum mutatione dentium, pellis, & quicquid pilorum in toto corpore haberet, vnguium etiam tam manuum quam pedum, ita vt vix à ſuis internoſceretur; vixiſſeque ſic validum annos quinquaginta, vxorem duxiſſe & filios etiam ſuſcepiſſe, & tandem ad eam deueniſſe cariem, vt lignum potius cenſeretur quàm caro. Hoc idipſum pluribus accidiſſe ibidem ſcribitur & ab eodem auctore. ſed quia ad noſtram illi haud pertinent hiſtoriam, prætermitto. Commodauit mihi librum Hiſpano ſcriptum idiomate Ioannes Baptiſta Athenſius iuriſconſultus peritiſsimus, vt qui maximè in tota Iapygia, & ipſe nobilis inter Tarentinos. Eſt & inter ea, quæ humana excedunt conſilia reponendum, quod in lamia Angelus Politianus, & Cælius Rhodiginus in antiquis lectionibus memoria dignum cenſuere. id ita eſt. Bouem apud Tarentinos in agro quodam paſcuo fortè Pythagoras conſpicatus viridem adhuc fabaciam ſegetem morſu tundentem rogauit bubulcum, moneret bouem ſuum, ne illam depaſceretur. Huic bubulcus illudens, atqui (inquit) bouatim loqui neſcio; tute ſi ſcis potius moneto. Non cunctatus ipſe acceſsit propius, & in aurem boui illi voce tamen ſubmiſſa diutulè locutus imperauit, non modo vt in præſens, ſed vt etiam in perpetuum pabulo fabacio abſtineret. itaq; bos ille Tarenti deinde molliter conſenuit in Iunonis fano ſacer habitus, cibisq; hominum veſci ſolitus, quos illi obuia turba offerebat. Viſus eſt Tarenti vitulus biceps anno domini milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo tertio menſe Februarij Maſſafræ oppido natus, quem octipedem etiam aiebant bubulci. portentoſum caput Tarentum fuit aſportatum ad præfectum prouinciæ, qui ibi commorabatur ob panem nauticum conficiendum pro claſſe regia, quæ aduerſus Turcas parabatur in ſancto illo fœdere. Et quoniam de pane facta eſt mentio, addendum videtur prodigium, quod ab auctore cronicæ hiſtoriæ recenſetur. Scylla (inquit) apud Romanos præfecto, & Sothero Ptolomæo apud AEgyptios regnante, cum in conuiuio, quod Tarenti tunc temporis celebrabatur, panis diuideretur, ſanguis inde effluere viſus eſt,

qualis è corpore humano ſaucio emanare ſolet. quo quidem tempore ſeptem dierum ſpacio cum grandine lapides ceciderunt, vniuerſum ferè Tarentinorum agrum deuaſtantes. Erat apud Tarentinos, ſicut apud Athenienſes Prytanæum, vbi iudices & magiſtratus verſabantur, conſultabantq; de Repub. eo in loco etiam publicè alebantur qui de Repub. benè eſſent meriti. habebatur hic honos maximus. in Tarentino Prytanæo Dionyſius Iunior Siciliæ Tyrannus Candelabrum dicauit, in quo totidem ſuccenderentur Lychni, quot in anno numerantur dies. hoc ab Athenæo refertur auctore Euphorione in hiſtoricis commentarijs. Animantia bruta homines adamaſſe, & formoſos præcipuè atq; virtute præditos multi ſcribunt: quantus autem Delphinorum fuerit amor in huiuſmodi, docent Herodotus, Plutarchus, Pauſanias, Athenæus, Theophraſtus, & Plinius. Hic tandem cum multa adduxiſſet exempla, quibus hoc verum eſſe perſuaderet, ſubdit. Nec modus exemplorum. Eadem Amphilochij & Tarentini de pueris delphiniſq; narrant. Quæ faciunt, vt credatur, Arionem quoq; Citharædicæ artis interficere nautis in mari paratis, ad intercipiendos eius queſtus eblanditum, vt prius caneret cythara, congregatis cantu Delphinis cum ſe deiecisset in mare, exceptum ab vno Tenarium in littus peruectum. Herodotus in Clio hanc Arionis fabulam ſiue hiſtoriam dicit tunc accidiſſe, cum partá ingenti pecunia voluiſſet ille Corinthum ad Periandrum redire, cumq; profecturus eſſet à Tarento, quia nullis magis quam Corinthijs fideret, nauigium virorum Corinthiorum conduxit. de eodem plura leges apud Plutarchum in conuiuio ſeptem ſapientum. hymnum quo ſe Arion gratum Neptuno exhibuit leges apud AElianum. in Tænaro, cui Cereapoli cognomen, ante a fuerat, Arionis & Delphini ſtatua cernebatur, cum hoc ſubſcripto Epigrammate.

Epelago ſeruauit Ariona Cydone natum
Delphinus vector, dijs ducibus Siculo.

Habuit & ager Tarentinus multorum cineres præclariſsimorum. M. Pacuuius Ennij ex ſorore nepos Tarenti moritur annos natus quinquaginta, in eius tumulo hæc legebantur carmina.

Adoleſcens tam et ſi properas, hoc te ſaxum rogat,
Vt ſe aſpicias, deinde quod ſcriptum eſt legas.
Hic ſunt poetæ Pacuuij Marci oſſa,
Hoc volebam neſcius ne eſſes, Vale.

Sunt & multi qui cõtendunt Vergilium apud Tarentinos ſuum obijſſe diem, vnde illa diſticha.

Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc
Parthenope, cecini paſcua, rura, duces.

Qui pecudes, qui rura canit, qui prælia vates,
In Calabris moriens hac requieſcit humo.

Sed hæc mirabilia non ſunt, quocunq; enim pergit homo, ſecum affert moriendi neceſsitatem, quæ vitari nullo modo poteſt. videtur tumulus Vergilij Neapoli ſupra antrum ad ædem diuæ Mariæ, quæ ad pedem cryptæ dicitur cum hoc diſticho.

Quid cernis tumuli hæc veſtigia? conditur, olim
Ille hoc, qui cecinit paſcua, rura, duces.

Eſt apud Hieroglyphicos Tarantula inuidiæ ſymbolum, cuius exiciale virus à medicis tale deſcribitur, vt læſis inducat ſtuporem, genuum labefactationē, demumq; vniuerſi corporis παλμὸν, ideſt tremorem, qui in prouerbium vſque abierit. Eſt Tarantula, idem cum Phalangio animal ex Aranearum decuria, quarum multa genera refert Nicander in Theriacis: & videtur in tota Iapygia, ne dum Tarenti. Qui ab hoc vermiculo mordentur, non ſibi mederi ſolent Cancrorum paſtu, quod naturæ impulſu faciunt Cerui, vt docet Plinius, ſed vt legitur apud Theophraſtū Academiæ poſt Ariſtotelem ſucceſſorem, cantilenis, fiſtulis, ac Tympanis: eosq; delectant colores varij, vt alius rubro, alius viridi, cæruleo alius alliciatur, odioq; habere videntur quemuis alium fœminæ aliquando mordentur, quæ inſtar Amazonū & Lacænarum, niſi mauis Baccharū gladios in manibus habere, ſignaq; feriendi, defendendiq; ac ſi in ſingulari certamine non erubeſcunt. hos vulgò dum ſimili inſaniunt morbo, Tarantatos vocant, qua de re agnominatione quadam nonnulli vtuntur dicentes Tarentini Tarantati, dum huius Vrbis ciues, eos præcipuè, quos conſtantia decet, volunt leuitatis arguere. inter alios huius rei ſcriptores, Alexander ab Alexandro iuris peritiſsimus tam multa ſcripſit in libris Genialium dierum, vt plura (ni fallor) latinè an dici queant, non videatur, quo doctore qui non fuerit contentus, adire illum haud pigeat Ælianum ex principibus Græcis vnum in hiſtoria animalium, videbit enim admiratione digniſsima de Phalangijs præcipuè zazinthi, quorum morſu totum humanum corpus obtorpeſcit, & debilitatum tremore afficitur, & frigidiſsimum illicò fit, & vomitum cum conuulſione patitur, membrumque genitale illi intenditur. At ſi qui ab eorum morſu integri atque intacti balneas, quarum lauatione Phalangio vulnerati fuiſſent vſi, fortè ſubijſſent, aut pedes abluiſſent, omnibus doloribus, quibus torquentur morſu preſsi exarſerunt. Andreas præterea Matthiolus in ſecundo Dioſcoridis commentario annotauit & pauca alia eadem de re, ictos videlicet ab hoc verme, variè ac diuersè torqueri: alios perpetuò canere, alios ridere, plorare alios, multos clamitare, nonnullos dormire, plures vigilijs affici, pleroſque vomitionibus laborare, non paucos ſaltare, ſunt qui ſudant, alij tremebun-

qualis è corpore humano ſaucio emanare ſolet. quo quidem tempore ſeptem dierum ſpacio cum grandine lapides ceciderunt, vniuerſum ferè Tarentinorum agrum deuaſtantes. Erat apud Tarentinos, ſicut apud Athenienſes Prytanæum, vbi iudices & magiſtratus verſabantur, conſultabantq́; de Repub. eo in loco etiam publicè alebantur qui de Repub. benè eſſent meriti. habebatur hic honos maximus. in Tarentino Prytanæo Dionyſius Iunior Siciliæ Tyrannus Candelabrum dicauit, in quo totidem ſuccenderentur Lychni, quot in anno numerantur dies. hoc ab Athenæo refertur auctore Euphorione in hiſtoricis commentarijs. Animantia bruta homines adamaſſe, & formoſos præcipuè atq; virtute præditos multi ſcribunt: quantus autem Delphinorum fuerit amor in huiuſmodi, docent Herodotus, Plutarchus, Pauſanias, Athenæus, Theophraſtus, & Plinius. Hic tandem cum multa adduxiſſet exempla, quibus hoc verum eſſe perſuaderet, ſubdit. Nec modus exemplorum. Eadem Amphilochij & Tarentini de pueris delphiniſq́; narrant. Quæ faciunt, vt credatur, Arionem quoq; Citharœdicæ artis interficere nautis in mari paratis, ad intercipiendos eius queſtus eblanditum, vt prius caneret cythara, congregatis cantu Delphinis cum ſe deieciſſet in mare, exceptum ab vno Tenarium in littus peruectum. Herodotus in Clio hanc Arionis fabulam ſiue hiſtoriam dicit tunc accidiſſe, cum parta ingenti pecunia voluiſſet ille Corinthum ad Periandrum redire, cumq́; profecturus eſſet à Tarento, quia nullis magis quam Corinthijs fideret, nauigium virorum Corinthiorum conduxit. de eodem plura leges apud Plutarchum in conuiuio ſeptem ſapientum. hymnum quoſe Arion gratum Neptuno exhibuit leges apud AElianum. in Tænaro, cui Cereapoli cognomen antea fuerat, Arionis & Delphini ſtatua cernebatur cum hoc ſubſcripto Epigrammate.

Epelago ſeruauit Ariona Cydone natum
Delphinus vector, dijs ducibus Siculo.

Habuit & ager Tarentinus multorum cineres præclatiſsimorum. M. Pacuuius Ennij ex ſorore nepos Tarenti moritur annos natus quinquaginta, in eius tumulo hæc legebantur carmina.

Adoleſcens tam et ſi properas, hoc te ſaxum rogat,
Ut ſe aſpicias, deinde quod ſcriptum eſt legas.
Hic ſunt poetæ Pacuuij Marci oſſa,
Hoc volebam neſcius ne eſſes, Vale.

Sunt & multi qui cōtendunt Vergilium apud Tarentinos ſuum obijſſe diem, vnde illa diſticha.

Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc
Parthenope, cecini paſcua, rura, duces. &c.

O Qui

Qui pecudes, qui rura canit, qui prælia vates,
In Calabris moriens hac requieſcit humo.

Sed hæc mirabilia non ſunt, quocunq; enim pergit homo, ſecum affert moriendi neceſsitatem, quæ vitari nullo modo poteſt. videtur tumulus Vergilij Neapoli ſupra antrum ad ædem diuæ Mariæ, quæ ad pedem cryptæ dicitur cum hoc diſticho.

Quid cernis tumuli hæc veſtigia? conditur, olim
Ille hoc, qui cecinit paſcua, rura, duces.

Eſt apud Hieroglyphicos Tarantula inuidiæ ſymbolum, cuius exiciale virus à medicis tale deſcribitur, vt læſis inducat ſtuporem, genuum labefactationẽ, demumq; vniuerſi corporis παλμὸν, ideſt tremorem, qui in prouerbium vſque abierit. Eſt Tarantula, idem cum Phalangio animal ex Aranearum decuria, quarum multa genera refert Nicander in Theriacis: & videtur in tota Iapygia, ne dum Tarenti. Qui ab hoc vermiculo mordentur, non ſibi mederi ſolent Cancrorum paſtu, quod naturæ impulſu faciunt Cerui, vt docet Plinius, ſed vt legitur apud Theophraſtũ Academiæ poſt Ariſtotelem ſucceſſorem, cantilenis, fiſtulis, ac Tympanis: eoſq; delectant colores varij, vt alius rubro, alius viridi, cæruleo alius alliciatur, odioq; habere videntur quemuis alium. fœminæ aliquando mordentur, quæ inſtar Amazonũ & Lacænarum, niſi mauis Baccharũ gladios in manibus habere, ſignaq; feriendi, defendendiq; ac ſi in ſingulari certamine non erubeſcunt. hos vulgò dum ſimili inſaniunt morbo, Tarantatos vocant, qua de re agnominatione quadam nonnulli vtuntur dicentes Tarentini Tarantati, dum huius Vrbis ciues, eos præcipuè, quos conſtantia decet, volunt leuitatis arguere. inter alios huius rei ſcriptores, Alexander ab Alexandro iuris peritiſsimus tam multa ſcripſit in libris Genialium dierum, vt plura (ni fallor) latinè an dici queant, non videatur, quo doctore qui non fuerit contentus, adire illum haud pigeat Ælianum ex principibus Græcis vnum in hiſtoria animalium, videbit enim admiratione digniſsima de Phalangijs præcipuè zazinthi, quorum morſu totum humanum corpus obtorpeſcit, & debilitatum tremore afficitur, & frigidiſsimum illicò fit, & vomitum cum conuulſione patitur, membrumque genitale illi intenditur. At ſi qui ab eorum morſu integri atque intacti balneas, quarum lauatione Phalangio vulnerati fuiſſent vſi, fortè ſubijſſent, aut pedes abluiſſent, omnibus doloribus, quibus torquentur morſu preſsi exarſerunt. Andreas præterea Matthiolus in ſecundo Dioſcoridis commentario annotauit & pauca alia eadem de re, ictos videlicet ab hoc verme, variè ac diuersè torqueri: alios perpetuò canere, alios ridere, plorare alios, multos clamitare, nonnullos dormire, plures vigilijs affici, pleroſque vomitionibus laborare, non paucos ſaltare, ſunt qui ſudant, alij tremebun-

di fiunt, quidam pauoribus infeſtantur, plerique alij alia patiuntur incommodo, fiuntq; phrœneticis, lymphaticis, ac maniacis perſimiles. Quæ (inquit) Symptomata tam varia, atq; diuerſa non aliunde prouenire dicendum eſt, quam aut ex vario horum animalium veneno, aut ex demorſorũ hominũ temperamentis. & paulò ante dixerat. Sed mirum certè quam facilè huiuſce veneni vis muſica mulceatur. Quandoquidem auditis lyricis inſtrumentis, vel tibiarum ſono, primo ſtatim occurſu icti à Tarantula à languoribus ceſſant, & in medium tripudiare, & ſaltare incipiunt, tamq; diu ex eũ proſequũtur, ac ſi ſani eſſent, & nullo vnquam tenerentur dolore. Quod ſi eueniat, vt tibicines tantillum conquieſcant, ac interponant, non multo poſt tempore in terram concidunt, & ad priſtinos redeunt languores: niſi tam diu indeficiente ſonitu ſaliant, atq; tripudient, donec veneni virus partim inſenſibiliter per cutis meatus, partim per ſudorem exeat, & diſcutiatur. Ob id igitur tibicines ſtipendio conducuntur, alternatimq; mutatur, abſq; vlla ſonitus intermiſsione, tam diu tripudient demorſi, quouſq; penitus curati quieſcant. hæc ille, qui etiam ſua addit coniectura à Tarento Vrbe dictam Tarantulam, non à Tarantula Tarentum, vt nõnulli imperiti aſſeruerunt. Scribit Philoſtratus multos libros de vita Apollonij Thyanei. 15. lib. 7. cap. 4. inquit. Nerua, qui poſt Domitianum iuſtè modeſteq; imperauit, iam ad imperium vocari videbatur: id præcipuè Orphytus & Rufus opinabantur: hos Domitianus paratarum contra ſe inſidiarum inſimulans in inſulam relegauit: Neruam quoq; Tarentum ſecedere iuſsit. & cap. xij. Cum quidam ex ijs, qui vnà cum Apollonio erant in cuſtodia, quereretur, propterea ſe accuſatum, quod Tarenti, vbi dominabatur, ſacrificans publicis precibus non addiderat Domitianum Palladis filium eſſe. At enim (inquit) arbitrabaris fortaſſe Palladem non peperiſſe, cum ſemper habita ſit virgo: ignorabas autem (vt opinor) Deam ipſam Draconem quandoq; Athenienſibus peperiſſe. Erecta domorum tecta Tarentini vt plurimum cannitia conficiunt, a die cto arenario, & tegulis, præter trabes & forcipes. Zacharias lilius in libro bro de ſitu orbis dicit, Oebaliæ nomine Vrbem eſſe in Italia iuxta Tarentum ab Oebalo Telonis Regis Capreæ filio ſic nuncupata, citatq; Vergilium in Georgicis, cuius verſus alibi nos adſcripſimus, quæ Lilij ſententia mouit me, vt crederem, vnam ex paræcijs Vrbis inde nominatam. diuiditur hodie quantulacunq; eſt in quatuor paræcias, quarum vna Balei paræcia eſt appellata, corrupta fortaſſe voce ab ijs qui Oebaliam iuxta Galeſum habitabant. at ſi quis volet fortaſſe & aliarum paræciarum nomina cognoſcere, illa quidem recentia ſunt, & altera diui Petri paręcia dicitur, tertia Turris pennæ, quarta cognominatur à ponte: duæ inquam ſunt, in ſuperiore Vrbe, totidem in inferiore. Quod Vergilius lib. æneidos ſeptimo laudat Galeſum quendam his verſibus,

Corpo-

Corpora multa virum circa, ſeniorq́; Galeſus
Dum paciſmedium ſe offert, iuſtiſsimus vnus
Qui fuit, Aſuonijsq́; olim ditiſsimus aruis.

Amicum fortaſſe laudauerit ſuum, cui ob recepta beneficia Tarenti erat obligatus: iuris ergo hoſpitalis memor, ità remunerat. Tributa & vectigalia multa ac varia ſunt. nam alij Regi debentur ac ſoluuntur, alia ſenatui, & colliguntur ex piſcatu piſcium, & ex illorum venditione, & pane confecto, ex vino, ex oleo, ex croco, & ex domorum prædiorumùe cenſibus, ex pauperum labore, & ex mercimonijs. Habent hodie, vt in tota Chriſtiana Repub. laudabilem hanc conſuetudinem Tarentini, vt ſicuti in Vrbe quiſq; ſibi domum condidit, in qua cum familia bene ageret, atq; viueret, ita quoq; contendat extruere ſacellum cum ſepultura, in qua mortuus humaretur piè honeſteq; cum ſuis, non extra Vrbem ſecundum celebres vias, ſed in baſilicis magnis, quas alibi recenſebimus. ritus autem efferendi ad ſepulturam cadauera, illaq; ſepeliendi, quia ijdem ſunt, qui apud omnes, nihil opus eſſe exiſtimaui de illis agere, ſicut alij conſueuerunt in ſuarum vrbium hiſtorijs: nempe de campanarum pulſatione, de illarum vario numero iuxta mortui dignitatem, & comitatu cognatorum, affiniumq;, etiam mulierum, quando defunctus effertur, de veſtibus lugubribus, de pompa, quæ partim præcedit, partim ſequitur, de facibus, de cruce, de amicis, qui cateruatim ſe comites præſtant, deq; ſacerdotum diuinis precibus, & tandem de humatione, & funebri oratione, quæ non ſemper habetur, ſed quando illuſtris quidam vir, ſiue mulier, ſiue antiſtes ſit, qui vitam obierit.

Finis Quarti Libri.

DE ANTIQVITATE, ET VARIA TARENTINORVM FORTVNA

LIBER QVINTVS.

IOANNE IVVENE EORVM CIVE AVCTORE.

TARENTINI ſiue ea, quę in Phalantho dicta eſt, ſiue alia, à Spartanis ratione oriundi, armis vt plurimum, quam initio habuêre potentiam, conſumpſere. Notũ illud eſt, militare ſcilicet ſtudium durum, atq; horridũ ita fuiſſe Spartanorum proprium, vt degeneres haberentur, & matribus etiamnum indigni, ne dum patribus, qui in armis à prima vſq; ætate non ſe exercerent. Primum igitur, & antiquiſsimum bellum, quod poſt Lucanum cuius nulla præter nomen eſt memoria, Tarentini geſsêre, fuiſſe creditur illud, quod ad uerſus Thurios, Sybaritasq; geſtum Pauſanias, & Strabo cum Herodoto in Terpſichore tradunt. Thuriorum imperator fuit Cleandria è Sparta pro fugus, & huius belli cauſa, Siritidis amnis atq; Vrbis vendicatio ferebatur. conuenêre tandem vterq; populus, vt communiter habitata Tarentinorum tantum Colonia Sybaris iudicaretur, quæ non longè poſt Heraclea dicta & nomen, & locum commutauit. Miſſos alij ſcribunt colonos à Tarentinis Heracleam, quos prius è Siritide deduxerant. Hæc autem omnia accidiſſe conſtat poſt eam cladem, quam Sybaritę à Crotoniatis acceperant, ex quibus pauci admodum ſuperſtites ad Lucanorum, non admodum duriſsimam ſeruitutem ſunt tracti, ſed à Tarentinis iterum ſubacti, ac penè deſtructi ad Romanorum tutelam confugêre, at illi mittentes pro virorum illius temporis paucitate accolas mutato nomine Copias appellauerunt. Diodorus ſcribit hæc quæ de Heraclea dicta ſunt, eo accidiſſe anno, quo Athenis præfectus erat Apſeudes vnus, ac princeps ex nouem qui nobiles erant præſidibus, &

Rom. Conſſ. creati T. Verginius, & Proclus Gegannius Macerinus. Eiuſdẽ Heracleæ cauſa, & propter agrorum fines, vt ſcribunt Herodotus, & Diodorus, bellum ſuſcepere Tarentini aduerſus Meſſapios, quibus, & Dauniorum, & Peucetiorum Reguli fauebant. Si igitur Meſſapia ea eſt, quam Strabo depingit in Peninſulæ Typum à Brundiſio vſq; Tarentum iſthmo incluſã ſtadiorum decem poſt trecenta, veriſsimũ erit bellum Meſſapium illud eſſe, quod Vriæ fuiſſe tradit Herodotus in Polymnia, & Diodorus in Iapygia. Hyriam appellat Herodotus, tradit'q; à Cretenſibus hoc pacto fuiſſe conditam, Cretes cum in Sicaniam magna traiecißent claſſe, & quinquennio Camicum Agrigentinorum vrbem obſediſſent, ad extremum non valentes illam expugnare, neq; in obſidione permanere, cum fame perirent, ea relicta abiere, dum'q; circa Iapygiam curſum tenerent, ingenti eos tempeſtate ad orta in terram eiecti ſunt, laceratiſq; nauibus cum nullus in Cretam oſtenderetur receptus illic ſubſidentes Vrbem Hyriam condidere, & mutato nomine pro Cretenſibus Iapyges Meſſapij facti ſunt, & pro inſularibus continentis habitatores. Adeo autem huius vrbis creuerat potentia, vt totius Iapygię imperium nullo negotio fuerit ferè conſecuta: at nunc eò miſeriarũ deuenit, vt nullus credere poſsit Meſſapiorũ aliquando regiam fuiſſe. Sita eſt in Apennino, & facie inferum Mare proſpicere videtur duodecim millibus paſſuum per continentem diſtans, tergo ſuperum, vnde quindecim milliaribus recedit. Bellum geſsit cum Tarentinis & Rheginis Calabriæ populis, tanto'q; apparatu belli prælium fuit commiſſum, tanto militum numero, tantiſq; pugnantium animis, vt illud adhuc dicatur, nuſquam antea tantum humani ſanguinis tantam'q; ſtragem accidiſſe. Illo (inquam) die quo prælium habitum eſt, tria millia hominum ex Vritanis deſiderata ſunt, Tarentinorum verò, & Rheginorum ne ab ipſis quidem hoſtibus qui ſuper fuere, occiſorum numerus teneri potuit. Rhegini vt opem Tarentinis hoc in bello præſtarent Micythi cuiuſdam Anaxilei famuli ſuaſu adacti ſunt. erat hic apud Rheginos vir non mediocris auctoritatis, vt qui ab Anaxileo Rege procurator ibi fuerat electus, ſed Rhegio poſt hæc excedens Tegeam Arcadum incoluit. Semper autem Tarentini ſocietatem cum Rheginis, & arma iunxerunt, nam & Tarentinorum opibus etiam ipſi vſi ſunt, quando à Dionyſio ſeniore ſunt obſeſsi. Aelianus etiam in varia hiſtoria narrat, quod cum Tarentini à Romanis obſiderentur, periculum'q; eſſet ne fame ad deditionem compellerentur, Rhegini decimo quoq; die ieiunium decernentes victum Tarentinis conceſſerunt. Deſcendentibus ergo vtriſq; in aciem Iapygibus (inquam) & Tarentinis atrox conſeritur pugna, vbi cæſis (vt dictum eſt) tot millibus vix tandẽ Iapyges victoria potiuntur. at hoſtes victi, ac profligati in duas cum fugerẽt partes diuerſi rapiuntur, nam Tarentum pars agmine præcipiti, pars Rhegium contendunt, Iapyges confeſtim duo itidem agmina ad fugientium terga cæ-

gia cædenda dirigunt, alterum Tarentinos opprimere properat, quibus cum breue ſpatium fugæ daretur, magna occurrentium ac reſiſtentium multitudo cæditur. Qui Rheginis inſiſtebant, tanta præcipites contentione ſunt in ſectatiue cum illis ſimul intra mœnia irruperint, atq; illo impetu momentoq; ſunt vrbe potiti. Decedentibus autem hoſtibus cum liberi eſſent Tarentini memores calamitatis, & periculi illius feſtum quotannis conſtituerunt, quod ieiunium appellabant, Nitiam alio vocabulo. De Vria leges plura apud Strabonem qui illam ponit in via Appia, plurima apud auctorem de ſitu Iapygiæ, qui præcipue immoratur in nomine vrbis huius, explicando. Non pauca in oratione, quã Quintus Marius Corradus edidit ad ciues ſuos Vritanos de diuo Franciſco Durracchino diuinis honoribus præſtandis. Donatus tandem Caſtilio, & ipſe Vritanus Medicus tres pra manibus libros habet de cœlo Vritano, quod inuitis omnibus, & contra quotidianum periculum defendit ſaluberrimum, Tarentino, Brunduſinoq; (ſi Dijs placet) præferendum. Illud tandem adiecit Diodorus hoc fuiſſe bellum Menone rem Athenienſiũ publicam gerente, Romaniſq; Coſſ. Lucio AEmilio Mamerco, & Caio Cornelio Lentulo, eiuſdemq; videtur meminiſſe Ariſtoteles libro de Repub. quinto. Cum eiſdem Meſſapijs non longè poſt Tarentini denuo congreſſi victoriam nacti ſunt, ob cuius memoriam equos æneos, captiuaſq; fœminas Delphum dono miſerunt, quod in Phocicis apud Pauſaniam his legitur verbis. Iam Tarentinorum equi ænei, & captiuæ fœminæ dona ſunt, quæ Meſſapijs barbara gente finitimis ſuis victis miſerunt. Tarentini etiam de Peucetijs barbara natione à ſe victis decimam Delphos miſerunt: ſigna elaborarunt Onatas Ægineta & Calynthus: equeſtres & pedeſtres ſunt imagines. Opis Rex Iapygum Peucetijs auxilium ferens, atq; hic quidem in pugna cadenti perſimilis: qui verò adſtant, Taras heros eſt, & Phalanthus Lacedæmonius, & ab eo non longè Delphinus: ante enim qua[illegible] in Italiam perueniret, naui in Criſæo mari fracta, ad littus Delphino euectum Phalanthum tradunt.

BELLVM QVOD TARENTINI ALIAS *geſſere cum finitimis Barbaris.* Cap. II.

POST Archytam ciuem & imperatorem, poſt paucos alios bellorum duces, de quibus ſupra meminimus cum nullos haberent quorum ductu ſperarent poſt hac de hoſtibus victoriam, coacti ſunt in diſcrimine bellico Tarentini ad exteros confugere duces. atq; initio Archydamo Ageſilai filio vſi ſunt, vt ſcriptũ reliquit Pauſanias in laconicis. Traiecit Archydamus in Italiã quo tempore Tarentini bellum geſſere cum finitimis barbaris, quo in bello Apollinis, [illegible] læſerat, indignatione interfectus ſepulturæ honore

caruit,

caruit, quamuis multã hoſtibus pecuniã Tarentini offerrẽt. Hos finitimos Barbaros Diodorus Siculus appellat Lucanos, quibus cũ iterũ Tarentini ſunt congreſsi: Alij ex eodẽ Pauſania, Achęos tradunt, qui Metaponto à Samnitibus deleta, locũ habitarunt deſtitutũ, hoſtes quidem Tarentinorũ nullam aliã ob cauſam, niſi quia à Lacedęmonijs, quorũ Tarentini coloni ſunt, fuerãt eiecti: additur & ſimultatis cauſa altera ex Strabone. Achæi Leucippũ ſociũ legatũ ad Tarentinos miſerunt, vt ad diẽ, noctemq́; locũ habitationi permitterent: repetentibus autem poſtea Tarentinis locũ, ſi dies erat, ad noctem ſe recepiſſe reſpondebant, ſi nox, rurſus ad diẽ referebant: quare indignati Tarentini bellũ mouere deſtinarunt. indignationis, quã Apollo in Archydamũ oſtendit, ſi quis cauſam volet cognoſcere, adeat Theopompũ, ille enim ſcribit, quòd Archydamus cũ eſſet Phocęnſibus fœdere iunctus, ab illis cũ vxore Donicha donis corruptus Apollinis fanũ diripuerat: Euenit hoc anno ab vrbe condita decimo quarto ſupra quadrigenteſimũ, quo tẽpore Athenienſibus præerat Charondas, Romæq́; Conſulatũ iam inierant Caius Plautius iterũ, & L. AEmilius Mamertinus, atq; Macedoniæ Rex Philippus Atheniẽſes aliqua clade nitebatur deprimere. Anno deinde ſequente, vel ſeptimo poſt, vt ſupputat Paulus Oroſius, Tito Mallio Torquato tert. P. Decio Mure Coſſ. cũ Lucanorũ Populi in Tarentinos coiuiſſent, Alexandrũ Epiri Regẽ claſſe tranſuectũ in Italiã veniſſe conſtat. Alias nec ſemel Tarentinus miles ſub Archyta præcipue leui docuerat certamine, iram ſine viribus inanẽ eſſe: fugarat (inquã) quandoq; inimicũ exercitũ, fugatumq́; fuerat in ſecutus. at in nouo hoc tantoq; apparatu prudens ſibi cauit, ne bellica fortuna aliquando terga ſuo quidẽ more auerteret. Accito hac de cauſa ab Tarentinis Alexandro, Dodonæũ quod conſuluerat oraculũ reſpondit, ſub monens aquã caueret Acheruſiam, Pandoſiãq; Vrbem, ibi fatis eius terminum dari. Oraculum duobus his Græcis verſibus fuit expreſſum folijs ſcribente Sybilla.

Αἰακίδη προφύλαξο μολεῖν Ἀχερούσιον ὕδωρ,
Πανδοσίαν τε, ὅτι τοὶ θάνατος πεπρωμένος ἐστί.

Quo circa Alexãder trãſit ociſsimè in Italiã, vt quã maximè procul vrbe abeſſet Pãdoſia, & Acherõte amni, quẽ in Epiro ex Moloſside fluentẽ inſtagna inferna accipit Theſprotius Sinus. ignarus in Italia & Vrbẽ & fluuiũ eiuſdẽ nominis eſſe: & Iuſtino ſcribẽte, ſperãs nõ minorẽ in Occidẽte materiã Italię, Siciliæ, & Africæ occupãdę ſibi à fortuna porrigi, quam Alexãdro ſororis filio in Oriẽte Aſię, & Perſię. Primo quidẽ cõgreſſu Alexãdro minus obſequens fuit militaris alea: ſed indignatus rẽ ſibi malè geſtã propter ingratos Tarentinorum mores obueniſſe, quia ſibi obtemperare noluerunt, publicum Græcorũ cõuentum illius tractus eorum compulſus odio ad Thuriorum agrum traducere conatus eſt, qui in Herculea Tarentini ſoli æde antiquorum ritu celebrabatur, iuſsitq́; ad Acalandrum amnem ædificari locum, vbi concilia fierent. Aulo Cornelio iterũ, Gn. Domitio Coſſ. bellum Alexandrinũ traxit Samni-

tes in Lucanorũ auxilium. Hi duo populi aduerſus Regẽ & Tarentinos, qui Regẽ acciuerant, dũ à Pæſto excurſionẽ facerent, collatis ſignis pugnã habuere cruentã, ſed eo certamine ſuperior Alexãder factus Romanos ſibi conciliauit, cũ eſſet incertus an à ſe deuicti populi fidẽ eſſent ſeruaturi. eo tamen tẽpore cũ Brutias Lucanasq́; fudiſſet legiones, cumq́; Heracleã Tarentinorum quã diximus Coloniam, quæ iam ab illis defecerat, Coſentiã ex Lucanis, cum Siponto, & Brutiorũ Aceranã ſiue malueris Therinã ſibi obſequentes ſubegiſſet, ad alias ſeſe cum exercitu ſuo conuertit vrbes, ex quibus trecentas Illuſtres familias in Epirũ obſides miſit. Scribit Liuius nõ paucis interitũ Alexandri huius moloſsi ſub C. Petilio, & L. Papirio Mugillano Coſſ. ibi cognoſces vim fatorum vehementẽ, nam Alexander in Italia, quò ſe receperat, non in Epiro vnde aufugerat, Acheruntẽ adinuenit amnẽ, & Pandoſiã vrbem non longè ab oppidis, quę hodie Acheruntia, & Matera appellãtur. ibidẽ inuenies anno eodẽ Alexandrũ Philippi in Ægypto Alexandriã de ſuo nomine conditã appellaſſe, cuius Moloſſus erat Auunculus Olympiæ matris frater. Adiicitur ab alijs fide dignis corpus Alexandri à Tyrijs militibus redemptũ, ſepulturæq́; per honorificè ab eiſdẽ traditum. ſcribit Strabo pluribus & ortum, & educationem eiuſdem, at hæc omnia nos ex induſtria prætermiſimus, cum nihil ad rem noſtrã facere viſa fuerint. narrat Iuſtinus ex Trogo, Appulis Alexandrũ mouiſſe bellũ, ſed ab illo tandẽ abſtinuiſſe, antiquitatis fata veneratus.

DE CLEONYMO SPARTANO, ET AGATHOcle Syracuſanorum Tyranno. Cap. III.

OCCISO, & in aquis necato Alexandro, Brutij, & Lucani nõ deſtiterunt cum cæteris finitimis Tarẽtinos infeſtare. vſi ſunt hoc tẽpore Tarẽtini, Militiæ duce Cleonymo Spartano, ſi vera ſunt quæ ſcribit Strabo, & illius ductu atq; auſpicio Thurias in Calabria vrbẽ ſubegẽre. fuit Cleonymus magnæ apud Tarentinos exiſtimationis, quod apertè colligitur ex Ariſtotelis opuſculo illo, vbi de admirandis agit auſcultationibus. Italiæ (inquit) mons eſt Cryſæus nomine, in quo veneni quędã ſpecies lethalis oritur, huiuſuis atq; naturæ, vt ſi quis ex ipſo aſperſus fuerit, continuò concidat, ac caluus efficiatur, membraq́; totius corporis defluant. quamobrem ſuperficiem corporis defunctorum miſeratione dignam inde eſſe traditur. Hanc autem veneniſpeciem ferunt Paulum, Peuceſtiũ, & Gaium cum Cleonymo Spartano tradere decreuiſſent, à Tarentinis compertos, ac de veneno interrogatos capitales pœnas perſoluiſſe, hactenus philoſophus. At quoniã de Cleonymo Spartiata haud plura inuenimus ad nos pertinentia præter hæc quæ dicta ſunt, omiſsis quæ in Pyrrho & Demetrio Plutarchus refert, ad Agathodem tota præſens ſe cõferat oratio. Hic Syracuſis abſcedens indignatus, quod honore, & dignitate

Chiliar-

Chiliarchatus auctore Soſiſtrato fuerit priuatus in Italiam profectus ad Bruttios deſciuit, quibus cum aduerſus Crotoniatas, eiſq́; fauentes Syracuſanos bellum mouit. ſed eo prælio victus Agathocles fugatuſq́; à Tarentinis fuit exceptus quam benignisſimè, vbi ob ſingularem quam profitebatur militaris rei peritiam, præfectura donatus eſt, cumq́; in rerum nouarum ſuſpicionem poſt triduum incidiſſet, dignitatem ſimul cum ciuitate qua fuerat donatus amiſit. Agrigentini à Soſiſtrato ad reprimendam Agathoclis tyrannidem cohortati ducem exercitus Cleomenis Regis filium natu maximum, qui paratam in Lacedæmonia claſſem habebat, delegere. Is Tarentum Spartâ nauigans Tarentinos cum parata quam & ipſi habebant claſſe ad Agathoclis expugnationem ſocios adſcripſit, quibus cum applicuit tandem Agrigentum. Eius aduentu Agrigentini magnam primum ſunt affecti lætitia. ſed poſtea hominis vecordiam luxumq́;, ac rei militaris imperitiam, & quod dolo Soſiſtratum eum coarguentem ad necem depopoſcerit, Syracuſani, Agrigentini, ſimul & Tarentini experti ſpretum militiæ præfectura priuarũt, lapidibusq́; etiam impetiuerunt. cæterũ ipſe eorũ deluſo impetu noctu cæteris ignorantibus Agrigento ſua claſſe ſoluens Lacedæmona reuerſus eſt. & Tarentini cognito eius receſſu Tarentũ reuerterũt. Cętera quę de Agathocle ſcribũtur, leges apud Thomam Fazelium, Trogũ Pompeium, & eius abreuiatorẽ Iuſtinũ, Diodorum Siculum, & Athenæũ: ibi enim inuenies Agathoclẽ humili loco, & ſordido genere vtpotè ignobili & figulo patre genitum Syracuſanum vrbis tyrannidem occupaſſe, cui puero poſt patris obitum dormienti ingens apum examen fauum mellis ad os conuolans formauit. notatur eius libido iam inde ab adoleſcentia, vtraq; enim venere laborauit, quare Timæus ſcortum promiſcuum impudentiſsimum, & cuiq; obſcœniſsimo expoſitũ Triorchen à Triorche aue effrenatę libidinis appellabat, ex cuius laſciuia natum ferunt prouerbium e ſcorto Rex, vt in verbo Graculus legitur apud Suidam. Vno autem illo commendatur, quod in amica fortuna numquam ſine fictili opere cœnaſſet, opesq́; ſimul cum pauperie admiſcuiſſet. qua de re extat Auſonij quod ſequitur epigrãma perlegas, quo alios ad modeſtiã cohortatur.

Fama eſt fictilibus cœnaſſe Agathoclea Regem,
Atq; abacum ſamio ſæpe oneraſſe luto.
Fercula gemmatis cum poneret horrida vaſis,
Et miſceret opes pauperiemq́; ſimul:
Quærenti cauſſam reſpondit, Rex ego qui ſum
Sicaniæ, figulo ſum genitore ſatus.
Fortunam reuerenter habe, quicunq; repente
Diues ab exili progrediere loco.

Eum mortuum vxor ſic lamentata & luxiſſe perfertur. cur non ego te? cur non tute me quoq́;?

QVAE FVERIT INTER ROMANOS, ET *Tarentinos ſimultatis origo.* Cap. IIII.

ERAT in tractu magnæ Græciæ ad Zephyrium Promontorium Vrbs à Naritijs condita. ea dicebatur Locri, cuius non modo Vergilius apud Latinos meminit,

Hic & Naritij poſuerunt mœnia Locri.

Sed & Liuius, Solinus, Pomponius Mela, & Trogus: apud Græcos Ptolomæus ipſe, Strabo, Pauſanias, Stephanus, & Euſthatius. Palæpolis deinde dicta quaſi vetus, vt Neapolis, Noua ciuitas. Cum igitur obſideret Palæpolim Romani in eo bello quod aduerſus Græcos gerebant cum Lucanis & Appulis fœdere iuncti Publ: Philone Coſ. cui triumphus ob partam decretus eſt victoriam, hac ratione ſunt vrbe illa potiti. Obſeſsi locrenſes cũ iam experti eſſent vana atq; ludibria eſſe, quę à Tarento, & Samnitibus expectarant auxilia auctoribus Nymphidio, & Charialo ciuibus ſeſe Romanis ſponte dedidere, leuiſsimum deditionis malum opinati, grauiſsimum ſi vi caperentur. Quod factum cum Tarentini reſciuiſſent, ac ſi illi ita miſere obſeſsi ab ipſis defeciſſent, ac non magis illos ipſi vana auxilij ſpe deluſiſſent, increpare eos vt in ſocietate non fortes, ira atq; inuidia in Romanos furere cęperunt, audientes inſuper Lucanos & Appulos iam in Romani populi fidem tranſiuiſſe. His & ſequentibus cauſis iniere Tarentini conſilia inueſtigandæ pro ferendis diſcordijs viæ atq; artis, vt Lucani quos iam ad Romanos iſſe certò cognouerant, reuocari impellíq; ad abolendam Romanam ſocietatem poſſent. Eò enim res peruenerant, vt Romani aut hoſtes, aut domini haberẽtur, diſcrimenq; rerum ſuarum in bello Samnitico, & illius aduentu verti cernebant. Hortantur itaq; primum omnium Samnites Tarentini, vt forti animo, ſicut eos decebat, bellum ſuſtineant, auxilia, & commeatus promittentes. inde ſubducunt Lucanorum quoſdam iuuenes, qui prætio aſciti clari magis inter populares, quam honeſti, inter ſe multati virgis cum corpora nudata in ciuium cœtum intuliſſent, in media concione gemebundi vociferati ſunt, iuſſu Romani conſulis ſe fœdè cæſos, ac propè ſecuri percuſſos, quod Romana caſtra ingredi auſi fuiſſent. Res ſuapte natura deformis cum ſpeciem iniuriæ magis quam doli præſeferret, concitati homines illorum clamore magiſtratus Senatum cogere poſcunt, vt bellum Romanis inferatur: alij ad concitandam in arma agreſtium multitudinem diſcurrunt, tumultuq; etiam ſanos conſternante animo decernitur, vt ſocietas cum Samnitibus renouetur, & legati ad eam conficiendam mittantur. Repentina res quia vt cauſam nullam ita ne fidem quidem habebat, quo circa ſunt à Samnitibus coacti, & obſides dare, & præſidia in munita loca accipere: cæciquidem in fraude, & in ea ni-

hil recuſarunt. Dilucere deinde breui fraus cæpit, poſtquam criminum falſorum auctores Tarentum commigrauere: & audita de omni re poteſtate nihil vltra quam vt facti pœniteret fruſtra eis reſtabat conſilij: & quoniam de Samnitibus facta eſt mentio, ridicula illa Tarentinorum legatio ad Samnites, & Romanos initio belli prædicti ſequatur neceſſe eſt. Anno ab vrbe cõdita quadringenteſimo, & trigeſimo nono, cum Samnites ad Luceriam caſtra habentes à Papirio conſule, cuius curæ delegatum fuerat bellum à collega Publio, coacti eſſent vt vel dimicarent vel ſe ſe dederent. per id tempus parantibus vtriſq; ſe ſe ad prælium legati interueniunt Tarentini Samnitibus Romaniſq; denunciantes, vt bellum omnino dimitterent: per vtros ſtetiſſet quominus ab armis recederent, aduerſus eos ſe pro alteris acriter hoſtiliterq; pugnaturos: ea Papirius legatione audita perinde ac ſi motus fuiſſet eorum dictis, cum collega ſe communicaturum reſpondit, quo accito cum tempus omne in apparatu bellico conſumpſiſſet, collocutus de re haud dubia, ſignum pugnæ propoſuit. cum interea agerent Coſſ. diuina humanaq; omnia, quæ quando acie dimicandum ſit, agi aſſolent: expectabant Tarentini legati quid reſponderent. illis Papirius qui legationem acceperat, ait, Auſpicia ſecunda eſſe Tarentini, pullarius nunciat: litatum præterea eſt egregiè auctoribus Dijs, vt videtis, ad rem gerendam proficiſcimur. inde iuſsit ferri ſigna, copiaſq; eduxit, vaniſsimam increpans gentem, quæ ſuarum impotens rerum pro domeſticis ſeditionibus, atq; diſcordijs alijs modum pacis, ac belli facere æquum cenſeret. Samnites ex parte altera cum omnem belli cauſſam remiſiſſent, quia aut pacẽ verè cupiebant, aut expediebat ſimulare, vt Tarentinos ſibi conciliarent, cum inſtructos repente ad pugnam Romanos conſpexiſſent, vociferari ſe in Tarentinorum auctoritate manere, nec deſcendere in aciem, nec extra vallum arma ferre: deceptos acie potius quodcumq; caſus ferat paſſuros, quam vt ſpreuiſſe pacis auctores Tarentinos videantur: qua de cauſa Romani Coſſ. vallum hoſtium militem ſubire cogunt. Hic momento temporis repletis foſsis, munitionibus diſiectis caſtra miles irrumpit, cædis & ruinæ omnia complens, fuiſsiſſentq; hoſtes ad vnum obtruncati, niſi duces militem à cæde imperio, & minis reuocaſſent, dolere vulgò omnes interpellatam ſuæ iræ dulcedinem, obidq; Coſſ. adijſſe: ſed pro concione edocti ſunt ſexcentorum equitum, qui in hoſtium poteſtate eſſent, rationem haberi oportuiſſe, ne qui in Vrbe incluſi erant recente ſuorum cæde irritati florem Romanæ iuuentutis crudeliſsimè necarent. Laudare milites quod ſuæ iræ itum eſſet obuiam, omniaq; prius ferenda exiſtimare, quam ſalutem tot fortiſsimorum iuuenum prodendam.

INI

INITIVM BELLI INTER TARENTINOS, & Romanos. Cap. V.

BELLVM, quod inter Tarentinos & Romanos duce Pyrrho Epirotarũ Rege maximo ſumptum eſt, ſcribit Agellius fuiſſe anno ferè vrbis conditæ quadringenteſimo, & ſeptuageſimo, qua tempeſtate Epicurus Athenienſis, & Zeno Citienzis philoſophi erant percelebres. Paulus Oroſius quem poſt diuum Antoninum Florentinorum Epiſcopum aſſequitur Ioannes Sedennius in Hiſpana hiſtoria, ab hoc numero ſex annos ſubthrait. Plinius ad annum ſeptuageſimum ſecundum, nonnulli ad ſeptuageſimum tertium ſupra quadringenteſimum referunt. Polybius in primo dicit anno vno ante Gallorum in Italiam aduentum Tarentinos bellum cum Romanis geſsiſſe vocato ad ſe Rege Pyrrho: illud animaduertendum, quod anno trigeſimo quarto ante, hoc eſt ab Vrbe condita quadringenteſimo, & trigeſimo ſeptimo Tarentini fuerant domiti à C. Iunio Bruto Bubulco Coſ. ob eam arrogantiam, qua vſi ſunt Romanis & Samnitibus edicentes, vt à bello deſiſterent, ſicut in præcedenti viſum eſt capite: Verba Liuij appoſui non multa illa quidem ex libro nono, ſed attentione digna. Apulia (inquit) per domita (nam Tarento quoque valido oppido Iunius potitus erat) in Lucanos perrectum. Hæc Liuius. Indictum Tarentinis bellum fuit à Romanis, eo quod iniuria (quod ius gentium minimè patitur, neq; enim ἐπιρέδοι iuxta Græcum prouerbium πάντων, οὐδὲ ὑβρίζειν) affeciſſent turpiſsima eorũ legatos & fœciales ex Vrbe miſſos ad res de more repetẽdas, cum Romanam claſſem illac prætereuntẽ ſpectaculo Amphitheatri, cuius formam ouum retuliſſe detecta noſtris diebus indicant veſtigia, & quod portui ad proſpectũ maris imminebat, à longè viſam hoſtiliter inuaſerint, odio in illos concepto ob deuictos ſe ſe à Iunio (vt diximus) non modo Samnites, quibus cum icerant fœdus. Quinq; tantum naues Romanæ claſsis vix tunc per fugam ſunt elapſæ, cæteras Tarentini in portum retraxerunt ſuum, ac profligauerunt occiſo ad hæc Duum viro, qui præerat claſsi, præfectisq; etiam nauium ſingularium impiè trucidatis, & omnibus qui bello vtiles erant reciſis, reliquis pretio diuenditis. Incredibilis populi tunc florentis Tarentini ſuperbia, qui ſcelus ſceleri iure (vt dictum eſt) gentium neglecto addidit, ſed verè finem fruendarũ opum quibus ad inuidiam abundauerat, quæſiuit. Tanta verò legatorum fuit conſtantia, vt cum omnes pulſati eſſent, vnuſq; etiam vrina aſperſus in Amphitheatrum (vt eſt cõſuetudo græciæ) introducti legationem quibus acceperant verbis peregerũt, de his quæ paſsi erant, conqueſti non ſunt, ne quid vltra ac mandatum ſibi eſſet loqui præſumerent, intimiſq; eorum pectoribus antiqui moris reſpectus

dolore, qui ex contumelia grauiſsimus ſentitur, conuelli non potuit. Tuncq; primum Romani aduerſus Tranſmarinos hoſtes dimicauerunt, legatos ſuos ita vendicantes à Tarẽtinis pulſatos, vt alias à Fidenatibus, à Teuca Regina, à Gallis ſenonibus interfectos. Suidas in verbo τήβεννος Romanum ciuem, quem in legatione vrina, ſiue ſtercore inquinarunt, Poſthumium appellat, quem Tebennum cognominatum ex illo tempore tradit à Romana veſte polluta, cui tebenno nomen inditum tradit à Tebenno quodam Arcade, qui primus eam chlamidem induit, cum Ionium ſinum ingreſſus eſſet, & ab illius loci incolis ſuſceptus: à quo edocti indigenæ eodem modo veſtierunt, & veſtem, Tebenniam vocarunt, poſtea nomine corrupto Tebennus dicta eſt. Data eſt prouincia Æmilio Coſ. qui nimis atrox paucis diebus agros depopulatus eſt Tarentinos. Addit diuus Antoninus, quod Romani dum ſecũ meditarẽtur, qui & quãti eſſent hoſtes, neceſsitate coacti proletarios etiã iuuenes, qui pauperes erãt, & plebeij, ad ſumẽda arma, ac ſi militia eſſet tumultuaria, excitarũt. His itaq; rationibus Tarẽtini à Romanis bello petiti cũ magnæ illorũ potẽtiæ viribus impares inferioresq; ſe agnoſcerent, neq; tutò poſſent ſe finitimorũ fidei cõmittere, vt qui ſæpe leuiſsimis de cauſis defeciſſent, cumq; ob innatã ſuperbiam nobiliumq; prauitatem bellũ nollent deponere, Phyrrhũ nobiliſsimum Epirotarum Regem ac Imperatorem tunc maximum ducem accerſere ſtatuerunt, vtpote inter cæteros Reges magis ocioſum, reiq; militaris peritiſsimum. Quibus autem placuerit hæc ſententia, quiq; in eam pedibus iuerint, dicam paulo poſt, vbi paucis docuero, quisnam fuerit hic Pyrrhus, quem in tanta aduerſus Romanos expeditione accerſendum magno conatu curarunt Tarẽtini. Erat Pyrrhus materno genere ab Achille, paterno ab Herculе oriundus. Pauſanias in Acticis refert Alexandrum Philippi habuiſſe propinquiſsimum. ſi quidem Tharypus quidam à Pyrrho Achillis decimus quintus Alcetam genuit, Alcetas Arybbæ fuit pater, & Neoptolemi. Arybba natus eſt AEacida, Neoptolemo Olympias, hęc mater fuit magni Alexandri, AEacida pater Pyrrhi. occiſo ab Epirotis patre cum ad necem & ipſe quoq; infans quæreretur, furtim ſubtractus eſt, & ad Illyricum delatus, & traditus Heroæ Glauci Regis vxori fuit nutriendus. Cum vndecimum ageret annum reuocatus à ſuis tanta virtute creuit, vt cum, ſicut Cæcilius ſcribit, imperium orbis agitaret, & Romanos potentes videret, Apollinem de bello cõſuluerit, ille ambiguè de more reſpondit,

Aio te AEacida Romanos vincere poſſe.

Hoc ad ſe dictum trahens auxilio Tarentinis contra Romanos venit. Huic tradit AElianus per gratum fuit Aquilæ cognomen, quemadmodum Antiocho Accipitris. Accepto ab Epirotis regno ſibi debito, primũ in Corcyræos arma mouit, quo in bello naualibus copijs (vt Thucidides eſt auctor) à Ta-

rentinis fuit adiutus, vt alias ab ijſdem adiuti ſunt Lacedæmonij ad verſus Athenienſens. metuebat Pyrrhus Corcyræorum inſulam, quam finibus ſuis ex aduerſo ſitam hoſtibus proſtatione futuram aliquando ſuſpicabatur. In Macedonia aliquãdo eſt dominatus pulſo Demetrio, quouſq; à Lyſimacho, inde pulſus eſt, atq; in patriam reuocatus multas ab eo clades eſt paſſus. hęc atq; alia de Pyrrho leguntur, priuſquam Tarentinis opem ferret.

METONIS TARENTINI ORATIO NE *Pyrrhus accerſeretur.* Cap. VI.

CONCILIO, quod Tarentini inierant de Pyrrho adducẽdo licet per maiores natu & grauiores reſiſteretur, eam ſententiã ciuitati maximè obfuturam perniciemq́; multam allaturam clamantes, qui tamen belli gerendi auctores fuerant, in concionibus ſuffragijsq́; ferendis plus potuêre, ſtrepituq́; & vi audiri bonos & prudentes viros non permiſêre. quo in tempore quidam Meton nomine vir Vrbanus, & ea ipſa die, qua decretum de Pyrrho vocando ſciri per Populum debebat, & multitudo in concione ſederat, accepta corona & lãpade quaſi ebrius tibicine ducente ludibundus in concionem peruenit, vtq; fit in turba Populari, alijs applaudentibus, alijs ridentibus, & vt procederet in medium inuitantibus proceſsit ille ridiculus, & quaſi aliquid cantaturus aſtitit, ſed vbi ſilentium nactus eſt viri (inquit) Tarentini bene facitis qui iocari & ludere volentibus dum licet, permittitis, ſi tamen ſapitis cuncti, hac ludorum libertate fruemini antequam Pyrrhus adueniat. Nam tunc nõ noſtro, ſed ipſius arbitrio viuendum erit: Hæc verba non multos ex Tarentinis caſuræ libertatis admonitos commouerunt, murmurq́; fuit per concionem laudantium approbantiumq́;: ſed qui Romanos timebãt, ne facta pace, dederentur formidantes, Populũ increparunt, quod ita inhoneſtè ſe deludi paterentur; & ſimul, his dictis Metonem concione propellunt, eiectòq́; confeſtim, vt in ſuam ſententiam decretum fieret, obtinuerunt. Quo firmato, oratores cum donis ad Pyrrhum tranſmittuntur non ſolum Tarentinorũ, verum etiam Italicorum, qui dicerent ſe indigere ſapienti & magnæ autoritatis viro, nam copias ſatis frequẽteis ſibi in Italia affuturas ex Lucanis, Meſſapijs, Samnitibus: ęquitum eum x x. peditum CCCL. millia habiturum. Hæc non Pyrrhum ſolum extulęre, ſed & Epirotas ipſos ad militiam adeo inclytam, & quæſtuoſam promptiores fecerunt. Perſuaſerant Regi Italiam toti Græciæ fælicitate præſtare, nec eſſe ſatis æquum ſe amicos, & ſupplicum more auxilia rogantes iniquiſsimis temporibus ſuis deſeri; hæc exponentibus legatis, Troiani belli euentus Pyrrho in mentem venit, ſpemq́, concepit, ex animi ſentẽtia omnia euentura, quando ipſe ab Achille (vt diximus) originẽ

ducens

ducens aduerſus Troiæ Coloniam arma eſſet ſumpturus. Scribit Ioannes ſedennius auctor Hiſpanus in ſumma clarorum virorum ad Philippum catholicum ſimul & inuictum Regem noſtrum ſemper feliciſsimum, Pyrrhum humiles Tarentinorum preces reſpexiſſe, at imprimis maiorum exemplo ſuorum, Alexandri videlicet, quo de egimus, Moloſsi, huic populo veniſſe ſuppetias. Erat præterea & regnandi percupidus magni Alexandri Æmulatione ductus, cui totius orientis imperium contigiſſe audierat, hac ſibi occaſione à fortuna præſtita, totam ſaltem Italiam occupare ſperabat noluit autem (vt dictum eſt) Apolline inconſulto arma capere, ſed per hanc Apollo ſuã ambiguam conſuetudinem perturbanè reſpondit, vt è duobus quidquid accidiſſet ipſe diuinus non modò verax haberetur, ait enim, vt ex Ennij fragmentis colligitur.

Aio te AEacida Romanos vincere poſse.

Atq; ita ſiue Pyrrhus à Romanis, ſiue Romani à Pyrrho vincerentur, ſecurus fatidicus, vtrumlibet ſpectaret euentum: ſed veriſsimum illud credi poteſt, quod ab eodem Ennio traditur,

Stolidum genus AEacidarum

Belli potentes magis quam ſapienti potentes.

Nam dicto Apollinis per obſcuro in vo uncatẽm tracto Pyrrhus pro Tarentinis ſtare aduerſus Romanos omnino decernit.

CYNEAE AD PYRRHVM SERMO DE *abſtinendo ad Italiam aduentu, belloq; ibi gerendo.* Cap. VII.

ERAT His temporibus in Theſſalia Cyneas vir magni ingenij, quiq; cum Demoſthenis fuiſſet auditor, in eius imitationem ſe tradens maximè vim dicendi illius aſſequi videbatur. Hic apud Pyrrhum degens, cum ſæpe ad ciuitates tranſmitteretur, verum eſſe oſtendit illud Euripidis dictum. Omnia conficit oratio, vel quæ hoſtile etiam ferrum conficere non poteſt. Et Pyrrhus ipſe dicere ſolitus erat, plures à Cynea oratione quam à ſe armis captas partaſq; eſſe Vrbes. itaq; ipſum ſemper in honore habuit maximo, vſusq; plurimum eſt illius opera. Hic igitur Cyneas Pyrrhum ad Italiam adeo inclinatum cernens cum inueniſſet illum aliquando ocioſum, fretuſq; quod alias eo familiariter eſſet vſus, in huiuſmodi ſermonem adduxit. Egregij quidem bello Romani eſſe dicuntur, & multis bellicoſis imperare gentibus. quod ſi eos ſuperare nobis Dij conceſſerint, quid tunc agemus Pyrrhe? ad hęc Pyrrhus. De re haud quaquam obſcura (inquit) ò Cynea percontaris, neq; enim barbara nobis neq; græca ciuitas illic reſiſtere valeret, Romanis ſupera

tis, ſed haberemus confeſtim Italiã totã, cuius magnitudinem, & potentiam minime te ignorare arbitror. Parumper ergo cõmoratus Cyneas, enimuero cum Italiã cęperimus (inquit) quid tunc agemus? & Pyrrhus non dum men te eius intellecta, proxima (inquit) eſt Sicilia inſula fælix, & populoſa, capi ve rò facilis ob ſeditiones ac diſcordias ciuitatũ: rectè dicis (inquit Cyneas) ſed an finis militiæ ac laborũ nobis erit Siciliã cæpiſſe? Deus modo (inquit) Pyrrhus victoriã pręſtet, nam his veluti præludijs vtemur ad res maximas cõficiẽ das, quis enim ſe Lybia abſtineat, & Carthagine, quã nuper Agathocles clam ex Syracuſis profectus exigua Claſſe paulo abfuit quin caperet? his autem vi ctis nullus nobis reſiſteret hoſtis, ita eſt inquit Cyneas, conſtat enim quod & Macedoniã recuperare, & Græciæ dominari certiſſimè cum hac potẽtia lice bit. Sed victis omnibus ac ſubactis, quid faciemus tandem? Et Pyrrhus ridens ocium (inquit) agemus, & quotidiana feſtiuitate mutuiſq; ſermonibus lætitiaq; perfruemur; Cum ad hæc Cyneas Pyrrhum adduxiſſet, & quid vètat ò Rex (inquit) quo minus nũc iſta lætitia & feſtiuitate & ocio perfruamur? adeſt quippe nobis ſine labore facultas eorum, ad quæ per ſanguinem, moleſtias, & pericula noſtra, & aliorum peruenturi ſumus; his Cyneas verbis tur bauit potius Regem, quam ab incæpto retraxit, ſpem eorũ quę conçeperat de ponere nequeuntẽ. vterq; quidẽ parum honeſtã intulit, & Rex qui ociũ, non benificentiã, & cultũ iuſtitiæ victoriæ fructũ credidit, & Cyneas qui Regem in ocio retinere ſatius duxit, quam ab iniuria mortalibus inferenda auertere, quãuis alias laudabilior videri poſsit Pyrrhus, qui tanquã continẽns ac prudens præſentẽ auidebat moleſtiã, & pęnã ſubire, vt poſtea diuturniora perfrui valeret voluptate. Interea Tarentini legationẽ iterarunt adiectis Samnitũ, & Lucanorũ precibus, & Pyrrhus cum eſſet poſt ictũ cũ his populis fœdus, intẽ tus ad bellũ cũ Romanis gerendũ, excogitauit primò iactis ſublicijs pontibus interuallũ Græcię atq; Italiæ ab Apollonia ad Hydruntũ cõtinuare: quod idẽ poſt eum M. Varro, cũ Claſsibus Pompei piratico bello præeſſet, tẽtauit, ſed cum alijs Pyrrhus & fortaſſe maioribus præmeretur curis, cumq; Tarẽtini feſtinãdũ eſſe monerẽt, propterea quod Romanus exercitus cũ A Emilio Coſſ. in vniuerſos igni ferroq; irrueret fines, nullo ſibi obuiã eunte, ſed tutus omnia ad libidinẽ vaſtaret, plurima expugnaret oppida, iniuriã inſolenter acceptam inſolentius & crudelius vindicaret, ad expeditionẽ à tam memorabili auerſus opera ſe accingit. atq; Cyneã ipſum Oratorem paucis interiectis diebus cum tribus millibus militũ Tarentum miſit, ab Antigono naues ad exercitum deportandum mutuò petit. multæ etiam rates, & omnis generis nauigia ex Tarento ad hoc idem faciendum delata ſunt. ab Antiocho pecuniam petijt, quia opibus quam militibus inſtructior erat: à Ptolemæo Macedonum militum auxilia, ſed Ptolemæus, cui nulla dilationis ex infirmitate virium eſſet venia, quinque millia peditum, equitum quatuor millia,

lia, Elephantos quinquaginta, qua ex parte virium bis (vt dicetur) Romani victi ſunt, non amplius quam in biennij vſum tradidit. De his paulo aliter ſcribit Plutarchus: nam Elephantes viginti numero dicit ratibus ſuper impoſuiſſe Pyrrhum, coramq; aliquot cæpiſſe refert Pauſanias in ea pugna, quam idem geſſerat cum Demetrio, equitum præterea tria millia, peditum viginti millia & tria, ſagittariorum duo millia, & funditores quingentos.

PYRRHI NAVFRAGIVM IN MARI IONIO, quando Tarentum appulerit, & de caduceatore ad Romanos miſſo. Cap. VIII.

HOC apparatu Pyrrhus Epirotarum, Theſſallorum, Macedonum, & incognitis in id tempus Elephantis nauigans, anno ab vrbe condita (vt ſcribit Oroſius) ſexageſimo quarto ſupra quadringenteſimum, relicto Ptolemæo filio, vt Epirotarum præeſſet regno decimum quintum annum agente, cum medium teneret Ionium rapitur vero Borea intempeſtiuè exorto, claſsis per mare diſiiecta, naueſq; diſperſæ aliæ in Lybicum ac Siculũ pelagus ſunt delatæ, aliæ in ſummam Iapygiam, cum ſuperare nequirent, nox ſimul & procella in loca aſpera, cæcaq; illidens omnes confregit præter regiam. Erat autem ſeptiremis, quæ poſt mortem Pyrrhi fuit Anibalis Cartaginenſium Ducis, & eam amiſit in nauali prælio, quod geſsit cum Romanis in Sicilia, & in ſcaphã proſiliens fuga ſaluti ſuæ conſuluit. Hæc igitur nautarum & gubernatorum magna vi aduerſus venti impetum nitentium tandem littus verſum adigitur, & dum obliquum habuit ventum, magnitudine ac robore reſiſtebat, euadebatq;, ſed poſtquam à terra veniens procella ferire proram cœpit, ac ne fati ſceret magnum erat periculum, & ſe mari ſæuienti varijsq; agitato ventis permittere terribiliſsimum omniũ videbatur, Pyrrhus ſeſe ex naui in mare deiecit, ſtatimq; circa ipſum familiariũ amicorumq; pro eius ſalute fuit certamẽ, ſed nox & fluctus cũ magno fragore, ac violẽtia opus difficile auxiliãtibus faciebant, itaq; vix tandẽ luce exorta vento deficiente ad terrã peruenit corpore quidẽ penitus exhauſto & robore animi inuicto. Meſſapij in quorũ litora euaſerat, promptiſsimẽ ad opẽ ferendã conuenerunt, & ſimul naues quædã ex tempeſtate ſuperſtites aduenere, in quibus erant equites per pauci, peditũ verò circiter duomillia, elephanti duo. Paucis poſt diebus cũ his copijs profectus, & militibus à Cynea obuiã adductis Tarentũ expectatus intrauit, quo tãto apparatu Tarẽtini nõ minus admirati ſunt, quã gauiſi, imprimis ꝓpter Elephãtos, qui nuſquã in Italia ante hac fuerãt cõſpecti. Primo quoq; tempore nihil inuitis Tarẽtinis agere cępit, quoad nauibus ex mari ſeruatę copiæ conuenere. Sed cum animaduerteret populum ſua ſponte non ſeruare ſe ipſum,

nec ſeruari ab alio poſſe, ſed tanquam illo propugnaturo domi ſedere balneis conuiuijſq; indulgentem, clauſit gymnaſia, & de ambulatoria omnia, in quibus ſpatiantes pro rebus verbis militabant: potus vero, & laſciuias intempeſtiuas inhibuit: Delectum habuit ita acrem, vt multi imperium ferre inſuetí, ex vrbe migrarent ſeruitutem vocantes non viuere ad voluptates. Decius magius ſuperbam appellauit Pyrrhi dominationem, & miſeram Tarentinorum ſeruitutem: hic enim vnus fuit qui reſtiterat, ne huiuſmodi præſidium in Vrbem acciperetur. De Pyrrhi aduentu ſcribit Pauſanias in Atticis, legiſſe ſe in libris non ſane illuſtrium auctorum Pyrrhi cum alacritatem, quã in prælijs prætetulit, tum prouidentiam, qua ſe ad futuras dimicationes cõparauit. in Italiam claſſe tranſmiſit, cumq; iam appuliſſet, non prius adeſſe eum Romani animaduertere, quam commiſſa cum Tarentinis pugna, ſe ille cum exercitu inopinato oſtendit, factoq; repente impetu, hoſtium (vt par fuit) agmen turbauit. Videndus etiam eſt Polybius in primi libri fragmentis quid fecerint Rhegini Tarentinorum, vt diximus, amiciſsimi audito Pyrrhi in Italiam aduentu: inuenies enim eos Romanorum opem ac præſidium poſtulaſſe, & à militibus eò per Romanos miſsis fuiſſe vrbe ſua depulſos, alijsq; huiuſmodi calamitates perpeſſos, tandem & vrbem & agros recepiſſe, ſed iam hiſtoriæ ſeriem proſequamur. Albinus Romanus conſul magno iam apparatu aduentare & Lucaniam omnem acriter vaſtare nunciabatur, Albinus in Plutarcho ſolo legitur. Eutropius, Lucius Florus, Plinius, Sabellicus, Oroſius, Sigonius, Liuium ſecuti P. Valerium Leuinum Conſ. tradunt à Romanis ad hanc expeditionem tunc miſſum, quin & ante hunc Leuinum aduerſus Tarentinos ab alijs cum pluribus ducibus benè pugnatum legitur, recenſetur in his L. Aemilius Barbula, cum Q. Marcio Philippo in capitolinis triumphis. Hoc audito nuncio Pyrrhus, quamquam non aduenissent ſociorũ copiæ omnes, indignum tamen ratus tollerare hoc, cum exercitu obuiã proficiſcitur, verum præmiſſo non multis millibus paſſuum caduceatore ad Romanos, ſi vellent ante bellum, ſe iudice, & mediatore cum Tarentinis de iure cauſam decerni, reſponſo autem à Conſ. dato Romanos nec elegiſſe Pyrrhum iudicem, nec hoſtem formidare, tunc progreſſus inter Pandoſiam vrbem Heracleamq; caſtra poſuit. Cumq; audiret Romanos trans flumen Syrin caſtra habere, non longè ab ipſa Heraclea ſecus Amnem ipſum ſpeculandi gratia obequitauit, ordinemq; & formam caſtrorum, cuſtodias, & diſciplinam admiratus Romanorum, hæc (inquit) barbarorum diſciplina barbara non eſt, ſed opera eorum videbimus. Eutropius & eum ſecutus Blondus ſentiunt non ipſum Pyrrhum exploraſſe, ſed alios à ſe miſſos, qui captià Conſule Leuino per caſtra ducti ſunt, omniq; vidiſſent omnem exercitum, dimiſsi ſunt, iuſsi vt quæcumq; à Romanis geri vidiſſent, Pyrrho renunciarent. Exploratio igitur, vt cumq; fuerit, perluſtratoq; exercitu, ipſe de futuro

ſollicitus

ſollicitus expectare ſocios, quos ex naufragio perdiderat, ſtatuit; aduerſus autem Romanos ſi fortè Amnem Syrim tranſire tentent, ſtationem oppoſuit; at Romani, vt ille expectare decreuerat, ſic ipſi præuenire feſtinantes tranſnare cœperunt flumen haud vno tamen vado pedites equitesq́; ſed pluribus ſimul locis: itaq; metuentes Græci ne circumuenirentur, ſe retraxerunt. Et Pyrrhus vt hæc ſenſit, turbatus pedeſtrum copiarum ducibus mandauit, vt confeſtim armatos milites in ordinibus continerent, ipſe autem cum tribus millibus equitum profectus eſt, ſperans tranſeuntes ad hunc & ſparſos ſine ordine Romanos inuaſurum, acceſſuq; ſuo in ripa adhuc tumultuantes conturbaturum, at vbi clypeos multos pro flumine ſtantes, equitesq́; in ordine obuiã prodire conſpexit, primus omnium in hoſtes medios delatus, armis atq; ornatu egregiè inſignis gloriam, ac famam virtutis ſuæ rebus ipſis aſſeruit. manu enim, & corpus exhibens prælio, & contra hoſtes fortiter pugnans, prouidentiã tamen boni ducis non omittebat, ſed vbicunq; auxilio opus erat, accurrens, rectis conſilijs bellum gubernabat. In ea pugna Leonatus Macedo virum Italicum conſpicatus intentum, ſemperq́; contra ſtantem, & ſimul ſe mouentem, cernis (inquit) ò Rex barbarum illum, quem niger equus pedibus albis portat? Is magnum quidam agitare in animo videtur, nam te ſolũ intuetur, & tibi ſoli intendit; & Pyrrhus ad hæc, fata quidem ò Leonate nemo poteſt effugere, verum enim vero nec iſte, nec alius quisq; hoſtium in manus noſtras veniſſe gaudebit, adhuc loquebantur, cum Italus citato equo infeſta haſta Pyrrhum inuadit, non tamen Regem percuſſit, ſed equum, & ſimul à Leonato ipſius equus percutitur, ambo in terram ceciderunt, ſed Rex à ſuis protectus aſportatur, in aliumq; recentem equum cum ſubito conſcendiſſet ad pugnam eſt reuerſus. Italus verò pugnans ſua virtute infelix confoditur. Erat hic genere Ferentanus, præfectus turmę nomine Eplacus; hoc periculum admonuit Regem magis cauere.

DE ERRORE EX ARMIS REGIIS CONcepto: de Romano exercitu fugato: de numero occiſorum: & de Pyrrhi animo ob victoriam elato: Cap. VIIII.

POST hæc Pyrrhus nihilo ad pugnam ſegnior: cum equites animaduerteret impetum ferre non poſſe, phalangem in ſuper accitam oppoſuit. ipſe clamide & armis vni ex amicis Megadi traditis atq; illius aſſumptis incognitus ad prælium reuertitur. Reſiſtentibus autem acriter Romanis diu anceps fuit prælium, ſepties enim dicuntur pepuliſſe, ac pulſi eſſe vtrinq; omnibus morti intentis, & fugæ neſcijs, nam permutatio armorum quæ ad ſalutem Regi

plurimum

plurimũ contulit, paulominus rem ſubuertit victoriamq́; hoſtibus præbuit. Certatim enim ad cędem eius, qui arma Regia geſtabat, concurſum eſt. ſed ante omnes Deſterquidam nomine illum proſtrauit, clamydeq́; & caſside detracta ſe Pyrrhum occidiſſe clamitans, & ſpolia oſtentans ad conſulem properauit. Erat ob hoc Romanis lætitia, Græcis verò ſecordia atq; formido, ita vt parum abfuerit quin in fugam ſe conuerterint, donec Pyrrhus intellecta re per aciem diſcurrens nudo capite ſe militibus oſtendit. Decreuerat inde iã auugere tanto hoſtium impetui non reſiſtere poſſe animaduertẽs, cum equis Romanorũ ob Elephantes conterritis, ac ſeſſores inde auferentibus, ac pluri mos excutiẽtibus immiſſus à Pyrrho equitatus Romanos qui ſemper vincere conſueuerunt, non abſq; Epirotarum, & Tarentinorum ſanguine, & conſulẽ imprimis in fugam conuertit, cum præſertim nox quæ iam aderat prælio finẽ dari ſuaderet. Oroſius non beneficio noctis tantum pugnæ finem impoſitum tradit, verum etiam quia Minucius quartę legionis primus haſtatus protentã in ſe manum belluæ gladio deſecuit, & contu batam dolore vulneris auerti bello atq; in ſuos ſęuire cõpulit eiuſq; immoderato diſcurſu perturbari ac permiſceri cęperunt. Huius Minucij Lucius florus adhuc meminit, ſed accidiſſe hoc ſcribit non in primo, ſed in ſecundo poſt Aſculum prælio, quando belluarum terror iam exoleuerat. Hac autem victoria adeptus eſt Pyrrhus plus gloriæ quam lætitiæ, ſed plurimum prouentus: nam multæ ciuitates defecerunt à populo Romano ad ipſum & imprimis locrenſes qui occiderunt omnes Romanos milites qui vrbis præſidio erant. Quot autem in vtroq; exercitu fuerint militum millia deſiderata certa ratio non eſt. Dionyſius non multo pauciores quindecim millibus ex Romanis cecidiſſe ſcribit. Hieronymus autem tantum ſeptem millia, ac mille, & octingenti capti in hoſtium poteſtatem venere, quos Pyrrhus poſtea liberaliter dimiſit. Ex his autem qui cum Pyrrho erãt Dionyſius tredecim millia, Hieronymus pauciores quatuor millibus cecidiſſe tradit, optimos quidem ex amicis, & Ducibus, & quibus maximè vtebatur, fidebatq́; Pyrrhus eo prælio amiſſos. Oroſius aliter videtur ſentire Romanorumq; oſtendit relatum cecidiſſe peditum quatuordecim millia octingentos octoginta, captos mille trecentos ac decem: equites autẽ cęſos ducẽtos quadraginta duos & captos duos, & octigẽtos, ſigna amiſſa duodecim. At quantus numerus, è diuerſo ſociorum Pyrrhi fuerit extinctus memoriæ traditum non eſſe dicit, maximè quia ſcriptorum veterum mos eſt ex ea parte, quæ vicerit, occiſorum non commemorare numerũ, ne victoriæ gloriam maculent damna victoris, niſi fortè quum adeo pauci cadunt, vt admirationem, terroremq́; virtutis augeat paucitas perditorum, ſicut in prima Perſici belli congreſione apud Alexandrum magnum fuit, cui inter quadringenta ferè millia hoſtiũ interfecta nouem tantummodo in exercitu eius pedites defuiſſe referuntur. Pyrrhus finita pugna cum Romanos aduerſis vulneribus

ribus occiſos, truciq; vultu mortuos iacere videret, ſublatis ad cælum manibus quam facilè (inquit) erat orbis imperium occupare, aut mihi Romanis militibus, aut me rege Romanis. Amicis præterea gratulantibus quid mihi, reſpondit, cum tali victoria, vbi exercitus robur amittam. quin cladis atrocitatem hoc in bello exceptam Dijs ſuis, hominibusq; teſtatus eſt affigens titulum in templo Tarentini Iouis, in quo hæc ſcripſit.

Qui ante hac inuicti fuere viri, pater optime olympi,
Hos ego in pugna vici, victusq; ſum ab ijſdem.

Et cum à ſocijs increparetur, cur ſe victum diceret qui viciſſet, reſpondit, ne ego ſi iterum eodem modo vicero, ſine vllo milite Epirum reuertar.

DE EO QVOD PYRRHVS FECERIT FVGAtis Romanis: illorum exercitus augetur: legatio Cyneæ: auctoritas Appij Cæci. Cap. X.

POSTRIDIE Pyrrhus caſtra cœpit Romanorum, quæ noctu fuerant à Coſſ: fugato deſerta. ſpolia etiam ex cœlo collegit hoſte: vrbes ſociorum aggreſſus, ac regionem multam, totamq; trementem Italiam, Campaniam, Lirim, Fregellasq; populatus eò proceſsit, vt trecentis nō amplius ſtadijs Roma cum exercitu abeſſet. Eutropius memoriæ tradidit ad Præneſte poſt Campaniam deuaſtatam veniſſe decimo octauo ab vrbe lapide, cuius trepidæ oculos fumo ac puluere impleuit, interea Lucanorum, Brutiorum, Samnitū copiæ, vt in legatione acceperat, ad eum venere, quos licet de tarditate reprehenderit, tamen gaudere & magnificare videbatur, quod ipſe cum ſuis & Tarentinorū duntaxat copijs magnum Romanorum exercitum ſuperaſſet. Poſſem ipſe ſentire, quod non veniſſent, niſi de ſubita victoria cognouiſſent, inuidebant ſiquidem omnes populi Romano iam tum præclaro nomini, & expertas toties vires paueſcebant, Romani Leuinum Coſſ. non reuocarunt, quamquam dicatur Fabritium dixiſſe non Romanos ab Epirotis, & Tarentinis, ſed Leuinum à Pyrrho ſuperatum: arbitratus ob hoc non victum exercitum, ſed ducē à duce ſuperatum. Hæc antequam fierent ſcribit Oroſius miſerabilem belli cladem grauioribus monſtris auctam accumulatamq; perſenſiſſe Romanos; nam Pabulatores forte progreſſos velut hoſtilis quædam oborta tempeſtas cum horribili fragore cœli correptos diris fulminibus excuſsit, quippe triginta quatuor eorum idem turbo proſtrauit, duodecim ſeminices relicti, iumenta exanimata, & capta quam plurima vt meritò contigiſſe non ſignum vaſtationis futuræ, ſed vaſtatio ipſa referatur. Scribit Suidas grammaticus Romanos in hoc bello cum pecunia indigerent, Iunoni pro pe

cunia comparãda vota feciſſe: illa eos admonuit, vt iuſtitiæ armis vterentur, ita enim pecuniam eis nũquam defuturã: facti deinde voti compotes Monetam Iunonem adorarunt, atque in eius rei memoriam nomiſma moneta inſcriptum in templo Iunonis aſſeruandum dedicarunt. Supplemento exinde habito, & inſuper amplificato militum numero, nulla mentio pacis, id quod Pyrrhus expectabat, à Romanis facta eſt, hæc res Pyrrhum in admiratiõnẽ conuertit, viſumq́ eſt, vt prior ipſe ad eos mitteret, & experiretur, an pacẽ vellent, etenim exiſtimabat non eſſe præſentis potentiæ ſuæ vrbem Romam capere poſſe: ruſſus poſt partam victoriam amicitiam, & pacem fore ſibi per glorioſam: Miſſus itaq; Cyneas à Rege legatus cum primoribus ciuitatis locutus eſt. Traditur etiam poſtquam venerat Romam die ſenatum introiſſe, atq; ibi antequam initium inchoaret orationis, omnes ordines proprijs ſalutaſſe nominibus: Erat quidem huius viri admirabilis memoria vt Hippiæ, Senecæ, Cyri, Simonidis, & aliorum circumfertur: dona etiam Pyrrhus Per Cyneam ipſis principibus neq; non illorum vxoribus tranſmittenda curauit, quippe qui cupiebat, vt qui ſuam cognouerant in re militari virtutem, cognoſcerent, & liberalitatem: nemo autem accipere dignatus eſt, ſed responderunt viri, ſi pax publicè fieret, ſe & ſua omnia Regi offerre, ſcribit etiam Ælianus mulieres reſpondiſſe præclara quidem eſſe dona, & digna eo qui miſiſſet, ſed geſtare illa ſibi eſſe nefas. In ſenatu multa præclara & humaniter dicta ſunt à Cynea, cum & liberationem captiuorum, & auxilium ad ſubigendam Italiam populo Romano Pyrrhus offerret, ac pro his nihil aliud, quam amicitiam ſibi, Tarentinis ſecuritatem poſtularet. Et conſtabat ſenatores ad pacem inclinari victos iam ſemel magno prælio, & ſecundam Pyrrhi victoriã ob ſuperadditas Italorum copias metuentes: cum Appius Claudius vir nobiliſsimus quidem, cæterum ſenectute & orbitate oculorum poſt Cenſuræ functionem à Reip. muneribus ceſſans, auditis ijs quæ à Rege annunciabãtur, ac rumore obtinente, ſenatum pacem eſſe decreturum, tollerare non potuit, ſed in curiam ſe deferri iuſsit. latus igitur in lectica per forum vbi ad ianuã curiæ peruenit, filij, ſimul & gener ſuſcipientes ipſum, ſtipantesq́; in ſenatum duxerunt, factum eſt ſilentium ad præſentiam tanti viri; ille autem vbi ſuo conſtitit loco ita dicere eſt exorſus. Antea quidem patres conſcripti, hanc meam oculorum fortunam permoleſtè ferebam, nunc autem doleo atq; angor quod non vltra cæcitatem ipſam ſurdus etiam ſim, ne turpes conſultationes ac ſententias veſtras, quæ huius vrbis gloriam ſubuertunt, audire cõpellerer. vbi eſt enim illa iactantia, quam crebro verbis vſurpare ſoletis affirmantes, ſi magnus Alexander in Italiam profectus nobiſcum adoleſcentibus, aut cum patribus noſtris tum florentibus conſeruiſſet bellum, nequaquã eum nunc vt inuictum gloriam habiturum, ſed aut fuga, aut morte ſua maiorem huic vrbi gloriam, nomenq; relicturum fuiſſe? Hanc igitur inſolentiã

verbo-

verborum nunc rebus oſtendite: Chaones & Meloſſos, qui ſemper Macedonum præda fuere, & Pyrrhum Regem eorum formidatis vnum ex Alexandri ſatellitibus, quem ſemper ſecutus eſt ac coluit, & nunc non magis Tarentinis Auxilium ferens, quam hoſtes domi fugiens in Italia verſatur auſus profiteri principatum in Italia cum hac potentia, quæ ad paruam Macedoniæ partem conſeruandam ſufficere non valuit. Non itaq; hunc remouebitis, ſi amicum feceritis, ſed alios inuitabitis per contemptum noſtri, quaſi ſuperare nos facile ſit, ſi Pyrrhus abibit, ne dum pœna non data eorum quæ contra nos fecit, verum etiam mercede accepta fœderis eo auctore cum Tarentinis Samnitibuſq; recipiendi. Hæc Claudij verba ad ſtudium b. lli omnes conſilio immutato traduxere, quod benè exponere videtur Ouidius in faſtis.

Appius eſt auctor, Pyrrho qui pace negata
Multum animo vidit, lumine captus erat.

Cuius orationem Cicero appellat volubilem, ſed paulo feruidiorem, quem eundem dicit in tanto cæcitatis caſu neq; priuato, neq; publ.co muneri defuiſſe, & Ennius vt totam hiſtoriam, ita hanc Appij orationem fuit verſibus complexus.

Quo vobis acies mentis, quæ ſtare ſolebat,
Antehac, dementi tendit ſe flectere paci?

Cum igitur omnes in huius ſenis pedibus iſſent ſententiam, Cynea dimiſſo reſponderunt, Pyrrhus Italia excedat, tunc ſi volet de amicitia ac ſocietate verba faciat, quoad verò eſſet in armis, populum Romanum aduerſus eum belligeraturum etiam ſi mille Valerios leuinos pugna ſuperaſſet. Dicitur Cyneas interea dum hæc in ſenatu agerentur, cognoſcendi cupiditatè moribus, ac inſtitutis Romanis ſtudiũ impartiſſe, atq; ea de re cum optimis viris locutus Pyrrho poſtea retuliſſe cum alia multa, tum ſenatum Romanum multorum Regum ſibi congreſſum videri, taleſq; illic omnes ferè ſenatores, qualis vnus ipſe Pyrrhus apud Epirum, & reliquam Græciam putaretur. de multitudine populi formidare ſe ſubijciens, ne aduerſum quandam lernæam Hydram pugnare videantur, ſupra duplum enim plures quam antea pugnaſſent conſuli decretos, & multiplices etiam ex ijs, qui arma ferre poſſent, ſupereſſe.

DE ROMANORVM LEGATIONE, ET CAII *Fabritij virtute: quomodo Pyrrhum commone fecerint: & de mutuis donis.* Cap. XI.

PERSVASIT Marcus Iunius Romanis cum in Senatu eſſent, vt ad Pyrrhum in Heraclea cum exercitu cõmorantem legati pro redimendis captiuis mitterẽtur, quibus miſsis & auditis reſpondit Rex

 teſtatus

teſtatus Deos ſe cum Romanis de gloria & imperio non Mangonum more negotiari, propterea pretium non accepit, hanc quidem præclaram ſententiam Regiſq; integritatem ita expreſsit in Annalibus Ennius.

Nec mi aurum poſco, nec mi pretium dederitis,
Nec Cauponantes bellum, ſed belligerantes
Ferro, non auro vitam cernamus vtriq;.
Vos ne velit, an me regnare hera, quidue ferat ſors,
Virtute experiamur, & hoc ſimul accipe dictum.
Quorum virtuti belli fortuna pepercit,
Eorundem me libertati parcere certum eſt,
Dono: ducite: doq; volentibus cum magnis Dijs.

Inter legatos autem Caius Fabritius fuit, qui cum audiſſet Romanos à Pyrrho victos ad Labienum conuerſus Pyrrhus (inquit) non Epirotæ neq; Tarentini vicerunt. Huius à legatione reuerſus Cyneas retulerat maximam apud Romanos mentionem haberi, vt viri boni quidem atq; bello egregij, cæterum vehementer pauperis. Huic Rex ſeorſum blanditus, vt pecuniam ab ſe caperet ſuadebat, non ob aliquam turpem cauſam, quam propoſuiſſet, ſed ob amicitiæ, & hoſpitalitatis ſignum, quamuis non deſint, qui tradant, quartã regni ſui partem promiſiſſe, vt à Romanis deficeret, & ad ſe tranſiret, renunciante autem Fabritio tunc quidem plura dicere, ac tentare deſtitit. Poſt tridie verò volens illum terrere, vtpote qui nunquam antea elephãtum vidiſſet, iuſſit dum ſimul loquerentur, maximum elephantum poſt aulæam iuxta ſe conſtitui, ac deinde ſubitò aulæa ſublata elephas ex improuiſo conſpectus proboſcidem ſuper caput Fabritij extulit, ac vocem terribilem aſperamq; emiſit. at Fabritius tranquillò conuerſus, leniterq; arridens inquit, necheri aurum, nec me hodie beſtia permouit. In cæna autem apud regem acta cum multi ac varij ſermones inciderẽt, pleriq; verò de Græcia, ac de philoſophia, fortè euenit, vt Cyneas Epicuri mentionem faceret, memorans ea quæ ab Epicureis dicũtur, de Dijs immortalibus ac de Rep. vt nonnulli finem bonorum in voluptate ponentes curam Reip. fugiendam ſenſerint, vtpote fælicitatis corruptionem: Deos autem à gratia atq; ira longiſsimè remotos, nec vllam de nobis curam ſuſcipientes in ocio, vitam, & plenam voluptate conijcere. etiam ipſo dicente Fabritius exclamat, ac vtinam (inquit) hæc Pyrrho & Samnitibus cordi ſint, quam diu aduerſus nos bellum gerunt. His & alijs rationibus mentem viri Rex admiratus magis ac magis optabat, pacẽ quam bellum cum Romanis habere; & Fabritium priuatim rogauit, vt facta pace vna ſecum eſſe vellet, primus amicorum & ducum ſuorum futurus. ad hæc Fabritius ſubmiſſa voce fertur reſpondiſſe: at ne hoc quidam tibi ò Rex

condu

conducit, illi enim ipſi qui te nnnc admirantur & colunt, ſi me experiantur, à me potius quam à te regi optabunt, Pyrrhus non tyrannicè, neq; ſuperbè Fabritij verba ſuſcepit.ſed quãta magnitudine animi ille foret ad amicos protulit, & captiuos illi credidit ſoli, vt ſi non decerneret pacem ſenatus, poſtquã cum parentibus, ac domeſticis ſaturnalia peregiſſent, ad eum remitterentur, atq; ita factum eſt: & poſt feſtiuitatem aduerſus no- redeuntem pœna mortis per ſenatum decreta. Scribit etiam Eutropius ſenatum iuſsiſſe, vt omnes captiui quos rediderat Pyrrhus, haberentur infames, quod armati capi potuiſſent, nec antè eos ad veterem ſtatum redituros, quam ſibi notorum hoſtium occiſorum ſpolia reportent. Caius Fabritius legatus paulò poſt, & Q. AEmilius Coſſ. & interiecto anno facti, cũ in caſtris eſſent, iam iam cum hoſte congreſſuri, medicus Pyrrhi nocte ad Fabritium venit promittens veneno ſe Pyrrhum necaturum, ſi ſibi aliquid pollicitarentur. Hunc Fabritius vinctum reduci ad dominum iuſsit, Pyrrhoq; dici, quæ contra caput eius medicus ſpopondiſſet, Tunc Rex admiratus dixiſſe fertur, ille eſt Fabritius, qui difficilius ab honeſtate, quam ſol à ſuo curſu conuerti poſſet. Democari huic medico nomen fuiſſe tradunt, addentes non illum veniſſe ſed literas ad conſules dediſse. Valerius Antias furtim eum veniſſe ſcribit, remq; ad patres à conſule delatam, atq; publicè legatos ex vrbe ad Regem miſſos, qui eum commonerent, vt ab inſidijs ſuorum ſibi caueret, nulla Democaris interim mẽtione tum ad regem facta. Claudius Quadrigarius non Democarem, ſed Nicæam id pollicitum prodidit, neq; legatos à ſenatu miſſos, ſed literas à Coſſ ad Pyrrhum datas, quia Fabritius collegam AEmilium adduxerat, vt hoc agerent deteſtati iniuriam ſerui medici, extat literarum exemplar iuxta Quadrigarium apud Agellium. Coſſ. Romani ſalutem dicunt Pyrrho Regi. Nos pro tuis iniurijs animo ſtrenuè ſtatim commoti inimiciter tecũ bellare ſtudemus. ſed communis exempli, & fidei ergò viſum eſt, vti te ſaluum velimus, vt eſſet quem armis vincere poſsimus. Ad nos venit Nicæas familiaris tuus, qui ſibi pretium à nobis peteret, ſi te clam interfeciſſet, id nos negauimus velle, ne ob eam rem quicquam commodi expectaret, & ſimul viſum eſt, vt te certiores faceremus, ne quid eiuſmodi ſi decidiſſet, noſtræ conſilio ciuitatis putarent factum, & quod nobis non placet pretio, aut præmio, aut dolis pugnare, tu niſi caueas, iacebis. Plutarchus haud breuiore exemplo literas nonnihil ab his diuerſo datas refert. C. Fabritius, & Q. AEmilius Coſſ. Pyrrho Regi ſalutem. Neque amicorum. neq; hoſtium fortunatus exiſtimator eſſe videris, cum hanc epiſtolam ad nos miſſam legeris, tum ſatis cognoſces te bonis quidem & iuſtis viris bellum inferre, in malis verò; & iniuſtis confidere. Hæc autem non tui gratia tibi ſignificamus, ſed ne mors tua calumniam afferat, quaſi virtute nequiremus, te dolo ſuperare contenderimus. Pyrrhus his literis lectis medicum ſceleris conuinctũ (facilè enim id facere poterat, quoniam

filij ſui pocula in conuiuio Regi miniſtrarent) merito ſupplicio affecit, ac la queo ſuſpendi iuſsit. captiuoſq; ſine pretio, vt beneficij ſuſcepti id hoſtimentum eſſet, populo Romano reſtituit, rurſuſq; Cyneam miſit pro pace firmãda. At Romani nec gratias ab hoſte, nec mercedem accipere volentes parem Tarentinorum, atq; Samnitum captiuorum numerum Pyrrho remiſerunt, neq; enim inſidias Pyrrhi gratia indicaſſe, ſed ne viderenrur Romani, vt dictum eſt, dolo necare, perinde atq; ſi aperte haud poſſent. De amicitia verò, & pace nihil agi denuo permiſerunt, priuſquam Rex ipſe cum armis atque exercitu, cumq́ue his quas ſecum ex Græcia duxerat naues, ex Italia nauigaſſet.

SECVNDA PYRRHI, ET ROMANORVM PVgna apud Aſculum: accerſitur Pyrrhus à Siculis vt Carthaginienſes effugaret: Tarentum tandem remeat. Cap. XII.

ANNVS ſecundæ huius pugnæ inter Pyrrhum & Romanos fuit iuxta Eutropij tempora quadringenteſimus ab Vrbe condita ac ſeptuageſimus quartus, quo fuiſſe conſtat Coſſ. P. Sulpitium, & Decium Murem, ſed in Cronologia Liuianæ hiſtoriæ Carolus Sigonius aſſerit, hoc anno fuiſſe Coſſ. Iterum C. Fabritium, & Q. Æmilium, anno autem ſuperiore prædictos Sulpitium, & Decium, quod ſi ita eſt priorem dicemus fuiſſe pugnam in qua Oroſius Fabritium legatum vulnere ictũ exponit, & exinde Medicum Fabritio Coſ. pollicitum Regi ſe venenum daturum. Miror etiam in epitomis Liuianis nuſquam legi nomen Sulpitij, & Decij. Apud Glareanum in anno prædicto 474. Coſſ. ponuntur P. Sulpitius Auerrio. P. Decius Pyrrhicus, in ſequenti C. Fabritius Luſcinus iterum, Q. AEmilius Papula iterum. priore anno fuit habita oratio contra Pyrrhum ab Appio Cæco, ſequenti verò geſtum fuit prælium, quo de agimus. ſed hæc alij viderint, ſequar ipſe quod plures ſcribunt ratus minus eſſe errare cum multis, faciliuſq́ue veniam mereri. Pacem igitur hac ratione Romanis abnegantibus Rex bellum exequitur cum Pu. Sulpitio, & Decio Coſſ. apud Aſculum in Apulia, vt ſentire videntur Plutarchus, & Lucius Florus: hæc vrbs ducali noſtris temporibus dignitate inſignitur, cuius meminere non pauci ſcriptores: Appianus Alexandrinus in primo L. Florus in bello Tarentino, Strabo in Geographia recenſet Aſculum Piceni appellari, quia & Pelignorum eſt Aſculum. Locum autem hunc refert idem eſſe munitione præualidum, cui & murus, & circunſtantes montes ſuper eminent. Plura de hoc oppido leges in Blondi Italia. Dicebatur ab antiquis Satrianum *Aſculum*, & *Plinius* appellat nobiliſsimam Piceni Coloniam. in ea pugna,

quæ

quæ ad hanc Vrbem cœpta eſt fieri, compulſus Rex ad loca aſpra, & flumen graue multoque limo abundans, cum Elephanti impetum nullo modo ſuſtinere poſſent, multis vulneribus, & magna ſuorum cæde vſque ad noctem dimicauit, nox prælium diremit. Poſtridie verò ſiue, vt alij, triduò poſt æquioribus ſtructa acie locis, & aſperioribus ſaltibus præſidio occupatis, miſsiſq́, inter Elephantos iaculatoribus, ac ſagittarijs denſo agmine Romanos inuaſit. addit Iulius Frontinus iuxta Homericum verſum; quo peſsimi in medium reciperentur, ita Pyrrhum milites diſpoſuiſſe, dextro ſcilicet cornu cũ Samnitibus Epirotas, ſiniſtro Brutios atq; Lucanos, at in media acie eos collocauit omnes, qui inuiti pugnabant, equitatum & Elephantos in ſubſidijs eſſe mandauit: contra verò Coſſ. optimè ſuis in cornua diuiſis equitibus, legiones in prima acie, & in ſubſidijs collocarunt, & his immiſcuerunt auxilia. ſed neq; à loco, vt pridie, adiuti æqua planitie contra frontem venientes, cum priuſquam adeſſent Elephanti, pedites profligare properarent, grauiter aduerſus Sariſſas cum gladijs pugnabant nulli labori parcentes: vulnerando ac cædendo hoſti intenti nullam prorſus rationem habebant. tandem poſt lõgum tempus dicitur fuga Romanorum militum ex ea parte, qua Rex premebat hoſtes fieri cæpta, ſed plurimum Elephanti ſuo robore atq, audacia perfecerunt, cum non poſſent Romani ſolita virtute vti, ſed quaſi violentia cuiuſdam ſuperuenientis fluctus, ac terremotus in fugam compulſi, fuga verò non longa, ſed in caſtra fuit. Addit ad hæc Paulus Oroſius, Elephantos congeſtis in belluas pilis, vibratiſq; in turres facibus, in ea pugna vulneratos atq; in fugam conuerſos: deinde ſubiectis inter poſteriora ac mollia ignibus exagitatos exitio etiam ſuis fuiſſe. cæſa idem Oroſius vult in ea pugna fuiſſe quinq; millia Romanorum, de exercitu verò Pyrrhi viginti millia proſtrata, ſiue dimidia pars exercitus amiſſa, vt ſcribit Iulius Frontinus: Regis inſignia ablata tria & quinquaginta, Romanorum vndecim amiſſa. ſed hæc res variè traditur. nam præter ea, quæ dicta ſunt, Hieronymus, cuius teſtimonio & auctoritate vt plurimum nititur Plutarchus, ſex Romanorum millia eo prælio cecidiſſe tradit. à Pyrrho autem in regijs commentarijs relatum eſſe dicit, tria millia & quingenta quinq; fuiſſe deſiderata. Dionyſius tamen nec duas ad Aſculũ pugnas, nec ſuperatos refert Romanos, ac ſemel duntaxat vſq; ad ſolis occaſum pugnatum, vix tandem prælium diremptum vulnere, cum Pyrrhus haſta brachiũ transfixus, ſiue humero ſaucius à Satellitibus in armis ſuis fugientium poſtremus referretur, & impedimenta Samnites diriperent. dicitur Pyrrhus in recenſendo numero militũ ſuorum dixiſſe, ſi alia item pugna Romanos ita vicerimus, omnino perijmus: maxima enim militum pars, quos ſecũ aduexerat cum amicis ducibuſq́; ferè omnibus interierant. & præterea nulli erant, quos denuo vocaret. Romanis verò quaſi ex fonte quodam abundantiſsimo tam celeriter caſtra replebantur, vt ne ſuperati quidẽ remittebãt

animum

animum, ſed magis ad prælium incedebantur. His peractis in Siciliam Agrigentinorum, Syracuſanorum, & Leontinorum legatio Pyrrhum auocauit. nam cum Carthaginienſes claſſe in Siciliam inuaſiſſent, poſt Agathoclis Tyranni obitum, cuius erat Pyrrus ipſe gener, & ex cuius filia Helenum & Alexandrum ſuſceperat, omnes ferè Græci nominis vrbes ad vaſtitatem redegerant. ſub idem tempus ad eum ex Græcia legati venêre, qui nunciata Ptolemæi Ceranni à Gallis cum exercitu trucidatione immaniſsima, ab Seleuco regnum Macedoniæ ademptum, pro ipſis Macedonibus auxilia magnis ab eo precibus implorabant. dum itaq; Rex quereretur duabus his legationibus aduerſus Fortunam, quod plurium ac magnarum rerum occaſiones in vnum idemq; tempus conceſsiſſet, cum duobus ſimul officijs fungi nequiret, conſultò ad Siciliam, vtpote materiam rerum grandiorem propter propinquitatem Libyæ afferentem conuerſus eſt, ſtatimq; Cyneam Theſſalum miſit, ciuitatibus vti conſueuerat, ſuo nomine præfaturum. ſed vt non prius ad Tarentinos venit, quam reliquiſſet cuſtodem ſui regni Ptolemæum filium quindecim annos natum, ita noluit in Siciliam prius nauigare, quam præſidium, cui Helenum alterum filium præfecit, apud Tarentinos reliquiſſet, Alexandro, quem tertiò ſuſceperat, in longinquæ expeditionis ſolatia aſportato, cui poſt modum Locrorum curam dedit, quæ vrbs cum multis alijs regionis illius primò in prima ſe dederat pugna. at Tarentini, & ſi cæteras ciuitates valido firmaſſet præſidio, grauiter id ferebant, poſtulabantq;, vt aut aduerſus Romanos bellum gereret ſecum vnà, qua de cauſa venerat, aut qualem acceperat vrbem, talem relinqueret. ſed nullo ad eos benigno reſponſo facto Tarēto deceſsit. iubens vt quieſcerent, & tempus expectarent. Congreſſus in Sicilia cum Cathaginienſibus victoriam primò ſummo cum honore aſſecutus illorum potentiam domuit, adductis ſecum Tarento peditum triginta millibus, equitibus verò quingentis ſupra duo millia cum viginti nauibus. Ingreſſus Syracuſas totius tunc inſulæ caput, Theonis, & Soſtrati principum Syracuſanorum ſuffragijs Rex Siciliæ ſicut Epiri eſt appellatus. Ciuitates, quæ fidem pręſtiterant Cyneæ facundia, illi ſtatim ſe dedunt, cæteræ vel vi, vel vltro in deditionem quoq; ſunt receptæ. Erycem poſtea & natura, & magis Pœnorum præſidijs firmatam vrbem cum ingenti exercitu ſubita oppugnatione aggreſſus, ludos Herculi ſi ea potiretur, vouit. inde ſcalis ad męnia admotis omnium primus muros conſcendit, plures ex reſiſtentibus in pręceps deiecit, pleroſq; gladio transfixit, ipſe illæſus terribili, ac atroci aſpectu hoſtem præ formidine ab armis ceſſare cogens vrbem expugnat, quam adeptus Herculi votum, ſpectaculumq; ex omnis generis ludicris inſigne celebrauit. Sed in victoria quæ natura inſolens, & ſuperba eſt, non eum ſe exhibuit, quem præſtiterat. Qua re his ſucceſsibus, & rerum magnitudine elatus Heleno filio *Agathoclis nepoti* Siciliæ veluti auito, Alexandro verò Italiæ regno deſtinato,

ſtinato, cum non benignè, ſed imperioſè, ac ſuperbè ciuitates premeret, contra cõſuetudinem ſui initij in quo egregiè mitis, ac placidus, nulliq; moleſtus fuerat, de populari Tyrannus factus ingratitudinis ac perfidiæ notam contraxit quin & Theonem virum principem, per quem non modo Syracuſarum vrbem, ſed per pluresetiam alias ciuitates adeptus fuerat, interfici iuſsit. Idem de Soſtrato proculdubio facturus, niſi fuga ſalutem ſibi ille redemiſſet: qua ratione aduerſus ipſum Siculorum odia exarſerunt, ac ſtatim aliæ ciuitates, quæ Pyrrho ſe antehac dederant, Carthaginienſibus contra quos claſſem inſtruxerat ingentem, aliæ ſe Mamertinis coniunxere. Cernens igitur ſeditiones, & conſpirationes contra ſe initas Pyrrhus, & Siciliam veluti nauem vi agitatam ventorum tenere nequiret, & non ſine ignominia eam relinquere cogeretur, per oportunè ad dedecus cælandum literis Samnitum, & Tarentinorum acceptis, quia vix reſiſtere bello poterant, & ferè ſuis exclusi regionibus auxilium rogabant, occaſionem hinc arripiens abeundi ex Sicilia, quaſi non metu nec rerum Sicularum deſperatione, ſed opitulationis cauſa receſsit, Tarentum velis remiſq; adnauigans. fertur cum abiret claſſe, quam contra Lybiam parauerat, Siciliam reſpexiſſe, atq; ad amicos conuerſus dixiſſe, ò quantam, & qualẽ Carthaginienſibus, & Romanis pro hac inſula relinquimus Palæſtram. Barbaris in ipſo receſſu inſultantibus, Carthaginienſibus verò nauali prælio in ipſo portu laceſſentibus, compluribus ex nauibus ſuis, quæ ducentæ erant numero, amiſsis, in Italiam remeauit. Mamertini etiam è veſtigio terreſtri itinere abſq; Romano duce ſoli per ſe eum per Calabriam inſecuti, extremum eius agmen in locorum anguſtias coniecerunt, atq; à tergo & à lateribus adorti duobus eius Elephantis proſtratis, plures circum eos milites occiderunt. Vnus autem præcæteris ferox barbarus procero corpore, & ſplendidis armis ſuperba voce Regem in ſingulare certamen prouocabat. at Pyrrhus ob hæc irritatus, iraq; accenſus, & fædatus ſanguine (nam graue acceperat vulnus in capite, cum maximo impetu in aciẽ irrueret) truciq; aſpectu terribilis in pugnam redijt, & barbarum illum conſecutus ita caput percuſsit, vt vi ictus ex virtute gladij vſq; ad partes inferiores plaga deſcenderet, caderentq; hinc inde diuiſæ corporis partes. Hoc Barbaros continuit, ne amplius proſequerentur, quaſi ſupra humanam vim Pyrrhum admiratos conterritoſq;. inde quod reliquum erat itineris ſecure profectus locros ad filium ſe contulit Alexandrum, Crotone euerſa, pecuniaq; Proſerpinæ per deriſum raptam, cum diceret intempeſtiuam religionem ſuperſtitionem eſſe, & opes cogere ſine labore prudentiam, aduehere tentauit, quam Pleminius legatus pauco poſt annorũ numero interiecto ſpoliaſſe traditur, ſed ea naufragio relata eſt. Ad quod facinus peſsimi, & ſceleratiſsimi quidam impiorum, & nefariorum dogmatũ Epicuri, ſectatores Pyrrhi amiciſsimi illum mouerunt, & eos tradit Suidas fuiſſe Euegorum Theodori, &

Balacrum Nicandri, & Dinarchum Niceæ filios. Tarentum inde peruenit peditum viginti, equitum tribus millibus ſecum adductis, ſtatimq́; optimo quoq; ex Tarētinis delecto aduerſus Romanos qui tunc in Samnio caſtra habebant, contendit. Superati multis iam prælijs Samnites ſpeq́; ſimul cum rebus amiſſa, ſimulq́; ob nauigationem in Siciliam aduerſus Pyrrhum infenſi minus frequentes ad eum venerunt.

TERTIVM, ET VLTIMVM BELLVM inter Tarentinos, & Romanos per Pyrrhum, & de eius ab Italia receſſu. Cap. XIII.

SVPREMAM cum Pyrrho & Romanis pugnam omnes referunt Hiſtorici, quorum Principes ſunt, Plutarchus, Liuius, Iuſtinus, Oroſius, Eutropius, Valerius Flaccus, Cicero in Catone, & in oratione pro Murena, auctor libri de viris illuſtribus, & Valerius Maximus: ac nos maiore ex parte quod & fecimus hucuſq;, Plutarchū in vita Pyrrhi ſequimur, alijs tamen non deſpectis. Quinctum alij omnes tradūt, atq; vltimum fuiſſe annum, ex quo Pyrrhus ad Itaiam aduenerat, quo cum Coſſ. Curio Dentato congreſſus in Aruſinis campis victus eſt, & in fugam conuerſus, ſed hiſtoriæ ordinem aggregiamur. Pyrrhus omnibus copijs, quæ octoginta millibus peditum, equitū verò ſex millibus conſtabant, bifariam diuiſis, & partim in Lucaniam miſsis, vt alterum Conſulem Lucium Cornelium Lentulum demorarentur, ipſe contra Marcum Curium Dentatum quart: Conſulem apud Beneuentum caſtra habentem exercitum duxit. Curius verò quòd & collegæ aduentum expectabat, & ſimul Augurijs bellare certantibus pugnam, vt poterat, detrectabat, è diuerſo feſtinans Pyrrhus eum opprimere priuſquam collega aduentaret, fortiſsimiſq́; militibus, & bellacißimis Elephantis delectis, noctu caſtra ex ſuperiore loco aggredi contendit. Longam & Syluis denſam viam euntem lumina defecerunt, & in errorem delapſus vſq; ad matutinum tempus eſt: Orta exinde die ab Romanis conſpicitur de montibus deſcendere. Primo itaq; trepidatum eſt in caſtris, ſed tamen peractis ſacris, neceſsitate cogente, Curius caſtra egreſſus primos inuadit, eoſq; in fugam vertens omnes conterruit, vt etiam complures ibi caderent, & multi Elephantes caperentur. Hæc victoria Curium extulit, vt ad æquam deſcenderet pugnam: prodiens itaq; in apertum, ſignaq́; conferens, partim hoſtes in fugam conuertit, partim & ipſe cum ſuis beſtiarum impetu ad caſtra repulſus eſt. At milites præſidio caſtrorum relicti, qui frequentes pro vallo ſtabant, à Coſ. vocati, impetu de ſuperiore loco facto belluas in fugam per ſuos retrouertere coëgerunt. Hæc res victoriam Romanis tradidit, & ſimul principatum, nam gloriam quaſi inſuperabiles

peràbiles ex illa victoria nacti, confeſtim Italiam, & paulò poſt Siciliam ſubegerunt, ex copijs Pyrrhi cæſa tradit Oroſius triginta milia, capti autem ſunt mille & trecenti. Eutropius ea die cæſa ſcribit hoſtium viginti tria millia, addit præterea Oroſius rationem victoriæ; nam Romani aſſueti iam, vt ſupra ſcriptum eſt, cum belluis pugnare, cum malleolos ſtupa inuolutos, oblitosq; pice vncis inſuper aculeis tenaces præparaſſent, eosq; flammatos in terga belluarum turresq; vibrarent, non difficile furentes, ardentesq; belluas in eorum excidia, quorum ſubſidia fuerant, retorſerunt. Curius in conſulatu triumphauit tertiò, nam primò triumphatat de Samnitibus, & iterum de Sabinis; primus Romam Elephantes quatuor duxit, laudatusq; abſtinentia, quippe nihil omnino ex præda regia, qua exercitum, atq; vrbem ditauerat, attigit. Hic eſt ille M. Curius qui Samnitibus legatis cū ipſe in foco rapas torreret, magnum auri pondus publicè offerētibus reſpondit, malo hæc in fictilibus meis eſſe, locupletibusq; imperare, quam ipſe fieri locuples. Hic eſt ille Curius de quo in ſexto Æneidos tam ſublime cecinit latinus Homerus.

Ille triumphata Capitolia ad alta Corintho
Victor aget currum, cæſis inſignis Achiuis.
Eruet ille Argos, Agamemnoniasq; Mycenas,
Ipſumq; AEaciden genus armi potentis Achillis
Vltus auos Troiæ, templa & temerata Mineruæ.

Hic eſt ille Curius de quo in bello Gotico tam honorificentiſſimè ſcribit Claudianus.

Sublimi certè Curium canit ore vetuſtas,
AEaciden Italo pepulit qui littore Pyrrhum.
Nec magis inſignis Marij Pauliq; triumphus
Qui captos niueis Reges egere quadrigis.
Plus fuga laudatur Pyrrhi, quam uincla Iugurtæ,
Et quamuis gemina feſſum iam claæ fugarit:
Poſt Decij lituos, & nulli peruia culpa
Pectora Fabricij donis inuicta vel armis,
Plena datur Curio pulſi victoria Pyrrhi.

Nullus (inquit Florus) pulchrior in Vrbem, aut ſpecioſior intrauit triumphus: quum ante hunc diem nihil, niſi pecora Volſcorum, greges Sabinorum, carpenta Gallorum, fracta Samnitum arma vidiſſet: Tum ſi captiuos aſpiceres, Moloſsi, Theſſali: Macedones, Brutius, Appulus, atq; Lucanus: ſi pompas, aurum, purpura, ſigna, tabulæ, Tarentinæq; deliciæ, ſed nihil libentius populus Romanus conſpexit, quam illas quas timuerat cum turribus ſuis belluas,

S quæ

quæ non ſine ſenſu captiuitatis, ſummis ceruicibus victorum equos ſequebã tur. Fuit auctore Onufrio infaſtis hic triumphus, menſe Februario, anno ab vrbe condita, C D L X X I I X. atq; idem ponit de iiſdem Tarentinis triumphaſſe prius Lu. Æmilium Barbuli; VI idus Quinctilis, anno C D L X X I I I. cuius rei ſolus Verrius Flaccus meminit. atq; idibus Decembribus Caium Fabricium Luſcinum anno C D L X X V. de cuius triumpho idem Verrius agit, & Cic. in L. Piſonem. refert idem Onufrius ſolius Flacci Verrij teſtimonio uiſus Spurium Caruilium Maximum de Lucanis, Brutijs, Samnitibus, Tarentiniſq; triumphaſſe anno C D X X C I. & eodem anno meminit Lucij Papyrij curſoris: qua victoria tradit magnam Italiæ partem in poteſtatem populi Romani redactam, victis præſertim Tarentinis, Samnitibus, Lucanis, & paulo ante Gallis Senonibus, & Etruſcis. Quæ ipſe potui apud ſcriptores fide dignos obſeruare, vel meis, vel illorum met verbis recenſui, in cæteris ſatis viſum eſt; vel eos tantum citare, vel eorum libros & capita ſignare; atq; oſtendere per me iam non ſteriſſe; quin & in ſingulis idem facerem: ſed me Pyrrhus Italia receſſurus expectat. Rebus itaq; Tarentinorum, & Pyrrhi vehementer attritis ac perditis, de fuga (quia ſibi aliter per Romanos, & ſine pugna minime liciturum ſperaret) ipſe Rex tale cæpit conſilium. legatos cũ literis ad Aſiæ Reges, Ipſumq; Antigonum miſit, ab alijs pecuniam, auxilia ab alijs, ab ipſo Antigono vtrumq; expoſcens, cum verò legati reuerſi literas reddidiſſent, Epirotarum, & Tarentinorum principes in concionem vocat; ibi quas acceperat literas nõ recitauit, ſed propediem affutura auxilia affirmauit. cum percrebuiſſet igitur fama, in Romanorum etiam exercitu, & q̃ Macedonia, & ex Aſia magna Pyrrho auxilia aduentare, nihil illi noui moliri auſi ſunt. Pyrrhus verò ea, quæ conſecuta eſt nocte, ad Epiri montes, quæ Ceraunia vocantur, claſſe tranſuectus eſt. per hunc itaq; modum Italia, Siciliaq́, decidit Pyrrhus ſex (vt ſolus ſentire videtur Plutarchus) annorum curriculo in illis abſumpto, & rebus quidem attenuatis, ſed animi robore inuicto. famam ex eo bello nactus; quaſi peritia rei militaris, & fortitudine atq; audacia plurimum in tot ſuæ ætatis Reges præcelleret, ſed quæ poſſidebat ſpe illorum, quæ nondum habuerat, deperderet, nihilq; eorum quæ ad tuendum iam parta attineat, conſeruaret. itaq; aſsimilauit illum Antigonus luſori, qui & multa, & bene iaceat, ſed cedentibus vti neſciat. De Pyrrho quam plurima iterum eſſent dicenda, ſed quoniam ex abundanti videri poſſent dicta, prætermittam ſubditurus tamen Scaligeri de illo Epigramma.

Robore nulli, nulli animis, nulli arte ſecundus,
Magno ter tanto maior Achille meq;
Veras quæro acies, & veri prælia Martis,
Qui pet at imbelles malumus eſſe domi.

Aut

Aut totum, aut nihil. at paruum nihilominus, illud
Dedecet Aeacidas, progeniemq́; Iouis:
Nolim exprobetur tenuis victoria Pyrrho,
Vinci à Romanis Vincere pene fuit.

Hæc ſatis videbantur ſuperq́; ſufficere ad huius libri abſolutionem, niſi vnum occurriſſet ex Cronologia Caroli Sigonij ſubiungendum de ijſdem temporibus captiuitatis Tarentinorum, & de Pyrrhi in Italiam aduentu, & ab illa receſſu, quod ideo appoſui, quia aliquantò diuerſus eſt Sigonius ab Onufrio, & lector quem velit in hac re habeat auctorem. Cum Tarentinis antè bellum quam cum cæteris eſt initum, anno (vt Plinius refert) ab vrbe condita quadringenteſimo ſeptuageſimo ſecundo, cum illi claſſem Romanam dirripuiſſent, & legatos Romanorum, qui ea de re miſsi fuerant queſtum contumelijs affeciſſent. Bellum autem cum Pyrrhi Epirotarum Regis, & Brutiorum, & Samnitum ſocietate, in decimum vſq; annum eſt protractum, Sp. Caruilio L. Papyrio Coſſ. quo anno Tarento à Romanis capto Tarentinis pax, & libertas eſt conceſſa. triumphaſſe autem de Tarentinis, & Brutijs C. Fabritiũ anno CDLXXV, C. Iunium CDLXXVI. Q. Fabium Gurgitẽ cdlxxvij. Triennio poſt C. Claudium de vtriſq; Sp. Caruilium, & L. Papyrium anno cdlxxxj. pluribus verbis in faſtorum conſularium commentarijs demõſtrauit, tu lector illum conſulas, iam ego libro finem impono, hoc altero tantum quod ſequitur adiecto. Quid ſibi velit Euſebius in cronico, dum dicit Milonem Romanis Tarentum tradidiſſe, illoſq; Calabriam Meſſanamq́; tenuiſſe anno mundi 4925. declaratur apud Iulium Frontinum lib. 3. cap. 3. quod Papyrius curſor Coſ. apud Tarentum Miloni, qui tum præſidio Epirotarum vrbem obtinebat ſalutem ipſi, & popularibus ſi per illum oppido potiretur, pollicitus eſt. quibus præmijs ille corruptus perſuaſit Tarentinis, vt ſe legatum ad conſulem mitterent, à quo plena promiſſa ex pacto referens in ſecuritatem oppidanos reſoluit, atq; ita incuſtoditam vrbem curſori tradidit. Hoc autem eueniſſe conijciendum eſt non multo poſt diſceſſum Pyrrhi ab ea regione.

Finis Quincti Libri.

S DE

DE ANTIQVITATE ET VARIA TARENTINORVM FORTVNA

LIBER SEXTVS.

IOANNE IVVENE EORVM CIVE AVCTORE.

DE FAEDERE INTER TARENTINOS ET *Carthaginienſes icto.* *Cap. I.*

TARENTINI poſt Pyrrhi diſceſſum, domeſticis vt antea viribus diffiſi ad Carthaginienſium opes per legatos confugiunt: illi punico ingenio Tarentinis opem ferunt, claſſemq́; ſuam auxilio miſere. Quæ ſanè res mirum in modum, vt par erat Romanis diſplicuit, nam inter eos & Carthaginienſes iam inde à Pyrrhi bello fœdus erat quartò, vt L. Florus tradit renouatum, ſed tertiò vt Polybius. legitur enim, quod eo ipſo tempore, quando ad Pyrrhum legati Romanorũ venerãt pro captiuis redimẽdis, Mago Dux Carthaginienſiũ Aſdrubalis atq; Annibalis pater cum C X X. nauium claſſe & fœdere iam inde ab eiecto Vrbe regio nomine cum illis icto in auxiliũ Romanorum venit. Is Curiam ingreſſus ægrè Carthaginienſes dixit ferre, quod bellum in Italia à peregrino Rege, atq; ab externis militibus illatum haberent, miſſumq́; ob eam cauſſam vt ſocios auxilio iuuaret. Vnde gratiæ actæ ſunt Carthaginienſibus à ſenatu hac bona voluntate, non tamen accepit oblatum auxilium. Sed eodem tempore idem Mago ad Pyrrhum diuertit Afrorum ſagacitate vſus, vt populo Carthaginienſi Regem conciliaret, ne in Siciliam tranſuehere poſſet, ad quam verebatur Mago Regem aſpiraturum. Addit Polybius tunc temporis renouatum tertiò fœdus inter Carthaginienſes & Romanos his conditioni-

ditionibus. Si cum Pyrrho fœdus percuſſerint, curato vterq; populus, vt auxilium alteri ferre liceat ijs, quibus bellum inferretur. Si Carthaginienſes ſocijue Romanorum auxilium implorabunt, nauigia præbento ad traijciendum belligerandumq;. Si Romani ſociiue Romanorum poſtulabunt, mari Carthaginienſes opitulantor. in terram verò vt deſcendant nemo compellito. Suis quiſq; ſtipendia ſoluito. Cenſet Oroſius hunc annum ſocietatis Tarentinorum cum Pœnis aduerſus Romanos fuiſſe quadringenteſimum & ſeptuageſimum quinctum, alijs quinq; adiectis octuageſimus eſt. Neq; aduerſus Tarentinos ſolum eſſe bellatum, ſed & Samnites, Brutios, ac Lucanos. nam ex tabulis Capitolinis cognoſcitur, de his omnibus triumphaſſe Coſſ. L. Papirium Curſorem, & Sp. Caruilium Maximum. pleriq; teſtantur à Fabio Licinio, & C. Claudio Coſſ. prælio Tarentinos ſuperatos & cum illis Carthaginienſes, qui etſi nondum hoſtes apertè ſunt iudicati, vinci tamen ſe à Romanis poſſe ſenſerunt. Anno etiam quarto & octuageſimo poſt quadringenteſimum dato iterum aduerſus Romanos Tarentinis auxilio cum à Senatu perlegatos arguerentur, turpiſſimam rupti fœderis labem præſumpto accumulare periurio, quin & ipſi de Romanis conqueſti ſunt, propterea quod cũ Hierone Syracuſarum Rege ſocietatem inijſſent. Ad Pœnos etiam defecere Tarentini cum his populis: Atellanis nempe, Calatinis, Hirpinis, magna Appulorum parte, Samnitibus, præter Petellinos; Brutijs omnibus, Surrentinis, Metapontinis, Campanis, Neapolitanis, Crotonienſibus, Locriſq;, quando Annibal. pugnauit ad Cannas cum AEmilio Paulo, & Terentio Varrone Coſſ. Hanc defectionem tradunt fuiſſe tertiam, non contenti pace & libertate, quã cæteris in bellis fuerant à Romanis donati. Erant tamen ſub Romanorum ditione, ſicut videre eſt apud Polybium, qui recenſens copias, quæ Senatui pop. Romano adiunctæ erant; Tradit in Sicilia, & circa Tarentum duas legiones præſidij cauſſa conſtitutas, quarum ſingulæ habuerunt peditum quatuor millia & ducentos, equites verò, ducentos tantum. Et tũc præcipuè hoc fecere Romani, quando viderunt Sempronium ab Annibale deuictum: Etenim timentes ne ad Vrbem Romam victor Pœnus permearet, parare nouas copias, auxilia in Siciliam ac Sardiniam mittere, Tarentum & cætera Italiæ oppida munire, quinquaginta & quinq; remium claſſem ædificare, omni deniq; ſtudio ad bellum intendere. Quin & ante deuictum Sempronium viginti quinq; naues M. Valerio datæ ſunt quibus oram maritimam inter Brundulum ac Tarentum poſſet tutari. quo quidem tempore legati à Philippo Macedonum Rege ad Annibalem miſſi (quorum princeps Xenophanes dicebatur felix in mendacio ſtruendo, vt qui maxime) vitarunt portus Brundiſinum ac Tarentinum, quia cuſtodijs nauium tenebantur Romanorum, ac ad Laciniæ Iunonis Sacellum in terram egreſſi ſunt; coacti, poſtea & paulò poſt Romani illorum aſtutia detecta vigintiquinq; alias, quæ paratæ erant,

naues ſuperioribus adderē, vt tutius totam Italiæ oram maritimam ab Oſtia præcipuè vſq; Brundiſium poſſent cuſtodire,& in ipſa Macedonia Regis Philippi ſententiam explorare, an fœdus cum Annibale eſſet initurus.

TARENTINI QVIDAM IVVENES ANnibali promittunt ſui populi ſocietatem. Cap. II.

POST Cannenſem cladem acceptam ad Pœnos Græcorum fermè omnis ora defecit, non tamen omnes populi ſimul. nā anno trigeſimò poſt quingenteſimum defecerunt Locrenſes cum Crotoniatis. tertio anno poſt Tarentini cum Metapontinis. quæ res ita ſe habet. Annibal cum Auernum veniſſet in animoq; haberet occupare Puteolos, ad lacum Auerni quinq; Tarentini iuuenes ex ijs quos partim ad Traſymenum lacum, partim ad Cannas ceperat, domumq; dimiſerat eadē vſus comitate qua aduerſus omnes Romanorum ſocios, memores beneficiorū eius, referunt perpuliſſe magnam Tarentinæ iuuentutis partem, vt Annibalis amicitiam & ſocietatē habere mallent,quam populi Romani. addentes ad hæc legatos ſe ab ſuis miſſos, rogare Annibalem, vt exercitum propius Tarentum admoueat, futurum enim, vt ſi ſigna eius, ſi caſtra conſpecta à Tarento ſint,haud mora vt ſe dederent. in poteſtate iuniorum plebem,in manu plebis rem Tarentinam eſſe. læto qui dē animo Annibal hos audiuit, ac collaudatos oneratosq; ingentibus, vt par erat, promiſsis dimiſit, domumq; ad cœpta maturanda redire iubet, ſeq; in ipſo tempore affuturum cum exercitu eſſe. ad hunc modum Tarentinis iuuenibus dimiſsis ingens ipſum cupido inceſſerat Tarenti potiundi: Vrbem eſſe videbat cum opulentam & nobilem, tum maritimam & in Macedoniam oportunè verſam, Regemq; Philippum, à quo legati fuerant miſsi, hunc portum,ſi tranſiſſet Italiam, cum Brundiſium Romani haberent nihilq; ipſe inde ſperaret,petiturum. Eo ipſo tempore deſcenderat (vt diximus) ad lacum Auerni, per ſpeciem ſacrificandi, re tamen ipſa vt tentaret Puteolos, quiq; ibi præſidio erant. Sacro igitur perpetrato, ad quod veniſſe finxerat, peruaſtatoq; agro Campano vſq; ad Miſeni promontorium, cum fruſtra tentaſſet Puteolos capere, Neapoli pulſus, & Nola, qua potiri ſperaret à plebeis occultè acceſſitus, Tarentum ad certiorem proditionis ſpem proficiſci motis caſtris pergit, cum maxima omnium, quacūq; ierat, clade. in Tarentino agro pacatum incedere agmen iuſsit. nihil ibi violare, neq; vſquam via excedere, cogitans ita conciliare ſibi poſſe Tarentinorum animos. Cæterum cum prope iam mœnibus acceſsiſſet, nullo ad conſpectum primi agminis vt rebatur, motu facto, caſtra ab vrbe fermè paſſus eſt mille metatus.

ANNI-

ANNIBAL A TARENTINO AGRO CAſtra mouet, & defectio quando fieri capta. Cap. III.

TARENTVM triduò antequam Annibal ad mœnia accederet, à M. Valerio proprӕt. qui claſsi ad Brundiſium prӕerat, P. Valerius legatus miſſus. is primorum iuuentute conſcripta, diſpoſitiſq; ad omnes portas, circaq; muros, quà res poſtulabat, ſtationibus, die ac nocte plurimum intentus, neq; hoſtibus, neq; dubijs ſocijs quicquã prӕbuit ad tentandũ ni. ſic q; diebus aliquot fruſtra ibi abſumptis, Annibal, cum eorum nemo, qui ad lacum Auerni adeſſent, aut ipſi venirent, aut nuncium literasùe mitterent, vana promiſiſſe, & ſe temerè ſecutum cernens, caſtra inde mouit. Tum quoq; intacto agro Tarentino, quamquam ſimulata lenitas nondum profuerat, tamen ſpe labefactandӕ fidei haud abſtinens, Salapiam tendit, vbi hyemare conſtituit, fecitq;. Pӕnus locum ipſum meretricio amore inſignem. eoq; frumentum ex agris Metapontino & Heracleenſi comportat: iam enim media ӕſtas exacta erat, & hibernis placebat locus. prӕdatum inde Numidӕ Mauriq; per Salẽtinum agrum, proximoſq; Apuliӕ ſaltus dimiſsi, vnde Cӕterӕ prӕdӕ haud multum, equorum gregis maximè abacti. è quibus ad quatuor millia domanda equitibus diuiſa. Et ſequentem ӕſtatem in agro conſumpſit Tarentino, incaſſum tamen; ſed ſpe per proditionem vrbis Tarentinorum potiundӕ non abiecta. ipſorum autem Salentinorum ignobiles, quӕ multӕ erãt, vrbes ad eum citra vllum Numidarum, quos miſerat, negocium defecerunt. Mox Tarentinӕ Vrbis defectio ita initium ſumpſit, cauſſa deforis illius maturandę interueniente, Phileas Tarentinus, diu iam per ſpeciem legationis Romӕ cum eſſet, vir inquietum ſemper gerens animũ, & qui minimè ociũ (quo tum diutino ſeneſcere videbatur) ſolitus erat pati, aditum ſibi ad obſides Tarentinos inuenit. Cuſtodiebantur in atrio libertatis minore cura, quia nec ipſis nec ciuitati eorum fallere Romanos expediebat: Hos crebris colloquijs ſollicitatos, corruptis ӕdituis duobus, cum primis tenebris cuſtodia eduxiſſet, ipſe comes occulti itineris factus profugit. Luce prima vulgata eſt per vrbem fama, emiſsiq; qui ſequerentur. à Tarracina comprehenſos omnes retraxerunt. deducti in Comitio virgis, populo id probante, cӕſi de ſaxo deijciuntur. Huius attrocitas pœnӕ duarum nobiliſsimarum ciuitatum in Italia Grӕcarum animos irritauit tum publicè, tum etiam ſingulos priuatim, vt quiſq; tam fœdè atq; immaniter interemptus aut propinquitate, aut amicitia cõtingebat. Ex ijs tredecim ferè nobiles iuuenes, inter quos primi quinq; Tarentini coniurauerunt, quorum principes Nico & Philomenus erant. Poly-

bius addit Tragiſcum, quem multi inſigniuêre Caij prænomine, quod frequens erat Tarentinis. & per illud Brutum, terrenum & colonum hominem deſignabant. ſiquidē γία terra eſt, vnde γήϊος, & γάϊος deducuntur: quod ſi Tragiſcus ex nobilibus erat, credi non idcirco non poteſt ita fuiſſe nominatum, nam & illis diebus erat agricultura apud eos, qui ex prioribus erant ciuitatū.

DE SIGNO, QVOD ANNIBALI IVVENES *coniurati dederant pro aperiendo oſtio.* Cap. IIII.

CONIVRATI adoleſcentes, priuſquam aliquid mouerent, colloquendum cum Annibale rati, principio ſiue per ſpeciē venandi, ſiue excurſiones facturi vrbe egreſsi ad eum proficiſcuntur, & cum haud procul à Caſtris Carthaginienſium abeſſent, Cæteris ſylua propè viam ſeſe occulentibus, Nico & Philomenus progreſsi ad ſtationes, comprehenſiq; nihil dicētes, neq; vnde, neq; qui eſſent, ſed hoc ſolum ſignificantes velle ſe ducem conuenire, ad Annibalem ducti ſunt. illo ipſos admodum propenſo animo ad colloquium admittente, excuſant & patriam & ſe, & ſimul Romanos multis ac varijs modis accuſant: ne præter rationem ad huiuſmodi cauſſam egredi viderentur. Cum igitur & cautlas conſilij ſui, & quid pararent, expoſuiſſent, Annibal eas & collaudauit, & acceſſum eorum comiter accepit: deniq; à ſe ſic dimittit, vt cito ad ſe redeant, ſeq; rurſus conueniant, in præſenti verò iubet, vt priora ex iumētis emiſsis, & hi viri vnà cum illis, vbi longius à caſtris eſſent abacti, confidenter dimitterentur, ſe namq; curaturum ea quæ ſecuritatis eſſent. Hoc autem ob id faciebat, vt ſibi acceſſum adſcrutandum res iuuenum pararet, & illis fidem apud ciues populareſq; facerent, quaſi ab ipſo imperatore ad latrocinia excurrerent, vrbe egreſsi. Cum id autem, quod iuſſus erat, feciſſet Nico, Annibal erat animo grato & hilari, propterea quod hactenus ægrè cō modum poterat perficiundi negocij nanciſci occaſionem. Philemon verò magis adhuc propoſitæ cauſſæ inhiabat, quia & ſecurus datus erat acceſſus ad colloquendum, & Annibalem animo inuenerat propenſo, & præterea ſufficientis commeatus copiam ſuis dandam eſſe fidem ab illo acceperat. Tum partim inito pacto, partim commeatu proſperè ſuccedente non modò fidem faciebant Tarentinis, ſed & æmulatores habebant non paucos. Poſtea ſecundò excurrentes, & conſimiliter ſingula exequentes fidem Annibali dederunt ipſi, & rurſum ab illo acceperunt, quod videlicet Carthaginienſes Tarentinos liberos reddere, nec veſtigalibus aut tributo vllo in loco grauare, nec aliquid aliud illis imponere, ne præſidium quidem vellent. Romanorum verò ædes & diuerſoria, ſi vrbe potirentur, Carthaginienſibus diripere liceret,

Deinde

Deinde & illud paciſcuntur, quod cuſtodes, vbi ad Caſtra venirent, ipſi in promptu acciperent. Quibus factis, poteſtatem acceperunt frequenter accedendi & colloquendi cum Annibale, nunc velut ad excurſionem, nunc quaſi ad venationem ciuitate egreſsi. His ita ad futurum compoſitis, plures quidem occaſionem obſeruabant, Philomenum verò venationi deputarunt. Etenim propterea quod ei rei ſupra modum ſtudebat, putabatur nihil inuita melius facere poſſe, quàm venationi incumbere. Quapropter huic id muneris occaſione capiendarum ferarum exequendum iniunxerunt. primum vt Caium Liuium ciuitati præfectum (hunc Liuius M. Liuium Macatum, Cic. M. Liuium Salinatorē appellat) deinde eos, qui veſtibulum portarum, quas Temenetidas vocant, cuſtodiebant, ſibi deuinciret. erant portæ Temenetidæ, ſitę fortaſſe, qua parte erat Lucus τέμενος enim Græcis lucus eſt. Hic accepta hac commiſsione, quædam ipſe venando exequebatur, quædam ipſi per Annibalem patabantur. Ipſe continuò fetas captas afferebat, & earum alias Caio, alias cuſtodibus veſtibuli portarum, vt portam ipſam Rhinopylam dictam Greca voce, qua poſticum ſiue poſticulum ſignificatur in promptu aperirent, frequenter enim noctu per illam, metum hoſtium prætexens ingrediebatur & egrediebatur. Cum verò eiuſmodi conſuetudinem Philomenus apud cuſtodes portæ comparaſſet, vt ſine vlla hæſitatione, quotieſcunq; noctu ad murum accedens indicium fiſtulæ dabat, Rhinopylam ipſi confeſtim reſerarent. obſeruantes Romanum præfectum, cuius domus ad portam erat, quandoq; ad Muſæum foro vicinum cum pluribus (vt ſolebat) iturum, ipſum illum diem Annibali deputant iuuenes coniurati. Finxerat Pœnus, quod ægrotaret, ne Romanis inſolitum videretur, ſi pluſculum temporis illis locis immorari ipſum audirent. at tum etiam, cum vicinus eſſet ſtatus dies, magis infirmitatem ſimulabat, abſtinebatq; à caſtris per totum triduum, vel quatriduum via, qua Tarentum itur. qua ratione Romanis quoque, qui in præſidio Tarenti erant, ſuſpecta eſſe iam ſegnis mora eius deſierat. Cæterum vbi tempus adfuit, circiter mille viros corporis agilitate & animi confidentia excellentes, tam ex equitibus, quàm expeditibus delegit, illiſq; mandauit vt quatuor dierum commeatum quiſq; ſecum haberet. Liuius auctor eſt, decem millibus peditum atq; equitum electis quarta vigilia noctis ſigna mouiſſe Annibalem. moturus ergo caſtra ſub crepuſculum matutinum feſtinanter proficiſcebatur. octoginta verò ex Numidis delectis equitibus in mandatis dedit, vt exercitum triginta ſtadijs præcederent, & in vtraſque itineris illorum locorum partes excurrerent, nequis totum exercitum cōſpicari poſſet. ſed vt alij interciperentur ex fugientibus, alij verò qui euaderent incurſionem à Numadibus fieri in ciuitate nunciarent. Cum autem Numidæ ſtadijs quaſi centum abſſent & viginti, cœnam parant ad fluuium quēdam præruptum, & qui ægerrimè videri poteſt: & collectis ad ſe ducibus

clarè ſignificat, quid conaretur. & ingenuè hortatur, primum velint cuncti dextros ſeſe viros præſtare, quod nunquam ipſis maiora præmia propoſita eſſent. deinde vt quiſq; ſuos milites in itinere ſubſe retineant, & cohibeant, & acriter increpent eos, qui prorſus ſuum locum transgredi præuaricariq; vellent. poſtremo vt animum adhibeant ad ea, quæ præcipiuntur, nec quicquã proprio arbitrio extra iuſſa moliantur. Sed eodem ferè tempore Tarentum fama peruenerat, Numidas equites paucos populari agros, terroremq; latè agreſtibus inieciſſe. adquem nuncium nihil vltra motus præfectus Romanorum, quam vt partem equitum poſtero die luce prima iuberet exire ad arcẽdum populationibus hoſtem. Interea adeò nihil obedienter curatum eſt, vt contra pro argumento fuerit illa procurſatio Numidarum, Annibalem exercitumq; caſtris non mouiſſe.

ANNIBAL PORTA TEMENETIDA TArentum ingreditur. Cap. V.

ANNIBAL ſic duces exercitus ſui allocutus, principium profectionis facit, cum eſſet adhuc caligo adhoc cõtendens, vt muros circa noctem intempeſtãm adueniret. & præeuntem habens Philomenum, cui & Synagrum ad conſtitutum vſum addiderat. Et Caio Liuio Romanorũ præfecto cũ ſodalibus in Muſæo cõmoranti, cum iã potandi ſtudium propè ad ſummũ inter illos incaluiſſet, nunciatur Numidas ex occidentis partibus regionẽ totam inuadere, ille cogitans quid faceret, vt illos deprimeret, aduocatis ad ſe ducibus mandat, vt dimidia equitũ pars ſub matutinũ egreſſa crepuſculũ hoſtes regioni incommodũ inferentes reprimerent. Hoc enim erat quod potiſsimũ de tota cauſſa coniectare tunc poſſet. At qui cũ Nicone & Tragiſco erant, vbi tenebras ingruiſſe perſpexerunt, cuncti intra Vrbẽ collecti, ne Liuij reditus facilis eſſet cum ſuis obſuerunt. Cum igitur properè exurgerent, alij ad quendã præſcriptum intra ſe locũ accedentes illic permanent. alij verò Caio obuiam eunt, iocantes ac ludentes intra ſe, & quaſi eos qui inconuiuio fuerunt reducturos ſe ſimulantes, imò magis velut alienati, propter temulantiam eorum qui cum Liuio erant, mox atq; congreſſi eſſent, vtrinque riſus oritur & ludus incontinens, deinde reflexi domum reducunt Caium. ille verò quieſcit temulentus, ſicut ſolent, qui totos dies bibunt, nihil præcipuum aut graue habens in animo, ſed plenus gaudio & ſocordia. Nicon verò & Tragiſcus receptis ad ſe adoleſcentibus diuiſerunt ſe in tres partes, & habita obſeruatione, acceſſus fori opportuniſsimos occuparunt, ne quid eos, vel eorum quæ extrinſecus acciderent, vel quæ in ipſa ciuitate fierent, lateret. Appropinquant autem & ad Domum Caij, certè futurum ſcientes, vt ſi qua ſuſpicio eius, quod Liuio euenturum erat, oriretur

oriretur, primum illum fore conficiendum, & quicquid gereretur, initium ab illo ſumendum. At ſicut frequenter poſt reditum à conuiuijs accidere ſolet, cum iam tumultuatio illa ſummatim tranſiſſet, & multitudo plebis ſopita iaceret, ac noctis progreſſu ſpes propoſiti integra maneret, tum congregati ad executionem procedunt. Erat autem adoleſcentibus pactum & conuentio cum Carthagninienſibus Annibalem oportere, cum ad ciuitatem veniſſet, circa μεσογαίαν ideſt mediterraneam regionem ad latus Orientis, & ad portas quas Temenetidas vocant, ignem in tumulo accendere, qui à nonnullis Hyacinthi, à quibuſdam Apollinis Hyacinthi, tumultis appellatur. Eos verò, qui cum Tragiſco erant, vbi hoc ita fieri vidiſſent ſigno per ignem dato reſpondere vicißim, quo facto Annibalem ignem extra ciuitatem accenſum extinguere, ac pedetentim appropinquare ad portam. Hiſce ita conſtitutis, iuuentus, quæ intra vrbem erat, cum eam ciuitatis partem tranſiſſet, quæ habitabatur, venit ad monumenta mortuorum. pars enim Orientalis ciuitatis Tarentinorum plena erat monumentis, quia mortui etiam num omnes intra mœnia apud eos iuxta vetus quodam oraculum ſepeliuntur. ferũt enim Deum per oraculum ſignificaſſe, ſatius illis ac melius fore, ſi cum pluribus habitent. illos verò ſic ſe quam optimè iuxta oraculum habitatutos putare, ſi mortuos quoq; intra mœnia ſecum retineant ideoq; illos ad hũc vſq; diem mortuos ſuos intra muros ſepelite. Iuuentus igitur (vt ad rem reuertamur) ciuitatis cum ad hunc Pythonicum tumulum perueniſſet, quid eſſet futurum expectabat. Appropinquante autem Annibale, & quod conſtitutum erat faciente, mox atq; ignem ij qui cum Nicone & Tragiſco erant, proſpexerunt, animum ſumentes rogum accenſum & ipſi intus oſtendunt. vbi verò Annibalis ignem extinctum rurſus proſpiciunt, curſu & ſtudio ad portam properant feſtinantes, quia volebant eos, qui cum Annibale erant omnino præuenire, occiſis primi veſtibuli cuſtodibus propterea quod ſe ad ingreſſum componentes Carthaginienſes ſegniter ac pedetentim proficiſcebantur. cum autem ſucceſſu potirentur, & cuſtodes iam antea capti eſſent, alij alios occidunt, alij vectes infringunt. Portis properè ac in tempore apertis, accedunt ij, qui cum Annibale erant. inceſſu ſic commenſurato vſi, vt ſine vlla protractione ciuitatem ingrederentur, ingreſſum autem iuxta propoſitũ ſecurum, & ſine tumultu conſecuti putantem ſe iam maximam conatuum ſuorum partem perfeciſſe, ipſi quidem confidenter ad forum accedũt per eam plateam, quæ à profundo ducit. equites verò intra muros relinquũt haud pauciores numero duobus millibus, quos illic ſubſidij gratia eſſe volebant, cum aduerſus ea, quæ extrinſecus ſuperuenire poterant, tum contra alios incertos caſus, qui in eiuſmodi conatibus plerumq, euenire ſolent, cum ad loca foro vicina veniſſent, exercitum in platea ſiſtunt.

PHILOMENVS PORTA ALTERA IVXTA conſuetudinem ingreditur. Cap. VI.

PHILOMENVS verò ſollicitus quomodo ſuas quoq; partes commodè exequeretur, foris expectabat. Non enim cũ ignem accendiſſent ad eam partem accurrerant. & Philomenum ſuem habentem in Pheretro, & Libyes vna ſecum circiter mille extra portam vicinam miſerant, volentes ſecundum id quod initio propoſitum fuerat, non ſimpliciter ex vna tantum ſpe ſed ex pluribus, hanc cauſſam exequi. Philomenus verò cum ad murum ſecundum conſuetudinem ſuam appropinquaſſet, mox atq; ad illum acceſſit, aderat confeſtim cuſtos ad Rhinopylam deſcendens. illo extra portam dicente, vt properè ſibi aperiretur, quod ſuem ſylueſtrem portantes onere grauarentur, cuſtos id cupidè audiens ſedulò aperit ſperans ad ſe quoq; aliquam eorum pertinere partem, quæ Philomenus cæpiſſet, eo quòd antea ſemper particeps fuiſſet eorum, quæ inferebantur. ipſe itaq; Philomenus primum locum in illo cuneo habens ingreditur, & cum eo alius quiſpiam Numidicũ gerens apparatum, quaſi vnus ex eius loci incolis eſſet. & poſt hunc alij duo feram à tergo deferentes. Cum autem iam quatuor intra portam eſſent, eum qui tam liberaliter aperuerat, & qui ſimpliciter abſque ſuſpicione vlla, vt ſuem grandem palparet, accurrebat, percutientes interimunt, & ſequentes, alios verò præcedentes, Libyes circiter triginta pedetentim & tacitè ad portulam inducunt. Hoc facto continuò alij vectes abrumpunt, alij cuſtodes veſtibuli occidunt, alij Libyes adhuc extra portam exiſtentes ſymbolis datis aduocant, & illos quoq; ingreſſos cautè iuxta conſtitutum ducunt ad forum. Annibal, cum hi quoq; prioribus adiuncti eſſent, alacris factus, quod inſtitutum hoc ſecundum animi ipſius ſententiam ſuccederet, cæpto inſiſtebat. Separat itaq; duo Celtarum millia, ac diuiſis illis in tres partes, duos vnicuiq; parti ex adoleſcentibus, qui cauſſam hanc obibant, ac conſequenter nonnullos ex ſuis ducibus deputat, ſimulq; à ſe dimittit & mandat, vt vias opportuniſsimè quibus ad forum itur, occupent, & vbi id feciſſent iuuenes eius loci excipiant, immò & ciues in quos incidiſſent, illæſos ſeruent, plurimumq; Tarentinos inclament, vt in eo loco maneant, quod data ipſis eſſet permanendi ſecuritas. Carthaginienſium & Celtorum ducibus præcipit, vt Romanos, ſi quos obuios habuerint, occidant. illi itaq; à ſe inuicem diuiſi expediunt, quod in mandatis acceperãt. Hoc autem hoſtium ingreſſu Tarentinis patefacto, redditur ciuitas plena clamoribus & perturbatione inopina. At Caius, cum & ipſi hoſtium ingreſſus innoteſceret, cogitans ſe iam nihil efficere poſſe propter temulentiam, confeſtim domo cum famulis ſuis egreditur, & cum

ad por

ad portam veniſſet, quæ ad portum ducit, cuſtosq́; Rhinopylam aliam aperuiſſet, per illam effugiens, piſcatoriam nauim ex illis quæ in nauali ſtatione erant, vnà cum ſuis aſcendit, & in arcem aſportatur. Poſt id temporis Philomenus tubas nauales Romanas parat, quibus nonulli vſum earum propter cōſuetudinem callentes, circà theatrum ſtantes clangebant, ſignaq́; dabant. Romanis uerò in armis ſecundum conſuetudinem ad arcem concurrentibus, ſuccedit hoc cœptum Carthaginienſibus ex animi ſententia. Qui plateas illas inordinatè ac ſparſim ingrediebātur, incidebant alij in Carthaginienſes, in Celtas alij, quib⁹ hoc pacto occiſis, magna Romanorū militū multitudo peribat.

ANNIBAL QVAM HVMANISSIME TARENtinos alloquitur. Cap. VII.

ILLVCESCENTE die Tarentini quidem in ædibus ſuis quieſcebant, cum non poſſent amplius diſponere quod accidebat. etenim ob clangorem tubę, & quoniam nulla afficiebantur iniuria, nec rapina exercebatur in ciuitate, motus illos ex Romanis eſſe exiſtimabant. Vbi verò ſuorum multos in plateis occiſos, & nonnullos ex Galatis interemptorum Romanorum cadauera ſpoliare cernebāt, de Carthaginienſium aduentu ſuſpicari cœperunt. Annibal autem cum exercitum iam in foro locaſſet, ac Romani in arcem ſe ſe, quam cuſtodia & antea occupauerant, ſubduxiſſent, clara luce per præconem edicit, vt Tarentini omnes ſine armis in foro congregarentur. iuuentus verò ciuitatem circumiens clamat ſimul ad libertatem, hortaturq́; ciues, vt Carthaginienſes ipſorum bono adeſſe confiderent. Quotquot itaq; ex Tarentinis fauebant Romanis, re intellecta ſecedebant in arcem ad præfectum, reliqui ad præconis vocem inermes congregabantur. hos Annibal benignis & humanis alloquitur verbis. cum autem Tarentini vnanimiter ſingula, quę dicebantur propter inopinam ſpem annotaſſent, tum quidem multos ex illis dimittit, mandatq́;, vt ſinguli domum reuerſi foribus ſuis nomen Tarentini diligenter inſcriberent. ſi verò quiſquam id nominis Romano cuipiam diuerſorio inſcriberet, illi mortis ſupplicium determinat. ſelectos itaq; ad eam rē accommodatiſſimos ad diripiēdum Romanorum ędes mittit, dato illis ſymbolo, vt ædes Tarentinorum nomine non inſcriptas hoſtiles eſſe iudicarent, reliquos verò, vt iſtis ſubſidio eſſent, in acie detinet. Cum autem multa ac varia ſuppellex ex ea direptione congeſta eſſet, Tarentiniſq́; commoditas cō ceptæ ſpei reſpondens ceſſiſſet, tum demum ad arma aduerſus Romanos reuertuntur. Hoc ipſo tempore, teſtatum reliquit Liuius multa Romæ & foris loca de cœlo tacta: Reate ſaxum ingens volitare viſum: Solem rubore ſanguineo perſimilem: quibus prodigijs de more procuratis, erant iam Coſſ. in

 prouin-

prouinciam abituri, quum allatum eſt Tarentum ab Annibale captum poſt centeſimum, vt refert Plutarchus, propè annum, ex quo in Romanorum ditionem poteſtatemq́; venerat.

ANNIBAL CVM TARENTINIS INIT DE muniendaVrbe Conſilium. Cap. VIII.

SEQVENTI die Annibal inito cum Tarentinis conſilio ciuitatem muro ab arce diſtinguere, & communire decernit, ne quis metus à Romanis arcem occupantibus in poſterum ipſis Tarentinis relinqueretur. igitur ciuitatem primum vallo præmunire aggreditur correſpondente mœnibus arcis,& tumulo, qui eſt ante arcem. (hodie hic tumulus iuſſu Philippi Auſtriaci Regis exciſus eſt) quoniam autem certò ſciebat, fore, vt nunquam hoſtes quieſcerent, ſed eo loco vires ſuas oſtenſuros, ſufficientes adhibuit copias arbitratus nihil magis in futurum ad hoc neceſſarium fore vt Romani abſterrerentur, & Tarentinorum animi affirmarentur,Romanis verò mox atq; vallum initio ſtruebatur, confidenter & audaci conatu aduerſarios inuadentibus, Annibal cum illis parumper congreſſus, prouocat eos ad pugnam. Et quoniam plures extra tumulum prorumpebant, hortatus ſuos ad pugnam confligit cum hoſte. Cum aûtem pugnaretur acriter quantum loco anguſto & muris cincto fieri poterat, tandem circa finem conflictus violenter repreſsi Romani retrocedunt, & multi ex illis in Numidarum manus viui incidunt, maior verò pars repreſſa, & in foſſam præceps data perijt. Poſthac igitur Annibal abſq; diſcrimine ciuitatem,vt cœperat, vallo communit, & rebus ex animi ſententia geſtis tranquillitate potitur. Hoſtes enim concluſos intra muros iam non ſibi tantum ſed & arci metuentes, manere coëgit. Ciuibus verò tantum indidit animi, vt ſe iam citra Carthaginienſes, illorumq́; ſubſidia Romanis reſiſtere poſſe putarent. Deinde modico interſtitio à vallo vrbem verſus relicto foſſam molitur,vallo ac muro arcis correſpondentem, vnde per vices ad murũ ciuitatis coaceruatio fieret. Præterea & vallo adhuc ei foſſæ impoſito, contigit ex ea munitionem fieri haud multum muro inferiorem. Præterea hanc quoq; internè verſus ciuitatem interſtitio commenſurato relicto murum extruere agreditur, facto illius initio ab ea parte, quam ſeruatricem vocant, vſq; ad eam quæ profunda dicitur. ſic vt etiam ſine murorum ſubſidio muni tiones illæ ſtructutis ſuis ad hoc ſufficerent, vt Tarentini ſecurè habitarent. relicto itaq; vnà cum neceſſarijs ſuis ſufficiente equitum ſubſidio ad ciuitatis ac muri cuſtodiam caſtra metatur loco ab vrbe ſtadijs quadraginta diſtante ad fluuium, quem nonnulli Galeſum plurimi verò Eurotam vocant,quod cognominis ab eo fluuio accepit, qui Lacedæmona præter fluens & ipſe Eurota

rota

rota vocatur. Sunt autem huiuſmodi cognomina Tarētinis tam in agro, quā in ciuitate multa, propterea quod Coloniam, ſicut ante pluribus dictum eſt, & cognationem à Lacedæmonibus indubitanter acceperunt.

DE CONSILIO ANNIBALIS PRO OPPUgnanda arce, & de nauibus per vrbem tranſuehendis. Cap. IX.

MVRO autem tum propter Tarentinorum diligentiam ac ſedulitatem, tum propter Carthaginienſium cooperationem abſoluto, deinceps Annibal arcem etiam excindere ac demoliri cogitat. Cum autem ad obſidionem illius iam propè ſtructuras abſoluiſſet, Romani auxilio in arcem per mare ex Metaponto accepto, parumper recreati, noctu inuadunt Annibalis ſtructuras, & cunctos operum illius, & machinarum apparatus deſtruunt. quo facto de obſidione quidem arcis deſperat Annibal, & muris ciuitatis vndiq; abſolutis Tarentinos congregat, illisq; declarat ſummopere neceſſarium eſſe, aduerſum præſentis temporis incommoda, vt mare in ſuam poteſtatem occupent. Etenim cum locus, quo naues portum ingrediuntur in poteſtate arcis eſſet, ſicut & antea dicebatur, Tarentinis haud quaquam liberum erat nauibus vti pro arbitrio, aut è portu nauigare. Romanis verò ſecurè, quæ neceſſaria erāt, adferebantur. quod cum fieret, nunquam eſſe poterat ciuitati firma libertas. Hæc cum conſideraſſet Annibal Tarentinos inſtruxit, futurum vt qui arcem tenerent, ſi ſpem commoditatis, quæ ex mari erat, amitterent, confeſtim ipſis vltro cedentes arcem relinquerent, & locum traderent. Hæc audientes Tarentini aſſentiuntur quidem dictis: at quomodo perfici illa poſſent in præſenti neutiquam intelligere poterant, niſi claſsis à Carthaginienſibus miſſa adueniret: id quod tunc temporis fieri non poterat. Quapropter conijcere nequibant, quò reſpiciens Annibal hæc ipſis proponeret: illo verò affirmante, poſſe ipſos ſuapte opera citra auxilium Carthaginienſium maris conſequi poteſtatem, magis adhuc ſtupentes erant, mentem enim illius aſſequi non valebant. ille cum plateam benè diſpoſitam cerneret, eam videlicet, quæ intra murum quidem erat, ducebat verò iuxta murum ex portu in externum mare, illic cogitabat naues è portu ad auſtrale latus traijci poſſe. Hoc conſilium cum Tarentinis aperuiſſet, confeſtim non modo conſentiunt, ſed & virum hunc mirum in modum extollunt, intelligentes nihil illius induſtriæ cōfidentiæq; obſiſtere poſſe. confectis ſubito rotis paratur nauibus iter, & dicto citius opus abſoluitur, nam ad propoſitum hoc & animi propenſio, & multitudo operantium cooperabatur. Tarentini itaq; ſuas hoc pacto naues ad externum mare transferunt, & ſecurè illos obſident, qui ex arce externa ſubſidia

 interci-

intercipiebant. Annibal verò ciuitate relicta, caſtra cum exercitu metatur, & tertio die ad vallum initio ſtructum reuertitur, & reliquam hyemis partē illic degens in eo loco manet. fuit hic annus, quando Tarentum à Romanis ad Carthaginienſes defecit, ab Annibale ita occupatum, decimus ſecundi belli punici, vt Liuius ſignificare, hæſitans tamen, videtur: octauus & quadrageſimus ſupra quingenteſimum ab vrbe condita. à mundi totius origine tertius & nonageſimus ſupra nongenteſimum & quatermilleſimum, quo tempore, Philippus in Macedonia regnabat, Antiochus, Acheo iam dudum citra murum ſublato, in Syria, Ptolemæus philopater in Ægypto. Erató, in Iudæa pontifex Oſias: Hæc omnia his carminibus cecinit Syllius Italicus.

Verterat & mentem Tyria ad conata Tarentum,
Portiſq́; intrarant Pœni: ſed enim arce coruſca
Fiſa loca manus auſoniæ ſtipata ſedebat.
Hic miranda mouens claſſem, quæ condita portu
Aſtabat, (namq; anguſtis è faucibus æquor
Erumpit ſcopulos inter, patuloq́; receſſu
Effundit campis ſecretum gurgite pontum.)
Incluſas igitur, quibus haud enare dabatur
Arce ſuperpoſita clauſtris maris extulit actu.
Perq́; auerſa tulit port at as arua carinas.
Lubrica roboreis aderant ſubſtramina plauſtris,
Atq; recens cæſi tergo prolapſa iuuenci
Æquoream rota ducit per gramina puppim.
Et iam per colles, dumosq́; ad littus adacta
Innabat pelago veniens ſine remige claſsis.

ACCERSITVR ANNIBAL A CAMPANIS, *vtq; Tarentinorum arcem linqueret, exoratur.* *Cap. X.*

CVM Annibal circa Tarentum, Coſſ. ambo in Samnio eſſent, ſed circumſeſſuri Capuam viderentur, quod malum diuturnæ obſidionis eſſe ſolet, iam famem Campani ſentiebāt; quia ſementem facere prohibuerant eos Romani exercitus. itaq; legatos ad Annibalem miſerunt, orantes, vt priuſquam Coſſ. in agros ſuos educerent legiones, viæq; omnes hoſtium præſidijs inſiderētur, frumentum ex propinquis locis conuehi iuberet Capuam. Annibal Annonē

ex Brutijs in Campaniã cum exercitu iubet tranſire, & dare operã, vt frumenti copia fieret Cãpanis. Hæc Anno cũ nulla feciſſet mora, tandem à Coſſ. fugatus vix vnde venerat, in Brutios redijt. Et Cãpani audita ſua pariter & ſuorũ clade legatos ad Annibalem miſerunt, qui nunciarent duos Coſſ. ad Beneuẽtũ eſſe diei iter à Capua, tantum non ad portas & murum bellũ eſſe. ni propere ſubueniat, celerius Capuã, quàm Arpos in poteſtatẽ hoſtium venturam. ne Tarentum quidem non modò arcem, tanti debere eſſe, vt Capuam, quam Carthagini æquare ſit ſolitus, deſertam indefenſamq; populo Romano tradat. Annibal curæ ſibi fore rem Campanam pollicitus, in præſentia duo millia equitum cum legatis mittit, quo præſidio agros populationibus poſſent prohibere. quam rem idem poëta eodem in libro ita ſcripſit.

Nuncius interea vectus non more carinis
Terrentem freta curarum feruoribus implet.
Dum procul œbalios amat expugnare nepotes
Et primus roſtris ſulcet naualibus arua,
Obſeſſos Capuæ muros, claustra ipſa reuelli
Portarum ac totum miſeris incurrere bellum.
Linquit cœpta ferox, pennasq; addente pudore
Atq; ira ſimul in mari per proxima motu
Euolat, & minitans auida ad certamina fertur.

Romanis interim, ſicut aliarũ rerũ, arcis Tarentinæ præſidij.ij;, quod ibi obſideretur, curæ eſſe. C. Seruilius legatus ex auctoritate patrum à P. Cornelio Prætore in Etruriam ad frumentum coemendũ miſſus, cum aliquot nauibus onuſtis in portũ Tarentinũ inter hoſtium cuſtodias peruenit, cuius aduentu, qui antè in exigua ſpe vocati ſæpè ad tranſitionem ab hoſtibus per colloquia erant, vltimo ad tranſeundũ hoſtes vocabant, ſollicitabantq;, & erat ſatis validũ præſidium, traductis ad arcẽ Tarenti tuendã, qui Metaponti erant, militibus. itaq; Metapontini extemplo metu, quo tenebantur liberati, ad Annibalem defecere. hoc idem eadem ora maris, & Thurini fecerunt. mouit eos nõ Tarentinorũ magis defectio, Metapontinorumq;, quibus indidẽ ex Achaia oriũdi etiã cognatione iuncti erant, quã ira in Romanos propter obſides nuper interfectos. Annibal poſt pugnã ad Herdoneã cõmiſſam, vbi Fuluianũ deleuerat exercitũ adeò, vt ex decem & octo millibus hominum vix duo millia euaſerint, Tarentum duxerat legiones ſpe, aut vi aut dolo arcis Tarentinæ potiundæ, quod vbi parũ proceſsit, & fruſtra tentari omnia vidit, ad Brundiſium flexit iter, ratus vt id oppidum proderetur. ſed ibi cum tempus fruſtra quoq; tereret, legati Campani (iam enim Coſſ. Appius Claudius & Q. Pulujus, foſſa valloq; Capuam circundare parauerant, eoq; res euaſerat, vt portis muroq; ad hæreret Campanus, ſeq; contineret) ad eum venerunt querẽtes

V deſertam

deſertam ab eo Capuam, ac propè reditam Romanis, orantesq; vt tunc ſaltē opem nō circūſeſsis modò, ſed etiam circumuallatis afferat, quibus Annibal magnificè reſpondit, & antea ſoluiſſe obſidionē, & tunc aduentu ſuum Coſſ. non laturos. cū hac ſpe dimiſsi legati vix regredi Capua iam duplici foſſa valloq; cinctam potuerunt. Cū in hoc ſtatu ad Capuā res eſſent, Annibale in diuerſum Tarentinæ arcis potiundæ, Capuæq; retinendæ trahebant curæ, vicit tamē reſpectus Capuæ, in quā omniū ſociorū hoſtiumq; conuerſos animos videbat, documento futuræ qualēcunq; euentū defectio à Romanis habuiſſet. igitur magna parte impedimentorū relicta in Brutijs, & omni grauiore armatura, cum delectis peditū equitumq; quam poterat aptiſsimis ad maturandum iter in Campaniam contendit. ſequuti tamen tam raptim euntem tres & uiginta elephanti, in valle occulta poſt Tifata montem imminentem Capuæ conſedit. idem poëta Italicus Annibalis iram, celeremq; motum deſcribens, hanc ſubiunxit ſuperioribus carminibus comparationem.

Haud ſecus amiſſo Tygris ſi concita fœtu
Emicet attonitæ paucis luſtratur in horis
Caucaſus, & ſaltu tranſmittitur alite Ganges,
Donec fulmineo partus veſtigia curſu
Colligit, & rabiem prenſo conſumit in hoſte.

Sed nos Annibalem dimittamus cum Centenio cognomento penula dimicantem, quid deinceps Tarentinis acciderit, deſcripturi.

PVNICA CLASSIS TARENTVM E SICILIA *accerſitur. & Tarentini bellum nauale gerunt cum Romanis.* Cap. XI.

AESTATIS eius extremo, quo Capua capta eſt, (tem ita interciſam videbis apud Liuium) & Scipio in Hiſpaniam venit. punica claſsis ex Sicilia Tarentum accerſita ad arcendos commeatus Romani præſidij, quod in arce Tarentina erat, clauſerat quidem omneis ad arcē à mari aditus. ſed aſsidendo diutius arctiorem annona ſocijs quā hoſtibus faciebat: non enim tantū ſubuehi oppidanis per pacata littora apertosq; portus præſidio nauium punicarū poterat, quantū frumenti claſsis ipſa turba nauali mixta ex omni genere hominum abſumebat, vt arcis præſidium etiam ſine inuecto, quia ibi pauci erant, ex ante præparato ſuſtentari poſſet. Tarentinis, claſsiq; ne inuectum quidem ſufficeret. tandem maiore gratia quā venerat, claſsis dimiſſa eſt. annona haud multum laxauerat, quia remoto maritimo præſidio ſubuehi frumentum non poterat. Ex inde cum in arce Tarentina vix inopia tolerabilis eſſet, ſpem omnem præſidium quod ibi erat

ibi erat Romanum, præfectusq́; præſidij, atq; arcis Liuius in cõmeatibus ab Siciliæ miſsis habebant, qui vt tutò præteruehcrentur Italiæ orã, claſsis vigin ti ferè nauiũ Rhegij ſtabat. Præterea claſsi cõmeatibusq́; D. Quinctius obſcuro ortus genere, cæterũ multis fortibus factis gloria militaris illuſtris. primò quinq; naues, quarum maximę duæ triremes à Marcello ei traditæ erant, habuit: poſtea rem impigrè ſæpè gerenti, tres additæ quinq; remes: poſtremo ipſe à ſocijs Rheginiſq́; & à Velia, & à Peſto, debitas ex fœdere exigendo, claſſem XX. nauium, ſicut antea dictum eſt, effecit. Huic ab Rhegio profectæ claſsi Democrates cum pari nauium claſſe Tarentinarũ numero, quindecim millia fermè ab vrbe ad Sacriportum obuius fuit. velis tũ fortè improuidus futuri certaminis Romanus veniebat. Sed circa Crotonem Sybarimq́; ſupple uerat nauigio naueis, inſtructãq; & armatam egregiè pro magnitudine nauiũ claſſem habebat. Et tum fortè ſub idem tẽpus ferè & venti vis omnis cecidit, & hoſtes in conſpectũ fuere: vt ad componẽda armamenta expediendumq́; remigem ac militem ad imminens certamen vix ſatis temporis eſſet. Rarò alias tantis animis pares concurrerunt claſſes: quippe cũ in maioris diſcrimẽ rei, quã ipſæ erant, pugnarent. Tarẽtini, vt recuperata vrbe ab Romanis poſt centeſimum propè annum, arcem etiam liberarent: ſpem commeatus quoq; hoſtibus ſi nauali prælio poſſeſsionem maris ad emiſſent, interclufuri. Romani vt retenta poſſeſsione arcis oſtenderent, non vi aut virtute, ſed proditione ac furto Tarentum amiſſum. Itaq; ex vtraq; parte ſigno dato cum roſtris con curriſſent, neq; retrò nauem inhiberent, nec dirimi a ſe hoſtem paterentur, quam quis indeptus nauem erat, ferrea iniecta manu, ita conſerebant ex propinquo pugnam, vt non miſsilibus tantum, ſed gladijs etiam propè collato pe de præliarentur. Proræ interſe cunctæ hærebant, puppes alieno remigio circumagebantur. ita inarcto ſtipatæ erant naues, vt vix vllum telum in mari va num intercideret: frontibus veluti pedeſtris acies vrgebãt: peruiæq́; naues pugnantibus erant: inſignis tamen inter cæteras pugna fuit duarum, quæ primæ agminis concurrebant inter ſe. in Romana naue Quinctus ipſe erat, in Tarentina Nico cui Perconi fuit cognomen, non publico modò ſed etiam priuato odio inuiſus atq; infeſtus Romanis, quod eius erat factionis, quæ Tarentũ Annibali prodiderat. Hic Quinctium ſimul pugnãtem, hortantemq́; ſuos incautum haſta transfigit; ille ſimul atq; præceps cum armis procidit ante proram; victor Tarentinus in turbatam duce amiſſo nauem impigrè transgreſſus cum ſubmouiſſet hoſtes, & prora iam Tarentinorum eſſet, puppim malè conglobati tuerentur Romani, repentè & alia à puppi triremis hoſtium apparuit. ita in medio circumuenta Romana nauis capitur; hinc cæteris terror iniectus, vt prætoriam nauim captam videre, fugienteſq́; paſsim aliæ in alto merſæ, aliæ in terram remis abreptæ, mox prædæ fuere Thurinis, Mõtapontiniſque. Ex onerarijs quæ cum commeatu ſequebantur per paucæ

 in pote-

in poteſtatem hoſtium venêre, aliæ ad incertos ventos hinc atque hinc obliqua transferentes vela in altum euectæ ſunt. Nequaquam pari fortuna per eos dies Tarenti res geſta. nam ad quatuor millia hominum frumentatum egreſſa cum in agris paſsim vagarentur, Liuius qui arci præſidioque Romano præerat, intētus in omnes occaſiones gerendæ rei, C. Perſium impigrum virum cum duobus millibus armatorum ex arce emiſit, qui vagè effuſos per agros palatosq; adorſus cum diu paſsim cęcidiſſet, paucos ex multis trepida fuga incidentes ſemi apertis portarum foribus in vrbem compulit, ne vrbs eodem impetu caperetur, ita æquatæ res ad Tarentum, Romanis victoribus terra, Tarentinis mari, frumenti ſpes, quæ in oculis fuerat, vtroſq; fruſtrata eſt pariter.

DE Q. FABIO MAXIMO COS. QVI TARENtum à Carthaginienſibus recuperauit. Cap. XIII.

ANNO ab Vrbe condita quingenteſimo, quadrageſimo primo, vel vt alij ſupplent, quincto, Fabius maximus, cui Verrucoſo fuiſſe cognomen Plutarchus & Plinius auctores ſunt, quemq; cunctatorem appellauit Ennius quum dixit,

Vnus homo nobis cunctando reſtituit rem.

Conſul creatur, cuius collega fuit Q. Fuluius flaccus quart. Coſ. Vtriq; Italia prouincia demandata, regionibus tamen partitum Imperium. Fabius ad Tarentum, Fuluius in Lucanis ac Brutijs rem gereret. Q. igitur Fabius Coſ. cum oppidum in Salentinis Mandurium (hodie Caſale nouum appellatur populo frequentiſsimum) vi cœpiſſet, ad quatuor millib. hominum captis, præter cæteram prædam, Tarentum profectus eſt, atq; in ipſis faucibus portus poſuit caſtra. Naues quas Liuius habuerat tutandis commeatibus partim machinationibus onerarat, apparatuq; mœnium oppugnandorum, partim tormentis & ſaxis omniq; miſsilium telorum genere inſtruit: onerarias quoq; naues non eas ſolum, quæ remis agerentur, vt alij machinas, ſcalaſq; ad muros ferrent, alij procul ex nauibus vulnerarent murorum propugnatores. Eæ naues ab aperto mari, vt vrbem aggrederentur, inſtructæ, parataeq; ſunt. Fabium Tarentum obſidentem leue dictu momentum ad rem ingentem obtinendam adiuuit. Quod ita eſt. Præſidium Brutiorum datum ab Annibale Tarentini habebant. eius præſidij præfectus deperibat amore mulierculæ, cuius frater in exercitu Fabij Coſ. erat. is certior literis ſororis factus de noua conſuetudine aduenæ locupletis, atq; inter populares tam honorati, ſpem nactus per ſororem quolibet impelli amantem poſſe, quid ſperaret ad Coſ. detulit. Quæ cum haud vana cogitatio viſa eſſet, perfuga iuſſus Tarentum tranſire, ac per ſororem præfecto conciliatus, primò occultè animum eius

tentan-

tentando, deinde ſatis explorata leuitate blanditijs muliebribus perpulit eũ ad proditionem cuſtodiæ loci, cuius erat præpoſitus. Vbi & ratio agendæ rei, & tempus conuenit, miles nocte per interualla ſtationum clam ex vrbe miſſus, & quæ acta erant, quæq; vt agerentur, conuenerant, ad Coſ. refert. Fabius vigilia prima, dato ſigno ijs qui in arce erant, quiq; cuſtodiam portus habebant, ipſe circuito portu, ab regione vrbis in Orientem verſa occultus conſedit. Canere inde Tubæ ſimul ab arce, & à portu, & à nauibus, quæ aperto mari appulſæ erant. clamor vndiq, cum ingenti tumultu, vnde minimum periculi erat, de induſtria ortus. Coſ. interim ſilentio continebat ſuos. igitur Democrates, qui præfectus claſsis antea erat, fortè illi loco præpoſitus, poſtquam quieta omnia circa ſe vidit, alias partes eo tumultu perſonare, vt captæ vrbis interdum excitaretur clamor, veritus ne inter cunctationẽ ſuam Coſ. aliquam viam faceret, ac ſigna inferret, præſidium ad arcem, vnde maximè terribilis accedebat ſonus, traducit. Fabius cum temporis ſpacio & ſilentio ipſo (quod vbi paulò ante ſtrepebant excitantes prouocanteſq; ad arma, inde nulla accinebat vox) deductas cuſtodias ſenſiſſet, ferri ſcalas ad eam partem muri, qua Brutiorum cohortem præſidium agitare proditionis conciliator pronunciauerat, iubet. Et primum captus eſt murus, adiuuantibus, recipientibuſq; Brutijs, & tranſcenſum in vrbem eſt, deinde proximè refracta porta, vt frequenti agmine ſigna inferrentur. tum clamore ſublato ſub ortum fermè lucis nullo obuio armato in forum perueniunt, omneſq; vndiq; qui ad arcem portumq; pugnabant, in ſe conuertunt. Prælium in aditu fori maiore impetu quã perſeuerantia, commiſſum eſt non animo, non armis, nõ arte belli, non vigore aut viribus corporis par Romano Tarentinus erat. igitur pilis tantum coniectis, prius penè quum conſererent manus, terga dederunt, delapſiq; per nota vrbis itinera in ſuas amicorumq; domos Duo ex ducibus Nico & Democrates fortiter pugnantes cecidere. Philomenus qui proditionis ad Annibalem auctor fuerat cum citato equo ex prælio auectus eſſet, vacuus paulò poſt equus erranſq; per vrbem cognitus, corpus nunquam inuentum eſt. Creditum vulgò in apertum puteum ex equo ſe præcipitem dediſſe. Carthalonem autem præfectum punici præſidij cum commemoratione paterni hoſpitij poſitis armis venientem ad Coſſ. miles obuius obtruncat. Alij alios paſsim ſine diſcrimine armatos inermeſq; cædunt Carthaginienſes Tarentinoſq; pariter. Brutij quoq; multi paſsim interfecti viſi ſunt non modo per errorem, vt credebatur à pleriſq;, verum etiam peruetere in eos odio: additur & tertia, quæ & potior cauſſa ad proditionis obortam famam, vt vi potius atque armis non dolo & inſidijs captum Tarentum videretur, penitus extinguendam. tum à tanta cæde iuſsi milites, vt ad diripiendam vrbem diſcurrerent. quod non modo ab illis abſq; vlla mora factum eſt, ſed alacri animo quiſq; locum obſeruabat, vnde plus prædæ domũ reportaret.

PRAE-

PRAEDAE A ROMANIS IN EXPVGNAtione Tarentina acquiſitæ declaratio. Cap. XIIII.

TRIGINTA millia ſeruilium capitum dicuntur capta, ac vẽdita: ingens vis argenti facti ſignatiq; : auri LXXXIII: millia pondo, tria millia talenta ſcribit Plutarchus, atque Romam in ærarium inuecta. ſigna tabulęq; propè vt Syracuſarum ornamenta æquarent. Sed maiore animo generis eius præda abſtinuit Fabius quam Marcellus. nam interroganti ſcribæ quid fieri deſignis vellet (ingentis erãt magnitudinis Dij, ſuo quiſq; habitu in modum pugnantium formati.) Deos iratos Tarentinis relinqui iuſsit, quod etiam Marcello Syracuſis deuictis, opes & ſigna oſtendenti Deorumq; ſacra inferenti dixiſſe fertur, vt exemplo ſuo Deos ſuis iratos relinqueret, vt ipſe Tarẽtinis. Murus inde ab eodem Fabio, qui vrbem ab arce dirimebat, dirutus eſt ac diſiectus: & Herculis tantum ſimulacrum Tarento aſportatum in Capitolio iuxta æream ſui equeſtrem ſtatuam locauit. Dum hæc Tarenti aguntur, Annibal ijs, qui Cauloniam obſidebant, in deditionem acceptis, audita oppugnatione Tarenti, dies noctesq; curſim agmine acto cum feſtinans ad opem ferendam captam vrbem audiſſet, & Romani (inquit) ſuum habent Annibalem: eadem qua cęperamus arte, amiſimus. Ad amicos autem priuatim tunc primum dicere, ſibi in mentem veniſſe, vt iam pridem perſpexiſſet, difficile ipſis eſſe, nunc autem impoſsibile præſentibus copijs Italia potiri. Ne tamen fugientis modo conuertiſſe agmen videretur, quo conſiſteret loco, quinq; millia fermè ab vrbe poſuit caſtra. ibi paucos commoratus dies, Metapontum ſe recepit: inde duos Metapontinos cum literis principum eius ciuitatis ab Fabium Tarentum mittit, fidem ab Coſ. accepturos impunita priora fore, ſi Metapontum ei cum præſidio punico prodidiſſent. Fabius vera, quæ afferrẽtur, ratus, diem qua acceſſurus eſſet Metapontum conſtituit: literasq; ad principes dedit, quæ ad Annibalem delatæ ſunt. Enimuero lætus ſucceſſu fraudis, ſi ne Fabius quidem dolo inuictus eſſet, haud procul à Metaponto inſidias ponit. Fabio auſpicanti priuſquam egrederetur à Tarento aues ſemel atq; iterum non addixerunt. hoſtia quoq; cæſa cõſulenti Deos Aruſpex cauendum à fraude hoſtili, & ab inſidijs prædixit. Metapontini poſtquam ad conſtitutum non veherat diem, remiſsi, vt cunctantem hortarentur, repentè comprehenſi, metu grauioris quæſtionis detegunt inſidias: ab hac fraude arbitratur Plutarchus cum multis Deorum beneuolentia ſeruatum fuiſſe Fabium, ſed hæc ante Tarentum captum contigiſſe autumat.

QVAE GLORIA FABIVM PROSECVTA OB *captum Tarentum*, *Cap. XV.*

FABIO Tarentum aſtu captum magis quàm virtute, glorię magnæq; famæ fuit. qua de re ſic Italicus poëta, quem alias in hoc præſertim libro citauimus, ſcripſit.

Tunc & Tyndarij latias fortuna Tarenti
Auxit opes, laudemq; ſimul, nam perfida tandem
Urbs Fabio deuicta ſeni; poſtremus in armis
Ductoris titulus cauti, ſolertia tutum,
Tum quoq; adepta domos captis ſine ſanguine muris.
Namq; vt compertum, qui punica ſigna regebat,
Fœminea exuri flamma, tacitusq; quiete,
Exin virtute placuit dolus, ire ſorori,
(Nam caſtris erat in rutulis germanus amate)
Cogitur, & magnis muliebria vincere corda
Pollicitis, ſi recluſas tranſmittere portas
Concedat libycus rector votiq; potitus.
Euicto Fabius Pœno circundata telis
Incuſtodita penetrauit mœnia nocte.

Romani cum alijs honoribus Fabium affecerunt, tum eius filium Coſ. deſignatum. cumq; is magiſtratum inijſſet, & quædam ad bellum diſponeret, pater ſiue ætatis vitio, ſiue alia quadam vi morbi, ſiue quod filium tentare vellet, inuectus equo per medium circumſtantium turbam incedebat. quem cum vidiſſet iuuenis, non tulit, miſſoq; ad eum lictore, patrem deſcendere ex equo iuſsit, ac pedibus accedere, ſi quid à magiſtratu petiturus eſſet. quod imperium vt nimis ſuperbum atq; arrogans cæteri indignè tulerunt. & in Fabium omnes oculos animumq; conuerterant, quem putabant priore gloria indigna pati. ipſe autem repente ex equo deſiliens, æquo citius ad filium properat, eumq; complexus & gratulans, rectè (inquit) fili & ſentis, & agis: nec latuit te quibus imperes, & quantam imperij molem ſuſceperis: ſic & nos, & maiores noſtri Romanam ciuitatem exauximus, publicam pietatem priuatæ, patriæ gloriam ſemper parentibus ac liberis præferentes. Conſulendus eſt Agellius cum Valerio Maximo, Georgio Trapezuntio, Caſſianeo, alijsq; iure peritis, rectene iuſſerit filius, & rectè paruerit pater. nos ad hiſtoriam tranſeamus. Quo tempore Marcello Coſ. deſignato mandatum eſt, vt de Etruriæ defectione inſpiceret, Tarentinorum legatis pacem petentibus cum liber

tate, ac legibus ſuis reſponſum ab ſenatu eſt, vt redirent, cum Fabius maximus Coſ. Romam veniſſet. non multo autem tempore poſt, de Tarentinis magna contentione in ſenatu actum eſt coram Fabio, defendente ipſo, quos cœperat armis, alijs infenſis & pleriſq; æquantibus eos Campanæ noxæ, pænæq. Senatus conſultum in ſententiam M. Accilij factum eſt, vt oppidum præſidio cuſtodiretur, Tarentiniq; omnes intra mœnia continerentur, res integra poſtea referretur, cum tranquillior ſtatus Italiæ eſſet. Huius autem præſidij, quod Tarentum fuerat miſſum, bonam partem Coſſ. iuſſu locros ductam Annibal ſub tumulo Petiliæ equitum duobus, peditum tribus millibus in occulto locatis aggreſſus eſt, ad duo millia armatorũ cæſa; & mille & ducenti fermè viui capti, alij diſſipati fuga per agros ſaltusq; Tarentum reuerterunt. Et de M. Liuio arcis Tarentinæ præfecto haud minore certamine actũ eſt, alijs S. Conſulto notantibus præfectum, quod eius ſocordia Tarentum proditum hoſtibus eſſet; alijs præmia decernentibus, quod per quinquenniũ arcem tutatus eſſet, maximeq; vnius eius opera receptum Tarẽtum foret: medijs ad Cenſores, non ad ſenatum cognitionem de eo pertinere dicentibus: cuius ſententiæ & Fabius fuit, adiecit tamen, fateri ſe opera liuij Tarentum recepiſſe, quod amici eius vulgo in ſenatu iactaſſent. neq; enim recipiendũ fuiſſe, niſi amiſſum foret. poſt hæc fuerunt alias Tarentini ſuſpecti, ne ad defectionem redirent, ideo ſcripſit Q. Criſpinus ad Senatum ſe Comitiorym cauſſa non poſſe Romam venire, quia præter viæ laborem, quem pati ſaucius nõ poſſet, de Tarento ſollicitus erat, ne ex Brutijs Annibal eo conuerteret agmẽ: moritur paulò poſt Tarenti iuxta quoſdam. fuit ſequenti anno Tarẽtũ miſſus C. Hoſtilius ad eum exercitum, quem T. Quinctius Coſ. habuerat. mandatur L. Manlio vt in Græciam legatus iret, & ſi forte Tarẽtinos ciues ab Annibale ibi relegatos reperiet, domos redire iuberet. diceretq; omnia, quæ ante bellum habuiſſent, eis reddere populum Romanum. Duæ etiam legiones circa Tarentum & Salentinos. Q. Claudio obtigerunt. Sed hæc leuia ſunt. Hoc adijciendum duxi Fabium maximum propterea Herculis, & non Iouis, de qua Lucilius lib. 16.

— Lyſippi Iuppiter iſta
Tranſiuit quadraginta cubita, altus Tarento.

Statuam Tarento Romam aduexiſſe, quia & ipſe cum tota Fabiorum familia Herculeus dicebatur, vt docet Ouid. in faſtis.

Vt tamen Herculeæ ſupereſſent ſemina gentis
Credibile eſt ipſos Conſuluiſſe Deos.

Hic fuit ille Fabius, qui iterum dictator creatus Annibalem pluribus victorijs ferocem cunctando coërcuit, vnde de eo præclarè Ennius ſcripſit.

Unus homo nobis cunctando reſtituit rem,

Non

Non ponebat enim rumores ante ſalutem,
Ergo poſtq; magisq; viri nunc gloria claret.

TARENTVM ET SALENTINOS PROVINcias, Tarentinos Municipes, & Colonos fuiſſe. Cap. XVI.

DE Prouinciarum origine, deq; earúmnumero, & quomodo confectæ ſint iuniores grãmatici, Sigonius præcipuè, Robertellus, Onufrius, per multa ſcribunt, illud modo dicendum, quod Tarentum cum Salentinis prouincia fuerit, miror q; ſatis id omiſſum ab alijs fuiſſe, niſi forte crediderint, Tarentum & Salentinos in Sicilia prouincia recenſeri, ſed conſtat id aliter eſſe & ex ijs, quæ ſupra dicta ſunt, & ex ijs quæ dicentur. anno igitur tertio & decimo belli punici Q. Claudio Tarentum, C. Hoſtilio Tubulo Capuam prorogatum in annum imperium eſt. decimo etiam quincto eiuſdem belli M. Cornelio, P. Sempronio Coſſ. T. Quinctius Tarentum C. Hoſtilius Tubulus Capuam proprætoribus, ſicut priore anno cum vetere vterq; præſidio obtinuerunt. Coſſ. etiam M. Æmilio lepido, & C. Flaminio. L. Terentius Siciliam, Q. Fuluius Sardiniam, Ap. Claudius Tarentũ, M. Fuluius Galliam prouincias ſortiti ſunt. Magno etiam illo ſeruili motu in Apulia orto, Tarentum prouinciam L. Poſthumius prætor habuit. isq; de paſtorũ coniuratione, qui vias latrocinijs paſcuaq; publica infeſta habuerant, quæſtionẽ ſecurè exercuit: ad ſeptẽ millia hominũ condemnauit, multi inde fugerunt, de multis ſumptum eſt ſupplicium. Omitto, quæ Liuius ſcribit de L. Quintio, cui à Conſule noui milites præſcripti, vt tueri omnẽ oram circa Tarentũ Brundiſiũq; valeret. Perfectis comitijs, idẽ dicit, quas prouincias prætoribus eſſe placeret, retulit ad ſenatũ Conſul decreuerunt duas Romæ iuris dicendi cauſſa, duas extra Italiã, Siciliã, atq; Sardiniã, duas in Italia Tarentũ & Galliã &c. lege Iulia belli ſocialis anno primo lata, Tarẽtini Municipes facti ſunt, nã antea fœderati tantũ erãt, & ſuis non Romanis legibus vtebantur. Hoc autẽ fuit Sext. Iulio Cæſare, & L. Martio Philippo Coſſ. Vellius Paterculus auctor eſt, ductam eſſe Coloniã Tarentũ poſt annũ quã Fabrateriã oppidũ non longè ab Aquino. id fuit anno vrbis ſexcẽteſimo & trigeſimo primo, quod nõ laudatur ab ijs qui tẽpora obſeruant, nã aliquot poſt annis tanquã in fœderatã iure Italico, quod erat extra Latiũ, ciuitatẽ voluit in eã adſcribi Archias poëta, quẽ Cicero defendit luculentiſsima illa oratione, quæ extat. ſed ipſi viderint, nã & Sigonius & Onufrius Plutarcho & Velleio aſtipulãtur. Exigebant Romani à Tarentinis, vt à Rheginis, & Neapolitanis ſua tributa, ſicut reſponderũt Minioni Antiochi Regis legato. Nos ab Rheginis & Neapolitanis, & Tarentinis, ex quo in noſtram venerunt poteſtatem, vno & perpetuo tenore iuris ſemper vſurpato, nunquã inter miſſo, quæ ex fœdere debent, exigimus. Verum quia hæc obſcura ſunt, ad finem libri accedamus.

Finis Sexti Libri.

DE ANTIQVITATE, ET VARIA TARENTINORVM FORTVNA

LIBER SEPTIMVS.

IOANNE IVVENE EORVM CIVE AVCTORE.

TARENTVM QVANDO FVERIT INſtauratum. Cap. I.

VNIVERSAM Gothorum hiſtoriam multi quidem & Græcis & Latinis illuſtrarunt literis. Procopius Cæſarienſis in caſtris Belliſarij viri illius patricij, & Iuſtiniani Imperatoris ſtrenuiſſimi ducis medicus: Guido Rauennâs: Leonardus Aretinus: Blondus Foroliuienſis: Raphaël Volaterranus: Æneas Syluius Senenſis, qui magnam ſuæ ætatis partem ante ſummum pontificatum apud Germanos egit: Agathius qui longo & copioſo volumine res Gothorum geſtas ab vſq; Troiæ incendio narrandas aggreditur: Pandulphus Collenucius, qui Neapolitanorum Regum facta ſimul ac dicta Ethruſco ſermone edidit: Omnium verò nouiſſimus Ioannes magnus, qui & ipſe Gothus, & ſedis Apoſtolicæ in Suetia & Gothia legatus Iulio huius nominis tertio põtifice maximo, in Vſpalenſis Eccleſiæ Archiepiſcopalem aſſumptus eſt dignitatem. Vt omittam vetuſtiores, qui de Gothorum origine, diuiſa eorum gẽte, cæteriſq; rebus memoria dignis tam Gothicè, quàm Græcè, & Latinè, vt Ablabius, Dion, & Iordanes ſcripſerunt. Apud omnes vnum quod ſequitur ad noſtram pertinere prouinciam inuenio. Quo tempore Totilas, qui aliter Balduilla dicebatur, ſextus & quadrageſimus Gothorum Rex externus, tam in expugnandis hoſtibus terribilis, quàm erga deuictos perhumanus, bellũ

cum

cum Belliſario pro Gothis in Italia gerebat, anno domini Saluatoris quingẽteſimo & quadrageſimo ſeptimo, Vigilio ſummo pontifice,& Iuſtiniano Romanorum Imperatore, quidam Calabri, & illorum finitimi domo profugi Tarentum, quod aliquandiu diruium, deſertum, incultumq́, ſuperioribus bellis iacuerat, inſtaurarunt, non veterem vrbis aream, non primam mœniũ longitudinem circumplexi, ſed partem portui propinquam aditu à tergo facillimè munito, cum eam in cherſoneſi ſpeciem mare vtrinq; alluat. Conueniunt ſecum ſcriptores prædicti, hoc quod de Tarento diximus renouato eo præcipuè accidiſſe tẽpore quando Totilas Roma ſiue ſalua, ſiue euerſa egreſſus, parte exercitus ſui Belliſarij copijs obiecta, ipſe aduerſus Vitalianum Iuſtiniani germanum fratrem properabat, qui audito Hoſtis teterrimi aduentu ſe cum multis militibus receperat intra Hydrunti mœnia. Poſt ſecundam vrbis captiuitatem, cum Totilas expeditionem in Siciliam paraſſet, & obiter Rhegium expugnare tentaſſet, inde Termundi & Amerei, qui vrbis præſidio præerant, ingenio & virtute expulſus, Tarentum inuaſit, eſtq́; ea vrbe breui potitus, quia nondum adeò communita à nouis ſuis conditoribus fuerat, vt hoſtium valeret reſiſtere incurſionibus. Captum Tarentum Totilas muris ab extero mari circumſepſit, locumq́; vt ibi ſuorum eſſet ſedes, elegit, relictiſq́; in ea copijs Ragnerium præfecit virum inter Gothos præclarum quidem & impigrum, ſed maximè inconſtantem, quod ſubſequens docebit factum. Cum audiret Ragnerius vnà cum Morrha, qui Acheruntiæ præerat, Crotoniatas longa Gothorum obſidione fatigatos liberos tandem ab illa eſſe ob Græcorum claſſem iuſſu Imperatoris Thermopylis ex improuiſo profectam; cumq́; perſpiceret ſocios multa cœde perfractos ac profligatos partim ad ſe Tarentinum in portum cum ratibus aufugiſſe, partim ad Scyllæum fretum loco propinquum delatos abijſſe, à Totila ad Imperatorem Iuſtinianũ, cui tota hæc regio obſequium præſtabat ac ſuberat, accepta prius ab illo fide pro ſua & ſuorum ſalute, defecit cum Morrha, ab vtroq; ſenis Gothis obſidibus præſtitis, qui Hydrunti ſub Pacurio Peranio ciue Romano, vrbiſq́; præfecto cuſtodirentur. at vbi audiuit Totilam à Longobardis occiſum, & Teiã in regium culmen aſſumptum; Francos & Burgundiones in ſocietatem aduerſus Narſeten Iuſtiniani ducem venturos, pœnituit ſe ad illum tranſiſſe, & pro Gothis iterum ſtare conſtituit. vt verò obſides reciperet ſuos, quorum recuperandorum ſtudio nimio flagrabat, huiuſmodi inceſſit aſtutia. ad Pacurium, quem Hydrunti præfectum dicebamus ac Prætorem, mittit qui ſuo nomine dicerent, vt vel auxilium præſtaret aduerſus Gothorum copias, quas contra ſe venturas cognouiſſe ſimulauit; vel ſaltem vt Hydruntem ſibi liceret tutò commeare, quo inde Ionico ſinu tranſmiſſo Byzantium deferretur. miſit Pacurius nihil adhuc fraudis ſuſpicans, è ſuis militibus quinquaginta. Hos Ragnerius intra præſidium admiſſos, & in poteſtatem ſuam redactos cuſto-

diri vinctos iuſsit, & ad Pacurium per nuncios iterum miſit, vt ſibi ſuos reddendos omnino curaret obſides, ſi milites Tarentum à ſe miſſos ſaluos cuperet & incolumes. ſenſit tandem ille ſibi grauiter illuſum, ac ſimul ira accenſus, paucis militibus in Hydruntina cuſtodia relictis, ipſe cum cæteris copijs aduerſus Ragnerium profectus eſt: quem etiam in pugnā deſcendere auſum in fugam cōuertit. ſed milites ſuos à periculis eripere nequiuit omnes ad vnū à Ragnerio ante congreſſum in carcere trucidatos. Deinde Ragnerius cum omnes viæ, circumſiſtentibus vndiq; Romanis, recluſæ eſſent, nec in Tarentū regredi poſſet, nam & Tarentini fidem Gręcis ſeruari inuito illo volebant, Acheruſiam ad ſuos cum magno vitæ diſcrimine delatus eſt. Eodem tempore Brunduſini à Gothis, in quorum ditionem antehac venerant, claſſe, qua commeatus in caſtra aduehebatur, contra publicam fidem intercepta, defecerunt, eſtq; ob eam rem non parum in Teianis caſtris rei frumentariæ inopia laboratum. Hæc de Tarentinis memoriæ prodita ſunt in diuturnis bellis Gothicis in Italia per tot duces geſtis nuſquam verò mihi conſtitit, quando fuerit ante aduentum Lucanorum & Calabrorum exciſum & euerſum Tarentū. ſed de tota hac re Conſulito Procopium libro tertio.

QVID LONGOBARDORVM, QVID SARRAcenorum temporibus Tarenti euenerit. Cap. II.

AD initium Pontificatus Vitaliani huius nominis inter Petri ſucceſſores primi & nouiſsimi Conſtantius Imperator confectum comparatumq; exercitum in Italiam tranſducendum inſtituit, non quidem vt iuxta famam tunc à ſe accuratè diſſeminatam Longobardos Germaniæ populos inde eijceret, ſed vt vrbem Romam, & ſubiectas illi vel prouincias vel ciuitates homo auariſsimus diuitijs ornamentiſq; ſpoliaret. Conſtantino itaq; filio conſorte imperij declarato, & Conſtantinopoli relicto, claſſem, quam inſtruxerat, præmiſit Athenas, quò ipſe pedeſtri itinere eſt profectus: inde nauigium ingreſſus, ventos nactus ſecundos, oram ſoluit, ac nullo prius in loco, quàm apud Tarentum ſubſtitit. Copijs in eam ciuitatem expoſitis, qui erat maximus & dignus Romano Principe exercitus, conſtituit Conſtantius terreſtri itinere in Samniū venire Beneuentum obſeſſurus, at vbi intellexit vrbem valido præſidio, multiſq; commeatibus Rhomoaldi diligentia munitam eſſe, Luceria mouens vrbem vim cæpit. captam ſolo æquauit. quid inde ſecutum ſit, haud quaquam noſtrum eſt ſcribere. Hoc tantum ſatis fuerit cognoſcere, quod Anno Domini ſexcenteſimo & quinquageſimo ſeptimo Orientali imperio Tarentum ſubeſſet. & Conſtantinus cum parum proficeret, paulò poſt Tarentum reuerſus, in Siciliam nauigauit. Et quoniam Beneuenti meminimus, non eſt ſilentio prætereundum quod in

Leone

Leone Secundo viro latinè græcèq; doctiſsimo apud Platinam legitur; Rhomoaldũ ducem Beneuentanum ingenti comparato exercitu, Tarentũ, Brũdiſium, ac totam deniq; Apuliam occupaſſe; eiusq; vxorem Theodatam mulierem pientiſsimam ex his manubijs non longè a Beneuento Baſilicam in honorem beati Petri ædificaſſe, adiecto ſacrarum virginum cœnobio. In portu Tarentino & in externo mari extant veſtigia arcis cuiuſdam latericiæ, quæ à Sarracenis nomen adhuc ſeruat. diſtat ab vrbe ternis neq; integris ſtadijs. locus à piſcatoribus pro Thynnis capiendis Martio, Aprili, Maioq; mẽſibus frequentatur. Conijci hinc nullo negocio poteſt Sarracenos aliquando Tarentum diuertiſſe, vrbem expugnaſſe, arcemq; illam pro ſuo præſidio erexiſſe. de his hæc ad noſtrum inſtitutum facientia colligere viſum eſt. Sarraceni cum è Mauritania ad Italiam reuertiſſent, depoſita è nauibus, quam in gentem ſecum abduxerant, præda, Siciliam, Tarentumq; eodem inuaſerũt tempore. in eos Michael Imperator Conſtantinopolitanus Theodoſium patricium claſsis præfectum iuſsit nauigare. Sed tulit illius anni infortunium vt dum magnis & nunquam antea viſis apparatibus in Chriſti fideles immaniter ſæuirent Sarraceni, Michaël ipſe imperator græcus primò, & breui poſt Gregorius quartus Romanus & ſummus pontifex, & Ludouicus Imperator Romanorum eodem ferè menſe ſuum obierint diem: is fuit humanæ redemptionis annus octingenteſimus quadrageſimus ſecundus. Sarracenis interea, vt præfati ſumus, Siciliam, Tarentumq; duce Sabbâ Regis Maurorum præfecto obſidione prementibus, Theodoſius qui orientalis præfecturæ claſſem agebat, copijs è Græcia adductis diffiſus ad Venetos ſe contulit, & Petro Andronico ac Ioanni eius filio Venetis ducibus Spatharij dignitate, quæ tunc erat omnium illius ſęculi maxima in imperio ornatis, ab ea Repub. impetrauit ſexaginta nauium claſſem, quam ipſi Veneti ſuo ære armarent, ea auctus Theodoſius non prius ab inchoata in Venetiarum portu velificatione deſtitit, quàm ſinum attigit Tarentinum. Sabba verò Sarracenus, quam primum eam omnium inter ſe pio fœdere coniũctorum Chriſtifideliũ claſſem Adriatico emenſo in ſinum Tarentinum flectere intellexit, ſiue quia timuerit, ſiue quia timoris ſimulationem rebus ſuis conducere ſit arbitratus, obſidionem Tarentũ ſoluit, & ad Crotoniatarum littus repentè nauigans, Chriſtianis quid rei eſſet facturus, dubium monit. Ea inter magnas claſſes vicinitate leuia oblatis occaſionibus conſerebantur certamina; tandem vtriuſq; claſsis duces Sabba & Theodoſius vel inuiti ad certamen protrahi viſi ſunt, quo fractis & fugatis chriſtianorum copijs in Venetos, qui pugnæ erant intentiſsimi, magna eius cladis calamitas ceſsit: nam eorum naues partim merſæ, partim captæ ſunt, militum verò paucis in barbarorum poteſtate factis reliqui ad internecionem ſunt cæſi. Theodoſius autem præfectis nauium, quas Conſtantinopoli ſecum adduxerat, maiore parte amiſſa, ſaluti ſuæ fuga conſuluit. Ea

elati

elati victoria Sarraceni ſinum denuò ingreſsi Tarentinum omnem eius oram ferro, igniq; vaſtabant, quos non multò poſt Veneti receptam vlciſcentes cladem duce Vrſo Particiaco fuderunt, anno 864. Anno Virginei partus nongenteſimo & decimo quarto rurſus Sarraceni ad Italiam deuaſtandã regreſsi ſunt, hanc ſibi redeundi occaſionem arripientes. Apud Græcos cum Conſtãtinus puer Leonis filius orientali imperio potiretur, quidam nomine & genere Romanus, quem Leo pater dum viueret, claſsi præfecerat, pueri tutelam primò, deinde imperium armis doloq; occupauit. Qua rerum turbatione, Calabri, Appuli, & alij qui in ea eſſent ora, cum legitimo Imperatori Conſtãtino ſicut conſueuerant, ſubeſſe nequirent, adulterino rebelles erant. Romanus iſte peſsimus erat vir, nulla alia ratione ab initio Imperatori carus, niſi quia Venator fortiſsimus Leonem agros vaſtantem, & obuios quoſq; trucidantem occiderat. quod idem ætate noſtra Saluatori Abbatilillo Tarentino adoleſcenti in Africa obueniſſe traditur: ſed miſer deſciuit à chriſtiana fide, & vixit transfuga gratioſiſsimus Mauritaniæ Regibus multorum equitum ductor. Romanus itaq; cum maxima in Italos, & Romanos præcipuè, apud quos licet ſordido loco, natus erat, impietate Sarracenorum abuteretur, Africanorum Regem impulit, vt ad Calabros, Appulosq; ſibi rebelles perdomãdos copias traduceret. Ea gens, quia chriſtianum, & imprimis Italicum immani & crudeli odio proſequebatur nomen, Calabros, Appulos, Lucanos, & Salentinos omnes non domuit modò, domitosq; Græco Imperatori obedire coëgit, verum etiam commiſsis cædibus, rapinis, incendijs, penè ad internecionem vſq; deleuit. adeoq; vincendo inſolens eſt facta, vt de ſubigendæ diruendęq; Romanæ vrbis ratione ſæpenumero ſecum conſuluerit. multitudine igitur ſua Sarraceni confidentes omnem illam Italiæ plagam à ſtrictioribus Calabrorum, & Hydruntinorum promontorijs in ampliorem terram, quæ maria inter ſuperum ac inferum ſemper ſe extendit vſq; ad ipſa propè vrbis Romæ mænia tunc cæperunt, quæ breui poſtliminata Græci Imperatoris memoria ab ea barbarie iugo dominij eſt oppreſſa. Conſilio autem Ioãnis decimi, & Alberici Marchionis eius fratris copijs, Romæ finibus expulſi Gargani montis arcem communierunt, ibiq; ſedem cum cæpiſſent, Italiam multis poſtea temporibus vexauerunt, & eam præcipuè, quæ ab Aterno, cui Fluuio nunc Piſcariæ eſt appellatio in Salentinos & Tarentinum ſinum extenditur, cum alteram, quæ à Tyberi amne in Calabros porrigitur, Hungari ef fera & indomita gens, & quæ nulli mortalium ætati aut ſexui parcere ſolet, deuaſtarent, ab Alberico inuitati ad opem vrbi præſtandam. Vnde Græci Calabriam, Salentinos, Apuliam obtinentes, ſatis duxère cum illis ad inducias venire, aliter enim ſuæ, & ſubditorum ſaluti & indemnitati conſulere haud poterant. quod ita eſſe ſequens hiſtoria docebit. Ab anno dominicæ natiuitatis nongenteſimo, primo & ſexageſimo per decennium Conſtantino

poli &

poli & in tota Græcia clauum imperij tenuit Nicephorus. is fuit nepos Nicephori Phocæ, qui cum minimè reſiſtere valeret Sarracenorum viribus, Euſtathio Calabriæ duci, qui in ſuo eſſet dominatu, mandat, vti fœdus annui cenſus conditione cum Sarracenis inire ſtudeat, quod & magna factum eſt difficultate, & poſthac ſæpius cum illis quieſcere neſcientibus bellum geſſit. Huius ergo Nicephorus alter (vt dictum eſt) nepos, & cuius filiam ſiue ſororem Theophaniam Otho ſecundus duxerat, Tarentũ ędificijs omnibus ſpoliatum renouauit, quod ita nobis conſtat. In arce Tarentina inuentus eſt lapis magnus, vbi Græcæ erant ſequentes literæ inciſæ, quibus ſignificabatur Tarentum tot Sarracenorum incurſibus vaſtatum ac penè relictum iuſſu ipſius Nicephori fuiſſe reædificatum. Ἔβλεψάς με μικρὸν πρὸ, ὅσον δυστυχῶς ἀνετρέφθην. λίαν μὲν ἐπιφανὴς ἐγενόμην, καὶ λαμπρὰ, καὶ καινοῖς ἐπιτειχίσμασι κεκοσμημένη. Ταῦτα δ' ὅμως ἐπὶ τῶν μοχθηρῶν πραγμάτων, ἐμὲ σώζειν οὐκ ἐδυνήθη. νῦν δὲ ἀγαθῇ τύχῃ πάλιν ἐπανεκίνησεν με. Νικηφόρος ἀρχιτέκτων ἔξοχος ἀμφὶ τὴν ἑσπέραν τὸ θέμεθλον ἤρξατο θεμελιοῦν. Πρόσπερος ἔπειτα παρελθὼν ὅπερ οἰκοδόμημα βλέπεις ἐτεκτήνατο. καὶ μὴν Νικηφόρος αὐτοκράτωρ κράτιστος, καὶ εὐσεβὴς ἐμὲ πρότερον κειμένην, (οἱ γάρ με ἐκ τῆς Λυβίας βάρβαροι, καὶ παλαιοὶ Σαρρακηνοὶ ἐξ ἄφρων ἐκδραμόντες ἐκ θεμελίων κατέβαλον) ἀνώρθωσε θαυμαστῶς, καὶ ἐκέλευσε Νικηφόρον τειχοποιὸν κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον πολυώνυμον, καὶ ἄριστον ἰδίᾳ τῇ τύχῃ ἐπιτηδείοις πράγμασιν ἐμὲ διακοσμῆσαι. Sic ita latinitate donatæ ſunt, vt ab omnibus intelligantur. Vidiſti me paulo ante quonam modo diruta infeliciter fuerim, ſatis planè ſplendida fui, & admodum illuſtris, nouiſq; ornata mœnibus, quæ tamen in aduerſis rebus me tueri nequaquam potuerunt. Sed nunc bona fortuna iterum erecta ſum. Nicephorus Architectus egregius veſpertina hora locare cœpit fundamenta. Proſper deinde percurrens opus, quod conſpicit, perfecit. Cæterum Nicephorus Imperator fortis & pius, videns me humi iacentem (me namq; lybici barbari, veteresq; Sarraceni ex Aphrica poſtea profecti ſolo æquarunt) iterum erexit viſu mirabili. iuſſit Nicephoro artifici ſua ætate præſtanti atq; optimo, vt me ſua arte rebus operi idoneis exornaret.

DE BOHEMUNDO PRIMO TARENTINOrum principe, Conſtantia vxore, & Bohemundo paruulo. Cap. III.

ANNO humanæ ſalutis milleſimo & ſexageſimo primo, poſt obitum Nicolai ſecundi Allobrogis Robertus Guiſcardus Gothifredi frater, fugatis ab Italia Sarracenis circa hæc tempora illò reuerſis, Calabriæ & Apuliæ Comitatũ, quem ab eodem pontifice cũ ſoluendi tamen annui cenſus conditione Eccleſiæ Romanæ acceperat, Matheram & Tarẽtum per ſolos oratores, conuentione vt inde vt ex Hydrunte Græcos eijceret, adiecit, & ſuæ ſubegit ditioni. is Ex Aberada vxore filium ſuſcepit Bohemundum, qua mortua alteram duxit Giglegardam nomine Giſulphi Salernitani principis ob Guaimarum fratrem, neptem, ex qua Roge-

rium,

rium habuit filium. Cum igitur ipſe Robertus ad opem Michaeli Dioclizi Conſtantinopoli expulſo ferendam nauigaſſet, priuſquam diſcederet, Rogerio omnes Italiæ res, & Bohemundo nauigationis præfecturam demandauit. Non longè poſt Roberto apud Caſsiopen inſulam fugatis Venetis defuncto, anno ætatis ſuæ ſexageſimo ſecundo, & Chriſti nati ſexto ſupra octuageſimũ & milleſimum, Rogerius minor natu in ducatum ſucceſsit Apuliæ, cui ob patris abſentiam præerat; & ad eum haud mora omnes Italiæ populi ſicuti & genitori præter Siciliæ ciuitates obedituri peruenerunt. Bohemundus natu maior, quem ex prima, vt diximus Robertus ſuſceperat coniuge, dolens nimiũ, nimiumq; indignè ferens, quòd nulla ſibi in Italia ciuitatum pars daretur propria, claſſem cum terreſtribus copijs Hydruntum aduexit, quod vix fecerat, & quecumq; genitori & ſibi apud Dalmatas paruerant, ad Alexium Græcum Imperatorem defecerunt. Hoc ipſo tempore Rogerius animum ſuæ in Italia potentiæ adaugendæ intendens, Capuam vrbem potẽtiſsimo inuaſam exercitu cœperat, cui etiam omnes populi, quicumq; hinc à Tybure, inde à Velitris ad Campanum pertinent agrum, quia Romani pontificis Romaniq; populi iam eneruatas videbant vires, ſeſe permiſerunt regendos. Bohemundus vt primum turbatos, ac quaſſatos de nauigatione equos ſatis quieſſe, & milites omnia bello neceſſaria comparaſſe conſpexit, Hydrunto velis paſsis in Rogerium fratrem nauigauit, & cum illo ad Farnetum, qui Beneuentanus locus eſt, aciebus vtrinq; militari peritia ſtructis conflixit. Decertatum tradunt prælio haud quaquam cruento ſolo homine in eo occiſo. nam Comites paterni vtriuſq; exercitus pacem his conditionibus prærpoſitis & acceptis compoſuerunt: vt ſcilicet Bohemundo pars obueniſſet ducatus Apuliæ, & principatus Tarentinus tam ſibi quam hæredibus; Rogerius titulum ducatus cum cæteris retineret oppidis, quę pater in Italia poſſediſſet. Et in Vrbano ſecundo teſtatum reliquit Platina hoc eueniſſe præcipuè ſummi ipſius pontificis auctoritate, fratribus, vt ab armis deſiſterent, imperantis. ſe enim Vrbanus Melphim contulerat, ſynodum ibi habiturus, cum parum Romanis iam pridem nouis rebus ſtudentibus confideret. pace facta Rogerius Melphim ad pontificem vadit, & ligium ſe ac vaſſallum (vt aiunt) Romanæ Eccleſiæ deuinciens, ducatus & paternæ ſucceſsionis confirmationem ab illo obtinuit. Ex inde contra Sarracenos in Siciliam traijciens Syracuſas cœpit, & tunc Halam Roberti Friſonis filiam duxit vxorem: erat Friſo comes Flandrenſis, & antea Danorum Regi filiam eamdem deſponſauerat: ex hac Robertus duobus in adoleſcentia defunctis Rogerio ſcilicet, & Amphulſo, in quibus veriſsima paternæ virtutis reddebatur effigies defunctis, Gulielmũ ſuſcepit ducatus Apuliæ ſucceſſorem. Et per idem tempus Roberto ita occupato Bohemundus, quia parum erat contentus conceſsis à fratre ciuitatibus, quarum maxima pars ſub principatu continebantur Tarentino ab Aufido fluuio vſq; ad

Iapygium hinc à mari ſupero, inde à Tyrrheno vſq; ad Zephyrium promõtorium, Melphim furto ſurripere auſus eſt. Quod cum Rogerius, vt pateretur, nullis eorundem paternorum Comitum ſuaſionibus adduci potuiſſet, bellum vtrinq; iterum parari cœptum eſt, & primo Rogerius, quia à Sarracenis magnam Siciliæ partem occupantibus, ſibi, & omnibus ditionis ſuæ, & Siciliæ, timebat, viginti millia bellicoſorum hominum ſtipendio conduxit, & in Italiam ſecum tranſuexit. adiunctiſq; illico copijs, quas ex Calabris, Salentinis, Lucanis, Appulis non omnibus, ſed ex Apulia ſibi ſubiecta, contraxerat, in Melphim iter direxit. Bohemundus verò ad decem milia habẽs ſecum milites veteranos ſub ſe nutritos, & diſciplinam à ſe edoctos militarẽ, in propinquo Melphi, naturaq; munito ſe continens loco, vrbem, cum ipſe adeſſet, decernit conſeruare pro ſe aduerſus fratrem, atq; vt hoc melius & facilius efficeret, fœdus inijt cum Beneuentano, vel (vt alij) cum Capuano principe Ricardo fraterno hoſte, qui ea fratrum diſcordia percepta in patriã redierat bellum hoc iam ab omnibus exitialem habiturum exitum credebatur, niſi inopinatum, improuiſumq; conſilium accidiſſet. Vrbanus pontifex cum Gallias Placentia abiret, rem memoratu dignam eſt aggreſſus. Concilio apud Clarum montem habito, ita principes Galliæ ad recuperandam Hieroſolymam à Sarracenis iamdiu occupatam excitauit, vt anno reſtitutæ ſalutis 1094. tercentum millia hominum nomen in militiam Chriſtianam dederint, ſignumq; crucis ſuſceperint. Bohemundus animo quidẽ generoſior cum tot principes clariſsimos plurimum gloriæ & meriti conſecuturos intelligeret, quò inde multo clariores forent: cumq; videret militum manus cũ claſſe tripartitò profectas, partem videlicet vnam Brunduſium, Baruleſem portum alteram, & tertiam Hydruntum, laudabili exarſit æmulatione: & ab ipſis principibus viris, quibus cum illicò in ſermonem venit, ſuaſus, liberum Rogerio fratri efficit, Melphim nẽ, in cætera quæ ſibi eſſent de Appulis occupaturet. & ſtatim è ſuo veſtiario purpureas nõ nigras, vt qui dã tradũt, eduxit Chlamides, pluresq; inde abſcidit rotas per exiguas, quibus cũ prçter delectç nobilitatis equites & pedites volũtarios, Italæ gentis ad duodecim mille viri cruce fuerũt ab eo insigniti. Mouit autẽ Rogeriũ, Bohemũdi, quã in hac re prçſtitit, animi generoſitas: danſq; cõmilitonibus ſuis, ſi illũ in Græciã ſequi vellent, libertatem abeundi, Melphim obſidione ſoluit. Declarauit præterea Rogerius, omnia ſibi cum fratre Bohemundo eſſe communia. In hoc bello multa atq; præclara geſsit Bohemundus, ab omnibus quidem huius hiſtoriæ ſcriptoribus illuſtrata, & præcipuè à Roberto Monacho, Gulielmo Tyrio, & alijs, qui vniuerſam belli huius ſeriem literis illuſtrarunt. & nouiſsimè Ethruſco carmine à Taſsino poeta noſtra ætate ingenioſo & locuplete decantata. Duxit Bohemundus Conſtantiam Philippi Francorum Regis filiam, ex qua duos ſuſcepit filios, Bohemundum, qui patri ſucceſsit non modo in Tarenti-

no, ſed & in Antiocheno principatu (in bello enim illo Orientali Antiochię princeps ab omnibus fuit Bohemundus electus, & in eius poſſeſsione confirmatus) & filiam, cuius nomen non legi, quam Conſtantia mortuo viro, Raimundo Gulielmi ducis Auſtriæ filio matrimonio coniunxit. Moritur Antiochiæ Bohemundus anno 1106. Sed ſunt qui ſcribunt in Iapygia & Canuſij ſuũ obijſſe diem. videtur quidem Canuſij ſepulcrum, vt colligitur ex hiſtoria Ioannis pontani. Extãt duo apud Clericos Tarentinos priuilegia tam conſtãtiæ quã Bohemundi iunioris, quorum alterum fuit datum anno 1118. & ſequenti alterum. In vtroq; continentur dona, quæ tam ab ipſis tum degentibus principibus conceſſa ſunt Cœnobio peruetuſto beati Petri Apoſtoli, quod olim erat in inſula, quam ab alijs maioribus. Sũt autem dona, hęc quę ſequuntur. Vſus duarum Cymbarum, ſeu ſchifatorum, vt vulgò ibi legitur. quædam domus, in Tara fluuio Molendini vnius conſtructio, terrarum iugera aliquot, & alia, quæ vetuſtate corroſa legi non poſſunt. parum vixit Bohemundus iunior cum Conſtantia matre, qui tamẽ Patris veſtigia ſectatus Gualterio primo Tarentinorum Archiepiſcopo nouas auxit iuriſdictiones, quo mortuo Tancredus, qui à Bohemundo ſeniore fuerat puero tutor relictus, & principatuum Antiocheni & Tarentini adminiſtrator ex eadem Normanna familia Antiochiæ dominium adipiſcitur, ſoror autem Bohemunduli Tarẽti, quæ cum marito Raimundo etiam Antiochia donatur à Balduino Rege, cuius præfectura priuauerat Tancredum. quid inde ſecutum ſit, vſq; ad annum 1195. ad nos nihil pertinet, præter illud quod legitur de Rogerio ſecundo, qui Rolemanno Archiepiſcopo omnia ſupra dicta priuile-gia cõfirmauit anno ſalutis 1133. ex voto, quod parentum gratia diuo Cataldo vouerat.

Extinctis penitus Normannis, atq; in Italia iam eorum memoria oblitterata, Hẽricus Friderici Ænobarbę, vel dixeris Barbaroſſæ filius, genere Sueuus cœpit in vtraq; Sicilia regnare Huic adoleſcenti Cœleſtinus tertius anno. 1195. Conſtantiam Rogerij Regis filiam Deo dicatam, & iam grandęuam e cœnobio Panormitano eductam ſimul cum Regni vtriuſq; iuribus matrimonio iũgendam curauit, reſeruato tamen annuo cenſu, qui Pontifici feudatario (vt dicunt) iure quotannis ſolueretur. Angelo tunc Tarentinæ Eccleſiæ antiſtiti, eodem anno confirmauit omnia priuilegia per ſuperiores Reges conceſſa, illaq; ampliora Conſtituens in ſuis diplomatibus hæc adijcere cõſueuit verba. In nullo melius ſaluti noſtræ conſulimus, quam ſi Eccleſiarum Dei commodis, & quieti proſpicimus. Verba profectò tanto, & quouis Catholico Rege digna, potentatus eminentiam non ab humana, ſed à diuina manu cognoſcente.

Moritur Henricus Panormi, ſiue (vt alij) Meſſanæ anno 1197. & Philippo germano ſuo Hetruriæ duci Imperij & Regnorum adminiſtrationem demãdat, eò enim venerat cum Conſtantia vxore & filio quadrienne à ſummo põ

tifice

tifice inuitatus ad bellum Aſiaticum ob Hieroſolymam denuo recuperandam. Conſtantia eius vxor,& ipſa magnæ pietatis mulier confirmauit denuò Eccleſiæ Tarentinæ priuilegia omnia, & ea præcipuè quæ maritus irrogarat, rata ac firma declarans. quod idem fecit filius Fridericus tertio poſt anno, qui viuente matre ſuo in officio piè ac religiosè non modò prudenter ſe gerebat: illa autem ad meliorem vitam progreſſa, cœpit immaniſsimè Eccleſiã lacerare omnibus ſuis viribus, Romanos inſectatus pontifices Honorium III. Gregorium IX. & Innocentium IIII. vnde factum eſt vt ab hoc & à communione fidelium, & ab Imperio per ſententias deiectus, cum ingrauẽ morbum incidiſſet, à Manfredo ſpurio filio ex Ancilla ſuſcepto, quem in Tarẽtinorum principem iam elegerat, Deo ipſo ita ſponſam dilectam vindicante in oppido Apuliæ Florentino ſuffocatur. Sed Manfredus, vt dolorem paterni obitus ſimularet, in eius tumulo voluit, vt ſequentes verſus, quales ætas illa proferebat, inciderentur.

Si probitas ſenſus, virtutum gratia, cenſus,
Nobilitas orti, poſſent reſiſtere morti,
Non foret excinctus Fridericus, qui iacet intus.

Inſtituit Hæredem ſuum ex aſſe Fridericus, priuſquam moreretur Conradum filium, quem ſibi pepererat Iolà filia Ioannis Brenni Regis olim Hieroſolymitani, cuius gratia perpetuus ei ac poſteris hæreditario iure titulus eius regni contigiſſe creditur. Conradum Manfredus veneno ſuſtulit, ingratus quidem, nec contentus quod præter Tarentinum principatum à Friderico patre Siciliæ vlterioris fuerit hæres relictus. ſed priuſquam moreretur Conradus Conradinum ſuum vel, vt alij, fratris ſui Henrici filium inſtituit hæredẽ: Manfredus ſuppreſsit illius teſtamẽtum, conſcios quoſcunq; veneno ſuſtulit, populos ad Conradini fidem, vt admiſſa facinora contegeret, eſt hortatus; mittit legatos in Germaniam, qui puerum veneno extinguerent. At mater pueri ſummam habens curam loco eius alium exhibuit puerum legatis, ſuſpicionemq;, quam de illis non inanem habuit, in pueri oſtenſi morte comprobauit. ſimulauit inde Manfredus Conradini mortem, allegans ſe fratris hæredẽ, ideo omnia regni loca occupaſſe, præſidijsq; firmaſſe: atq; eius opera atrati quidem nuncij ex Germania venerunt, qui flentes affirmabant Conradinum ab humanis exemptum. ſimulatoq; mœrore exequias defuncto adoleſcenti celebrauit, quibus peractis Regem ſe continuò appellari, ſalutariq; edicto mandauit.

Euocatur ab Vrbano pontifice aduerſus Manfredum Carolus diui Ludouici Francorum Regis frater, Andegauenſium dux, prouinciæq; Narbonenſis comes, & ei vtriuſq; Siciliæ conceſſo iure mandat, vt incubatorem Manfredum vi deturbet, deturbatumq; iuguler: iniungit item, vt quadraginta millia

(quibus aliqui octomillia adijciunt) nummum aureorum, quotannis Pontifici tributi nomine penderet, atq; ad Romanũ Imperiũ neq; ipſe, neq; quicunq; poſthac Neapolitani Reges futuri eſſent, pateretur aſſumi. Carolus à Beatrice Condemania vxore trium Reginarum ſorore maximè ſollicitatus trãſiecit Alpes, & diu Varijs cum Manfredo prælijs congreſſus illum tandem ad Beneuentum ſuperatũ interficit iuxta Colorem fluuium, cuius oſſa Conſentinus Conſul, quia communione fidelium priuatus occubuit, abſq; vllo funerali officio deijci iuſsit, collecta poſt modum ad ripam Viridis fluuij à Picænatibus Aprutinos diuidentis, & in Truentum cadentis iuſſu Clementis quarti ſepulta ſunt. vixit Carolus in Regni culmine annos vndeuiginti. moritur Fogiæ ciuitate Apuliæ clariſsima cum annum ageret quinctum & ſexageſimum, Carolo ſecundo, & Philippo filijs relictis, & eius corpus Neapolim tranſlatum in maiore Baſilica conditur.

Petrus Aragonius Conſtantiæ Manfredi filiæ maritus tentauit vt Siciliam occuparet, quia mortuo Conradino, quem Neapoli Carolus ſecuri percuſſit, iure hæreditario ad Conſtantiam vxorem pertineret. Habuit autem occaſionem vt hoc faceret, quia in Gallos Rege Carolo ſecundo conſpirarunt omnes Siculi anno ſalutis 1281. initium defectionis factum traditur à Panormitanis, & certa die & veſperarum hora quicquid in Sicilia Gallorum fuit, ad intemecionem traditum eſt: quo facto à Carolo ad Petrum Aragonium defecerunt. Conflixit inde Aragonius cum Carolo, & captiuum in Siciliam, inde in Aragoniam ſecum duxit, & quatuor annos in carcere detinuit. Philippus Franciæ Rex & Caroli frater patruelis magnum agens exercitum voluit Carolum de manibus Aragonij liberare: commiſſoq; ad Cathaloniam prælio Philippus fugatus eſt, & Petrus Aragonius lancea ad faciem vulneratus, cum reuertiſſet ad villam francam ſuo enſe, equi habenas ab alio & hoſte detenti incidens, quia parum diligens fuerat, nec victoria vti ſciuerat, mortuus eſt. Exigit locus vt & alia quæ ſequuta ſunt, explicentur, teſtamentum ſcilicet Petri Aragonij, ſucceſsio Iacobi ſecundi eius filij, Liberatio Caroli, obſides ab illo dati, fides ab eodem Aragonio non ſeruata, renouatio belli inter Aragonium & Carolum, pax rurſus per Odoardum Angliæ Regem inter eos facta, coniugium inter Caroli filias Ælionoram & Blancam, & Iacobum ac Fridericum Aragonenſes, multaq; alia, quæ à diuo Antonio in ſecunda parte & alijs ſcripta ſunt copioſius, ſed nobis curæ ſunt ea tantum, quæ ad Tarentinos ſiue ciues ſiue principes pertinent, & propterea illis omiſsis ad Philippum tranſimus.

Philippus quincto genitus Caroli ſecundi, princeps Tarenti. tres habuit vxores, quarum prima fuit Romaniæ deſpota, & ex ea duos habuit filios, & totidem filias. Primogenitus dicebatur Petrus, qui ob maternam hæreditatẽ Romaniæ deſpotus creatus eſt, cum duxiſſet filiã Regis Balearium in Hiſpa-

nia, ex

nia, ex qua nulla ſuſcepta prole moritur adoleſcens cum adhuc pater viueret, & eius oſſa ſeruantur Neapoli ad diui Dominici iuxta auum Carolum. Alter Philippi filius dictus Carolus moritur cũ Petro Grauinę Comite patruo in ſubſidio Florentinorum. De fœminis hæc tantum habentur, primam Armeniæ Regi nupſiſſe, alteram Athenarum ducem, & Lycii Comitem ob maritum Gualterium de Briencia fuiſſe. Ab altera vxore, quæ fuit Maria Caroli Valeſij filia, nullam Philippus habuit prolem. Tertiam Balduini Flandriæ Comitis filiam, & Imperatoris Cõſtantinopolitani Catherinam habuit vxorem fœcũdiſsimam, nam ex ea quinq; ſibi nati ſunt filij, tres mares, fœmellæ duæ: Robertus, Ludouicus, & Philippus, Margarita & Maria. Robertus patrem in principatu ſequitur, reliqui alter alteri ſuccedunt. Habent Tarentini nõnulla priuilegia Philippi & Catherinæ cũ huiuſmodi inſcriptionibus. Philippus claræ memoriæ illuſtris Hieruſalem & Siciliæ Regis filius princeps Tarenti iuſtitiarijs &c. extant & literæ, quas vocant, exequutoriales, eiuſdem Philippi ſub anno 1327. in fauorem fratrum dominicanorum, qui ordinis Prædicatorũ dicuntur, pro quibuſdam domibus, alijsq; bonis, quibus bellorum cauſa fuerant ſpoliati. Catherina Dei gratia imperatrix Conſtantinopolitana & principiſſa Tarenti iuſtitiarijs &c. Philippi priuilegium vnum datum in hoſpitali Tripergulatum anno domini 1330. primũ Catherinæ datum Neapoli 1334. ſic & tria ſequentia. ſed varijs diebus, nec modo Latini, ſed & Græci idiomatis. Obijt tandem Philippus Neapoli annum agens ſexageſimum, & ad diui Dominici ſepelitur.

Philippum (vt diximus) Robertus primogenitus ſequitur dictus vt matris hæres Imperator Conſtantinopolitanus, non modo princeps Tarẽtinus. eius vxor fuit Maria Burboniæ dux, & ex ea nullos habuit filios ſuperſtites. in priuilegijs erat inſcriptio. Robertus Dei gratia Imperator Conſtantinopolitanus, deſpotus Achaiæ, & princeps Tarenti. Vnum anno 1359. datũ Caſertæ, quod fuit primum. Tarenti alterũ. 1360. Neapoli tertium eodem anno, ſic & quartum, & quinctum, vſq; ad vndecimum, ſed non eodem die. Moritur Neapoli cum vxore hęc in æde Diuæ Mariæ Virginis, quæ Noua appellatur, recondita, ille ad diui Georgij, cuius cum vetuſtate diutum eſſet ſepulcrum, ſacerdotum cura ibi rem ſacram facientium reconditũ eſt. apparet inſcriptio.

Roberto abſq; filijs defuncto ſucceſsit Philippus frater, qui ex Philippi ſuperioris filijs erat tertius. Duxit primò Mariam Caroli ducis Calabriæ Conſobrini ſui & Mariæ Valeſiæ materterę filiam viduam, quæ habuerat Carolum ducem Durachij & ipſius Philippi Conſobrinum: ſuſcepit ex ea aliquot filios, ſed omnes in puerili ætate perdidit. mortua Maria & in Cœnobio Sanctæ Clarę Neapoli ſepulta, Tranſijt ad ſecundas nuptias cum annum ageret trigeſimum octauum, & curreret annus Domini 1368. & duxit vxorem Eliſabetham filiam Stephani tertio geniti Regis Vngariæ, ex qua nullos habuit

filios

filios. Vterq; Tarenti moritur, & ſepelitur in æde Diui Cataldi. Philippus ab anno 1363. vſq; ad 1370. conceſsit Tarentinis multa priuilegia, & his ornabatur titulis. Philippus Dei gratia Imperator Conſtantinopolitanus, Romaniæ deſpotus, Achaiæ, & Tarenti princeps, Margarita prima eius ſoror, quæ viuo patre fuerat Regina Scotiæ, inſcijs fratribus alterum habuit virum Franciſcũ de Baucio Montis Caueoſi comitẽ, qui Nuptiarum ergò Andriæ ducatu ornatus eſt. & inde natus eſt Iacobus de Baucio dictus & ipſe Imperator Conſtantinopolitanus & princeps Tarenti. In Margarita finem habuit, dum Neapoli moritur viri cauſa ibi detenta, Philippi principis Tarentinorum domus: nam Maria altera ſoror virgo innupta obijt 1348. & Ludouicus frater Ioannę maritus 1362. Habent Tarentini à Franciſco priuilegium in vndecim diſtinctum Capita, cuius Titulus. Franciſcus de Baucio dux Andriæ & Comes Montis Caueoſi, ac Baroniarum Bettæ, Theani, & Miſani maritus Imperatricis. &c.

Roberto Caroli ſecundi tertiogenito, qui ob Caroli martelli fratris obitũ, & ob Ludouici Epiſcopatum & religionem, patri ſucceſſerat, abſq; filijs mortuo, contigit vt Regnum veniret ad Ioannam primam Roberti neptem. pauca ſcribimus de hoc principe, quia pauca ſunt ad rem noſtram ſpectantia, quorum illud notiſsimum, quod in Archiepiſcopi ſcripturis legitur, anno ſcilicet 1316. conceſiſſe Gregorio tunc præſuli in oppido Gryptaliarum Nundinas per octo dies. qui plura volet de hoc Rege cognoſcere, adeat diuum Antoninum, legat Blondum, videat Franciſcum Petrarcham.

Dum Robertus eſſet in extremis legauit, vt Andreas Caroli martelli fratris ſui filius ducta Ioanna eius nepte Regnis præeſſet. Ioanna volens aui ſui voluntatem perficere, accepit in virum Andream, quem ex corporis habitu Andreaſſum vocabant. & cum eo, & in Apulia & in Sicilia tres annos regnauit. demum cognita viri illius ſecordia, quamuis ex eo prægnans eſſet, Auerſæ ſuſpendi laqueo mandauit. quod fuiſſe tradunt anno Domini 1345. in mẽſe Septembri, cum tertium infelix & vigeſimum ætatis annũ ageret, ſepultũq; patet in maiore Neapolitana baſilica. huius principis necẽ deflet Franciſcus Petrarcha lib. Epiſtolarũ ſexto ad Barbanum Sulmonenſem, epiſtola, cuius initium eſt. Heu quam violenti.

Tranſijt Ioanna ad ſecundas nuptias cum Ludouico filio Philippi principis Tarentinorum. ſed Ludouicus Hungariæ Rex & germanus Andreæ laqueo necati, audito tanto ſcelere venit cum exercitu in Italiam ad vlciſcendã fratris necem, & bello per ſeptennium magna clade attriuit Regnum, cuius initio cæpit Sulmonem, etenim Sulmonenſes reſiſtere abſq; vlla trepidatione pro ſuis Regibus auſi fuerãt. Ioanna interim & Ludouicus eius vir Tarentinus princeps dictus aufugêre Narbonã relicto in Regni cuſtodia Carolo Dirachino, filio Ioannis Peloponneſi ideſt Moreæ principis: hunc Hungarus Rex

captum

captum cum ſuo præſidio capite plecti mãdauit eodem in loco, vbi Andreas frater tam impiè & inhumaniter fuerat ſuffocatus. Neapolim poſtea ſe contulit, & eò, cum nullus obſtaret, ingreſſus nouam occupauit arcem ipſa (vt ferunt) conſentiente Ioanna: & multos, qui ab illa in fratrem ſteterunt, proceres in carcerem detruſit, ab anno 1347. vſq; ad 1352. Facta eſt demum inter Hungarum & Ioannam pax, & in Regnum reuerſa conſentiente Clemẽte quincto accepit cum marito coronam Regiam, nam primò his conditionibus illi nupſerat, vt ſolo Tarentino principatu contentus ſineret vt ipſa Regiam exerceret auctoritatem. Regina Aueniensem vrbem, quæ ſui erat patrimonij vendidit Pontifici: at ille remiſit ei loco pretij tantundem, quod iure feudi Apuliæ debebat, nam tot grauibus iactata caſibus non fuerat ſoluendo. Habuit Ludouicus ex Regina duas filias Catherinam, & Franceſcã, illa moritur quinquennis, hæc ſexto die poſt parentum coronationem. 1352. de tota hac re ſcribit Pogius in lib. de varietate fortunæ, & Petrarcha ad Philippum Caualicenſem Epiſcopum his verbis. Rex Siculus dilatatum diadema recepit, interq; eum & Hungaricum regnatorem pax nunc æterna conuenit. Poſt decennium migrat Ludouicus è vita abſq; filijs die Iouis ſeptimo calend. Iulij. magnifica iuſta more Regio fiunt in diui Dominici, vbi filiæ ſepultæ fuerant. corpus verò transfertur Neapoli ad Monachos Diuæ Mariæ Montis Virginis, vbi eius mater erat repoſita Catherina Flandrenſis comes.

Fuit tertiò Ioanna vxor Iacobi Regis inſularum Balearium, quo etiam breui vita defuncto, cum non concepiſſet ex eo, habuit virum Othonem Bruyccenſem ducem Theutonicum, quem noluit Regem appellari, ſed Tarentinum principem, ſic enim ipſamet illum appellat in ſuo (vt vocant) indulto proceribus quibuſdam Neapolitanis facto, qui de primatu inter ſe contendebant, orta controuerſia inter nobiles platearum, quas vocant Portę nouæ, Portus, Sancti Archãgeli, Nidi, & Capuanæ. Othone viuo Ioanna fuit regno ſpoliata non à poſthumo filio, quem ex Andrea conceperat, vt multi contendunt, (ille enim puer quadriennis in Hungaria, quò à patruo Ludouico miſſus fuerat, moritur) ſed à Carolo tertio, qui Vrbani ſexti mandato venit Neapolim anno ſalutis 1381 accepto Romæ regio diademate. Oderat Vrbanus Ioannam, tum quia fauere auſa fuerat Clementi ſeptimo Antipapæ: tum quia dicebatur adoptaſſe ſibi in filium, quia ex Othone non conceperat, Ludouicum Andegauenſem ducem Regis Francorum filium. nullo igitur obuiam ad reſiſtendum exeunte, Carolus vrbem ingreſſus Reginam in Caſtro nouo obſedit, & Othonem virum à ſuis captum militibus cuſtodiri præcepit in arce Sancti Felicis. & cum per deditionem Caſtrum intraſſet nouum Reginam capit, captam necari mandat occultè tunc ægrotantem puluillo ori adiecto. Otho vxoris morte audita aufugit, carceris ſui cuſtodibus pecunia corruptis, ſed paulò poſt moritur Fogiæ. Huius Ioannæ extant in arca ſcripturarum

Archiepi-

Archiepiſcopi Tarentini nonnulla priuilegia, donationes, atq; immunitates ab annuo cenſu Curiæ regiæ ſoluendo Caſali atq; Eccleſiæ Gryptaliarum.

In Philippo iuniore diximus ex Franciſco Baucio,& Margarita Philippi ſorore natum Iacobum, qui ab Aloyſio Andagauienſi principatum obtinuit Tarentinum & Lycij comitatum, atq; vxorem duxit Agnetem Dyrrachini Caroli filiam, quæ Cani Scaligero prius nupſerat, & fuit dictus Imperator Conſtantinopolitanus ob Robertum & Philippum principes Tarentinos auũculos. poſt Agnetem vxorem Neapoli mortuam, ex qua prolem nullam habuit, ipſe moritur Tarenti, & ſepultura marmorea conditur, quatuor adhuc è marmore columnis ſuperpoſita, duobus leonibus ad baſim ſeruientibus. Apparent inciſæ præter inſignia huiuſmodi literæ circa frontem ſepulturæ carmine heroico.

Hoc tuus Andria dux Franciſcus Baucia proles
Extruxit templum. Iacobi tegit oſſa Tarenti
Principis: huic mater Caroli de ſtirpe ſecundi
Imperij titulis & Bauci ſanguine claro:
Hic Romania & deſpotus Achaius vrbes
Subiecit bello.

Hoc ſepulcrum me puero fuit eductum de Sacello brachij ſancti patris noſtri Cataldi, atq; apertum. & ibi fuerunt reperta oſſa Iacobi cum Dalmatica auro ſerico contexta, manipulo, ſtola, ſceptro, corona, regijs inſignibus. Tradunt alij ſuum Adriç obijſſe diem, indeq; cum marmoreo ſepulcro Tarentum tranſlatum.

Raymundum, quem Roman[d]ellum, vel Raymundellum cognominabãt, ſuſceperat Iacobus ex prima vxore, ſed natu grandiorem expulit à ſe, ille autem intendit in Syriam, ibiq; cum contra Pænos multa egregiè feciſſet, ac ferociſsimum quendam Sarracenum militem interemiſſet, victor in Regnum reuerſus, mortuo patre, Tarentino principatu dignus habitus illum nullo negocio obtinuit. Neq; ſolum præfuit Tarenti, ſed & Hydrunti, Brundiſij, Lycij, Martinæ, Vxenti, Herithi, Gallipoli, Hoſtunij, Bitunti, Motulis, Bitettæ, & Cupreſſani præter oppidula, quæ vulgo Caſalia vocantur. & cum eſſet Ioannæ ſuperiori cariſsimus, ab ea dono recepit Solerum Græcorum oppidum. Habuit vxorem Mariam Engeritã Francorum ſanguine clariſsimam, ex qua habuit multos filios, & filias, omnes quidem magni nominis, ſed de Ioanne Antonio Tarentinorum principe nobis erit dicendum Notatur & illud præcipuum de Raymundo, quod Vrbanus pontifex cum contenderet à Carolo, quem ad Regiam prouexerat dignitatem, vt ſuus nepos Butilus nomine, nullius neq; virtutis neq; conſilij Capuæ ſaltem princeps eligeretur. Carolus, vel quia non expedire ſibi hoc ſentiret, vel quia tanti beneficij eſſet immemor

prohibuit

prohibuit Vrbano bellum contra ſe paranti adhibitis cuſtodibus exitum vrbis atq; palatij. Obtinuit tandem pontifex, diſsimulata ad tempus iniuria, veniam à Rege, vt ob æſtus vitandos Nuceriæ commorari ſibi permitteret. ibi poſt veniam à Rege impetratam contra illum inchoauit (vt dicunt) proceſſum, miſſa de more per Satellites citatione, qui breui ſe venturum Nuceriam reſpondit, diluiturumq́; obiecta crimina non verbis modò, verum etiã armis. Nuceriam itaq; cum ſatis magno exercitu veniens, vrbem obſedit, cum pontifice. qua indignitate motus Raymundus, ſuis fretus copijs, quas ſub Rege duxauerat Vrbanum, & totam eius familiam ad proximum dedu xit litus, vel Barium (vt alij) & Genuenſium triremibus ad id inſtructis paratisq́; impoſuit.

Extant apud Tarentinos quatuor Ladislai priuilegia, quorum tria præcedentia data ſunt eodem anno 1407. & menſibus Martio, Aprili, & Maio. vltimum anno ſequente. Hic Ladislaus fuit filius Caroli tertij, & cum eſſet puer Vrbanum pontificem habuit aduerſarium, qui ob paternum ex prædicta in Raymundo cauſſa odium regnum illi ſubuertere cupiebat: ſed Caietani magna, vt ſubditos decet, vſi fide, & puerum & Regnum ſeruarunt. Cæpit Regnũ in Apulia, cum eſſet annus Chriſti Saluatoris 1385. mortuo patre venit in Italiã, quia in Apulia proſperè minimè ſuccedere audiebat. Regnauit ibi vnde triginta annos, coronam adeptus per Bonifacium Papam quincto poſt anno pridiè Calend. Iunij. Anno 1408. cum Ladiſlaus in Apulia obſideret ciuitatem Tarentinam, vbi dominabatur duciſſa Maria olim vxor Raymundelli Baucij cum filijs ſuis, poſt multa prælia eã duxit vxorem, (duas enim priores perdiderat, alteram diuortio, veneno alteram) cum filijs Tarentum accipiens. Hæc vocata fuit Regina Maria. Ladiſlaum ferunt concubinæ dolo in actu venereo venenatum occubuiſſe, atq; per Ioannem tertium & vigeſimum excõmunicatum anno quincto vel ſexto poſt occupatum Tarentum.

Ioanna huius nominis ſecunda Ladiſlai Regis tanquam legitima hæres, fratre abſq; liberis defuncto, & ad Eccleſiam Sancti Ioannis à Carbonara Neapoli ſepulto in Apuliæ regnum ſucceſsit, & regnauit annos vnum & viginti accepto diademate à Martino tertio, qui & quinctus dicebatur. Hæc anno 1414. conceſsit Tarentinis multa priuilegia, & omnia quincto idus Septembris data. Improbatur in hac Gynæcocratia naturæ legibus inimica, quæ viris prudentiã, robur, animi magnitudinem, imperãdi vim dedit, fœminis ademit.

Ioanna ob Geldriæ Ducem maritum vita defunctum, vidua, vt vitaret ortam de ſe & ab omnibus creditam infamiam, nupſit Iacobo Burbonio Marchiæ Demarcho certis conditionibus, nempe ne titulum Regis vſurparet, aut regiam ageret perſonam, ſed Tarentino contentus principatu, quem frater Ladiſlaus (vt dictum eſt) occupauerat cum eius vectigalibus Regni admi niſtratio libera ſibi permaneret. multi ex proceribus Regni, cum inuiderent

Sfortiæ inclytæ Sfortianæ familiæ anteſignano, datis ad Iacobum vnis, binis, terniſq; literis, illi perſuaſerunt, vt nomen animumq; afferret Regium, nulla enim ſibi ita venturo defutura eſſent auxilia. duabus igitur nauibus Venetijs Manfredoniam breui appulſum omnes proceres occurrentes Regio nomine ſalutarunt, Regemq; appellarunt, ſolus Sfortia, cui ob ductam Catarinellam Pandulphi ſororem Regina liberalitatis digreſſa terminos largita fuerat Beneuentum, Manfredoniam, Barolum, itemq; Tranium vrbes, quibus viginti oppida partim in Appulis & Samnio, partim in Brutijs atq; Lucunia adiecit, ad Beneuentum obuius ſaluum aduenisſe comitem gratulatus eſt. quare Iacobus ira concitus in Beneuentanam arcem illum conijci, equitatumque eius omnem è veſtigio diripi, oppida per vim cum vrbibus eripi mandauit, mox Beneuento in inſulæ Megaris arcem, cui ab ouo nomen eſt, deuectum acerbisſimis tormentis cruciare decreuerat. Summo omnium applauſu Neapolim Iacobus excipitur, vna omnium voce Rex ſalutatur, Arcemq; nouam prodente Auerſano comite, cui à contrario euentu Seruatoris nomen erat, ea potitur, interfectoq; Pandulpho Alopo, qui alter cum Sfortia Reginæ concubitor credebatur, nuptiales menſas eius ſanguine conſpergit. Potitus regno Gallos vbique præfecit, vrbibus illos & oppidis donauit. Neapolitanis etiam & cæteris regni proceribus omnino ſeptis Regnum Conſilio armiſque Gallorum adminiſtrauit. Reginam coniugalis quidem tori conſortem fecit, ſed erepta totius imperij poteſtate multis oneratam probris, Toro (quod muliebrem animum aſperius vulnerauit) ſæpius ablegatam, & ſeuerè caſtigatam, ne diffugeret, à Gallis cuſtodiri iubet. Sed duo Neapolitani, altitudine animi inſignes eripiendæ, aſſerendæque in libertatem Reginæ, ac expellendi Regis negocium ſuſceperunt, Othinus Caracciolus, qui inter optimates auctoritate & opibus præcellebat, & Anechinus Morominus popularium princeps. Hi cum Reginam, quæ feſto quodam die à viro licentia impetrata de Arce exierat, à dextra, ſiniſtraque comprehenſam comitarentur, ſtipati valida iuuenum manu eam in Capuanam arcem perducunt. Ex templo Reginæ nomen acclamatur, inuaduntur Galli, totaque vrbe fugati in arcem compelluntur. Rex ad inopinati periculi diſcrimen conſternatus portas claudi iubet. Neapolitani ex aduerſo circumuallare arcem, egreſſus obſtruere, & latè obſidere Regem pergunt. Quibus rebus non modò dignitati, ſed & ſaluti vehementer timens, nudatuſq; omni militum præſidio, & Conſilij penitus inops, his conditionibus in deditionem eſt receptus, vt in poſterum Regijs titulis abſtineret, Tarentinus ſiue dux, ſiue Princeps, ſiue Comes mallet, appellaretur; Gallos verò omnes, præter quadraginta, in Galliam remitteret, & Sfortia ſtatim cuſtodia emitteretur, redderenturq; ei vi erepta oppida, ac renouato veteri honore Magiſter equitum crearetur. Vix vndecim menſibus Iacobus regnauerat, cum nobiliſsimorum ci-

rum ciuium quos honoribus priuarat, cõſpiratione in poteſtatem Reginæ redactus, eum ſuperbiæ & crudelitatis exitum tulit, vt Talionis pœnam ſubiret, ſed demum impetrante Martino ſummo Pontifice, quum liberiore cuſtodia ſeruaretur, nauigio repente conſcenſo Tarentum, vbi princeps erat, profugit. Eam Vrbem Regina potente exercitu obſidendam iuſsit, & huius Belli onus Ioanni Antonio Vrſino iniunxit, vt inde expulſo Iacobo ipſe Tarentinus eſſet princeps, ſicut Raymundus fuerat pater. Sed Iacobus à pluribus ſibi adhærentibus deceptus venit in conditionem cum Ioanne Antonio per Mariam eius matrem, & accepta neſcio quanta pecunia in Gallias delatus, & religioni addictus Anachoritæ pallio vtebatur, ſuperſtes Reginæ, quæ Neapoli abſq; liberis moritur anno 1435 quarto nonas Februarij.

Statui paterno, hoc eſt Tarentino principatui adiecit Ioannes Antonius prædiues Barium, Montem peluſium, Pomaricum, Materam, Aquauiuam, Mineruinum, Rubos, Caſamaximam, cum Labello, quæ oppida ſunt in Lucania & Peucetijs: at in principatu vlteriore Flumarum, Vicum, Cœdoniam, Biſacciũ, Carbonariam, Accadiam, Cariſram, Vallatum, Sanctumſoſium, Caſtellum, Sanctum Nicolaum, Torcarinum, Guardiam Lombardam, Montem Apertum, Bonitum, Molitum, Montem acutum in Campania autem emit Marilianum, & Acerras peruetuſtam ciuitatem. Expulſo ratione ſuperius dicta Iacobo, in quo verum cognitum eſt prouerbium, ſecundam fortunam ſtulto viro nequaquam eſſe diuturnam, variam atq; inconſtantem ſeſe oſtendit Regina, illa tandem mortua prçualuit Alfonſus Rex Aragonius è citeriore Hiſpania accitus, quem florentem armis, pluribuſq; rebus geſtis inſignem Regina ante alios adoptauerat. & Neapolim poſt diuturnã obſidionem peruim cœpit, Renatoq; expulſo victor regno potitus eſt. fuit Alfonſo Ioannes Antonius Cariſsimus, & ab illo non modo fuit adiutus in perſecutione, quam paſſus eſt à Regina, quæ dolens Tarentinum principatum à ſua ditione præreptum, Iacobum Caudolam Bari ducem in eum mouerat cum exercitu, vt tanta dignitate ſpoliaret, ſed etiã confirmatus in principatu, fuit ab eodem electus magnus Conneſtablius, qui magiſtratus in regno primas habet in militia, redituſq; erat eius centum millia aureorũ, cum obligatione tamen, & quoties opus eſſet, iuſſu Regis Ioannes Antonius armatos ſecum haberet mille equites, quos vocant leuis armaturæ. Eius vxor fuit filia Iordanis Colũnæ, fratris Martini Papç, & ab ea nõ ſuſcepit filios. De qua ſic ſcribit Calentius ad Hiaracum. Veni ad Annã Colũniam Tarentinã tuo & Regis iuſſu: nũquã vidi tanti corporis mulierẽ. ea domũ pene omnẽ ſedens cõplebat ita vt ſtãte mihi deeſſet locus ad dicendũ. Os magnũ, oculi vt bouũ putares, grãdia mẽbra omnia ſupra quã credibile eſt, & vox Leçnç. cũq; literas illi Regia manuſcriptas redidiſſem legit, & gratias egit ſcriptori, qui tam blandã, ac candidã epiſtolã dediſſet. poſt collecta paululum velle, ac ſella poſtea

 me ſede-

me ſedere iuſsit, & ſi qua ſupereſſent, dicere, ſedi, dixi, audiuit, reſpondit. Sũma eſt hæc, ſe iniuſſu Regis non abituram, verum ſigna fugæ ſunt lectica ante fores, nauis in portu Brunduſino parata, comites in equis, per domum ſolliciti clientes, quid vltra? me detinet tibi renunciare. quare his literis ſcias velim vt ſi quid facto opus ſit habeas & quid cogitandi tempus, & diſturbandi, viue. & paulò poſt, Diluculo mulier abijt Hiarace. puellas ſecum duxit quatuordecim, equites ſexaginta, aureorum millia decem ferè, ſuppellectilem reliquit, iter facit verſus Saletum oppidũ Scito. Habuit tamen Ioannes Antonius nothum quendam filium, qui cũ nullius eſſet valoris donatus ab illo eſt Lycij comitatu. Habuit & tres filias illegitimas, quarum prima fuit vxor Iulij Antonij Aquæuiuæ. S. Flauiani Comitis, dos eius creditur fuiſſe Bitettum, Cupreſſanum, & Bituntum ciuitates cum his oppidis Caſa maxima, Ioia, Caſſano, Nucibus, Turri, & Caſtellano. Altera fuit vxor Comitis Catãzarij, qui fuit primo genitus Marchionis Crotonis, in tota tunc temporis Calabria potentiſſimi. Tertiam duxit Iacobus Sãſeuerinus. Priuilegium Ioannis Antonij, quod habent Tarentini, datum anno 1432. Calend. Septembris fuit illud, quod continet diſcrimen inter Tarentinos & Vritanos, de finibus ac terminis agrorum. Huius principis iuſſu fabricata eſt Baſilica Sancti Antonij Patauini, ſicut docent duæ Tabulæ lapideæ cum inſignibus ipſius principis Latinis & Gallicis literis idem continentibus. Habitant ibi fratres minores, qui de obſeruantia nuncupantur. Vtriuſq; tabulæ literæ id ſonant.

Ioannes Antonius de Baucio de Vrſinis Tarenti princeps, dux Barij, Lycij comes, regni Siciliæ magnus Coneſtabulus. &c. Hanc conſtrui fecit Eccleſiam ſub vocabulo & nomine beati Antonij annis Chriſti M. CCCC. xlviij.

Eſt & tertia tabula, quæ rudiores quoſdam verſus, quales ætas illa parturiebat, continet, hoc ipſum idem demonſtrantes, adſcripti ne ab aliquo deſiderarentur.

Hæc domus Antonio Patauino ſacra locatur,
Principe Ioanne Antonio dominante Tarenti,
Sub quo præſes erat fidus Nicolaus ibidem
De Cupreſſano Leonardo milite cretus,
Mille quatercentum ſeptem Sol aureus orbes
Arce ſub AEtherea Chriſti quadraginta rotabat.

Ab eodem principe fuit conſtructum Sacellum beati eiuſdem Antonij, quod cratibus ferreis voluit circundari, & ibi apparet ipſius ſtatua genuflexa.

De Alfonſo primo ſcribimus hæc pauca, quia & ab ipſo Tarentini habuere priuilegium, vt ſcilicet in vtraq; Sicilia ciues haberentur, omniumq; immunitatibus gauderent. Hic cum liberis ex iuſto matrimonio careret, Ferdinandum, quem ſuſceperat ex pellice ducem Calabriæ declarauit in ſpem ſuc-

ceſsionis

ceſsionis, cuius res vt validius conſtitueret Iſabellam Triſtani Claromontis filiam qui erat dux Venuſinus, Ioannis Antonij ex Catherina ſorore neptem vxorem habere voluit. Quæ ab Alfonſo pro Neapoli præſertim ornanda, & arcibus & mole, & portu, & rebus militaribus, & ſtudijs ſcientiarum, & Rei pub. adminiſtratoribus facta ſunt, quia parum ad rem, quam ſcribimus pertinere viderentur, prætermitto. Cæterũ ingraueſcente ætate febre correptus anno ſalutis 1458 haud multis poſt æſtiuũ ſolſtitium diebus fato functus eſt, cum Neapoli, quam Vrbem per aquæ ductus immiſsis militibus Renato abſtulerat anno 1442. annos ſexdecim regnaſſet, ætatiſq; ſuæ annũ agens quartum & ſexageſimum, in morbnm tradunt incidiſſe, quia Hyeme in Apuliã profectus Aucupij ac Venationis ſtudijs vltra vires indulſiſſet.

Ferdinandum ab Alfonſo huius nominis primo in Regno Neapolitano hæredem inſtitutum Reguli omnes & ciuitates miſsis vndiq; oratoribus, Capuę conuentu habito Regem ſalutarunt, & in eius verba de more iurarunt, præter Ioannem Antonium Vrſinum Tarentinorum principem; oderat enim Ioannes Antonius Ferdinandum, ſiue quia indignum cenſebat homini illegitimo ſubeſſe, ſiue quia rumor erat Regem concubuiſſe cum Roſſani principis vxore, cuius ipſe Ioannes Antonius erat ex Raymundo & Maria frater. Nouerat Rex principis animum minimè tranquillum, quippe cui ab adoleſcentia ſeditiones in ſe, diſcordiaſq; gratas fuiſſe intelligeret. Erat Ioannes Antonius (quis enim veritatem occultaret?) vario & non ſatis conſtanti ingenio, ac parum firma amicitia, apud quem etiam ſancti honeſtiq; non tantus reſpectus, quantum ſtudium, quantaq; cura erat eius aſſequendi, quod animo deſtinaſſet, atq; vt ſui parciſsimus, vtq; in bello abundè timidus, ſic in pace parum fidens ſuis, aut amicorum opibus, quę longa & maximè quieta Alfonſi pax malè habuerat. Is igitur per finitimas ciuitates, locaq; opportuna clam ſummittere cœpit, qui alijs præmia, alijs delictorum condonationem promitterent, nobiles alios ſuæ inopiæ, alios gloriæ maiorum admonerent. Regulos vt quemq; vel Cupidum rerum nouarum, vel ære alieno preſſum, vel rei ſuæ pænitere intelligerent, tentare, hortari, ſollicitare, multa pollicendo erigere, opes eius oſtentare, ne deſinerent, deniq; belli eum auctorem ac ducem offerrent. His atq; alijs animos hominum ad belli ſtudia cũ impelleret, in Galliam quoq; ad Carolum Regem, & Genuam ad Renati filium mittit, qui eos ad Regnum armis repetendum hortentur, omnibus deniq; artibus participes ſocios, duces conſilij ſui quærit, atq; habere tentat. At Rex artes illius veritus, nunc per literas, interdum per oratores, aut amicos, operam dabat, illum vti conciliaret, appellabat eum patrem, confitebaturq; Alfonſum parentem nõ niſi per eum regnum fuiſſe adeptum. Sed iam (vt diximus) principis in ſe odium animaduerterat Rex, quãdo erat dux Calabriæ viuo adhuc patre, neq; ſibi in hac re profuit Iſabella neptis matrimonio iuncta, quæ nunquam ceſſauit auun-

uit auunculum accuſare, deq; illo conqueri, quod per eum ſibi non licebat cum marito quietè viuere, & Regno frui. nunquam tamen quieuit Tarentinus princeps, quouſq; aduerſum Regē arma moueret, & mouit tandem, bellumq; illud à Ioanne Pontano, de quo prædicta omnia collegimus, elegantiſsimè ſcriptum per biennium ferè geſtum eſt, donec Ioannes Antonius hoc modo è vita commigraſſet. Dum Ferdinandus Sueſſam obſideret, leuibus ex initijs de pace cœptum eſt agitari: cumq; intelligeret Ioannem Antonium quartana in dies magis magiſq; premi, cupiens in Apuliam quam primum, finitimaq; Tarentinis loca cum exercitu proficiſci, pace iam facta deſcendentem in Apuliam Regem Antonius Vidanus Sanctipetrinâs. & Antonius Agellus Tranenſis adierunt Principis legati, ijq; Romam, vti aiebant, ituri. Habito ſecum congreſſu Rex illos ad Ioannem Antonium remiſit, qui agrauante quartana Idibus Decembribus in arce Altamuræ diem obijt. Mors tamen eius ſuſpicione non caruit: nam vterq; Antonius in ſuſpicionem cum veniſſet initi cum Rege conſilij, ſubminatus in cubiculo ſolus cum eſſet, ac ſine teſtibus, princeps eis fuerat, vbi Tarentum, quo properabat, perueniſſet, ſecuri quamprimum in illos animaduerſurum. id à puero, qui aſsiduus in cubiculo verſabatur, clanculum, & quaſi non audiſſet exceptum, atq; ad alterum ex Antonijs perlatum, à quo blanditijs pollicitationibuſq; delinitus puer fuerat, præproperandam ad necem perpuliſſe vtrunq; creditum eſt. Itaq; multam ad noctem ingreſſos cubiculum, vt qui repentinum aliquod afferrent, ſomno, morboq; oppreſſum ſtrangulaſſe, ſtatimq; ad Regem miſiſſe mortis nuncium. multaq; comperta violentæ mortis ſigna, ſtatim diuulgatum eſt. Mortuo principe Ferdinandus diſpoſitis per oportuna loca copijs, Tarentum proficiſcitur, ibiq; inuenit pacata omnia, mox per totum ferè commeans Regnū, nullum alicuius nominis oppidum adijt, vbi non benignè liberaliterq; fuerit à ciuibus acceptus: ipſe omnes publicè priuatimq; ac præſertim benè meritos quoſq; proſecutus eſt priuilegijs, muneribus, beneficijs, & alios liberauit vectigalibus, alios ornauit ſtipendijs, & equeſtri prærogatiua. Extant apud Tarentinos multa huis Regis priuilegia, quæ ſingula multas habent illorum pro Reipub. vtilitate petitiones. ſicuti priuilegium, quod fuit in arce Tarentina expeditum ſub anno 1463. & Regni ſexto, duas & quadraginta, quæ & ipſi Tarentinæ, quam dicunt, vniuerſitati conducere tunc cenſebantur, ac certis quibuſdam ciuibus. Sed inter eas ſecunda admodum credita eſt laudabilis, qua petebant, vt Rex Vrbem ipſam tutaretur, atq; cōmuniret, haberetq; ſuo ſub dominio, neq; pateretur poſthac vt ſub principali eſſet poteſtate, niſi qui futurus eſſet princeps, eius foret legitimus filius. Priuilegium item Auerſæ datum 1464. vndecim habet petitiones. priuilegium in arce Noua Neapolitana ſequenti anno datum 1465. quadraginta ſeptem continet particulas de modo viuendi ipſorum ciuium, cuius initio hæc leguntur verba. Ferdinandus

Dei

Dei gratia Rex Siciliæ, Hieruſalem, Vngariæ vniuerſis & ſingulis præſentes literas inſpecturis tam præſentibus, quam futuris. Illis inſtinctu dignæ conſiderationis inducimur benefacere, quos nobis nouimus probabili experientia ſeruiuiſſe: ſed ad illos potioribus beneficijs efferendos deflectimur, qui pro fidei obſeruantia forti conſtantiq; animo labores atq; pericula diuerſimodè ſubierunt. ſanè in mente noſtra ſæpius reuoluentes, quod propter integrã fidem, quam Vniuerſitas & homines ciuitatis Tarenti noſtri fideliſsimi ſignãter poſt obitum quondam illuſtris Principis Tarentini erga ſtatum noſtrum opere & effectu demonſtrarunt, ſe & ipſam ciuitatem ſpontè & voluntariè nobis dantes & aſsignantes, quo fit vt pacatis b elli fremitibus pax exemplo ſub orta ſit, Eorum quidem opera & exemplo multa & complurima alia beneficia nobis ſubſecuta ſint. &c. in fine autem hæc. Quibus quidem Capitulis maieſtati noſtræ porrectis nomine præfatæ magnificæ ciuitatis, & hominum Tarenti fuit nobis humiliter ſupplicatum, vt dicta Capitula, vnà cum decretationibus adiectis iuxta ipſorum ſeriem & tenorem benignè confirmare, ratificare, approbare, conualidare, concedereq;, & indulgere dignaremur, ad diuturnam firmitatem, perpetuumq; robur. Nos ipſius magnificæ vniuerſitatis & hominum precibus clemenrer annuere volentes, repetentes memoria quantum ipſi vniuerſitati Tarentinæ & hominibus eiuſdem ciuitatis debeamus, quippe qui quam primum eis licuit, partes noſtras illicò ſecuti ſine vlla armorum vi vltro ſeſe nobis dediderunt, nomen noſtrum inuocauerunt, nos in vrbem receperunt, & ſumma veneratione præclariſq; honoribus proſecuti ſunt, quæ res nobis quietem peperit, regnum ſtabiliuit, & nomen noſtrũ reddidit & venerandum & formidabile, exemplumq; fuit, vt caput pleraq; mẽbra ſequerentur. Conſiderantes etiam quantum noſtra interſit, vt hæc præclara vrbs, quæ olim Romanis ipſis formidabilis fuit pro virili noſtra inſtauretur, ne madidum nobileq; Tarentum, vt veteres appellabant, ad internitionem adigatur, ſed priſtinam dignitatem aliquando accipiat. Impulſi etiam, quòd hęc Capitula maieſtati noſtræ porrecta prudentiſsimè inſtituta & egregijs rationibus adinuenta ordinataq; ſunt: quodq; partes noſtræ ſunt hanc vrbem inſignem fauoribus proſequi, beneficijs cumulare, noſtriſq; gratijs fauere, & omni ex parte tanquam vrbem claram inter Regni noſtri primates, deniſq; benemerentem cariſsimam habere &c. Vt omittam alia ad annum vſq; nonageſimum primum poſt mille & quadringentos expedita. Suſcepit ex Iſabella coniuge Ferdinandus plures filios, quorum primogenitus fuit Alfonſus dux Calabriæ, alter Fridericus, tertius Ioannes Cardinalis, qui fuit Tarentinus Archipræſul, quartus Franciſcus. fœminæ fuerunt Helionora, quã Herculi Eſtenſi, & Beatrix, quam Matthiæ Pannoniæ Regi, Tertia Spuria, quam Antonio Pij ſummi Pontificis propinquo locauit. Henricum item Spurium habuit, ex quo genitus Aloyſius, qui neptem Innocentij Pontificis pa-

ctam

ctam prius matrimonio habuit: mox Pontifice defuncto abdicata, Cardinalis Tarraconenſis eſt à ſucceſſore creatus. è Regijs filijs Franciſcus & Ioannes Cardinalis, & Henricus, Iuuenes admodum defuncti patre ſuperſtite. Varia Ferdinandus per ſe & per filium Alfonſum geſsit bella. etiam cum proceribus Neapolitanis rurſus mortuo Ioanne Antonio eſt tumultuatus. Hinc illa conſpiratorum comprehenſio, in carceres coniectio, ac demum ſilentio noctis omnium occiſio, & nonnullorum per fruſtra conciſio. Anno etiam Dei noſtri humanati 1480. quando Mahumetes Græciæ domitor Rhodum maximis viribus opugnabat, improuiſus Turcarum aduentus, qui oportunitate breuiſsimi tractus freti ab Aulona totaq; Epiro accitis copijs, non modo Apuliam, ſed cunctam Italiam incredibili terrore compleuerat. Sed Hydruntũ in Salentinis vrbem breui accepit, decimo ſeptimo vix in obſidione oppugnationeq; conſumpto die. Vnde coactus Rex Ferdinandus Alfonſum filiũ à Florentinis armis ad Regni ſubſidiũ reuocauit, & ad Hydrunti reparationẽ; iniunxitq;; Raymundo baucio Vxenti Comiti, vt ſtatim Tarentum, cui à Turcis maximè timebat, ſe conferret cum præſidio peditum quadringentorum. In bello autem aduerſus Turcas pro Hydrunto ab illis recuperando tenuerunt Tarentini quatuor onerarias naues, vnáq; triremem, & tranſmiſerunt trecentos pedites, quibus ipſi victum ære publico ſubminiſtrabant, ſicut legitur quibuſdam in Regijs literis, quæ Neapoli expeditæ fuerunt decimo octauo Calend. Septembris anno 1482. quibus mandabatur, ne Tarentini vexarentur in ſolutione, quam extraordinariam vocant, qua de re extat adhuc proceſſus. Mors Mahumeti Turcarum Regis, qui fœdus cum Venetis aduerſus Ferdinandum inierat, magnam Alfonſo occaſionem, quam citiſsimè Hydrunti reparandi porrexiſſe creditur. nam Turcæ audito Imperatoris ſui obitu, quotquot intra Hydruntem erant, ſaluis rebus illi ſe dedidere, aliquot Alfonſus inter ſuos milites detinuit, ſicut ſcribere videtur Antonius Galatheus Ferdinãdi Medicus. Moritur Rex Ferdinandus intra biduũ ex morbo & Catarrhi deſcenſu, quẽ ex immoderata Venatione conceperat, octauo Calend. Februarij, hora decima ſeptima, anno ſalutis reſtitutæ, 1494. & ſexagenarius deceſsit, cum annos vndequadraginta regnaſſet. ac ſtatim Alfonſus eius primo genitus iuſtis regali pompa defuncto patri perſolutis ad imperium euehitur. Rex in primis à Federico fratre natu minore, reliquisq; Neapolitanis principibus ſalutatur. auditæq; gratulantium, qui aberant, procerum legationes, vrbiumq;, quæ vndiq; officij gratia Neapolim coibant.

Alexandro pontifici huius nominis ſexto, qui antea Rodericus Borgia nũcupabatur per oratores ſuos humiliter ſupplicat Alfonſus Iunior pro bulla Pontificia, quam omnium Cardinalium conſenſu annis ſuperioribus fecerat Innocentius octauus, qui Alexandrum præierat. in legatione autem fuerunt, ipſo ita iubente, Eugenij, Nicolai, Pij, & Sixti inueſtituræ recenſitæ: & demũ

Alfon-

Alfonſus Apuliæ & Siciliç Regno, quia viuo patre Dux fuerat Calabriæ, inueſtitus eſt: hoc enim erat conſuetudinis, vt primogenitus Regis, dũ pater dominaretur, Ducis Calabriç nomen haberet, et qui Dux fuerat, Rege mortuo, in Regem eligeretur. Sic Ferdinandus ſenioris Alfonſi filius, qui ante paternã Coronã princeps erat Capuanus, Coronato patre Dux Calabriç eſt electus. Ad Alfonſum autẽ quo de agimus, inueſtiendũ ex ſacri Senatus Cõſulto declaratus fuit legatus Ioannes Borgia Pontificis nepos, ſanctæ Suſannç presbyter Cardinalis Montis regalis nũcupatus, vir & auctoritate, & integritate maximus. & miſſus Neapolim cum ingenti prælatorum, & curialiũ comitatu Regẽ inueſtiuit, & coronauit 1494. octauo Idus Maij. Quod tanta cũ ſolemnitate exactiſsima, q; ceremoniarũ omnium obſeruantia factũ fuiſſe legitur, vt nullũ vnquã ſacrũ ſolemnius in ea vrbe præclariſsima ita per celebre fuiſſẽ credatur. Quæ ad Tarentinos pertinet. Alfonſus cũ patre viuo exactis Hydrunto Turcis muniendũ Tarentũ curauit. fuerat (vt diximus) antiqua vrbs munitiſsima, & murus cẽtũ circa turribus iungebatur: vltima quç tũc tẽporis adhuc ſtabat Centenariæ nomẽ ſeruabat, aliarũ lapides admuniendã, & inſtaurandã vrbẽ Alfonſus iuſsit transferri, quãuis à Turcis & à Gallis fuerat auditũ à Byzantio ad Neapolim, à Pariſijs ad Hydruntẽ munitiorem ſe Tarento nullã vidiſſe vrbem: Foſſa longis nauibus permeabili à continente vrbs fuit exciſa (vt alias diximus) per Marcũ Antonium Philomarinũ. Ex vxore Hippolyta Maria Galeatij Mariæ Sfortiæ ſorore, quã viuo patre duxerat, ſuſcepit Alfonſus Ferdinãdum & Iſabellã filios. Hæc nupſit Ioanni Galeacio Mediolanenſiũ duci, quod quidẽ coniugiũ turbauit Alfonſi felicitatem, qua in Regno vix frui cœperat. hiſtoria pluribus explicatur ab alijs, pauca hçc annotaui, vt ad Ferdinandum ſecundũ facilius deſcenderẽ. Dum Iſabella cerneret Ludouicũ viri ſui patruũ minimè permittere, vt principis ille munia ſubiret, ſcripſit ad auũ Ferdinãdũ, & Alfonſum patrẽ, vt vel legationibus, vel literis, vel quauis alia ratione Ludouico perſuaderent, vellet, quæ ſua erat fides atq; iuſtitia, fratris ſui filio non adulto modo, atq; firmo, ſed etiã planè iam viro, atq; adeo duorũ filiorũ patri, aliquãdo tandẽ regnũ trãdere, ſuiq; illũ imperij, ſuarũ rerũ cõpotẽ facere. literis lectis miſsi ſunt, Antonius & Ferdinandus Gennarij virigraues ad Ludouicũ, qui nomine Aragoniorũ Regũ illi perſuaderent, vt reſtitueret Mediolanenſe Imperiũ Ioanni Galeacio nepoti; quod cũ noluiſſet Ludouicus facere, Alfonſus patre inuito, qui paulò poſt moritur, mouere in eũ arma decernit, quod audiẽs Ludouicus Gallorũ Regẽ Carolũ in Italiã euocat, ſuas illi opes, copiasq; pollicẽs, quãuis ſibi poſtea valde exitiabilẽ fuiſſe illius aduẽtũ perdo luerit. Carolus audita Ferdinãdi primi morte magno cũ delectu Neapolim ſe cõferre decernit: Alfonſus ſentiẽs hoſtiũ copias iam propinquas eſſe, cumq; amiſſa omni ſpe, ſuiſq; rebus omnino diffidẽs, cũq; cerneret ſe populis infenſum, Regnũ Ferdinãdo filio poſsidendum permiſit Fiderico fratre adhibito,

eumq́; vti alterum parẽtem vereatur graui oratione commonet. ipſe cùm bonis quibus potuit, vbi primum idoneam nactus eſt tempeſtatem, in Siciliam tranſmiſit, & Meſſanæ tandem mortuus eſt,& in Maiori Templo ſepultus.

Iunior Ferdinãdus annos natus viginti Rex à patre Alfonſo factus, decimo Calend. Februarij anni nonageſimi quincti milleſimi & quadrageſimi in Caſtello Oui, quod mari vndiq; alluitur, totam viſus eſt perequitare ciuitatem in veſte Regia cum Fiderico patruo, præeunte vexillario cum vexillo, Regemq́; acclamante,& ſalutem illi deprecante: quo infauſtu de omnibus optimè meritus vix menſem permanſit integrum, nam Carolus interea Regnum fuerat ingreſſus cum magna militum copia, quam ei dederat Ludouicus Sfortia, cui poſt partam victoriam principatũ promiſerat Tarentinum. Cum igitur cerneret adoleſcens Rex in ipſam Gallici tumultus flammã ſe incidiſſe, eã non expectauit, ſed ſponte cedere ſtatuens cum ſuos gratia & indolè antecederet, Regni proceres ad ſe cum Caſsino Neapolim rediјſſet, vocatos in hanc ſententiã eſt collocutus. Quandò Deus, in cuius manu omniũ eſſe poteſtates, omniũq; iura Regnorum non ignorarent, ita vellet, vt Gallorũ furori ab ſe cederetur, ceſſurũ omnino ſtatuit, ne quod viribus impar eſſet, populis magis, quam ſibi incõmoditatẽ pareret. Agi ſecum, longè felicius putare, Regem in bello obuirtutem occumbere, quã priuatum cum ignominia viuere. Quod ſi amor vllus Aragonenſiũ apud eorũ corda remaneret, eum quandoq; ſi forte ſuperſtes fuerit, poſt eã calamitatẽ in patriã reuocarent, ſperarentq́; non Regem, ſed Regni laboriſq; ſociũ habituros. His dictis omnes amplexus obortis lachrymis diſceſsit cũ Fiderico patruo, & vxore Ferdinãdi aui ſui altera, nomine Ioãna ſorore Regis Ferdinãdi Hiſpaniæ eiuſq́, filia: ſeſe primò contulit in inſulã Megatim, ex qua nõ longè ab vrbis littore Neapolitani Reges qui præceſſerãt arcẽ Oui dictã munitiſsimã illã quidẽ effecerunt, mox in Ænariã inſulã traiecit. Dũ Neapolim cũ exercitu accederet Carolus, Aquilani ſe & locũ ſuũ ſtatim dediderũt, quod idẽ & Caſsinates, Capuani, Nolaniq́; fecerũt, at illi qui in munitione erãt .S. Germani, reſtiterunt, ſed dicto citius oppidũ à Gallis fuit expugnatũ, direptũ, atq; obtentũ. Adueniens Neapolim poſt expugnatas vi, ac pretio arces duas à ciuibus admittitur, & in Regẽ recipitur, Neapolitanos ſequũtur Calabri, Brutij, Lucani, & Appuli. Tarentini idẽ fecerũt, ij præcipuè (vt ferũt) qui ex medio atq; infimo erant ordine; nã ex nobilibus perpauci Gallis adhæſere, vnde illorũ aduentu multi capite trũcati ſunt. & propterea volẽs Carolus pergratũ ſibi id fuiſſe, quod ſtatim à ſe aduerſus Aragonenſes ſteterint, demõſtrare, priuilegiũ conceſsit, vt nõ modò ij, qui nobiles eſſent, & ex prima ciuiũ claſſe, ſed & ij, qui ſunt medij ordinis, quos vulgò ciues vocant honoratos, in Syndicũ, qui primus in ſenatu eſt magiſtratꝰ, poſsẽt eligi. dicũt tamẽ priuilegiũ illud nõ fuiſſe Caroli ipſius manus ſubſcriptione munitũ. Sed hãc de Syndicatu cõtrouerſiã, quæ magnos in vrbe excitauit tumultus, Antonius

nius Orificius ſenator præſtātiſsimus & nūc Conſilij Regij præſes ſua diremit
ſentētia, cenſuit enim ab eo minime excludēdos eſſe notarios, & iudices Re-
gios, qui cōtractuum ſtipulationi præſunt. Carolo poſt quatuor vix exactos
mēſes in Galliā redeūte, propterea quod cœperat paulatim exercitus defice
re, & partim morbis, partim cædibus debilitari; Eoq; magis, quòd Ludoui-
cus dux, quē cœpti iā pœnituerat, ipſum ad Regnū recipiēdū inuitaſſe, & Ve-
neti nō æquo animo Gallos Italiā inuaſiſſe patiebātur, omnibusq; conatibus
ad eū expellendū cōſpirauerāt, Ferdinādus in regnū incredibili omnium ſtu
dio, Neapolitanorū præcipuè, qui Gallos iā faſtidirēt, rurſus eſt reuocatus,
quod fuiſſe tradunt Nonis Quinctilibus, priuſquā Alfonſus pater moreretur.
nam ille hoc animaduertens erexit ſe ad ſpem iterū recipiēdi regiminis, ſed
Ferdinandus, vti Regum ferè omniū moris eſt, qui regnandi cauſa, neq; pieta
te, neq; verecūdia permouētur, patris deſideriū celeriter eluſit, illū orans atq;
obſecrans ne initia infirmæ adhuc victoriæ intēpeſtiuo aduentu ſuo perturba
ret, & euerteret: oderant enim illū omnes, vt præfati ſumus, ob multorū pro-
cerū cędem. ſed accepta Rex iunior à patre ingenti pecunia cū Conſaluo Fer
dinando magno duce Rhegiū Meſſana nauigauit, quo capto Monopolim in
Iapygia iuſsit expugnari, quæ inter multas præcipuè maritimas vrbes adhuc
Gallorū pręſidijs fulciebatur. Sed magna fuit & Ferdinādo & Fiderico patruo
difficultas vrbis noſtræ reparandæ, cuius rei ita ſe habere ferūt hiſtoriam. à
Tarētinis Galli ſicuti à Venuſinis, & Caietanis datę acceptæq; fidei teſſaras in
Galliam ſecum detulerant, quo circa volebant ciues, ij præcipuè, qui ex ſecū
do & tertio ordine erāt, ex quibus neq; omnes primi deſciuerāt, pro illis emo
ri magis quā fidem ſoluere, & ruiſus in Aragonenſiū, quorū tempora tam va
ria cū maximo omnium detrimento perſpexerant, ditionē accedere. At Fer-
dinandus non deſtitit legatos mittere, qui omnia ſuo nomine illis pollicerē
tur, quæ peterent. videns demū Tarentinorum pro Gallis tantam animi con-
ſtantiam, quantā Aragonijs in amica fortuna ſeruarant, vrbem decreuit ma-
ri terraq; aggredi. Præfecit claſsi Fidericum patruum Altamurę principē:
at terrenarum copiarum ducem inſtituit Cæſarem, qui patris ſui etiam fra-
ter dicebatur, ſed Spurius: Cum itaq; terra mariq; viderent ſe Tarentini ob-
ſeſſos, nō propterea timore perculſi à Gallis ſtatim defecerunt, ſed maiora pa
ti pro ſeruanda Carolo data fide inter ſe ſanciuerūt. Terreſtris exercitus du-
ctor Cæſar infeſto agmine illorū agros deuaſtare, vrbem tormētis oppugna
re, obuios quoſq; occidere, aditū alijs ad vrbē occludere: & Marina claſsis
ſub Fiderico aperti maris imperiū habēs peiora facere nō deſiſtebat. Nullus
erat dies, nox nulla abſq; tumultuarijs inter noſtros & Aragonios pręlijs, hinc
ſpes quandoq; futuræ oriebatur victorię, hinc deſperatiō tantam miſeriam
poſſe pati. Erat Tarentinis animus, & ſi vrbs tota mœnibus nudaretur, ſua,
coniugum, filiorū, opponere corpora, nec pedem referrę, nec hoſti locum

A a 2 relin-

relinquere perexiguum, vt in vrbem immitterentur. quin quò acrius bombardarum ictibus vndiq; petebantur, eò firmiores constantioresq́; ſe exhibebant. Erat tunc in claſſe Marcus quidã Cezenus, qui prętor quinq; & viginti roſtratis nauibus præerat, à Venetis Senatoribus Gallorum hoſtibus, opem Ferdinando vt in hoc bello ferret, miſſus. is ad Tarentinum littus cum appulcuiſſet, claſsi quam Fidericus ductabat, naues adiunxit ſuas. Expoſiti recentes milites tantam agris, illos depopulando, cladem inferebant, vt id Tarentinorum aures animosq; ſimul feriens, illos nulla mora armatos impulit, vt hoſti tam perfido, & qui ab ipſis nullam receperat iniuriam, occurrerent. dũ dimicaretur, clamore hinc inde (vt fit) exorto tãtum Venetis militibus timoris eſt iniectus, tanta illorum cædes facta, vt peracto ad veſperam certamine, obſeruatum ſit mane mille hoſtium de nauali exercitu deſiderari præter trecentos, qui viui capti à Tarentinis fuere: reliquis ad nauem fugatis, dux Ctzenus ad mortẽ ſaucius vix euaſit. Tarentini cum Gallico præſidio victores ad vrbem redeunt, quos adhuc bellare auidos in fortuna vſq; adeò amica, dux Gallus, vt victoria vti ſcirent, domumq; vt pedem referrent, admonuit. Veneti adhortantibus Ludouico Mediolanenſium rectore, & Alexandro Pontifice Ferdinandum defendere, & aduerſus Gallorum violentam rabiem, & regniculorum perfidiam diadema regium illi conſeruare. Ea tamen initio ſubſidij fuit propoſita, acceptaq; conditio, vt ſibi maritimæ in Adriatica ora vrbes Tranium, Monopolis, Polymnianum, Mola, Hydruntum, & Brundiſium pignori traderentur, tandiuq; eſſent ſubditione Veneta, donec Ferdinandus expẽſam eo bello pecuniam Senatui perſoluiſſet. Aragonenſes animaduerſa non abſq; animi cruciatu Tarentinorum pertinacia, morientium magis quàm vt à Gallorum deficerent fide, Georgium Suillum Gallis præpoſitum & eam vrbis partem tutantem, quæ portum reſpicit, vbi turris altiſsima erecta eſt, noſtris adhuc diebus Citadella vocata, muneribus, ac pollicitationibus varijs tentare cœperunt, atq; per legatos, quibus ſe altera die Gallus reſponſurum promiſit, ad deditionem adhortari. Sed re à principe maioris arcis præfecto, cui Suillus ſuberat, detecta, Tarentinorum conſilio iuſſus eſt Suillus hoſtibus tanquam laſſus deditur um ſe vrbem promittere, & re id præſtiturum in ſe recipere. Venit ergo dux Gallus cum Aragonicis legatis ſequenti, vt dixerat, die ad colloquium: oſtendit placere ſibi oblata munera: conſulit vt in craſtinum, prima ſequentis noctis luce, pars nauium Citadellæ muro adhereſceret. ſic enim expoſitæ nauali turbæ, inimicoq; terreſtri inſtructo agmini Turris portas aperiret. Aderat iam dati ad deditionẽ ſigni hora, Tarentini ad eam aduolant portam tutandam, qua admittendi hoſtes credebantur. Signo vtrinq; dato acceptoq; naues aliquot oſtẽſum ad murum accedunt, & copijs inſtructis dux Cæſar rei potiundæ ſtudio eodem aduentabat. Erat præfectorum omnium vrbis illud Conſilium, vt inimicum

inter pontem, qui longus eſt, & Citadellæ oſtium clauſum trucidarent, ſed rei exitus illos ineptè feſellit. nam vbi hæc agi tentabantur, diſploſum è mœnibus in hoſtem tormentum, coëgit illum ſubſiſtere. Sentientes Tarentini cum Gallis ſuum nihil iam profuiſſe inter ſe conceptū ſtratagema, aſsiduis tormentorū ictibus inimicas naues percutere, perculſas ſubmergere, ſubmerſas obruere, timorem vndiq; terroremq; inijcere tentarunt. Dux terreſtris ad fugam agilior, ne & ſibi huiuſmodi aliquid accideret, retrocedere cum exercitu cōſuluit. Moritur interea Ferdinādus Rex nonis Octobris & anno 1496. cum Neapoli regnaſſet duo de viginti menſes, & moritur abſq; ſobole, cum in matrimonium duxiſſet Ioannam Ferdinandi primi filiam, non ex matre patris Alfonſi, ſed ex ſorore Hiſpani Regis ſuſceptam. & Alfonſus iam ſuum obierat diem decimo ante menſe, hoc eſt decimo quincto Calend. Ianuarij anni 1495. Quæ res haud mediocri Gallis & Tarentinis voluptati eſſe potuit, ſic enim ab vtroq; liberati exercitu, quo tandiu fuerant obſeſsi, tempus ſibi conſulendi, vt illi abirent, hi vt poſthac quietè viuerent, habuerunt.

Ferdinando iuniore extincto, Neapolitani Fidericum in regni culmen admiſerunt. Hic Gallorum reliquias, quæ adhuc in regno ſubſiſterant, vt vel ſibi obedirent, vel morerentur, vel ſaltem ad ſuos recederent, remearentque magno ſuſcepto labore, coëgit. atq; idem per Alexandrum ſextum Capuæ coronæ regiæ inſigni donatus eſt decimo à Ferdinandi obitu menſe, quarto idus Auguſti, quo die celebratur diui Laurentij cōbuſtio. Tarētini interea tot mutationum pertœſi, & dominantiū Gallorū tœdio affecti, cœperūt intra ſe, in tanta fortunæ varietate, quid potiſsimum agerent pro ſuá ſalute & quiete diſcutere. deficerentne à Gallis, & Aragonenſibus, quos ad regnum prouectos cernebant, & quibus ante Gallorum aduentum ſubierant, ſeſe dederent, an vtroſq; delererent, & nouum quoddā ſubiectionis iugum, quod diuturnius & leuius foret, ſubirent. Omnes tandem in eo conueniunt, vt Venetis ſenatoribus ſe ſubijcerent, quos & ſi iratos ſuſpicari ſuperiore prælio poterant, quia tamen iuſtos ac modeſtos eoſdem fuerant alias experti, Monopolim erectis prius Venetis vexillis, quæ feliciſsima vocabant, Adriatici maris vrbem triginta ferè millibus paſſuum à Tarento remotam ad Aloyſium Lauredanum, ibi pro Rep. rectorem legatos mittunt, qui omnium nomine illum obſecrarent, obteſtarenturq;, vt ſibi ſubueniret, & in noua hac pro ſua Rep. de liberatione iret ſuppetias. ille ne temerè aliquid inſcio Senatu faceret, ſtatim literas hac de re tam ſeria dandas, perferendaſq; curat Venetias. Tarentini præterea duos mittunt legatos alterum ex nobilioribus, è medio ordine alterum. audita Veneti proceres legatione, & voluntate Tarentinorum, quia res erat magni conſilij indiga; nam & ipſi Aragonijs Regibus multarum (vt viſum eſt) captis pignoribus vrbium fauerant Ferdinando adhuc viuo; & ſi Tarenti imperio potirentur, ſperarent facilè vniuerſam Iapygiam, & Calabriā

ſubſe

iubſe & breui habere poſſe, complures dies ſententijs dicendis, quid Tarentinis reſponderent, conſumpſerunt. & recipiendi ne eſſent, vt petebant, vel ad ſuos Reges Neapolitanos remittendi. Huc tandem deueniunt, Tarentum, vnum ex Senatoribus mitti oportere, qui vrbis illius curam gereret, haberet ad dignitatem Reip. ſeruandam, nomen prouiſoris, ſed potiſsimum illud ſtuderet, ad illud neruos intenderet ſuos, vt Tarentinis Fidericum Regem & Fiderico ciuitatem conciliaret. iam enim poterant Tarentini memoria repetere illius adoleſcentis in ſuam ciuitatem beneuolentiam, nam cum prouincijs præeſſet viuo tunc patre, liberalem in priuilegiorum confirmatione ſe præſtitit. Nondum Andreas Zancanius (hunc enim Senatus legatum deſignarat) diſceſſerat, & Oratores Hiſpaniarum Regis, Ludouici Mediolanenſiũ ducis, & imprimis Alexandri Pontificis maximi Venetias appulerunt, qui Senatores admonerent, ne in Tarentinorum cauſam aduerſus Neapolitanũ Regem ſe inſinuarent. Veneti non minis territi, ſed laborem, quem præuidebant, fore vt cum inuidia paterentur. deuitantes, Zancanium, ne nauem cõſcenderet, & Tarentum ſe conferret, continuerunt, iniunctoq; onere leuarũt. Dum hæc fierent, non ceſſabant Tarentini cum Gallis intra mœnia ab exercitibus ſepti pro virili ſe defendere, creuit tamen in tanta biennij fere obſidione rerum omnium inopia, vt moribundi, & ab Aragonicis ducibus tentati, ad deditionem ſe inclinare cœperint: eò magis, quia fruſtra à Carolo Gallorum duce auxilia ſperarent. Et iam ipſi vrbem magna ex parte munitioneq; ditũtam, agros peruaſtatos, animalia omnia occiſa, piſcationem perditam oculis cernebant. quin ad tantam viuendi peruenerant miſeriam, vt canes, mures, beſtiarum, quæ intra vrbem erant, coria, fame inualeſcente, comedẽtes ſtomacho hebetari, ac langueſcere in dies, vitamq; diutius viuere non poſſe ſentiebant. Conuenerunt tandem cum Gallis, qui in præſidio erant, vt ad hoſtem legati deditionis conditiones vtriſq; proficuas relaturi deſtinarentur. conſentiunt Galli, qui ſe perditos omnino videbant, id fieri, dummodo & ipſi iunctim cum Tarentinis legati mitterentur. Qui ad hoc electi fuerunt, Cæſarem terreſtium copiarum ducem adeunt, rogant, concionem cogeret, vt audito, quid vellent, omnium aſſenſu ad Regem perferretur. Vnus ita dicere orſus eſt. Ea ſemper dux inuicte, noſtra fuit, erga Reges Neapolitanos, fides, vt mori potius maiores noſtri, & nos illorum veſtigia ſecuti, elegerimus, quam illam aliquando violare: ceſsimus tempori quandoq;, & velut membra capiti ſemper adhæſimus, nam quod Neapolis fecit, id nos facere decebat. Aduerſa Aragoniorum fortuna, tempora tam varia, quæ cum diſcrimine & bonorum & vitæ, & cum vrbis etiam totius perditione, ſumus experti coëgerunt modò, vt quam Gallis fidem præſtiteramus à Neapolitanis prius præſtitam, ſeruaremus, proq; ea parum duximus, neglexímus, quod pane miſeri ex furfure confecto, quo genere Canes paſcuntur, diueſci cogeremur,

remur, ſordidiore illo quidem, & interiora ob ſiccitatem adſtringente. Vrticas vix coctas, ne vel ſapore, vel innatis læderemur aculeis quoties eſitauimus? ſed modò omnibus iam perditis extenuati corpore, pallore ac liuore idolis facti ſimillimi, pacem oraturi, veniamq́; exoraturi à ſocijs ad te miſsi ſumus, quam largiri his conditionibus neq; tibi, neq; Fiderico, quem Regem accipimus, amplexamurq́; illius quamuis abſentis proſtrati genua, ſit, quæſumus, permoleſtum. liberos poſthac cuiuſlibet ſtatus Tarentinos, non ſeruos, vt qui bello capiuntur, poſcimus. leges, magiſtratusq́;, quibus, antea degebamus, ſaluos petimus, integroſq́;. bona noſtra, quæ tot cladibus vix pauca conſpiciuntur, noſtra eſſe precamur, nullumq́; Regi vectigal, pro damni recepti ſpecie ſoluendum recepturi. Gallorum præterea duces, qui & ipſi legatos nobiſcum miſêre, cum toto præſidio intactos, inuiolatoſq́; in Galliã vſq; tranſmitti, rogamus, ac obſecramus. Hæc ſi cõcedentur, iam Tarentinæ portæ Aragonenſibus pateſcunt, ingrediantur, quando libitum fuerit, dominentur in noſtra Vrbe, vt Alfonſi, vt Ferdinandi, nihil eſt, quod eos impedire poſſit. Res certior per Cæſarem de hac legatione factus, non tam vrbis obtinendæ deſiderio, quod maximum quidem erat, quàm timens, ne Regi Turcarũ, qui vicini ſunt Tarentini (quod quidem nunquam ipſi cogitauerunt, vt ex Senatus Conſultis conſtat) ſe dederent, cum magna & ſuæ ditionis, & totius Italiæ iactura atq; pernicie, petita ſtatim concedit, & maiora, ac grauiora pollicetur: & ſcribi, veluti leges ære inciſas perpetuoq́; ſeruãdas, legatorum propoſitas iuſsit conditiones ad hæc ferè verba. liberi Tarentini immuneſq́; cuiuſcunq; ordinis poſthac in vtraq; Sicilia ſunto. Suos viuendi ritus, conſuetudineſq́; magiſtratuum eligendorum ſaluas habento. Vectigal Regi poſthac, quod non eſſet ex vſu, ob veniam defectionis impetratam, non ſoluunto. præſidium militum inuiti non recipiunto. Gallorum duces cum toto ſuo exercitu intacti, & nulla affecti iniuria Tarento in Galliam & reliquo regno, ſi volent, abeunto, ſic igitur Fiderico ſe Tarentini dediderunt. Vix quinctum in pace annum regnauerat poſt Gallorum diſceſſum Fidericus, & in eum facta eſt noua, ſed maior Hiſpani, Galliciq́; Regũ Cõſaluo magno inde, Namurtio hinc ducibus cõſpiratio. Conuenerant enim Ferdinandus Rex Hiſpaniæ Catholicus dictus, & Ludouicus Gallus, Regnum interſe Fiderico expulſo, partirentur: Ferdinando vt vtraq; obueniret Calabria cum tota Apulia & Salentinis, ibiq; ſortiretur nomen Ducis Calabriæ & Apuliæ. Ludouico autem cum reliquæ prouinciæ, tum in primis tota Campania, Samniũ, populi Marſorum, & Pelignorum cum regio nomine. Tanta autem Calliditate Ferdinãdi nomen in fœdere ſuppreſſum eſt, vt Fidericus à nemine in ipſo ſummi periculi metu maiorem opem, quam à Ferdinando conſanguineo, vetereq́; ſuo defenſore expectaret. Sed deſperatis rebus cum vxore & liberis in Iſclã Ænariæ inſulæ arcem confugit, iratusq́; Hiſpano Regi, à quo ſe deſtitutum que-

rebatur

rebatur cum Namurtio atq; Obenigno Gallorũ ducibus aſsignata illis arce Neapolitana tranſegit, vt ſibi tutò liceret in Galliam nauigare, expeririq; Ludouici Regis clementiam, quem ſupplex eſſet aditurus. Venia ergo nauigandi ab illis impetrata contulit ſe ad Ludouicum, à quo quidem fuit perbenignè acceptus, ſed ibi in Gallia paulò poſt moritur, cum eſſet annus humanæ ſalutis quartus poſt quingenteſimum & milleſimum.

Reliquerat Tarenti Fidericus ob ſpem pacis à Ludouico impetrandæ Ferdinandum filium adoleſcentem natu maximum,quem de more aliorum Regum Calabriæ ducem vocabant, vt vrbem totius regni tunc munitiſsimam atq; opportuniſsimam præſidio tueretur. Erat cum Ferdinando puero regio Ioannes Geuarra Potentianus regulus, & Leonardus Aleſius è Rhodia militia vir bellica virtute inſignis. Tenebatur & eodem tẽpore Fiderici præſidio Manfredonia ad Garganum montem, vbi vetus fuit Sipontus. reliquæ vrbes, iuxta Regum conuentionem, & arces partim in Gallorum, partim in Hiſpanorum conceſſerant poteſtatem. Conſaluus itaq; quoniã Salentinus ager, & Iapygia Hiſpano (vt diximus) obuenerant Regi coactis in vnum copijs, & acceptis à Namurtio, à quo non dum diſſenſerat, Gallorum duce Vaſconum ſagittariorum cohortibus duabus, & totidem equitum alis, ad Tarentum caſtra poſuit. Eò quoq; venere alij cum Proſpero atq; Fabricio Columnijs ducibus, qui apud Conſaluum magna erant in exiſtimatione, atq; honore. Bellum geri cœptum. Erumpebant vt plurimum Aragonij, & in ſubiectis vrbi campis equeſtribus prælijs admiſto pedite aduerſus Hiſpanos dimicabant. Conſaluus cum deſperaret, vrbem vi ac tormentis expugnare ſe aliquando poſſe, præmendam acri obſidione ac fame domandam iudicauit. Conſumpſerat iam aliquot ea in obſidione menſes, quum multis ſenſim coniecturis animaduertit, Gallos haud quaquam regni diuiſione iam facta contentos, occulè hoſtilia moliri, literiſq; tranſmiſsis ſolicitare Geuarram adoleſcentis Aragonij nutritium, & Leonardum præſidij præfectum, vt ſuo potius quam Hiſpano Regi, qui Fidericum deſtituerat, Tarentum dederent. Auxerat quoq; ſuſpicionem Alegria Gallorum ducũ longè promptiſsimus, qui paulo ante per ſpeciem religionis poſtularat, vt ſibi aditus pateret, ad Sancti Cataldi templum, ſcilicet vt votum pro ſalute ſuſceptum oblatis donarijs præſens exolueret. Et per idem tempus Galli Manfredoniæ præfectũ vt ſibi non Hiſpanis arcem vrbemq; dederet, magnis inuitarant pollicitationibus. At Conſaluus cum in præoccupanda Manfredonia miros Gallorum conatus ſuperaſſet, egit cnm Geuarra ac Leonardo Gallorum ſuapte natura hoſtibus, vt ad deditionem Hiſpano regi maturandam adoleſcentem æquis conditionibus propoſitis hortarentur. Audierat iam illum, vt præcellentibus animi dotibus vigentem, vnum quod primum & nouiſsimum tamdiu obſeſsis vrbibus remedium eſſe ſolet, Ciues humaniſsimè, & quandoq; profuſis

lachry-

lachrymis appellaſſe, ſingulos quoſq; prenſaſſe, patris maiorumq; ſuorum publicè ac priuatim benefacta commemoraſſe, auxilia propediem affutura promiſiſſe. Admirabili inter ea ſtupendaq; Conſaluus ratione Annibalis Pęni exēplo circiter viginti nauigia plauſtris impoſita ab aperto pelago in internum atq; concluſum mare tranſuexerat, qua parte Vrbs minimè erat munita, vt hodie iuſſu Philippi Regis munitiſsimam cernimus ſed popularium domus frontibus inter ſe coniunctæ pro muro erant, nihil vnquam hoſtile inde expectantibus Tarentinis. Ingenti itaq; militum plauſu, multiſq; tympanorum, ac tubarum cantibus in portum deductis nauibus, totoq; mari, quātulumcunq; eſt vagantibus magnus Aragonijs terror eſt illatus. quanquam, ea res ſpecie ipſa quam vſu, & facultate oppugnationis terribilior erat. Neç multo poſt velut deſperatis rebus Leonardus, & Geuarra Ferdinando adoleſcēti perſuasêre, vt ſe incolumem melioribus fortunæ caſibus ſeruaret. ſi enim conſeneſcere obſeſſa in Vrbe perſeueraret, certa ei inſtarent vitæ pericula. Iam enim cōſiderare poterat, infenſos ſibi imminere longè maximos, & potentiſsimos Reges, & cęteros principes eorum eſſe fœderatos, à quibus auxilia opperiri, & opinione ſtultum, & exitu miſerum videretur. falſum pręterea eſſe quod ferebatur, patrem ſcilicet Fidericum cum Ludouico Galliæ Rege in Italiam deſcendere. Tarentinos, quos ſibi iam agnouerat obſequētiſsimos, adeò cumulatis diuturnæ obſidionis tædijs & incommodis afflictos eſſe, vt iam acerbiora quæque exoptent, modò obſidione, belloq; liberati tot ærumnis atq; laboribus finem inueniant. Si Vrbem arcemq; dederet, à Conſaluo abſq; vllo negotio, & facilè impetraturum, vt ſibi in quaſcunq; velit terras cum omni regia ſuppellectile, totoq; domeſtico comitatu liberè ſtatim proficiſci liceat. His atq; alijs adductus adoleſcens Ferdinandus conſilijs Geuarram ad Conſaluum emittit: induciæ ſex dierum ſtatuuntur, comeantibusq; intra Vrbem Aloyſio ~~Errera, & Petro~~ Paceo Conſalui præfectis de Tarenti deditione vtrinq; tranſigitur. Cuius quidem tam celeris & præproperę Leonardus & Geuarra cum nonnullis Tarentinorū primoribus, libertatis deſiderio motis ingenti inuidia flagrarunt. Nam illi etiam obſides Raymundum Maramontem, & Iannuccium Ficatellum Conſaluo dederunt, vt ſecurus eſſet, fore vt ab Aragonijs, quæ promitterent, ſeruarentur. Ferdinādus puer Regius ſummo cū honore, & ſingulari humanitate ab Hiſpano Duce ſuſceptus, cum Regno excedere, & paterna ſequi maturaret conſilia, è Bitunto oppido non multo poſt Tarentum retrahitur, fruſtra querens & interdum gemens, quod fallacijs inductus, & ſub fide Regia proditus cuſtodiæ traderetur. & Conſaluum ſibi, vt patri fidem non ſeruaſſe receptorum immemorem beneficiorum. ſed verebatur Dux prudens Hiſpanus, ne adoleſcens Fiderici Patris conſilio innixus ad Gallos Hiſpanis infeſtos tranſiret, Aragoniorumq; animos in ſpem recuperandi ſui Regni erigere, & renouato bello

ab Hiſpanis niteretur auertere. defendebat ſe Conſaluus,ſi quæ promiſerat, non præſtaret, id totum ex Regis voluntate pendere, qui vti abſens,ignarusq́; earum rerum, ex iureconſultorum reſponſis nulla Conſalui ſponſione obligari poſſe cenſeretur. Nec multis inde menſibus adoleſcens regius, (quod vehementer mœrorem eius auxit) in Hiſpaniam deductus eſt, vbi in libera honeſtaq́; cuſtodia paternæ ſimul fortunæ, & iniquæ ſuæ ſortis caſum æquo animo pateretur, vixitq́; ſeptuagenarius abſq; liberis,ſed cum vxore Germana Ludouici XII. Francorum Regis ex ſorore nepte, quæ antea fuerat vxor altera Ferdinãdi Regis Catholici, moritur tandem Valentiæ cum ibi fungeretur proregis magiſtratu. Multi ex Tarentinis militibus eum videre, ſuſpirãtem, regnumq́; ſuum non abſq; lachrymis ſaltem cernere exoptantem, deq́; multis, quos erga ſe obſequentes nouerat, interrogantem. Quo die Ferdinandus in Hiſpaniam captiuus miſſus eſt,obſides Maremontius & Ficatellus,qui Gryptalijs Conſalui iuſſu, & in nauibus quandoq; fuerant detenti, Tarentum rediere à ciuibus magno excepti applauſu, quod fuiſſe ſcribunt Calendis Martij anno ſecundo à quingenteſimo, & milleſimo.

Orta eſt haud multo poſt inter Conſaluũ & Namurtium hunc Gallici, illum Hiſpani exercitus ducem, contentio magna de finibus regionum, & pręcipuè de Capitinata, quæ Daunia eſt, & Baſilicata Lucaniæ regione. tentatum primò, vt tollerentur lites togatorum hominum, & iureconſultorum arbitrio, mox inſolentia, & libidine militari res ad altercationem cruentiſſimam eſt deducta. Hiſtoriam huiuſmodi integram, quantacunque fuit, pluribus, & elegantioribus verbis proſecutus eſt Paulus Iouius in vita magni Conſalui, nos inde ea collegimus, quæ huc pertinere cenſuimus. Quum diu Conſaluus contra Namurtium in tota Apulia euagantem ſuis cohortibus iuiſſet, multisque locis expuliſſet: exigua militibus ſuis quiete recreatis Petrum Nauarrum cum ſua Cantabrorum cohorte, Canuſio Tarentum miſit, ratus eam vrbem ducendo bello, parandæque demum victoriæ graue momentum habituram, cui hoſtis ex propinquo vehementer inhiaret, maximè valido fidelique præſidio muniendum. Namurtius enim Maſſapiam, Dauniam, Iapygiamque peruagatus, multa in Salentinis oppida in poteſtatem redegerat, & in his Lectium nobile oppidum, Lupiæ antiquitus dictum, præterea Calatanam antiquiſsimam Theſſalorum Coloniam, quæ hodie à Sancto Petro nomen duxit, & Nardoum à Leucadia, Nerithò, condentibus græcis dictum. item Rhudias Ennij poëtæ natalibus celebres, quæ Rhodeiæ hodie vocantur. Oriam demum & Mottulam. conuerſisque ſignis & Gallipoli ex itinere fruſtra tentato, Tarento Copias admouerat, nihilque ſe commouente præſidio, & quieſcentibus Tarentinis, Cuperſanum adortus eius oppidi Regulum fidem mutare coëgerat. Poſtremo Vrbem Caſtellanetum medio, ſed obliquo itinere inter Tarentum atque

Brunda-

Brunduſium ſitam, ea conditione in fidem acceperat, vt præſidij cauſa duas Gallorum turmas imponeret, quibus ſeſe aduerſus Hiſpanos è Tarento ſæpius erumpentes tuerentur. Sed forte euenit vt Caſtellanetani Gallorum iniurijs exagitati coniurarent, quod nonnulli procacius quàm Appulorum mos ferret, matronarum pudicitiam attentaſſent: alij hoſpitum penuarijs copijs prodigè vterentur: at quidam hoſpites ſuos ægrè iniquis imperijs parentes temerè verberaſſent. itaq; præſidium intempeſta nocte ſopitum in hoſpitijs ad datam teſſeram eſt comprehenſum, accitiſq; à Tarento Hiſpanis Vrbs tradita: ea tamen conditione, vt Galli quàquã exuti armis & equis, quò ad in tutum peruenirent, inuiolati præſtarentur. Namurtius feſtinanter Caſtellanetum noctu diuq; continuato itinere peruenit. Oppidani ſubito aduētu irati, repentiniq; hoſtis magnopere turbati, quod pauci in præſidio Hiſpani aderant, quod aduerſus vim tormentorum imparati eſſent, & mulierum, puerorumq. planctus deliberantibus viris fortia conſilia excuteret, ad id conſiliũ decurrerunt, vt admiſſi ſceleris pœnas pecunia redimerent, poſtquam nihil in corpora deſæuiſſent. Sed dux iracundus, quum triplo maiorem pecuniam poſtularet, & niſi integram continuò perſoluerent, cunctis extrema ſupplicia minaretur, id omnino importunè effecit, vt oppidani ad deſperationem verſi extructis introrſum tumultuarijs munitionibus aliquot tormentorũ ictus conſtanter ſuſtinerent, ſubireq; murũ ſcalis auſos prouolutis è corona trabibus, ſaxiſq; ingẽtibus deterrerent. A tanto autẽ periculo liberat Caſtellanetanos Namurtius Geriona Ruboſq; reuocatus, quo nõ multis poſt mẽſibus extincto Cõſaluꝰ, qui ab illo Baruli fuerat obſeſſus, quo metu perculſus Petrũ Nauarrũ & Ludouicũ Errerã propinquũ ſuum cum ea manu, qua poſſent, Tarento coactus euocarat, Neapolim ditionẽ recepit Hiſpanã, Caietaq; potitus Ludouico Erreræ arcis vrbiſq. cuſtodiã ita tribuit, vt in eius locũ Tarẽti Petrus Nicoſſa ſuccederet. Virtute igitur Conſalui magni ducis Rex Catholicus Ferdinandus expulſis omnino Gallis, & prius Aragonijs, ipſe Aragonius regnum acquiſiuit Neapolitanum anno prædicto. 1503. decimoſeptimo Calend Iunij. ſequenti anno, & tertio poſt, multa, quæ adhuc extant, Tarentinis conceſſit priuilegia, & ea præcipuè quæ ad cochlearum nigrarum capturam in foſſa cui Arx maior imminet ex aperto mari, Vrbs ex intercluſo, cum magna ciuium commendatione, ſpectant. Appoſuimus verba laudationem continentia. Ferdinandus & Heliſabeth Dei gratia Rex & Regina. &c. Etſi omnibus ſatis eſt clarum, nobis verò clariſſimum eſt, qui eorum animos, ne dum opera fideliſsima inſpeximus: quippe qui cum omnis ferè prouincia Apuliç, & Calabriç ad Gallos à dictis Catholicis Maieſtatibus defeciſſet, non ſolum eadem ciuitas permanſit in fide, ſed etiam hoſtibus aſsiduè pugnando multa prælia confecit. propter quæ omnia multas impenſas fecit, & dãna multa perpeſſa eſt, atq; eo pacto, vt aliquę aliæ ciuitates idipſũ face-

facerent, exemplo & documento fuit: quarè euenit, vt ſuperatis tandem & profugatis Gallis multò celerius eandem prouinciam recuperauerimus, quã defecerunt. & propterea meritò inducimur, vt erga dictam vniuerſitatem & homines eiuſdem ciuitatis Tarenti, ſimus ad gratiam non ſolum prompti, verum etiam promptiſsimi.

Paterna Caroli origo ſemper chriſtiana & potens, maternæ, quæ fuit & antiqua & Catholica coniugio adiecta, illum reddidit adeò potentem, nobilem, & pium, vt qui tot, multis ſimul & ſublimibus ornatus vixerit titulis, haud facilè alterum inuenias parem. Philippus Auſtrius Archidux, Maximiliano genitus Cæſare pater fuit Caroli, Mater Ioanna, quã Ferdinandus Hiſpaniarum Rex Catholicus ex Heliſabetha Henrici ſorore cum Ioanne Maximiliani eiuſdem genero & Catherina ſuſcepit: parentibus igitur adeò illuſtribus naſcitur Carolus anno humanæ ſalutis 1500. quinto Calend. Martijs & illorum tanquam hæres legitimus multa illa poſſedit regna, quæ in inſtrumentis, indultis, edictis, decretis, honorificentiſsimè præſcripta videntur. Cum vix vndecimum expleſſet annum patrem amiſit adoleſcentem, qui vigeſimum octauum agens annum Burgas Hiſpaniæ oppidum ſe contulerat audita Heliſabethæ ſocrus morte, cuius in regno Caſtiliæ hæres erat Ioanna eius vxor. qua ratione Ferdinandus, ita decernentibus Hiſpanis proceribus, inde decedens in regnum Aragoniæ, mox Neapolim venire ſtatuit cum noua vxore Germana Francorum Regis ex ſorore nepte. Sed audiens Ioannam filiam obitu viri Philippi mente captam rediјt in Hiſpaniam ſecum aduehens Conſaluum magnum, quem nouarum rerum auctorem in regno Neapolitano non quidem inuenerat, ſed ſuſpicabatur. & per quinquennium curam filiæ Ioannæ & Caroli nepotis geſsit. moritur Ferdinandus anno reſtitutæ ſalutis 1516. vndecimo Calendas Februarij, cum eſſet ſexagenarius: quin, alijs contendentibus, ſuperarat annum, quem ſcalarem dicunt, ſexageſimũ tertium, & peruenerat ad ſexageſimum quinctum. inſtituit hæredem ex aſſe Ioannam filiam viduam & matrem Caroli, qui tunc annum agebat decimum ſextum. Is vigeſimo poſt à morte Ferdinandi aui ſui menſe contulit ſe in Hiſpaniam, anno 1517. decimo tertio Calend. Octobris. vbi regia inſignitus Corona Rex ab omnibus ſalutatur, quamuis per aliquot annos commune haberet cum Ioanna matre regimen: ſic enim in omnium ſcripturarum frontibus legebatur. Nos Ioanna & Carolus eius filius primogenitus. & ſic contenderant Hiſpani quidam proceres, ne viua matre ſolus diceretur Rex. Eodẽ anno confirmarunt Tarentinis omnia priuilegia, quæ Ferdinandus Catholicus & noua conceſſerat, & vetera confirmarat. Maximiliano auo Imperatore vita defuncto, ob Ioannam matrem, quæ fuerat Philippi vxor, non modo hæres ſucceſsit Regnorum auitorum, ſed etiam Imperialis Coronæ, deſignatus Chriſtianorum Imperator Francfordiæ ab Imperij electoribus quam-

uis Fran-

uis Franciſcus Valeſius Francorum Rex non modo largitione ingenti illum oppugnaret, ſed ea etiam potiſsimum ratione, quia cum Neapolitanus eſſet Rex, non poterat in Imperium aſſumi: ita enim multo ante per Romanos Pontifices & Carolum Andegauenſem fuerat ſancitum, qua in re per Cardinalem Caietanum, ſummus pótifex Vrbanus Carolo aduerſabatur. vicit tandem Caroli virtus, nolentibus Teutonicis electoribus, vt Imperium in aliam à ſua migraret gentem. Decimo quarto igitur Calendas quinctileis anni 1520. fuit occidentalis Imperator electus annos natus vndeuiginti cum eſſet in Hiſpania: & ſequente anno menſe Februarij eodem, quo natus eſt, die, accepit Aquiſgrani Imperiale diadema ab Antiſtite Colonienſi magna cum pompa & feſtiuitate (quo eodem die & anno Solimanus Turca Imperator Conſtantinopolitanus Selimo patri mortuo ſuccedens coronatus eſt.) à Clemente ſeptimo Bononiæ in Imperio confirmatur, cum trigeſimum ageret annum. Nó eſt animus omnes inuictiſsimi huius Cæſaris res geſtas percurrere: hoc enim & ab alijs ante me elegantiore factum eſt ſtylo, & fortaſſe Plutarchus ſi viueret, id aggredi vereretur. Addam verba cuiuſdam priuilegij, quod Tarentini habent ab hoc Cæſare inuicto, cum in regno Neapolitano Proregia auctoritate fungeretur Philippus Cialonius, 1528. Philippus de Cialon Orangę Princeps Cæſareæ Maieſtatis Capitaneus Generalis in Italia, & in præſenti regno Vicerex & locumtenens generalis Vniuerſis & ſingulis præſentium ſerië inſpectvris tam præſentibus, quam futuris. Si cui vniuerſitati huius regni pro eius ſeruitijs, conſtantia, & fidelitate, reddenda eſt remuneratio, eſt profectò vniuerſitati & hominibus magnificæ & fideliſsimæ Ciuitatis Tarenti, quæ pro ſeruanda Erga Cæſaream & Catholicam Maieſtatem fide, præſertim in obſidione, paſſa fuit à militibus exercitus ligæ inimicæ Cæſareę Maieſtatis inuaſoribus huius regni vaſtationes omnium agrorum, & alia maxima damna, & incommoda firmiſsimo animo perpeſſa eſt, ob quam rem decet reddere nos erga ipſos liberales ad gratias, & circa præſertim eorum petiones beneficos oſtendere nomine præfatarum Cęſ. Maieſt. &c. Hæc adieci, vt ex Carolo Cæſare, ſicut & ex alijs ſuperioribus Tarentinorum innoteſceret fides erga Reges ſuos, ſicut & erga Philippum eius filiũ, cuius rei & ipſe eſt teſtis, hodie ſeruat, de quo reſtabat dicendum, ſed alijs tantum onus ſeruetur, ſimul & vt annum huius in Carolum fœderis oſtenderem fuiſſe ſuperiorem à priuilegio conceſſo nempe 1527.

Finis Septimi Libri.

DE

DE ANTIQVITATE, ET VARIA TARENTINORVM FORTVNA

LIBER OCTAVVS.

IOANNE IVVENE EORVM CIVE AVCTORE.

DE TARENTINA ECCLESIA, ET DE ADuentu Principis Apoſtolorum, & Marci Euangeliſtæ Tarentum. Cap. I.

TARENTINAM Eccleſiam Romanæ æquęuā oſtendimus in præfatione; id autem ita ſe habere, in hoc, & alijs poſt ipſum, Capite animaduerti certiſsimè poteſt. Petrus igitur, qui Simon antea vocabatur, natione Galilæus, vico Bethſaida, Andreæ germanus, Bar Ionà, ideſt Ioannis, vel Ionæ filius, à Chriſto Saluatore noſtro poſt ſuam reſurrectionem inſtitutus Vicarius, Apoſtolici collegij princeps, ſummus Eccleſiæ paſtor & Pontifex vſq; ad quinctum illius, vbi ad patrem conſcendit, annum, multas fundauit Euangelij prædicatione Eccleſias, Ponti videlicet, Galaciæ, Cappadociæ, Aſiæ, & Bithyniæ. Antiochenam exinde ad ſumma euexit faſtigia, ibiq; cum erexiſſet Cathedrā ſedit annos ſeptem. Quadrageſimo autem quincto Domini noſtri anno, & Claudij Tyberij Cæſaris ſecundo, cum Romam eo conſilio proficiſci decreuiſſet, vt Simonis cuiuſdam magi, cuius antea Hieroſolymis nequiſsimas detexerat fallacias, errores quamplurimos refelleret, ſicuti ſcriptores muli fidiſſimè teſtantur, Clemens in primis, qui illi quartò in Eccleſiæ regimine ſucceſsit loco, cum Marco eius diſcipulo & interprete, quem ipſe Canonica ſua epiſtola filium appellat, nauem conſcendit, cumq; dies multos ex Aſia ad

Europam

Europam nauigaſſet, vi ventorum aduerſa ab incępto, quò intenderat, itinere deflectens, ſinum, quem Tarentinum vocari tot auctoribus præmonſtrauimus, intrauit. viſitur hodie ad xij. mill. paſſuum, ab Acra Iapygia verſus Tarentum, vetuſtiſsimum templum diuo ipſi Petro dicatum, quem locum primum in Italia attigiſſe creditur, ibiq; (vt aiunt) rem diuinam fecit. vt omittã multa in toto ipſo regno, non modo in noſtra hac regione ſacella atq; oppida, quæ Sancti Petri nomine inſignita ſingulari deuotione frequentãtur. illudq; præcipuum & populo olim Græco habitatum, vbi commorari princeps Tarentinus conſueuerat S. Petrus Galatina. Ad inſulas igitur cum ſocijs, & nautis expoſitus, inde vrbem proſpiciens, quam à multis habitatã perceperat, exiſtimauit Chriſti virtute huc ſe deuectum. flexit igitur Apoſtolus gratias Deo acturus de more ad orationem genua: lapis ſerui Dei põdere preſſus, ita mollis redditus, ac ſi cereus eſſet, recepit ſanctorum genuũ veſtigia: locus inde Apodonia, vt in Gargano monte ad Eccleſiã Michaelis Archangeli ob ſigna veſtigiorum eſt appellatus: vulgus hodie piſcatorum di uum appellat Petrum Veteranum in illo maioris inſulæ eminentiore loco, vndè proſpectare conſueuerunt inimici piratæ, ne ibi commorantes præda fierent, Venetũm præcipuè, quibus Adriatici maris vſq; ad prædictum ſinũ curæ eſt. Audiui à multis maiorum traditione dicentibus lapidem illum ita Apoſtoli genibus concauatum à Venetis nautis ablatum, Venetiasq; aſportatum, vbi beatus Marcus ingenti omnium veneratione colitur. Crebreſcentibus deinde Auſtris, cum diſcedere, quò in cœptum abſolueret iter, inde ne quiret, Spirituſancto admonitus portum ingreditur Vrbis, ænea catena à turri Turrunda ad Vrbis ipſius muros diſtenta clauſum, intimumq; cum comite breui cymba nauigans mare ad litus tandem deuenit. Erat tunc diei hora ferè tertia, quo tempore ciues, qui in àquis obuerſantur, hinc atq; illinc prope litus erant frequentes. Cognita per eos via ad puteum accedit, propè quem Solis ingens aſtabat ſimulacrum: effundere ad illud preces neſcio quas cogebantur, qui haurire aquam, vel bibere optarent. & dum beatiſsimus claviger potum ab ijs peteret, qui tunc ferè haurirent, reſpõſum huiuſmodi accepit: Adora, & bibe: ad quæ Apoſtolus, nos Hieroſolymitani ſumus, & hoc ſignum in nomine Dei noſtri, qui ſolus verus eſt Deus, facimus, ſiue manducamus, ſiue bibimus. & facto crucis ſigno aquam potauit. Obſtupeſcunt omnes, tali quod ignorarant, perſpecto ſigno, & iterum Apoſtolo repetunt puteum illum eſſe Dei Solis, nulliq; antehac licuiſſe bibere, niſi adoraſſet. At ille Rurſus. puteus Ioannis Baptiſtæ, qui Iordanis fluenta exhauſit, ſaluator omnium eſt homo Chriſtus Ieſus. quibus dictis facto iterum crucis ſigno receſsit plenos relinquẽs omnes admirationis ac ſtuporis, cum viderint nouo illi manus dexteræ motui eam fuiſſe vim, vt Idolum ad terrã deiecerit, deiectumq; confregerit, Erat ſtatua illa tantæ magnitudinis, vt inter Coloſſos recenſeretur

cenſeretur, quæ turribus eſſent pares. opus fuit Lyſippi cubitorum quadrā ginta. Sed illud in ea mirum, quod cum manu eſſet mobilis, ea erat libramenti ratio, nullis conuellebatur procellis. artifex id prouidit cum modico interuallo Columnam appoſuiſſet, vnde maximè flatum frangi opus erat. itaq; propter magnitudinem difficultatemq; moliendi non attigit eam Fabius Verrucoſus, cum Herculem, quem in Capitolio ſtatuit, inde traſferret. Ingreſſus iterū Scapham Petrus per eundem ſinum interius nauigauit, cumq; in Reguli ipſius Vrbis Pomarium deſcendiſſet, rogauit horti cultorem, vt aliquantiſper, dum æſtiuus deferueſceret ignis, ibi ſe vnà cum ſuis quieſcere pateretur. Erat ibi tum pomarij cuſtos Amaſianus quidā pauperculus, vſq; adeò incuruus, vt nullo modo cœlum ſuſpicere miſerrimus valeret. petijt ab eo Petrus, quod nomen loco illi eſſet, reſpondit, Ceruaricium ab omnibus appellari, dictum ante hac ad fontanas, remq; huiuſmodi expoſuit. Regulus noſter Eucadius cum forte in venatione, quo exercitationis genere nimium oblectatur, ceruam hic lancea transfixiſſet, inde non multò poſt ingentem inter fruteta viſum Ericium occidit, & ex Cerua, & Ericio nomen loco imponi mandauit Ceruaricium. intuens Apoſtolus quantopere homo ille iam inde à pueritia ſua infeliciſsimus, dum loqueretur, laboraret, vt de facie eum internoſceret, & miſeratione motus, vtq; initium prædicationi, illiusq; populi conuerſioni daret, Marco dixit, fili dilecte erige hominem. ſuam tunc Marcus extendens manum apprehendit illum, prophetęq; verbis piè prolatis, Dominus ſoluit compeditos, Dominus illuminat cæcos, Dominus erigit eliſos, Dominus diligit iuſtos, illum eleuauit. Et homo ille fortunatiſsimus auctoribus ijſdem baptizatus tam breui temporis curriculo, & corporis & animæ ſalutem fuit conſecutus. Ante ſolis occaſum, qui propè aderat, ratem denuò ingreſſus ad eam Vrbis partem venit, vbi porta maior dicebatur. Cœpit ibi inter Vrbem, & arcem antiquiſsimam de ingenti marmore, ante Apoſtoli ipſius ſacram ædem ad vſq; noſtra tempora ſeruato, verbum Dei prædicare aſtantibus præcipuè illis, in quorum conſpectu Solis ſtatua deciderat: & in hoc ſalutifero nec dum ſatis cōmendato opere, plures conſumpſit dies: multi, qui audierunt, crediderunt in Dominum Ieſum, eiuſdemq; Apoſtoli manu ſunt omnes baptiſmate ſacratiſsimo initiati. Proſpiciens deinde fore, vt poſthac vniuerſus populus, qui frequens erat, & pronus ad pietatis cultum, in Ieſum Chriſtum crederet, Rhegium vetuſtiſsimum Calabriæ oppidum commeaturus, reliquit ibi Marcum. is multos in prædicatione menſes expēdit, & nullus illuceſcebat dies, quo Tarentini illi veteres cum accolis omnibus ad fidem non aduolarent. Accidit vt Eucadij filia principis à Dęmonio vexaretur, & Marcum prędicantem audiens clamabat, quid mihi, & tibi ſerue Dei Marce? cur me ante tempus, vt magiſter tuus, tam ſæuè conaris incendio afficere? increpuit eam Euangeliſta, vixq; Dęmoni præcepit vt

abiret,

abiret, & protinus ille aufugit audiens præcipue illa Cathechiſmi verba, exi ab ea immunde ſpiritus, exi & da locum Spiritui ſancto parachito. puella igitur hoc modo liberata, pater eius Eucadius Tarentinorum regulus cum reliquo credens populo in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti baptizatur, cunctis idolorum fanis, quæ tunc plurima erant dirutis, & ad memoriam ſanctorum denuò, Apoſtolorum, ipſius in primis Dei genitricis ſemperq; Virginis Mariæ à poſteris erectis. An autem illa fuerint, quorum vnum in portu iuxta litus Deiparæ matri, alterum principi Apoſtolorum intra Vrbem & arcem, tertium in acta parui maris beato Marco nuncupabantur haud facilè conijci poteſt, cum ipſa Vrbis forma fuerit immutata. His omnibus ea, qua dictum eſt, ratione peractis, & omnibus iam in fide confirmatis, beatus Marcus ad præceptorem ſuum Petrum, qui Rhegij commorabatur, tranſiturus, ne ſine paſtore oues tenerrimæ aberrarent, Amaſianum, quem antè ad hoc ritè inſtruxerat, Epiſcopum deſtinauit: at ipſe Apoſtolo adhærens cum eo Romam verſus iter direxit. Hæc ita ſcripta ſunt, veluti patrum noſtrorum traditione precepta, & manuſcripti etiam cuiuſdam codicis lectione, quem Tarentini Clerici pro officio diui Cataldi in foro aſſeruabant. mutata ſunt tamen non nulla, & ſtylus ipſe in meliorem à nobis redactus Laurentij Surij imitatione. Illud autem non prætereundum cenſui, Marcum Euangeliſtam, priuſquam Rhegij Petrum conueniſſet, Sybarim diuertiſſe à Crotoniatis olim Vrbem dirutam, & quæ aliquando Argentina, atq; Mendonica Ciuitas eſt appellata, non Sybarim tamen litoralem, ſed cuius reliquiæ in montis vertice erant, vbi hodie Vrbs apparet, cui ab ipſo Euangeliſta ob prędicationis beneficium Sanctus Marcus nomen eſt: ſicut à Gulielmo Sirleto S.R. Eccleſiæ Cardinali & Bibliothecario olim illius Vrbis Epiſcopo ſalutis noſtrę anno milleſimo quigenteſimo ſexto & ſexageſimo ſe audiſſe mihi retulit Conſaluus Conzaga Calaber, V.I. Doctor, vir apprimè nobilis, & fide dignus. Alterum eſſet dicendum de aduentu beati Petri Neapolim Campaniæ Vrbem præclariſsimam & totius Regni noſtri caput, de conuerſione populi Neapolitani per illum ad fidem, de ſancta Candida, quę prima illi eò venienti occurrit, de ſancto Aſprene, qui ab ipſo Apoſtolo infirmitate curatus, & deinde baptizatus, eiuſdem Ciuitatis Epiſcopus ordinatus fuit, deq; Baſilica, cui nomen eſt Sanctus Petrus ad Aram, vbi ſacrificium Deo obtulit idem Chriſti Vicarius, & vbi degunt religioſi illi viri, qui Canonici Regulares dicti ſub diuo Auguſtino militant. Sed hęc oīa ab alijs plurib⁹, & elegātiore dicendi forma ſcripta ſunt, & præcipue à Paulo Regio Vici Equēſis Epō.

De beato Cataldo. Cap. II.

Beatus Catald⁹ ex partib. Hiberniæ, q̄ ſuis & ipſa gloriat̄ in dn̄o, & lętat̄ ſanctis, oppido Numenię Catādo, pr̄e Eucho, mr̄e Athena, honeſtis q̄ ... inter

ciues natus, quantæ futurus eſſet ſanctitatis, quantiſq; & quot miraculis Dei omnipotentis virtute coruſcus, iam inde à natiuitate præmonſtratum eſt. Vir quidam eximiæ virtutis Chriſtianæ, & maieſtati diuinę amicus, cui Vaticinij munus ob ſuam gloriam fuerat dilargitus, Dictus nomine Stellę cuiuſdam ductu, non ex illis quæ in firmamento fixæ nuſquam mouentur, ſed ad vaticinium iſtud declarandum mirabiliter exortæ, domum naſcituri infantis peruenit, & cum occluſas proſpexiſſet fores, illas mendicantium more feriens aperire ſibi ob eleëmoſinam petijt: intus Athena pulſanti reſpondit, ſola ſum, partu laboro, aperire tibi vel cuiquam nequeo. Scias mulier, foris ille prædixit, naſcetur tibi filius coram domino magnus, illiq; gratiſſimus, quibus dictis abijt nuſquam deinde viſus. poſtero autem die natus puerulus decidens tenello capite ſaxum impegit duriſsimum, quod non modo illæſum erexit, ſed tanquam ſi in molliſsimam incidiſſet materiam concauum lapidem reliquit. Eadem hora mater dolore partus, quę muliercularum miſeria eſt, expirauit. infantulus non obſtetricis, neq; alicuius alterius ope adiutus, præter diuinam, ſurrexit, ac parentem exanguem tenellis brachiolis complexus ſuo illam oſculo, Dei gratia ad vitam reuocauit. lapis, vbi naſcens caput admouerat, ſub dio aliquando poſitus, & in partem concauam aquam excipiens, priſtina omnes reſtituebat ſanitati, quicumq; ægrotantium aquam inde ad potum deuotiſsimè haurirent. nomen illi in fontis lauacro imponendum iuſſerunt parentes, Cataldus, cuius deſinentiæ nomina quamplurima in ea inſula eſſe ſolent, vt Mogaldus Donaldus, Oſaldus, & Helbaldus, Haraldus, Arcibaldus.

Creſcebat puer non minus ſapientia & eruditione, quam pietate erga Deum, & proximum, percelebreq; Cataldi nomen inter Francigenas, Anglicos, Theutonicos, Scotioſq; magno cum honore diuulgabatur. parentibus inde orbatus, ad ſacerdotalem promotus ordinem ſuos excitat ciues vt in honorem beatæ ſemperq; Virginis ac matris Dei ædē ſacram erigerent. ipſe in primis & vehementior alijs tanto operi occupabatur: & dum fabricę eſſet intentus, Ecce quidam nobilis vir filij vnici cadauer nuperimè defuncti multis ad eum lachrymis adducit, rogans vt ad vitam ſenectutis miſeratus ſuæ reuocaret. reſtituit adoleſcentem glorioſus Chriſti athleta ad vitam, ſed facta prius oratione, non immemor verbi illius, quod Apoſtolis aſſertor humani generis promiſerat. Quodcunq; petieritis à patre in nomine meo dabit vobis, præcucurrerat pater, quū nondum ſanctum confeſſorem conueniſſet, ad foſſam, quam diximus naſcentis infantis capite ſaxo impreſſam, & fruſtra miſer præcucurrerat, quod eam, vt antea, cœleſti rore plenam non reperiſſet. Fama tanti miraculi totam ſubito replet & Vrbem, & paulò poſt prouinciam. Credentes in fide confirmantur, qui fideles nondum erant, ad fidem inuitantur.

Non

Non longè poſt militis cuiuſdam filius moritur: eius cadauer à patre ad amicum Dei Cataldum in feretro effertur: rogat gemebundus vt & ſe cōſolari non dedignaretur in mortuo filio, nam & ipſe æquè miſer erat, atq; ille, cuius antè filium ſuſcitauerat. recuſat aliquantulum ſanctus, ſeq; id efficere cum Deus ipſe non ſit, nullo modo poſſe aſſeuerat. volebat preterea & patris conſtantiam periclitari, nam & hoc in Euangelio legerat Saluatorem aliquando factitaſſe. inſtat pater, & lachrymis & precibus filio vitam deprecari. Attendebat interim Eccleſiæ operi ſanctus, qui dum terram effoderet, dumq; caſu terram ſuper mortui adoleſcentuli corpus aſpergeret, continuò ille ſic tactus viuus è feretro deſilijt, ſanctumq; veneratus patris ingemeſcētis pependit amplexibus. Pergit inde qui viuum filium miles receperat ad Regem, & quantum ſui miſertus fuerit Deus, quantumq; Beati Viri Cataldi interceſsione beneficij ſibi contulerit, ordine exponit. Incredulus ille magicis omnia cenſet artibus adſcribenda, & vt è ſuo ſanctum eiiceret, deturbaretq; regno, quanta admodum celeritate nauigauit. Vbi ad locum venit, comprehendi ſine mora Cataldum iubet, comprehenſumq; apparitoribus tradit in vinculis cuſtodiendum in craſtinum ad exiliū miſſurus. Nocte, quæ nefandi conſilij diem ſubſequitur, ab Angelis per uiſum terrore magno perculſus ab ijs audit, quod ſtatim moreretur, niſi à propoſito malo ceſſaret. Excuſſus ſomno Rex ſuſpirat ſæpius, vt qui melancholia percitus: quid ſibi hæc velint ſuſpiria ſciſcitatur Regina Regi ſibiq; timens; reuelat ille viſum, at illa conſulit, quæ eſſent, vt ab imminente diſcrimine liberarentur, facienda. eadem nocte dux quidam ſceleris conſiliarius moritur. id Rex audiens, Deiq; vltionem perimeſcens, ſanctum non modo è carcere educi liberariq; mandat, ſed & ab illo veniam gemebundus petit, tam ſibi, quam ſuis omnibus. mox defuncti ducis prouinciam Eccleſiæ, quæ etiam tunc erigebatur, cuiq; Cataldus conſtruendæ præerat, in perpetuum conceſsit. Erat dux ille Meltridis Dominus. Sanctus igitur acceptam prouinciam in duodecim Epiſcopatus diſtribuit, & ſuum Epiſcopium Archiepiſcopatum faciens Rachau Archiepiſcopus fuit dictus. cumq; Rachaenſi Eccleſiæ multos præfuiſſet annos, & verbo & exemplo nunquam deſtitit alios ad fidem trahere, alios iam tractos confirmare.

Hæc vbi tam fęliciter ad honorem omnipotentis Dei, & eius Eccleſiæ expanſionem, ſibi ſucceſsiſſe animaduertit, diuina motus inſpiratione ſepulcrum domini ſalutiferum, vbi pro omnium ſalute triduum iam quieuerat, viſere diſpoſuit, locaq; omnia perluſtrare, ſiq; fieri poſſet, quantum in ſe eſſet ſtratus lingere, lachrymiſq; perfundere, vbi ſteterunt ſanctiſsimi, & nunquam fatigati pedes eius. Conducta naui ſub peregrini habitu viam ingreditur. peruenit tandem Hieroſolymam, continuò ſepulcrum dominicum, cuius viſendi deſiderio flagrabat, magna deuotione nudis pedibus

introiuit, illudq́; labijs & cordis, & oris, quanta potuit humilitate tremens, & ingemiſcens exoſculatus immenſas humani generis Redemptori gratias egit, quod dignatus eſſet ſibi ſeruo ſuo concedere, vt attingere valeret monumentum illud vſq; adeò ſuauiſsimum, vnde morte ſurrexerat deuicta: atq; idipſum fecit de ſanctiſsimis locis illis, quæ à ſacratiſsima Virgine olim frequentabantur, dum viueret.

Quibus ita deuotè pieq́; abſolutis, vitam, ea in regione ſtatuit degere heremiticam, quod tamen propoſitum honeſtiſsimum voluntati diuinæ commendarat. & quum interea nihil iuxta cordis ſui deſiderium obtingere cerneret, Orationi aſsiduæ, quam & lachrymis cõdire aſſueuerat; intento, vt quid Deo de ſe placeret, cognoſceret, apparuit illi Dominus noſter Ieſus Chriſtus, & inter cætera, quæ ad eius ſolatium locutus eſt, illud in primis præcepit, vt ab heremitica deſiſtens deliberatione ſe ad eam Italiæ partem transferret, vbi ciuitas eſt, quod Tarentum appellatur: ibi enim rudem olim idolisq; deditum populum per Petrum Apoſtolum & Marcum eius diſcipulum ad fidem ſuam conuerſum inueniet, quem ad Idolorum cultum prædicantium inopia reuerſum ipſe denuò ad fidem reuocaret. Hoc domini præceptum alacriter audiens cum multis nauem inſcendit Italiam verſus nauigaturus. inter nauigandum autem diuino repletus ſpiritu tempeſtatem prædicit, cuius quidem inſtantis periculi quia ſignum nautę non videbant vllum, fidem illi non adhibuerunt. Sed vix poſt ſancti viri prædictionem dimidiæ horæ ferè ſpatium tranſierat, exoritur tempeſtas, cui antehac ſimilem nautæ haud proſpexerant. rudens Craſsior, quo velum in ſublimem arborem eleuatur, vi tempeſtatis effringitur. Vnus ex nautis adoleſcentior, & cæteris agilior malum conſcendit, vt rudentis partes diſiunctas connecteret, Ventorum procelloſa rabies illum infelicem ea vi deiecit, vt ſtatim colliſus vitam cum omnium dolore perdiderit. Qui in naui erant, vt mox morituri Deo quiſq; ſuo lachrymis effuſis ſupplicare, vota proponere; nonnulli inter huiuſmodi afflictiones recordati, quòd vir ille, quem Deo cœleſti & immortali adeò carum prius non cognouerant, naufragium prædixerat, prouoluti illius pedibus humiliter obſecrare, obteſtariq́;. Homo Dei, dicentes, qui talem cœleſti afflatus ſpiritu imminere nobis tempeſtatem proſpexiſti, qualem alias non ſumus experti, exorare, quæſumus, negraueris, Deum, vt tuis placatus precibus nos de vehementi periculo miſericorditer eripiat. Confeſſor ſanctus, vt qui pietate redundabat, ad orationis præſidium confugit, qua nondum finita, ceſſant venti, ſedatur mare, & magna inde ſequitur exoptataq́; ſerenitas. Neq; tamen ſanctus ab oratione ceſſat, donec iuuenẽ è malo delapſum con fractumq́; non vitæ reſtituat, conſolidetq́;. Dant iterum nautæ vela ventis, & nullo negotio Hydruntum perueniunt, vbi ſanctum exponunt, & gratias illi agẽtes ob tot in vndis officia pſtita, eius ad Deũ depcationib. ſe cõmẽdãt.

Dum

Dum ſanctus Tarentum pergeret, iuxta Fellinum (oppiduli nomen eſt) occurrit illi puella, quæ ſurda & muta pecudes ad paſtum forte agebat: eam cum fuiſſet bis & ter perperam allocutus, & cognoſcens tandem miſellæ defectum, præcipio (inquit) tibi in nomine domini mei Ieſu Chriſti, vt abſq; mora mihi reſpondeas: & ſtatim illa recipiens cum auditu loquelam, eum ad ſuos domum deduxit, omnibuſq; diuulgauit miraculum, quod vir ſanctus diuina in ea fuerat virtute operatus, ibiq; ab incolis honorifice exceptus cum illis, quos omnes ſacro abluit fonte, aliquot dies commoratus eſt. Cum verò Tarentum introiret, vidit ante Ianuam pauperculum quendam à natiuitate cæcum: eum beatus Cataldus ita alloquitur. Cuius religionis & fidei ſunt homines iſtius Ciuitatis? Cæcus reſpondit, patres noſtri omnes fuerunt Chriſtiani, nunc autem omnes, quotquot videbis, præter paucos, Ethnici. Tu verò fili (inquit) Chriſtianus es, an Ethnicus? reſpondit cæcus, Vtinam aliquis me ad fidem Ieſu Chriſti docendo adduxiſſet, iamdiu Epiſcopo, qui nos inſtrueret, deſtituti ſumus. Si ex toto corde, ſubdit ſanctus, credideris in ſanctam atq; indiuiduam Trinitatem, Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum, & in eius nomine fueris baptizatus promitto tibi ſalutem animæ, & lumen, quod exoptas, oculorum. Credo, inquit ille, domine omnia eſſe, ſicut dicis. Tūc beatus confeſſor ſuis hauriens manibus aquam illum baptizauit, & ſtatim eius oculi aperti ſunt. Qui videns iam quæ prius ignorauerat, clamare cœpit ijs, qui non longè diſtabant, Venite & videte hominem Dei ſanctum, qui me, in eius nomine aquam ſuper caput effundens, illuminauit. ad eius vocē factus eſt populorum multus concurſus Deum collaudantium atq; dicentiū, nunquam ſe tale quid aliàs perſpexiſſe (audiuiſſe tamen) vt cęcus à natiuitate cerneret. Erat annus domini centeſimus & ſexageſimus ſextus quando diuus Cataldus Tarentum ingreſſus eſt. Sedem Petri tenebat tunc Anicetus Syrus, qui ſedit annos nouem à ſexageſimo tertio vſq; ad ſeptuageſimum tertium poſt centeſimum à Chriſto nato, Martyr in quarta Eccleſiæ perſecutione, Imperatoribus M. Antonio vero, & L. Aurelio commodo. Sunt qui contēdant diui Cataldi comites fuiſſe Euperpium, qui poſtmodum fuit appellatus Leutius Brunduſinorum Epiſcopus, & Barſonuphrium, qui colitur ab Vritanis, qua de re aliter legitur. Corpus ſcilicet diui Barſonuphrij ex remotiſſimis Paleſtinæ partibus ad ſuperi maris vicina delatum litora, ad Theodoſium virum alioqui ſanctiſsimum Vritanorum pontificem ab hominibus illis, ad quos id erat expoſitum, vel qui antea ſeruandum acceperant, fuiſſe adductum. quæ poſteriora tempora deſignare videntur. diuum verò Leutiū multi tradunt fuiſſe Alexandrinum. Eſt & alia opinio, quam dicunt referri à Iacobo Antonio Ferrario Lupienſi in hiſtoria, quam nondum edidit, Auſtria: ſanctum ſcilicet Cataldum ad Iapygiam veniſſe, qui & comitē habuit germanum fratrem nomine Donatium primum Lupienſium Epiſcopum, & per

quatuor-

quatuordecim annos vitam cũ illo eremiticã elegiſſe propè oppidum, quod ab ipſo ſancto nomen accepit, hodieq; adhuc extat ſanctus Cataldus ad decem millia paſſuum ab Hydrunte remotum. Hunc igitur tantum patronũ maiores noſtri, & viderunt, & amplexi, veneratiq; ſunt, gratias in dies Deo agentes, quod ſua ſola gratia, & largitate non eorum meritis dignatus ſit hanc Vrbem ſub beati Cataldi patrocinio apud ſe eſſe, vt ſexcentas, quæ in toto orbe terrarũ ſunt ac in Chriſtiana Repub. ampliſsimæ, quamlibet diuorum ſuorum, tutelariumq; cuſtodum præſidio fulciri. Venetias Marci, Peruſium Herculani, Aſsiſium Franciſci, Matthei Salernũ, Andreæ Amalphiam, Bartholomei Beneuentum, Galleciam Iacobi, Maſsiliam Magdalenæ, Ambroſij Mediolanum, Nicolai Barium, Brundiſium Leucij, aliasq; aliorum ne catalogum conficere tot recenſendis videar. Voluit enim Deus ipſe ſanctos ſuos interſe & homines poſt Chriſtum eius filium, qui princeps & caput omnium eſt, eſſe mediatores, vt vota illorum, quæ criminum mole in altum aduolare nequirent, veluti quibuſdam alis ſanctorum videlicet interceſsionibus leuarentur in cœlum.

Scriptura nulla extat, qua dignoſcere poſſemus, quot annos cum Tarentinis ſuis vitam duxerit beatus Cataldus: legitur autem in eius vita, vnde hæc excerpſimus, quæ ante Romanum officium reſtitutum in choro à clericis legebatur, quòd hic ſanctus dum ſui diſſolutionem corporis imminere ſentiret, conuocatis ad ſe Vrbis optimatibus, quos in fide quam prædicauerat, conſtantiores cognorat, & erga Deum magis deuotos, clericisq; omnibus ad hæc ferè verba locutus ſit. Fratres & filioli mei dilectiſsimi, ſcire debetis aduerſus fidem Catholicam per magnam ab hereticis, & inimicis crucis Chriſti non multopoſt inſurrecturam perſecutionem: nauem Petri magnis fluctibus actum iri: vos autem, qui ſpirituales eſtis, confirmate, vbi ego ad dominum pertranſiero, confirmate (inquam) populum, illumq; docere, admonere, corrigere, neceſſetis, vt in fide domini noſtri Ieſu Chriſti, quam ei tot laboribus ac vigilijs prædicaui, firmi ſint & conſtantes, ab illa nunquam recedant, nunquam diſtrahantur, ſiue præmia promittantur, ſiue pœnæ acerbiſſimæ ante oculos proponantur ad hanc enim Græcæ regionis vrbem percelebrem non caſu ſed dominico iuſſu profectus ſum iam inde à Palæſtina, quo me religionis ac pietatis ergò contuleram à Britannis toto orbe diuiſis. Etenim com Hieroſolymis agerem, apparuit mihi dominus noſter Ieſus Chriſtus, iuſsitq; vt haud mora iſtuc ad vos & veſtros omnes me conferrem ſanctum eius Euangelium & fidem concionaturus, & cordibus omniũ impreſſurus, vbi centum, & viginti quatuor annis antè beatiſsimus Apoſtolorum princeps Petrus, & eius in domino filius, & in rebus Chriſti geſtis diſcipulus Marcus prædicauerant. Vos præterea rogatos etiam atq; etiam velim, vt corpus meum in maiore noſtra æde reponendum curetis, & in cellula, quę ſancti

Ioan-

Ioannis in Galilęa dicitur, ipſumq́; ſub terra quam diligentiſsimè reconditis. His ita dictis, & mox expletis in eo cunctis ſacris miniſterijs, quæ circa ab hoc ſæculo commigrantes à fidelioribus fieri conſueuit, ſanctiſsima illa anima corpore ſoluta in æternæ claritatis gaudijs Angelorum manibus fuit collocata. ipſa etiam obitus hora campanæ quotquot erant in Vrbis Eccleſijs pulſari angelicis non humanis ictibus cæperunt. At vbi ſancti viri corpus intra Eccleſiam domo deductum eſt, vt circa illud clerici de more funeralia, exequiasq́; perſoluerent, confluxit eò innumerabilis vtriuſq; ſexus frequentia cum ingenti affectorum ægritudinibus multitudine, qui vbi primum venerabile illud corpus tangerent, priſtinæ reddebantur ſanitati. Celebratis tandem ritè honorificeq́; parentalibus, tam clerici quam ciues pij, habito ſuper hoc concilio, ſepulcrum, quod adhuc extat, marmoreum, mitæ (vt tempora illa erant) pulchritudinis extruxerunt. ibiq; corpus illud odore fragrans nimio ob ſanctitatem magno deuotionis affectu reponentes, ipſum ſub terra, vt moriens mandauerat, poſuerunt. Ex aduentu igitur, & prædicatione huius glorioſiſsimi confeſſoris extiterunt Tarentini ſemper religioſiſsimi, vitam viuentes Chriſtianam, Deorum cultu gentilium, qui pro ſtatu temporum illo miſerabili, magno ſtudio (vt dictum eſt) à veteribus ſtatis ceremonijs obſeruabatur, penitus deleto. Qui verò, diuo Cataldo in ſinū Abrahæ hoc eſt in Paradiſum recepto, ſecuti ſunt Epiſcopi Tarentinæ Eccleſiæ præſides non ſatis liquet vſque ad annum humanæ ſalutis nonageſimum primum ſupra quingenteſimum Gregorio Pontifice Maximo, cuius dignitas extenſa eſt, vſq; ad quartum & ſexcenteſimum, hoc autem fuit, vel quia ſcripturæ ipſæ combuſtę ſunt, vel quia nullæ fuerunt ante hoc tempus, quoniam qui à Paganis reperiebantur Chriſtiani, aut verberibus afficiebantur, aut gladijs, varijsq́; Tormentorum generibus occidebantur. Viſum tamen eſt prius aliqua alia de hoc ſancto referre, mox ſubiungam Epiſcoporum ſeriem, qui à præſcripto tempore colligi ad noſtrum vſq; potuerunt. illud verò non prætermittendum duxi, ab hoc diuo per totam Italiam, ne dum Iapygiam, atq; Apuliam multa oppida appellata, multasq́; paræcias: quid quod & Venetijs, & in Vmbria, & in Sicilia hoc nomen per celebre ſit? Ab Lati faucibus p.m.3. (inquit Thomas Fazelius lib 7 prioris Decadis) ſancti Cataldi Turris ſpecula ab ædicula eiuſdem nominis appellationem habens, occurrit. & iuxta fluuij Diui eiuſdem titulo inſcripti oſtium. De nomine huius ſancti, deq; eius apud Deum loco honorificentiſsimo ſcribit in ſecunda parte de origine Franciſcanæ religionis frater Franciſcus Gonzaga generalis Minoritarum miniſter, nunc in Epiſcoporum cætu aggregatus, his quidam verbis. Cum tempore Vniuerſalis, contagioſæq́; cuiuſdam peſtis, quæ adeò vniuerſam Italiam peruagata eſt, vt nihil intactum reliquerit, Coraltino cuidam, ſimpliciq; homini Quirico Tranbotto, reuelatū diuinitus eſſet, vt ſi Coraltū

Apuliæ

Apuliæ oppidum à graſſante lue liberari cuperet, Eccleſiam diuo Cataldo ſacrandam eo ipſo loco, in quo ſibi bos ſequenti luce ſub curru occumberet, communibus ſumptibus, nulla interpoſita mora, ædificandam curaret. Quod cum ille Coraltinis prædixiſſet, alligatusq; ad currum bos ſequenti mane mortuus corruiſſet, ex tempore ſacra ædes tum ex publicis, tum quoq; ex priuatis eorum facultatibus in honorem ſancti Cataldi eodem prorſus in loco conſtructa extitit. Quam tamen cum ſolemniore obſequio cultam affectarent omnibus ſuis numeris abſolutam Patribus minoritis, qui obſeruantini dicuntur, quorum duodecim ibi commorantur, poſt viceſimum tertium annum ab eius erectione anno ſcilicet dominicæ incarnationis 1506. ex Apoſtolica Iulij Secundi Summi Pontificis auctoritate inhabitandam contulerunt.

Quomodo fuerit inuentum corpus beati Cataldi; de eius tranſlatione, & de lingua inuentione. Cap. III.

POST multos annos Drogonus Pontifex in hac prouincia maximus, Tarentinæ (inquam) Eccleſiæ Archiepiſcopus, vir apprimè religioſus Dei cultui anhelans tota animi propenſione diuinitus inſpiratus maiorem Tarentinam Baſilicam vetuſtate conſumptam conſtituit funditus diruere, & nouam auguſtiorem erigere, quę ornatu, & magnitudine veterem ſuperaret. placet omnibus tam laudabile conſilium. inchoatur ergo opus, & inter multos, qui ibi opifices erant, vir quidam vitæ ſanè optimæ, quem Deus ad tantum detegendum Theſaurum parauerat, fundamentum effodiens, attigit ſepulcrum quoddam marmoreum, vnde mira odoris fragrantia emanabat. Vocatus pontifex ad miram ſuauitatem percipiendam properans adeſt, & monumentum cępit animo concipere, & à reliquijs, quæ ibi erant reconditæ, odorem illum tam ſuauem prodire. Clerus currit, populus properat, cum vocibus, tum odoris fragrantia accerſiti. Aperit præſul tumbam, videt ſanctas reliquias ebore (vt aiunt) antiquo rubicundiores. Crucem prętere adinuenit auream ſancti ipſius nomen C.T. latinis duabus literis ſignificantem. indicitur pro gratiarũ actione ſupplicatio, cerei, lampadesq; accenduntur, diuerſiq; generis concremantur aromata: quæ tamen de reliquijs prodiens ſuauitas non minus ſuperare ſentiebatur, ac minora lumina Solis ſplendor hebetat. Pontifex interim ſuis ipſe manibus precioſum reliquiarum Theſaurum colligit, quarum magna pars Thecis hodie argenteis conditæ ſpectantur. Brachium præcipuè ſancti ipſius dexterum, tibia, caluaria, oſſa quam plurima, dentes,& quæ ſtuporem cernentibus affert integra lingua. cuius inuentio, quia ſuam habet hiſtoriam, ab ea nunc ſuperſedendum videtur.

Mo-

Monumentum Marmoreum funibus, rudentibusq; extrahitur, & in ſacello, quod à Brachio ipſius ſancti nomen habuit, magna cũ reuerentia reconditur.

Tranſlationem deinde reliquiarum ita fuiſſe tradunt. Giraldus Archiepiſcopus anno à dominica incarnatione centeſimo primo & quinquageſimo poſt milleſimum, quando Romæ ſedis clauum tenebat Eugenius Tertius Piſanus, Imperatore Corrado Tertio, & Regnum Neapolitanum regente Rogerio cum Gulielmo filio, deuotione in ſanctum admirabili accenſus, cœleſti plenus ſpiritu loco decreuit precioſiore confeſſoris reliquias recondere. Expertus inuenitur Argentarius, qui arcam conflaret, totamq; argenteam vbi ſculptę forent imagines per multæ, Saluatoris noſtri videlicet, glorioſæ ſemperq; Virginis MARIAE, ſanctorum duodecim Apoſtolorum cum Angelis quã plurimis; operiq; ſic fabrè facto adhibita eſt portiuncula ligni ſalutiferæ crucis auro circuntecta, & lapidibus admodum pretioſis. Diem pontifex Giraldus tranſlationis indicit ſuffraganeorum Epiſcoporum conſilio; apertoq; prius marmoreo monumento, quod Rainaldus item pontifex longo ante tempore ſub maiori Eccleſiæ altari recondiderat, extractisq; inde reliquijs intra argẽteã quã diximus arcã honorificè collocauit, quas adinuenit.

Rogerius autem, qui præfuit Eccleſiæ Tarentinæ anno milleſimo trecenteſimo quadrageſimo ſexto, cũ recognoſceret reliquias, ſtipauit intra Cryſtallum limpidiſsimum linguam ſancti confeſſoris, quæ adhuc integrã conſpicitur, ſicut Brundiſij ſeruatur lingua glorioſiſsimi & facundiſsimi Hieronymi doctoris illius Eccleſiæ celeberrimi. Arca illa argentea iuſſu ipſius Rogerij conſentiente clero & ſenatu Tarentino immutata fuit in ſtatuã illam põtificiam, quæ ipſum Cataldum referre videtur pontificijs veſtibus indutum ac ſi ſacrum miſſæ officium eſſet celebraturus cum mithra, omnibusq; alijs quæ Epiſcopũ decent indumentis argenteis laminis ad incudem extẽſis. Et quoniam peruolutis Tarentini ſenatus Conſultis reperi anno 1465. ſtatuã ære publico erectam, cum peſtes multæ præcurriſſent, conijcio cum multis, ꝙ arcæ veteris argentum cum ad ſtatuam erigendam non ſuffeciſſet, & dimidiata tantum relicta fuiſſet, reliquum corpus eo anno adiectum fuiſſe, ſicut & ipſæ indicare videntur iuncturæ. Neq; prætermittendum eſt, ſępius quã plurima miracula Deum per ſanctum ſuũ fuiſſe operatum, nam & cæcis viſum, ſurdis auditum, mutis loquelã, paralyticis: leproſis, & alio morbo laborantibus multis ſanitatẽ reſtituit, & hæc ſeorſum ab hoc opere à nobis recitantur. illud cõgnoſcendũ eſt, octauo idus Martij feſtum diui Cataldi ſolemniter celebrari, atq; ſexto idus Maij inuentionẽ ac tranſlationem ſollemniſſimè, quo die magnus eſt vicinorum incolarum accurſus ob plenariam à ſummo pontifice Gregorio decimo Tertio conceſſã indulg. deprecãte hoc Lælio Brancatio Archiepiſcopo. Quarto Kalend. Nouembris fit cõmemoratio Tarentinæ Baſilicæ, & die quarto menſis Decẽb. currente anno octuageſimo poſt milleſimũ

& quingenteſimum cęptum eſt recitari officium beati patris noſtri Cataldi ad normã Romani breuiarij eiuſdẽ Lælij Archiepiſcopi diligentia repurgatũ, habita ab eodẽ Gregorio venia, ſicut in fine libri his verbis declarat Gulielmus Sirletus S.R. Eccl. Presbyter Cardinalis. Nos Gulielmus Sirletus tit. Sancti Laurentij in Panepeرna S.R.E. Presbyter Cardinalis, fidem facimus & atteſtamur S.D.N.D. Gregoriũ XIII. viuæ vocis oraculo nobis facto, conceſſiſſe, & licentiam dediſſe Archiepiſcopo & Clero Tarentino, dicendi in choro & extra ſupraſcriptum officium ſancti Cataldi Epiſcopi & confeſſoris eorum patroni, ad formam Romani Breuiarij redactum, & emendatum tam in feſto eiuſdem, quam in inuentione per totam metropolim, iuxta antiquã Eccleſiæ Tarentinæ conſuetudinem. Datum Romæ in palatio Apoſtolico, in loco noſtræ ſolitæ reſidentiæ. V. Nonas Iulij. M.D.LXXX. Gul. Sir. Card.

His tam multis de diuo Cataldo ſcriptis, non fuit alienũ ab inſtituto ſubiungere Catalogum non omnium quidem Archiepiſcoporum, ſed plurimorum, qui ex ſcriptis tum Archiepiſcopalis menſæ, tum Capituli & Cleri: ſed & ex libris Conciliorum ac Decretis, alijsq; locis collecti ſunt: quod in alijs Eccleſiis factum eſſe conſtat, in Mediolanenſi præcipuè.

Andreas. 1.

AD Andream Gregorius ſummus Pontifex huius nominis primus ſanctiſsimus & toti Eccleſiæ notiſsimus ſcribit Epiſtolam, quæ eſt quadrageſima quarta libri Epiſtolarum ſecundi. & cap. 83. quæ etiam legitur diſtinctione 33. ff. habuiſſe: illum arguit de eius concubina, & de muliere de matriculis verberata; qua de re etiam idem Gregorius ſcribit ad Ioannem Epiſcopum Gallipolitanenſem. Verba Epiſtolæ non appoſui, ſatis eſt ſignaſſe locum.

Honorius. 2.

HOnorio etiam ſcribit idem ſanctus pontifex, ſicuti apparet lib. 2. Epiſt. 22. de baptiſterio per ipſum in ſua Eccleſia erecto. Hæc fuerunt inter annum 591. vſq; ad. 604. quandiu Gregorius præfuit Eccleſiæ vniuerſali.

Ioannes. 3.

INterfuit hic Archiepiſcopus concilio lateranenſi Romano ſub Martino primo anno domini. 643. vel (vt alijs placet) 647. ita colligitur ex ſecundo Conciliorum tomo.

Germanus. 3.

HIc ſubſcripſit ſextæ ſynodo Conſtantinopolitanæ tempore Agathonis Papæ anno domini. 682. Verba inſcriptionis in eodẽ tomo hæc leguntur.

Germanus humilis Epiſcopus ſanctæ Tarentinæ eccleſiæ prouinciç Calabriç in hanc ſuggeſtionem, quam pro apoſtolica noſtra fide vnanimiter conſtruximus, ſimiliter ſubſcripſi.

Alexander Faccipecora. 5.

SEdauit tumultum Mutilenſium in electione ſui Epiſcopi, & auctoritate metropolitana eligendum iuſsit Lybertum à ſumis Germanum ducis ipſius Vrbis Mutilarum, anno ſalutis humanæ 1040.

Baſilius. 6.

DEeo legi ut in faſciculo ſcripturarum quarumdam ipſius Cleri, & donauit Capitulo neſcio quam annui cenſus decumam. anno noſtræ redemptionis 1085.

Iacobus. 7.

HVius Vicarius frater Antonius confirmauit Capitulo omnia, quæ tunc habebat, priuilegia, prçter duo prandia, & vncias decem, neq;non decumam decumæ ex annuis redditibus Megmani oppidi, quod hodie dirutum eſt. Nec legitur an hic aliquando ſua in Eccleſia reſederit, ſicuti ferè omnes non reſiderunt, prçter paucos ſuo in loco ponendos. anno ſalutis noſtræ 1099.

Stephanus Philomarinus. 8.

IN eiſdem annalibus Mutilarum Vrbis in uertice montis poſitæ legitur de quodam Stephano Philomarino, qui fuit Archiepiſcopatus Tarentini moderator anno 1102. quo tempore Vrbs ipſa Mutilenſis fuit à Gallis penitus euerſa, poſt quam ruinam pauca quæ videntur, reſtant veſtigia. qui hæc literis mandarunt, fuère Ioann s Antonius de Leuca Tarentinus presbyter, Eunofrius Sabellus de Palægiano, & Paſchalis Taglietta, qui & ipſe fuit de collegio Tarentinorum Sacerdotum.

Rainaldus. 9.

EXtat de eo memoria in Archiepiſcopali Archiuio ab anno 1107. vſque ad 1119.

Rolemannus. 10.

SOlus hic ita appellatus. de eo habetur ſimplex recorda io circa annum 1133.

Philippus. 11.

SCripturæ Capituli & Cleri de hoc loquuntur, anno. 1138.

Giraldus. 12.

TRes fuère Giraldi, quorũ hic primus diui Cataldi reliquias honorificẽtius aſſeruari cupiẽs Capsã Argẽteã ſuo elaborari iuſsit ære, qđ in vita ipſi?ſã ẽti dictũ eſt, Eugenio III. sũmo Põt. & Rogerio Siciliç Rege intercurrere 16. ãni

inter Philippum & Giraldum, cuius mentio eſt in ſcripturis Archiep. anno poſt dominum natum. 1154.

Drogonus. 13.

FVit hic ante Giraldum & plures alios, verum quia neſcitur annus ſui pōtificatus, poſt Giraldum repoſuimus, quia & is Cathedralem Eccleſiā vetuſtate collabentem nouam erexit, reliquiasq́; primus adinuenit.

Baſilius. 14.

ALter huius nominis, qui erexit Eccleſiam ſanctorum Apoſtolorum Simonis & Iudæ, quæ hodie Atheniſiorum eſt iuris patronatus. & habuit cognomen de Palaiano. annus domini. 1181. hūc in ſcripturis nominat.

Geruaſius. 15.

REſedit aliquando, & præcipuè anno 1187. nullum habet cognominem. eius memoria adinuenta eſt ab anno prædicto vſque ad 1194.

Angelus. 16.

DE Angelo Archiepiſcopo vnus tantum eſt index in ſcriptura quadam Capituli & Cleri, ſed plura leguntur in ſecundo libro Decretalium Innocentij Tertij, qui præfuit Romanæ Eccleſiæ ab anno 1197. vſq; ad 1215. ibi videre licet, quantæ hic præſul fuerit prudentiæ ſummi ipſius pontificis teſtimonio. At ſi deſideras cognoſcere, quo anno de eo agatur apud Tarentinos, nonageſimum octauum inuenies poſt milleſimum & centeſimum, qui fuit ſecundus Innocentij.

Giraldus. 17.

DE ſecundo Giraldo habetur 1203. adhuc Innocentio ſummo pontifice.

Nicolaus. 18.

GIraldum ſequitur Nicolaus Primus: præfuit Eccleſiæ Tarentinæ duodecim vel plures annos, certum id non eſt. eius reſidentia non legitur. ſed habetur illius memoria. 1205.

Gualterius. 19.

SCribitur de Gualterio inter Nicolaos poſito 1216. poſt Innocentium mortuum ſub Honorio Romano, ſed reſediſſe non legitur.

Nicolaus. 20.

AB anno decimo ſexto prædicto vſq; ad quadrageſimū ſecundū nullius Archiepiſcopi nomē legit, pter Nicolaū II. in tablino Capit. & Cleri.

Giral-

Giraldus. 21.

TErtius eſt huius nominis, & illum reperies nominatum in anno 1260.

Iacobus. 22.

HIc alter Iacobus litem mouiſſe traditur anno 1275. ſuper decimas omnium iurium ciuitatis Tarentinę, ac eius (vt dicunt) pertinentiarum: erat tunc ſummus Pontifex Gregorius Decimus Placentinus.

Henricus. 23.

DE Capitulo fuit Henricus optimè meritus, nam illi largitus eſt modios frumenti trecentos (vulgò appellantur tumuli) inſuper confirmauit quartam (vt dicunt) mortuorum, ac multa alia: ter de eo legitur. 1280. 83. 84. Sed anno domini 1297. impetrauit à Roberto duce Calabrię primoq; genito Regis Roberti, & eius Vicario, quod Caſale Soletum, & alia congregarentur Caſali Gryptaliarum ob belli diſcrimina, ita enim futurum erat, vt ſecurius habitarent ſubditi Eccleſiæ.

Gualterius. 24.

ET hic Gualterius ſecundus liberaliſsimus fuit, nam Clericis ſex inſtituit annua prandia, cum trecentis frumenti modijs. Voluit præterea, vt magiſter ſacriſta, & qui in maiore altari miniſtrauerint, ſacrumq; fecerint, de menſa ſua comederent. hæc leges in anno 1300.

Gregorius. 25.

REſedit quandoq; Gregorius, diuq; præfuit Tarentinæ Eccleſiæ. nam de eo habetur ex anno tertio poſt trecenteſimum & milleſimum, vſq; ad trigeſimum primum. appellabatur à Philippo Tarentinorum principe Conſiliarius & familiaris ſuus. fuit Capuanus, atq; ordinis Prædicatorum. traditur cum clericorum collegio cōueniſſe, vt conceſſo eis Regij Telonij iure, ſiue (vt dicunt) Doganæ, onus ſubirent lampades accendendi ante altare maius Eccleſiæ.

Rogerius. 26.

DE Rogerio illud habetur glorioſum, quod ſcribi poſsit, repoſitio videlicet linguæ ſancti Cataldi in cryſtallo: reſedit aliquando, inſtituit Canonicos: & à Roberto principe appellabatur conſiliarius & familiaris ſuus. de eò legitur anno. 1346. 1350

Ioannes. 27.

DE ioanne nihil aliud reperitur præter eius memoriam. anno 1353.

Iacobus. 28.

IAcobus tertius, qui litigauit cum ſuo Capitulo, deinde donauit illi quam multa, nempe duodecim Italicæ pecuniæ vncias, bina prandia, decumã decumę cuiuſdam Caſalis Megniani, quod hodie non extat præter ædiculam diuę Mariæ, quæ dicitur della Camera. anno 1362. 64.

Franciſcus Iacobus. 29.

FRanciſcum Iacobum Archiepiſcopum binæ Capituli literæ nominant eodem anno 1368.

Iacobus. 30.

LEgitur quòd hic Iacobus fuerit à quibuſdam Gryptaliarum hominibus necatus: vnde veniam petere coacti ſunt à Gregorio Vndecimo ſummo Pontefice Lemouicenſi. anno. 1378 1381. Extat & quodam inſtrumentum Ioannæ. 1378.

Marinus Amalſitanus. 31.

MArinum Amalfitanum de iudice, Tarentinum Archiepiſcopum Vrbanus Sextus prima creatione Cardinalem S. Pudentianæ tit. paſtoris creauit. 1381. cum eſſet perpetuus Anuerſæ adminiſtrator. S. R. E. fuit Camerarius, ac legatus in Hungaria: renunciauit Epiſcopatum Cuſani Roberto de Iudice fratri. 1385. Extat in Eccleſia Metropoli Amalfitaná ſub titulo diui Andreæ Apoſtoli cœnoraphium cum inſcriptione horum verborum. Marinus de Iudice Archiepiſcopus Tarentinus. S. Pudentianæ tit. paſtoris presbyter Cardinalis. S. R. Eccl. Camerarius. obijt ſub Vrbano ſummo Pontifice anno domini 1385.

Iacobus. 32.

REſediſſe Iacobum quinctum docent ſcrinia Archiepiſcopi. 1388.

Mattheus: 33.

ET hic Mattheus reſedit 1398. vt conſtat ex Clericorum tabulario.

Eliſarius. 34.

SEquenti anno Eliſarius Archiepiſcopus per fratrem Angelum Suæuũ de Peſco ſuum Vicarium confirmauit Capitulo omnia iura, &c.

Iacobus. 35.

SExtus hic Iacobus de Vrſinis ab alijs fuit obſeruatus anno 1004. ipſe locum non vidi.

Alemannus. 36.

NOn reſedit Alemannus, ſed per ſuos procuratores ac Vicariũ cõfirmauit Capi-

Capitulo omnia iura anno 1402. at quinto poſt anno 1407. primus citra Capituli (vt dicunt) præiudicium exegit tres partes ex octonis de feudo Caſtinei in agro Marrubienſi, qua de re agitur lis Romæ. Sepultus eſt Alemannus Romæ in baſilica Sanctæ Mariæ Nouæ Montis Oliueti: in eius ſepulcro inciſæ ſunt huiuſmodi literæ. Hic Florentiæ ex Adimariorum familia antiqua, nobiliquè ortus V. I. D. & omni literarum genere eruditus. primum Protonotarius, deinde Tarentinus, poſt Piſanus præſul ad Cardinalatus apicem prouectus eſt, dum pro Romana Eccleſia legatione fungeretur in Gallijs. doctorum virorum amator & cultor, vir ipſe doctiſsimus, zelator iuſtitiæ & communis Reip. boni, qui pro Eccleſiæ vnione apud Piſanum, Conſtantienſeq; Conſilia vſq. ad optatam concluſionem neminem veritus laborauit intrepidè. obijt ex peſte anno ætatis ſuæ 69. menſe Septemb. 17. die 1402.

Ludouicus. 37.

FVit Ludouicus Alemanni ſucceſſor; nam de eo legitur 1408. ex nobiliſsima ac vetuſtiſsima Brancariorum familia: ab Innocentio ad Ladiſlaum Regem Neapolitanum legatus miſſus: & abſens à Gregorio XIII. Cardinalis creatus. tit. S. Mariæ Transtyberim. Moritur Arimini cum multis alijs ſub eiuſdem Gregorij obedientia.

Rainaldus. 38.

DIaconus Cardinalis tit. Sanctorum Viti & Modeſti Martyrum in macello ex eadem clariſsima familia Brancariorum. inter fuit Concilio Conſtantienſi 1414. moritur Romæ menſe Septembri: anno 1427. Cadauer Neapolim tranſlatum, ſepultum eſt in Eccleſia S. Angeli ad Nidum à ſe fundata.

Ioannes. 39.

IOannes Tertius non reſedit: fuit tantum deſignatus Archiepiſcopus; de eo legitur 1416.

Franciſcus de Caris. 40.

ET quia Franciſcus de Caris fuit vnus ex ſacro Cardinalium Collegio non reſedit. fuit noſter Archipræſul 1419.

Ioannes Bernardus. 41.

IOannes Bernardus Taliacotius 1421.

Ioannes. 42.

IOannes Quartus declaratur ex vtriuſque ſcripturis per decennium ab anno 1422. vſque ad 1432.

Ioan-

Ioannes. 43.

IOannes ex comitibus Taliacotij, presbyter Cardinalis.tit.Sanctorum Nerei & Archillei. poſt.S.R.Eccl.maior pœnitentiarius ab Eugenio IIII. fuit deinde Epiſcopus Cardinalis præneſtinus,& Decanus. obijt Romæ. xij. Kal. Februar.anno 1449. ſepultus ad.S.Auguſtinum, cuius ordinis protector erat. Habuit duas orationes in concilio Baſilienſi, eius notarius erat quidam Clericus Tarentinus, qui dicebatur Iacobus Adſerricius.

Marinus. 44.

MArinus de Vrſinis. viſitauit Eccleſiam,totamq; diœceſim: eius nomen legitur in anno 1450. & 1469, de eo conqueſtus eſt ſenatus ad Regem, quòd non curaret Eccleſiam in ruina quam minabatur, ſaltem reſarcire.

Latinus. 45.

LAtinus de Vrſinis.I.V.D. presbyter Cardinalis, fuerat Archiepiſcopus Tranenſis. 1448. poſt Epiſcopus Cardinalis Sabinus. tandem Epiſcopus Tuſculanus. obijt Romæ 111.idus Auguſti anno 1477. pontificatus Xiſti Quarti anno ſeptimo. ſepultus in Eccleſia Sancti Saluatoris de Lauro à ſe fundata Romæ.

Ioanne. 46.

IOannes de Aragonia Neapolitanus, Ferdinandi Regis filius, protonotarius Apoſtolicus, Diaconus Cardinalis.S.Hadriani. deinde presb.Cardinalis.tit.S.Sabinę. obijt Romæ anno 1485. ſepultus in abſide tituli ſui annum agens vigeſimum ſecundum patre ſuperſtite.

Ioannes Baptiſta. 47.

IOannes Batiſta de Petrucijs: habetur de eo 1486. non reſedit. filius Antonij de Petrucijs à ſecretis Regum Aragonum.

Baptiſta. 48.

BAptiſta Vrſinus, Romanus, clericus Cameræ, & protonotarius Apoſtolicus, Diaconus Cardinalis.S. Mariæ Nouæ. poſt presbyter Cardi. tit. Sanctorum Ioannis & Pauli. tit. Pammachij. ceſsit adminiſtrationem Eccleſiæ Tarentinæ manibus Alexandri Sexti ſummi Pontificis anno redemptionis omnium 1498. ſed quatuor præcedentibus annis fuit in Archiepiſcopali ſede, quo tempore fabricandum curauit ligneum chorum in maiore & Cathedrali Eccleſia. obijt Romæ in mole Hadriani, veneno ſublatus anno 1504. vndecimo Alexandri Sexti pontificatus anno, ſepultus ad.S. Petrum.

Hen-

Henricus. 49.

FVIT hic alter Henricus ordinis Prædicatorum. legitur de eo ab anno 1498. vſq; ad 1505. fuit cognomento Brunus. Viſitauit Eccleſiam.

Franciſcus. 50.

FRanciſcus Barchinonenſis de parets. Tarenti moritur, & ſepelitur. parũ in Eccleſia præfuit. & de eo non legitur niſi in anno 1506.

Ioannes Maria. 51.

IOannes Maria Pudericus Neapolitanus, viſitauit Eccleſiam. de eo fit mẽtio in anno 1513. extatq; eius memoria vſq; ad annum 1523. Neapoli mortuus ad D. Laurentium ſepelitur. ibi legitur hoc Epitaphium. I. Mariæ. Puderico. Tarentinorum Pontifici, ac intimo Regum Conſiliario, de patria ſuaq; familia optimè merito, Paulus Pudericus patruo benemerenti puſillum gratitudinis munus poſuit, anno domini 1525. erexit ſuo ære magnam partem baſilicæ S. Agnelli, cuius altare maius poſuit ſub titulo S. Catal di.

Henricus. 52.

HEnricus tertius, generalis quæſtor & Theſaurarius Clementis Septimi Pontificis maximi, vſq; ad annum 1534.

Hieronymus. 53.

HIeronymus primus de Hippolyto Monopolitanus ordinis Prædicatorũ, electus Archiepiſcopus. legit Patauij, atq; Neapoli non abſq; magna ſcholarium attentione. moritur Viterbi antequam Eccleſiam ſuam viſeret, anno 1527.

Antonius. 54.

ANtonius Sanſeuerinus. fuit impeditus à poſſeſsione vſq; ad Coronationem Caroli Quinti Cæſaris presbyter Cardinalis creatus à Clemente ſeptimo tit. S. Suſannæ. poſt. tit. S. Apollinaris. deinum. S. Mariæ Tranſtyberim. poſtea Epiſcopus Cardinalis Albanus, mox Sabinus, vltimo Portuenſis & S. Rufinæ. fuit liberalis & benignus clericis ſuis, vt videre eſt anno 1531. moritur Romæ in Baſilica S. Trinitatis in monte Pincio ſepultus anno 1543. Sunt qui inter Hieronymum & Antonium recenſent Cardinalem Armellinum Florentinum, cui non data fuit Eccleſiæ Tarentinæ poſſeſsio, contendente Romana ſede ſibi & non Regi competere ius eligẽdi pontificis.

Franciſcus. 55.

FRanciſcus Columna, qui antea fuerat Archiepiſcopus Ruſſanenſis, anno 1545. viſitauit Eccleſiã Gryptaliarũ. Habuit Vicariũ fratrẽ Angelũ paſchale ordinis Prędicatorũ, q & ab initio interfuit Tridẽtino Cõcilio ſacratiſsimo

Ee cum

cum eſſet Epiſcopus Mutilenſis. & Iacobum Carrozzam Mandurinũ & Epiſcopum Cruptefſanenſem. moritur, & ſepelitur Neapoli, vbi vitam vixit peracto in Campania bello, ad Montem Oliueti in ſacello, quod Columnenſi familiæ illuſtriſsimæ dicatum eſt. erectumq; Põpeio Columnæ Cardinali, qui Neapoli præfuit, ita iubente Carolo Quincto: & biennium in adminiſtratione rerum publicarum verſatus, cum in reddendo iure, recreandaq; prouincia & pecunijs exigendis, iuſtitiæ, humanitatis, & temperantiæ modum tenuit, vt cum ſeueritate facilitatem miſceret, publicæq; egeſtatis, & ærarij cauſam tueretur, ſingularis ei apud omnes ordines laus pararetur, Huius vitam ſcribit Iouius.

Marcus Antonius. 56.

MArcus Antonius Cardinalis Columna, prædicti Franciſci ob patrem nepos reſedit aliquando, ſed parum, & nomine dotis, vt qui liberaliſſimus eſt (adhuc enim viuit) donauit Cappellæ S. Agnetis modios viginti ſalis, & ius quod habebat in feudo Caſtinei; bis viſitauit Eccleſiam. interfuit ſacro Concilio Tridentino, quo tempore non dum fuerat inter Cardinales cooptatus. Theologum habuit ſecum Ioannem Mattheum Valdinam ordinis Prædicatorum, qui poſtea fuit Epiſcopus Acerranus. Synodum Prouincialem & diœceſanam vocauit, vbi interfuere Epiſcopi Monopolitanus, Caſtellenatenſis, Motulenſis, & Acerranus. Erexit Seminarium clericorum pauperum. Diſcedens poſtea iuſſu Philippi Regis Salernitanis datus eſt Archiepiſcopus, dimiſſo Tarentino Pontificatu; ſed & Eccleſiam Salernitanam, ob maiora à ſummis Pontificibus Gregorio & Sixto ſibi iniuncta munera adhuc dimiſit. Multos Epiſcopos habuit Vicarios, Mutilenſem, Aceranum, Sancti Leonis, & Hoſtunenſem, præter alios, qui omnes fuerunt iuris peritiſsimi. Erat enim antiqua Tarenti conſuetudo, quando Archiepiſcopi alijs diſtracti negocijs non reſidebant, vt illorum Vicarij ob Sacramenta adminiſtranda eſſent Epiſcopi, quæ poſtea ſublata eſt, quia & ipſi Epiſcopi poſt Tridentinũ Concilium ſuis in Eccleſijs reſidere coguntur. Hæc autem omnia, quæ de tãto Antiſtite dicta ſunt intercurrere ab anno 1561. vſq; ad 1568.

Hieronymus. 57.

HIeronymus alter Auſtriacus Cardinalis de Corrigio nuncupatus. eius Vicarius Raphael Bonellus I. V. D. qui poſtea fuit Raguſienſis Antiſtes, magna quidem induſtria, ſtudio, ac vigilantia viſitauit Eccleſiam, Cornelij Muſſi Butontinenſis Epiſcopi ſecutus veſtigia in dicendi, ſcribendi, concionandiq; facultate. Conuocandam iuſſit Synodum Prouincialem & Diœceſanam, cui præfuit Aloyſius Campagna Ruſſanenſis Epiſcopus Mutilenſium, anno 1571.

Lælius Brancatius. 58.

LAELIVS Brancatius Neapolitanus, qui olim fuerat per Pium V. ad Surrẽtinæ Eccleſiæ Archiepiſcopalem præfecturam aſſumptus, Hieronymũ ſequitur Gregorio xiij. Pontifice maximo, & Philippo Rege noſtro ita iubentibus. Anno igitur domini ſeptuageſimo quarto poſt quingẽteſimum & milleſimum, & decimo ſexto Calend. Nouembris Tarentum die Dominico ſollemni quidem apparatu, & pompa eſt ingreſſus. Nondum autem annum in ſua exegerat reſidentia, & magna inter hunc Pontificem, & Ciues clericosq́; Tarentinos oborta eſt controuerſia, illis ſedulò atq; inſtanter conſuetudinum ſuarum, quas vt maximè antiquas, laudabiles eſſe, iuriumq́; vim habere contendebant, confirmationem, vt ab alijs prædeceſſoribus obtinuerant, efflagitantibus; eo verò promittente, ſe ſe, quicquid vellent facturũ, ſi viſitationis tempus, quod proximum erat, expectarent, vt interea perpenderet, an quas iuriſdictiones appellabant, legibus aduerſarentur. Tota autem re ad Sedem Apoſtolicam deducta, quæ petebant, ad quatuor tantum redacta Capita idem Gregorius ſummus Pontifex cauſa ad ſe auocata, & Antiſtitis dignitatis ratione habita, ſuo, quod in calcẽ libri ſubſcripſimus, diplomate ad futuram rei memoriam compoſuit. Cumq́; deinde per totum biennium magna diligentia, ac labore Metropolim, totamq́; cum ea Diœceſim, & Seminariũ, quod paterna diligentia & regere, & augere adhuc non ceſſat, viſitaſſet, quę in viſitatione decreuerat, nouam rurſus & Clericis & populo litigandi anſam exhibuêre. Adeunt denuò Romanam Sedem; & Illuſtriſsimi S. R. E. Cardinales Montis Regalis, & Lancilottus nuncupati, quibus & à Gregorio nondum vita functo, & à Sixto V. eius ſucceſſore, fuerat viſendæ, corrigendæq; viſitationis cura demandata, cogitantes qualis quantusq; eſſet Archiepiſcopi zelus, quam integra eius vita, auditiſq; in ſingulis tam Capituli & Cleri, quam populi procuratoribus, omnia ferè, perpaucis exceptis, decreta & probarunt, & confirmarunt, ſicut in extremo opere ex authentico eorum ſcripto conſtabit. Sed ciuibus cum Clericis nondum omnino quieſcentibus, à Sanctiſsimo Domino noſtro Sixto ſaluberrimum aliquod in tanta animarũ ægritudine remedium expectatur, vnde ſalus & quies ſperatur tranquilla iſtis tandem diuturnis procellis omnino ſedatis.

Archiepiſcopus Tarentinus, qui à Rege præſentatur duos tantũ habet Epiſcopos ſuffraganeos Mutilenſem ſcilicet, & Caſtellanetenſẽ: primũ quoq; p̄ſentare cõſueuit Rex, alterũ eligit ſummus Põtifex. Præſidet Archiepiſcopus p̄cipuè Baſilicę Diui Cataldi, qui patronus eſt Vrbis noſtræ. habuit initium ſuæ erectionis iã inde ab Apoſtolorũ prædicatione, mox ab ipſo Cataldo, cuius vitã leges in vltimo operis libro, verũ ad hanc, quæ hodie cõſpicitur, formã Dragonus Archiepiſcopus, quia vetuſtior ruinam minabatur, qua plurima

vigebat pietate reduxit. Sexdecim vtrinq; ſuſtentatur marmoreis columnis: & Pauimentum multis Emblematibus laboratum; habet nauim à duabus hinc atq; illinc minoribus diſtinctam cum ſuis ædiculis, quæ diuorum imaginibus decorantur. Omitto Campanarum turrim, omitto maioris altaris poſitionem, atq; ſacrarium, vbi repoſitæ ſunt Reliquiæ ſanctorum; atq; imprimis Cranium, Brachium, Tibia, lingua, oſſaq; aliquot Diui Cataldi thecis argenteis ſtipata; vbi Argentea etiam ſtatua, quæ Pontificem, dum celebrat, imitatur cum pallio, infula, baculo, alijſq; ſacris & Pontificijs indumentis. Rem diuinam ibi faciunt duodecim Canonici, multiq; Sacerdotes & Clerici, qui oẽs in chorum conueniunt pro Matutino, Miſſa, & Veſperis, reliquæ horę ab iiſdem diurna vicißitudine recitantur. Sed hæc nimis curioſa, & propterea ſuperflua videri poſſunt. Sũt & in Tarentina Diœceſi quinq; Abbatiæ cõſiſtoriales, & vt plurimum Illuſtriſsimis Cardinalibus commendantur. Prima eſt SS. Viti, Modeſti, atq; Creſcentiæ, quæ olim fuerat Græcorum Monachorum è ſocietate magni Baſilij, qui extra Vrbem habebant Monaſterium ſub Sancti Viti nuncupatione. habet hodie Abbas intra Vrbem Eccleſiam S. Saluatoris, vbi ſeruantur reliquiæ prædictorum diuorum, Caput imprimis & Brachium Sancti Viti argento obtecta, cum non parua ſanguinis parte, qui in vitrea phiala aſſeruatur: hunc toto anno duriorem perſpicimus, at in feſto quod decimo ſeptimo Calend. Iulij celebratur, liqueſcit, vt ſi recens de corpore manarit. Altera Abbatia dicitur Sanctæ Mariæ de Galeſo, quæ olim fuit ordinis Ciſternienſis: & habetur de ea in ſecundo libro Epiſtolarum & Decretalium Innocentij Tertij Pontificis maximi ad Archiepiſcopum Hydruntinum, & Epiſcopum Licienſem ſcribentis. Tertia vocatur SS. Petri, Andreæ, cuius Baſilica fuerat antehac in Inſula parua ordinis Sancti Benedicti, ſicut Quarta, quæ appellatur Sanctæ Mariæ de Criſpiano; huius reddituus magna & melior pars eſt apud Martinẽſes, illius verò apud Mandurinos. Quincta & vltima Gręcorum etiam Monachorum Baſilij magni Sanctæ Mariæ de Talſano, cuius Eccleſia ſex ab vrbe miliaribus diſtat, nomen habuit. Eſt & Abbatia, vbi à Monachis in Conuentu viuitur, & iis qui Montis Oliueti nuncupantur, Eccleſiæ Sanctæ Mariæ de Iuſtitia, olim fuerat pauperum peregrinantium hoſpitium. Sunt & intra atq; extra Vrbem multæ tam regularium, quam ſæcularium ſacerdotum Baſilicæ & per totam Diœceſim, quas deſcribere non modò ſummatim, ſed & particulatim placuiſſet, niſi alijs, quorum conſilio adheſi, opus viſum fuiſſet ſuperfluum.

GREGO-

GREGORIVS PAPA XIII.

AD perpetuam rei memoriam. Quoniam in Eccleſia Dei eius vices, meritis licet indignis, gerimus in terris, ſicuti ad diſciplinam Eccleſiaſticam conſeruandam atq; propagandam, diuinumq; cultum amplificandum nihil eſt ipſa concordia accommodatius, ita nihil æquè vniuerſum Eccleſiaſticum ordinem conturbat atq; adeo peruertit, quã ſi quando à ſuo Capite membra diſsidere conſpiciantur. Et ſicut non ſine animi noſtri diſplicentia accepimus, inter Venerabilem fratrem Lælium Archiepiſcopum Tarentinum ex vna, & dilectos filios Capitulum & Clerum, & forſan Communitatem Tarentinæ Ciuitatis partibus ex altera nonnullæ lites, diſſenſiones, ac controuerſiæ coram Venerabilibus fratribus noſtris S. R. E. Cardinalibus ſuper Epiſcoporum cauſis deputatis, alijſq; forſan Iudicibus ac Tribunalibus verſæ fuerint, & in præſenti verſantur, prætendentibus quidem Capitulo & Clero, & Communitate prædictis eiuſdem Archiepiſcopi Vicarios pro tempore exiſtentes Syndicatui eſſe obnoxios; ac Notarium ſeu Magiſtrum actorum (vt vocant) non niſi de gremio, ſeu corpore Capituli per Archiepiſcopũ eligi debere: Archiepiſcopo verò quod Capitolum & Clerus ipſo inconſultò, ipſoq; vel eius Vicario non intereſſente minimè inſimul cogi, nec haberi poſſet, quodq; aggregatio ſiue electio, vel ſaltem inſtitutio & confirmatio Clericorum primæ tonſuræ, qui Metropolitanæ Eccleſiæ Tarentinæ deſeruiant ad ſe omnino, vel ad eius officiales, minimè verò ad Capitulum, & Clerum prædictos pertineat, nos pro paſtoralis officij debito litibus, controuerſijs, ac diſſenſionibus huiuſmodi finem imponere, ac eorundem Archiepiſcopi, Capituli, Cleri, ac Communitatis quieti, & animarũ ſaluti conſulere; eoſdemq; omnes à grauibus diſpendijs, & moleſtijs, quæ ex litibus huiuſmodi ac controuerſijs in dies ſuſcipiuntur, eximere, ac penitus liberare cupientes; illoſq; à quibuſuis excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, cæteriſq; Eccleſiaſticis cenſuris, & pœnis, ſi quibus quomodolibet innodati exiſtunt ad effectum præſentium dumtaxat conſequendum abſoluentes motu propriò non ad dictorum Archiepiſcopi, Capituli, Cleri, & Communitatis, aut alicuius eorum inſtantiam, ſeu requiſitionem, ſed ex mera voluntate, & certa ac deliberata ſcientia noſtra, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, habita prius ſuper præmiſsis cum prædictis Venerabilibus fratribus noſtris Cardinalibus, qui Iura partiũ pluries audierunt, ac diligenter examinarunt, matura deliberatione omnes & quaſcunq; lites, cõtrouerſiaſq;, & differentias prædictas, eorumq; ſingulas, à prædictis & alijs quibuſcunq; Iudicibus, & tribunalibus, vbi illas pendere contingeret, ad nos harum ſerie auocantes Apoſtolica auctoritate perpetuò extinguimus, caſſamuſq;

muſq; , & annullamus, proq; extinctis, caſsis, & penitus annullatis haberi volumus, & mandamus, ac omnibus & ſingulis, quorum intereſt, ſiue in futurū quomodolibet intereſſe poterit ſuper præmiſsis perpetuum ſilentium imponimus: Volumus autem, ac eadem auctoritate tenore præſentium perpetuis futuris temporibus expreſsè ſtatuimus, & mandamus, quod de cætero Vicarij & officiales, ſiue generales, ſiue particulares, etiam foranei nuncupati per eundem Archiepiſcopum ſiue eius pro tempore ſucceſſores in dicta Eccleſia Tarentina ſiue eius Diœceſi deputati, vel deputandi, ad aliquē ſyndicatum nullo modo teneantur, aut eidem ſub quouis reſpectu ſint obnoxij: Notariorum quoq; actuariorum, quos Magiſtros actorum appellant, electio, ac deputatio etiam ſi laici ſint, ac exteri ipſorū Archiepiſcoporum pro tempore penitus libera, ac adnutum amouibilis exiſtat. Quodq; Capitulū & Clerus prædicti etiā abſq; ipſius Archiepiſcopi notitia, & interuentu ſe pro eorum negocijs Capitulariter congregare, dummodo non eo tempore, quo in choro reſidentia, vel alibi Eccleſiaſtica aliqua functio ſit peragēda, poſsint, ac valeant: liberum tamen ſit Archiepiſcopo, & ſucceſſoribus præfatis per ſe ipſum, niſi de ſuo, vel ſuorū intereſſe ageretur, interuenire, Vicarius verò Clero & Canonicis inuitis minimè admittatur. Volumus tamen vt in ſingulis Capitulis, ſeu Congregationibus huiuſmodi abſq; Archiepiſcopi interuentu, vt præfertur, faciendis, quod primus Canonicus in ordine, qui in dicto Capitulo, & Congregatione præſens erit, ipſe iuxta debitum ordinem, & modum, vota, & ſuffragia ſuſcipiat, altercationes, ac clamationes & iurgia cohibeat, Contumacesq; & inobedientes eidem Archiepiſcopo ſeu Vicario ſtatim denunciet, in eos iuxta qualitatē delicti animaduerſuro, ita ſuperq; quod Clericorum eiuſdem Metropolitanæ Eccleſiæ ſeruitio addictorum & ad dicendorum electio, ſiue aggregatio, ad Clerum, & Capitulum ſeu Canonicos prædictos abſq; aliqua ipſius Archiepiſcopi ſiue eius Vicarij confirmatione, inſtitutione, vel approbatione pertineat, Ita tamen vt electi, & aggregati huiuſmodi ab ipſo Archiepiſcopo, ſiue eius Vicario mandatum de ſeſe ad dictum gremium admittendis, prout hactenus conſuetum extitit, petere teneantur, ac reſeruato eidem Archiepiſcopo Iure, & facultate omnes ordines conferendi, licentiamq; eiſdem Clericis de ſe promouendo concedendi, ac eoſdem ad ſacramentorum adminiſtrationem admittendi, idoneos tamen & præuio examine approbandos iuxta ſacrorum Canonum ſtatuta, & ipſius Eccleſiæ laudabiles conſuetudines. Quo circa omnibus & quibuſcunq; quos præmiſſa concernunt, & in poſterum quomodolibet concernent, cuiuſcunq; dignitatis, ſtatus, gradus, ordinis, & Conditionis fuerint, diſtinctè præcipiendo mandamus ad præmiſſa omnia, & ſingula inuiolabiliter obſeruent, & obſeruari mandent, & faciant diſtrictius inhibentes omnibus & ſingulis prædictis, ne ſub indignationis noſtræ, & excommunicationis latæ ſententiæ eo

ipſo

ipſo ſi contra fecerint incurrendis pœnis, ne quo minus prædicta omnia, & ſingula ſuum debitum ſortiantur effectum, ſeſe opponere, impedire, retardare, aut quoquomodo perturbare audeant, vel præſumant, & ita per quoſcunque Iudices, & Commiſſarios quauis auctoritate fungentes etiam Cardinales, ſublata eis, & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate iudicari, & definiri debere; ac irritū & inane decernimus quicquid ſecus ſuper his à quoquam quauis auctoritate ſciēter, vel ignoranter contigerit attentari, non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis & regula noſtra de iure quæſito non tollendo, Capituliq; ac Cleri, & Ciuitatis prædictorum etiam iuramento confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, ſtatutis præſcriptionibus, ac conſuetudinibus, etiam immemorabilis temporis, ac etiam Synodalibus decretis, priuilegijs quoq; indultis, & literis Apoſtolicis, etiam dictis Capitulo & Clero, Communitati, & Ciuitati, etiam per nos, ſeu prædeceſſores noſtros, etiā motu, ſcientia, & poteſtatis plenitudine, ſimilibus, ac etiam cōſiſtorialiter ſub quibuſcunq; tenoribus & formis, ac cum quibuſuis etiam derogatoriarum derogatorijs, alijsq; efficacioribus efficaciſsimis, & in clauſulis irritantibusq; & alijs decretis quomodolibet etiam iteratis vicibus conceſsis, approbatis, & innouatis, quibus omnibus etiam ſi de illis ſpecialis, & indiuidua mētio habenda foret, eorum tenores, ac ſi de verbo ad verbum inſererentur, præſentibus pro plenè & ſufficienter expreſsis habentes, ac vicem duntaxat ſpecialiter, & expreſsè motu, ſcientia, & poteſtatis plenitudine prædictis, derogamus cœteriſq; contrarijs quibuſcunq;. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo piſcatorio, Die ſecunda Maij. M.D.LXXVIIII. Pontificatus noſtri anno ſeptimo.

Caeſ. Glorierius.

SCRIPTUM CARDINALIUM DE *approbata viſitatione.*

NOS. Vincentius Laureus tit. S. Mariæ in Via Montis regalis nūcupatus, & Scipio tit. S. Simeonis Lancilottus nuncupatus S. R. E. P. C. his ſcriptis teſtamur, quod annis præteritis habito recurſu à Reuerendo Capitulo & Clero, & Vniuerſitate Ciuitatis Tarenti ad fœlicis recordationis Gregorium Papam XIII. ſuper prætenſis quibuſdam grauaminibus eis illatis in viſitatione facta à Reuerendiſsimo Domino Lællio Brancatio Archiepiſcopo eiuſdē Ciuitatis, & per eundem remiſſo negocio ad ſacram congregationem ſuper negocijs Epiſcoporum, & ibidem per plures annos ventilato, tandem nobis fuit ab eadem congregatione iniunctum, vt omnia & ſingula acta & decreta di-

ctæ viſitationis examinaremus: Nos auditis voce & ſcriptis pluries procuratoribus dicti Archiepiſcopi, & Capituli, & Cleri, tandem habita ſuper omnibus matura deliberatione, nonnulla ex dictis decretis emendauimus & correximus prout in Apoſtillis in margine huius libri dictæ viſitationis proprijs noſtris manibus ſubſcriptis apparet, reliqua verò omnia in eo cōtenta approbauimus, in quarum fidem præſentes noſtris manibus ſubſcriptas, & ſigillis noſtris munitas fieri fecimus. Datū in ædibus noſtris die primo Septēb. 1585.
V. Card. Montis Regalis. S. Card. Lancelottus.

SVPPLEX LIBELLVS LEGATORVM ARchiepiſcopi pro viſitatione liminum Apoſtolorum.

Illuſtriſsime, ac Reuerendiſsime Domine.

OPTABAT Reuerendiſsimus Dominus Lælius Brancatius Archiepiſcopus Tarentinus præſens hoc ſacratiſsimorum liminum viſitationis munus adimplere, ac de ijs, quæ ad Eccleſiæ ſuæ ſtatum ac paſtorale officium pertinent, iuxta Sanctiſsimi Domini Noſtri Sixti Diuina prouidentia Papæ V. cōſtitutionis præſcriptum rationem reddere. Verum cum ita graui detentus ſit per ſuerit infirmitate, vt non ſine vitæ diſcrimine iter hoc ſuſcipere poſſet; propterea nos Scipionem Tortamanum Cantorem, & Scipionem dello Vecchio de gremio ſuæ Eccleſiæ procuratores ſuos adhoc ſpecialiter conſtitutos, ac deputatos cum authenticis mandatis, & legitimi impedimenti quo detinetur documentis Illuſtrimæ, & Reuerendiſsimæ Amplidini veſtræ exhibitis, tranſmiſit, vt eius nomine Beatiſsima Apoſtolorum limina viſitaremus, ac ſanctę Sedi Apoſtolicæ Romanoq; Pontifici Sixto V. Domino Noſtro veram obedientiam & ſubiectionem ſponderemus: ſtatum dictæ Eccleſiæ exponeremus: ac demū Apoſtolica præcepta ac ſacras iuſsiones exciperemus.

Præſtitimus iam Illuſtriſsime ac Reuerendiſsime Domine viſitationis liminum munus, venerati ſumus ſanctiſsima Apoſtolorum corpora, Romanum Pontificem Chriſti Domini Noſtri Vicarium, ac B. Petri Apoſtolorum Principis ſucceſſorem Eccleſiæ caput agnoſcimus, ac eius monita & præcepta pacatiſsimi ſuſcepimus, & Deo dante exequi curabimus. Cæterum quod ad Eccleſiæ ſtatum ſpectat. Eſt Eccleſia Tarentina inſignis Metropolitana in Regno Neapolitano. ſuffraganeas habet Eccleſiam Motulenſem & Caſtellā netēſem, à quibus ad prædictum appellatur. In ciuitate & tota Diœceſi præter Cathedralem Eccleſiam, nullæ adſunt collegiatæ. Plura tamen ſunt regularium ordinis Mendicantium Monaſteria. Adſunt in dicta Eccleſia quatuor dignitates, octo Canonicatus. Copioſus præterea Presbyterorum & alio

rum

rum clericorum numerus ad centum quadraginta. Seminarium præterea Clericorum iuxta Tridentini Concilij decreta inſtitutum, vbi plures ſunt pueri, qui Chriſtianis diſciplinis à Seminarij magiſtris imbuuntur. Habet autem Seminariũ prædictum in redditibus ad quingentos ducatos, ex quibus Trecentos perſoluit Archiepiſcopus. Mons etiam Pietatis à Communitate & ciuibus Apoſtolica auctoritate erectus, à quo expoſiti aluntur, & alia pietatis officia erga puellas nubiles & pauperes honeſtiores, ſeu verecundas impenduntur, & luminaria pro Cultu Cappellæ Sanctiſsimi Sacramenti ſuppeditãtur, qui etiam ordinarij viſitationi ſubeſt. Hoſpitale item pro infirmis curandis euiuſdem ordinarij viſitationi ſubiectum. Monialium verò Monaſterium vnum tantum intra ciuitatem ordinis Sancti Benedicti, vbi Clauſura & alia iuxta formam regulæ laudabiliter obſeruantur. Curauit autem ſemper Archiepiſcopus, vt in dicta Eccleſia & Diœceſi Verbum Dei & Chriſtiana doctrina prædicaretur. Eccleſiæ Sacramenta frequentarentur, & alia ad populi inſtitutionem, animarum ſalutem, & Dei laudem perficerentur. nihilq́; prætermiſit, quantum in ipſo fuit, quod ad paſtorale officium & ſollicitudinem pertinere videretur, viſitando, prædicando, mores Corrigendo, ac Tridentini Concilij decreta inſinuando, prout ab Illuſtriſsimis & Reuerendiſsimis Cardinalibus ſuper conſultationibus Epiſcoporum fuit alias cognitum. Cęterum quoniam à tribus ferè annis adeſt in Eccleſia Vicarius Apoſtolicus, qualis ſit præſens Eccleſiæ ſtatus plenius ex eiuſdem relatione ſciri poterit. Reliquum eſt, vt à Deo optimo maximo, & Sanctiſsimo Domino Noſtro, Illuſtriſsimæ & Reuerendiſsimæ Amplitudini veſtræ perpetuam felicitatem exoremus, quam pro ſua benignitate concedere dignetur clementiſsimus Dominus.

LITERAE CARDINALIS ANTONII CArafæ ad Archiepiſcopum de viſitatione liminum Apoſtolorum.

Reuerendiſsimo Domino vti fratri, Domino Lælio Archiepiſcopo Tarentino.

REVERENDISSIME Domine vti frater. Reuerendi Scipio Tortamanus iſtius Eccleſiæ Cantor, & Scipio Vetus de iſtius Capituli gremio, Amplitudiniſq́; tuæ procuratores de cauſis, quæ illam impediuerunt, quo minus ad Vrbem ipſa proficiſceretur, præſentes legitimè docuerunt, iiſq; probatis, & admiſsis, vt conſtitutioni Sanctiſsimi Domini Noſtri Sixti V. Pontificatus ſui anno primo editæ, & præſtito ab illa iuramento cuius nomine ſatisface-

rent, proximis ſuperioribus diebus Sanctorum Apoſtolorum limina, vt habebant in mandatis, viſitarent, Sanctiſsimiq; Domini Noſtri iuſſu à ſacra Cõgregatione Cardinalium Concilij Tridentini interpretationi, & executioni præpoſitorum de iſtius Eccleſiæ ſtatu, alijſq; ad illius gubernationem pertinẽtibus auditi, demũ benignè dimiſsi fuerunt. Quarũ rerum omnium eius ſanctitatis auctoritate, quę hoc mihi præcipuè mandauit, teſtimonium volui Amplitudinem tuam his meis literis habere, quibus pro ea, qua nos Chriſtus Dominus Noſter coniunxit caritate, magnopere hortamur, vt in conſortium Apoſtolicæ ſolicitudinis à Deo vocata commiſſo ſibi gregi aſsiduè inuigilet, ſupremæq; Sedis mandata ac monita, cum primum adeum perlata erunt, non tam verbis, quam re explicet, & quicquid animarum ſaluti prodeſſe intelliget, id diligenter exequatur. Vnum verò, quod maximè paſtorale eius officium ad iuuare poterit, inter alia curet, vt Concilij eiuſdem decreta in iſta Eccleſia ab omnibus obſeruentur: præſertim verò meminerit, non dominari in Clero, ſed ſubditis tanquam filijs & fratribus paterna dilectione præeſſe; Seminarij pueros literis & pietate informandos, aliosq; in vniuerſa ſua Diœceſi Doctrina Chriſtiana, quæ eſt ſalutis fundamentum, inſtituendos curet. Cumq; verbi Dei alimento fidelis populi vita ſuſtentetur, id illi per ſe, vel alios cũ omni Caritate ſubminiſtret. Multas pecuniarias locis pijs aſsignet. ad ſuamq; præcipuè curam pertinere arbitretur, prouidere, vt ipſa pia loca fideliter gubernentur, & pauperes, in quibus ſentitur perſona Chriſti, qui cum diues eſſet, vt nos ditaret, inops eſt factus, eleemoſinis iuuet, omnibusq; in rebus commendatos habeat. Synodos quoq; iuxta Concilii eiuſdem præſcriptũ celebret. Prouinciales autem quas habebit, ad Congregationem eidem Cõcilio interpretando à Sanctiſsimo Domino Noſtro præpoſitam expendẽdas, & recognoſcendas quam primum mittat. Quæ de eius Amplitudinis pietate, atq; in Apoſtolicam Sedem perſpecta deuotione ſperantes, omnipotentem & miſericordem Deum rogamus, illam incolumem ſeruet, vt ſpatio, quod ad ſanctorum liminum viſitationem præſcribitur, redeunte, hoc tam neceſſarium munus per ſe ipſa obire poſsit. Romæ die xxiij. Decembris 1588.

Amplitudinis tuæ Vti frater A. Cardinalis Carafa.

Hæc habui, quæ de Tarentinis rebus à primis conditoribus ad noſtra vſq; tempora ſcriberem: in ijs arbitror omnia fore lectoribus gratiſsima: atſi qua videbuntur ingrata, illa haud prætermiſſa omnes cogitent, ne traditæ ab alijs hiſtoriæ rationes violarentur.

Finis Octaui, & vltimi Libri.

INDEX
RERVM MEMORABILIVM QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

ABBATIAE in Tarentina Diœceſi quot. folio. 220
Achæorum legatio. 113
Acus piſcis. 96
Adriaticum mare Tarentina alluit mœnia. 50
AEthræ vxoris Phalanthi lachrymæ. 32
Ageſilaus cum filio puero ludebat. 59
Agri Tarentini deſcriptio. 43. fertilitas. 87. Tēpe comparatur. 42. eius extenſio. 46
Albinus Coſ. 124
Aleces piſces. 97
Alegria Gallorum dux. 192
Alemannus Archiepiſcopus. 212
Alexander Epirota. 113
Alexander Faccipecora Archiep. 211
Alexandria quando condita. 114
Alexis Tarentinus. 66
Alfonſus Aragonius Rex. 179. 180
Alfonſus Tarentum munit, & eius filij. 185
Alga. 98
Almanac vnde. 17
Aloſa piſcis. 96
Aloyſius Lauredanus Venetus. 189
Amaſianus Epiſcopus. 200
Ambiguum. 11
Amor patriæ quantus. 13
Amydæi qui. 20
Andreas Epiſcopus. 210
Andreas Ioannæ maritus. 174
Andreas Zancanius Venetus. 190
Anechinus Morominus. 178
Angariæ & Perangariæ nomen vnde. 11
Angelus Archiep. 212
Anguilla piſcis. 97
Anna Columnia. 179
Annibal milites ſuos alloquitur. 145. 146. Tarentum ingreditur. 147. munit. 150. arcem obſidet. 151 à Campanis vocatur. 153. quid dixerit amicis. 158. Romanum præſidiū occidit. 160.
Annus mundi, Olympias, dies, hora Romæ cōditæ. 2
Antonius Agellus. 182
Antonius Arch. 223
Antonius Gennarius. 185
Antonius Orſicius. 187
Antonius Philmarinus. 49
Antonius Vidanus. 182
Aphetor Apollo. 11
Apodonia locus. 199
Apollo in Archidamum iratus. 113
Appius cæcus. 127. eius oratio qualis. 129
Aquila piſcis. 95
Archias poeta. 73
Archidamus. 112
Archiepiſc. Tarent. à quo præſentatur. 219
Arch medis præſtantia. 60
Archytæ plures. 56
Archytæ Tarentini liber de prædicamentis. 8.
Archytæ Tarentini animi magnitudo. 56. manſuetudo. 55. quando cum Platone verſatur. 55. æſtimatio amicitiæ. 56. modeſtia. 56. Apophthegmata. 56. cōſilium de memoria, 56 libri. 56 ſeruorum liberis oblectabatur, 59. Victoria. 59. inuenta. 59. diſcipuli. 60. à p. ratis captus. 64. mari obrutus 64.
Arionis fabella. 116
Ariſtophilides Crotoniata. 54
Ariſtotelis opera ſpuria quæ. 38
Ariſtoxenus Tarentinus. 66. eius opera, opinio de anima, præceptore. 66. dixit conuicium in Ariſtotelem, 66. à Luciano dicitur paraſitus Nelei Regis 67.
Ariſtoxenij. 67
Arx Sarracena apud Tarentinos. 165
Aſculum. 132
Aſellus piſcis. 97
Aſtrici. 97
Athena. B. Cataldi mater. 202
Attelabus quid. 13
Auellana Tarentina. 91
Aulon. 90
BALENA. 100
Baphia iuxta Tarentum. 21. 90
Baptiſta Arch. Tarēt. 216

Barinm quis condiderit. 28
Barſonuphrius Epiſcopus Vritanus. 205
Baſilica Diui Cataldi. 219
Baſilinda quid. 12
Baſilis Venus. 12
Baſilius. 1. Arch. Tarent. 211
Baſilius. 2. Arch. Tarent. 212
Beati Cataldi vita. 201. 207. eius Comites. 205. 206.
Bellum aduerſus Romanos à folio 118. vſque ad 158.
Bellum contra Meſſapios. 111
Bellum cum finirimis barbaris. 112
Bellum inter Lacedæmonios, & Meſſenios quã do ortum, & quare. 30
Boca piſcis. 99
Bohemundi Principis Tarentinorum res geſtæ. 168. 169. 170
Bohemunduli, & Conſtantiæ matris priuilegia. 170
Bonis Tarentini hiſtoria. 105
Braſsica in Vinetis non ſeminanda. 56
Brundiſinm qnis condiderit. 28. 53. Tarento poſterius. 40. portus 53.
Brunduſinorum defectio à Gothis. 164
Buccinæ marinæ. 95
CAij cognomen apud Tarentinos vnde. 8. 144
Caij Fabricij legati virtus. 130
Caij Liuij Temulentia. 146. fuga. 149.
Campani Annibalem vocant. 152
Cancri quando capiuntur. 95
Candelabrum Dionyſij. 106
Candelabra Tarentina. 92
Carolus Andagauēſis. 171. moritur Fogię. 172
Carolus Dirachinus capite plectitur. 175
Carolus Gallorum Rex. 185. 186 187
Carolus V. Auſtriacus. 196. eius priuilegia. 197
Caſtaneæ Tarent. 92
Caſtellanetum. 194
Caronis verba de ſinu Tarentino. 40
Cauiarium vnde & vbi fiat. 99
Caupo quidam Tarentinus. 71
Cerbaricius locus. 100
Cete piſcis. 107
Cicadæ. 97
Ciconiæ gratæ exemplum. 104
Ciradella Turris. 188
Citula. 96
Cleandria. 110
Cleanthes Tarentinus. 73
Clearchus Rheginus. 72
Cocciges. 97
Cóchlearum genera. 95. 97
Cognoſcendi facultates quatuor. 58
Color ſaturus. 90
Comitialis morbus vnde, & cur Herculeus. 9
Conchæ quando Capiantur. 95
Cóncilliorum græcorum locus. 113
Congrus. 97
Conſaluus magnus. 192
Cónſilium auctoris. 138
Cónſpiratio in Fidericum. 191
Conſtantia Bohemundi vxor. 169
Conſtantia Henrici vxor. 170
Conſtantinus Imperator. 164
Contraria inter ſe pugnant. 57
Coracinus. 96
Corallia Tarentina. 100
Coraltini populi. 207
Coſmus Medices. 59
Craſsitius Tarentinus. 70
Cretenſes. 27 28
Cupreſſanum vrbs. 194
Cupreſſus Tarentina. 92
Curij laus. 173
Cyneas orator. 102. 121. 128. 129
DAmiæ & Auxetiæ ſimulacra. 14
Decius magius. 124
Delphines piſces. 100
Delphinus & eqnus in Tarentinis nnmis. 82
Demoſthenes Athenienſis orator Tarenti moritur. 24
Dentices piſces. 99
Deſter Megaden occidit. 129
Dichus vates. 208
Digiti vel dactyli. 95. 97
Dimiſſę mulieres quę. 18
Dinon Tarentinus. 66
Dionyſius Dithyrambicus. 14
Diui Caraldi aduentus. officium. 6. 7. 205
Donatius diui Cataldi frater. 205
Dorica dialectus. 8
Dracones. 97
Drogones Epiſcopus Tarent. 208. 212.
Dux Calabriæ quis dicebatur. 185
ECcleſia Tarentina. 198
Echini. 97
Eliſarius Archiep. Tarent. 214
Ennij laus. 73
Eorum quę ſunt comprehenſio. 58
Epaminondę præceptor. 78
Epicureorum dogma. 130
Epiſcopus Caſtellanetenſis. 219
Epiſcopus Mutilenſis. 219
Epiſtolarum inſcriptiones variæ. 64
Eucadius Rex Tarētinorum. 54. Venator. 200
Eucns 6. Cataldi pater. 202
Eumenus Tarentinus Cythatedus, ſeu Euangelus. 69
Euperpius qui & leucius Brunduſinorum Epiſcopus. 205

Euro-

Europæ laus. 4
FAbij dictum. 127
Fœdus inter Carthaginienſes & Rom. 141
Fœdus inter Tarentinos, & Carthaginienſes. 140. 141.
Felinum oppidum. 205
Ferdinandus primus Dux Calabriæ. 181. eius priuilegia. 182. laudat Tarentinos. 183. vxor & filij ibidem. moritur. 184.
Ferdinandus Gennarius. 185
Ferdinandus ſecundus. 186. 187. 189
Ferdinandus Fiderici filius. 192. Hiſpanis ſe dedit. 193. in Hiſpaniam ducitur. 194.
Ferdinandi Catholici priuilegium. 195
Feſta B. Cataldi. 219
Ficus Tarentina. 92
Fidericus Henrici & Cōſtantiæ filius. 170. 171
Fidericus Aragonius Rex. 189. fugit in Galliam, ibiq; moritur. 191. 192
Fluxus & refluxus aquarum. 49
Forma vrbis noua 51. antiqua. 49.
Foſſa quando abſciſſa. 49
Franciſcus Barchinonenſis Arch. 223
Franciſcus Cauèotus. 87
Franciſcus Colmna Arch. 223
Frater Franciſcus Conzaga Epiſcopus. 207
Frumentariæ molæ ſtruendæ. 49
Frumentum Tarentinum. 93
GAbrielis Francicani verba de ſinu Tarentino. 42
Galathei verba de ſinu Tarentino. 43
Galeſus flu. dulcis. 34. Phalanthinus. 34. niger. 35. 46. Theramnæus. 35. Lacedæmonius 35. Eurotas. 45. Galæsus 45. vnde ſic dicatur. 46
Galeſus miles. 109
Georgius Suillus. 188
Germanus Archiep. 210
Geruaſius Archiep. 212
Giraldus 1. Archiep. 209
Giraldus 2. Archiep. 211
Giraldus 3. Archiep. 212
Giraldus 4. Archiep. 213
Gobius. 96
Gothorum hiſtoria. 162
Gregorius Archiep. 213
Gualterius 1. Archiep. 212
Gualterius 2. Archiep. 213
Gulielmus Sirletus Card. 201. 210
HEgeſippus Tarentinus. 70
Henricus Rex ſuevus Conſtantiam ducit. 170
Henricus primus Archiep. 213
Henricus 2. Archiep. 217
Henricus 3. Archiep. 217
Heracleis mulier Tarentina. 104
Heraclides Tarentinus. 69. 70
Heraclitus Tarentinus. 70
Herbæ Tarentinæ. 94
Hercules Tarentinos bello domuit. 35. eius ſtatua 83. 200. luſus. 59.
Hieronymus primus Archiep. 217
Hieronymus 2. Archiep. 218
Hipponion Tarentinus. 71
Honorius Archiep. 210
Horti Tarentini. 93
Hydruntum à quibus conditum. 28. à Turcis captum. 184. reparatur ab Alfonſo 2. 184
IAcobus Barbonius Ioannæ ſecundæ maritus. 177. Sforſiæ iratus. 178. Tarentinorum Princeps. 179.
Iacobus de Baucio Princeps Tarentinorũ. 174. moritur Tarenti. 176
Iacobus 1. Archiep. 211
Iacobus 2. Archiep. 213
Iacobus 3. Archiep. 214
Iacobus 4. Archiep. 214
Iacobus 5. Archiep. 214
Iacobus 6. Archiep. 214
Iccus Tarentinus. 68
Ieiunium feſtum Niſtiæ aliter. 3
Imbrices quando capiuntur. 95
Inquilini qui ſint. 2
Inſulæ Tarentinæ. 50
Ioanna prima, de ea leges in folio 174. 175. 176
Ioanna ſecunda, de ea vide. 177. 178. 179.
Ioanna Caroli V. mater. 196
Ioannes Antonius Vrſinus Princeps Tarentinorum. 179. 180
Ioannes Baptiſta Archiep. 216
Ioannes Bernardus Archiep. 215
Ioannes Geuarra Comes Potentianus. 192
Ioannes Perellus. 77
Ioannes Pontanus. 182
Ioannes 1. Archiep. 210
Ioannes 2. Archiep. 213
Ioannes 3. Archiep. 213
Ioannes 4. Archiep. 215
Ioannes 5. Archiep. 216
Ioannes 6 Archiep. 216
Ioannes Maria Pudericus Archiep. 217
Iſabella Alfonſi filia. 185
Iſabella Ferdinandi primi vxor. 182
Italiam qui prius habitarint. 27
Italiæ figura. 42
Italiotæ. 18
Iulij Solini verba de ſinu Tarentino. 41
Iulius Tarentinus. 74
Iuno Eleutho cur. 15. moneta. 128.
Iuppiter Eleuſinus cur. 14. Tarantæus. 37
LAcedæmoniorum mores. 29. Conciliũ. 31
Lacedæmonij ab vxoribus admoniti. 30
Laconiſmus, breuiloquentia. 30

Lactarenuli. 97
Ladiſlai Regis geſta, & priuilegia. 177
Lælius Brancatius Archiep. 219
Lampetra. 96
Lanę Tarentinæ. 90
Lapis concauus. 199. 202
Latinus de Vrſinis Archiep. 216
Lauretus Tarentinus. 74
Leonardus Aleſius. 192
Leonatus. 125
Leonidæ Tarentini Epigrammata. 74
Lexicon Græcorum vocum, quibus Tarentini, vt ſuis vtebantur. 8
Lingua B Cataldi. 209
Lingua B Hieronymi. 209
Lyſis Tarentinus. 72
Locrenſes Romanis ſe dedunt. 116
Loligenes. 100
Longum Collum Cephali ſpecies. 99
Lucernę. 6
Lucius Sanctus Foggianus. 8
Ludi ſęculares. 38
Ludouicus Sfortia. 185. 186
Ludouicus Andreę frater cõtra Ioãnã. 174. 175
Ludouicus Ioannæ maritus. 175
Ludouicus Archiepiſcopus. 215
Lunæ varietates. 29
Lupiæ quis condiderit. 28
Lupini. 97
Magiſtratus Tarentini. 81
Mago dux Carthaginienſium. 140
Manacus quid. 17
Maufredus princeps Tarent. eius facta. 171
Manna in agro Tarentino. 93
Marcus Antonius Columna Archiep. 218
Marci Antonij Colũnæ indiciũ de Tarent. 50
Marcus Aurelius Tarentum à patre miſſus. 8
Marcus Cizenus Venetus. 188
Marcus Euangeliſta Tarentum cum Petro ap. pulit. 198. eius miracula 200. Amaſianum inſtituit Epiſcopum. 201
Marinus Amalfitanus. Archiep. 214
Matthnuium oppidum. 43
Martina oppidum. 43
Martinalia apud Tarentinos. 99
Maſſafra oppidum. 43
Mattheus Archiep. 214
Medicus Pyrrhi. 131
Mel Tarentinum. 93
Melanurus. 96
Menę quando Capiantur. 99
Menzana Iuppiter. 14. 15
Merulæ. 97
Meſſena quando fuit expugnata. 31
Meſſenij qui. 30
Metapontini ad Annibalem deficiunt. 153
Meton Tarentinus. 120
Milo Romanis Tarentum tradit. 139
Minucius Elephantem ſauciat. 126
Momorum & Criticorum mores. 3. 4
Monopolis expugnatur. 187
Monumenta mortuorum. 147
Mormiri piſces. 97
Mortis deſcriptio. 10
Mugiles piſces. 97
Mullus piſcis. 99
Murena piſcis. 97
Muſęum Tarentinum. 146
Naſſa retis genus. 98
Neptuni filij qui cenſeantur. 25. 26
Nerua Tarentum relegatur. 108
Neſtoris Pylij vita. 3
Nicephorus Imperator. 167
Nicephorus Architectus. 167
Nico & Philomenus Tarentini. 144
Niclocles Tarentinus. 69
Nicolaus primus Archiep. 212
Nicolaus ſecundus Archiep. 212
Nicomachus. 66
Nuces Tarentinę. 91
Obſides Tarentini. 194. de ſaxo à Romanis deiecti. 143
Oculata quando proueuit. 99
Oebalia vna ex paræcijs. 108
Oenotrij populi. 27
Oenotrius dux. 49
Officium B. Cataldi. 210
Oleæ Tarentinę. 91
Onetimus Macedo. 52
Opum affluentia. 101
Orationis vis. 121
Orcheſta quid. 14
Ochinus Caracciolus. 178
Otho Ioannę primę quartus maritus. 175
Ouataricha. 98
Oues Tarentinę. 89. 90
Pacurius Hydrunti pręfectus. 163. aduerſus Ragnerium armatur. 164.
Pacuuius. 74. Tarenti moritur. 106
Pagri. 97
Panis Placenta Tarentina. 93
Paræciæ Tarentinæ. 108
Palilia natalis Romanorum dies. 2
Partheniæ. 31. 32
Paſtinaca piſcis. 99
Patriæ amor quantus. 3
Paulus Regius Epiſcopus. 201
Pelamides piſces. 97
Perca piſcis. 96
Petoritum. 17
Petrus Apoſtolus Tarentum venit. 199
Petrus Aragonius. 172
Petrus Nicoſſa. 195
Phalanthus. 29. Octauus ab Hercule. 91

Phano-

Phanodemus Tarentinus. 74
Phileas Tarentinus. 143
Philippi principis priuilegia. 174
Philippus Archiepiſcopus. 211
Philippus Cialonius. 197
Philolaus Tarentinus. 73
Philomeni dolus. 148
Pinnæ. 97
Piſcandi artes. 82
Piſcatus Tarentinus. 94
Platonis conſilium. 2
Platonis Epiſtolæ ad Archytam. 63
Plinij verba de ſinu Tarentino. 42
Politiarum genera. 78
Polypi. 97. 100
Porri Tarentini. 93
Poſthumius Tebennius. 119
Primum bellum quod geſſere Tarentini. 110
Proclides Tarentinus. 72
Procopij verba de ſinu Tarentino. 42
Proletarij milites. 119
Prytanæum. 106
Pugilis cuiuſdam Tarentini curſus. 72
Purpura quid. 8
Purpuræ quando capiantur. 95. 97
Pyra Tarentina. 91
Pyrrhus Rex Epirota. 119. quare Tarentinos ad iuuit. 121
Pyrrhi geſtæ res à folio 121. vſq; ad foliũ. 138.
Pythagoræi, qui & Archytæ condiſcipuli. 4
Pythagoras quando in Italia. 64. 65
Q. Criſpinus de Tarento ſollicitus. 160
Q. Fabius Maximus. 156. 157. 158. 159. 160.
Ragnerius Totilæ præfectus. 163
Ragnerij defectio à Gotis. 163
Rainaldus 1. Archiep. 211
Rainaldus 2. Archiep. 213
Raymundus princeps Tarentinus. 170
Raina, & alij agreſtes piſces, qñ capiantur. 95
Reliquię B. Cataldi deteguntur. 208
Rheginorum & Tarentinorum fœdus. 111
Rhinthon Tarentinus. 70
Rubera prouincijs præfectus. 49
Robertus princeps Tarentinorum. 173
Robertus alter Gregorio Archiepiſcopo quid conceſſerit. 174
Robertus Guiſcardus capit Tarentum. 167
Rogerius Apuliæ comes. 168
Rogerij ſecundi priuilegia. 170
Rogerius Archiep. 209
Rogerius alter Archiep. 213
Rolemannus Archiep. 209
Romana Eccleſia cæterarum domina, parens, & magiſtra. 5
Romani bello egregij. 121
Romanorum legatio ad Pyrrhum. 129
Romanorum Victoria de Tarẽtinis & Pyrrho vnde. 137
Romanorũ claſsis à Tarentinis ſuperatur. 155
Romoaldus. 164. 165
Romulus Romæ conditor. 4
Sal Tarentinus. 93
Salmiſcus repetit à Dionyſio Platonẽ. 62
Salpæ piſces. 97
Sanniones. 17
Sannites aduerſus Tarentinos. 114
Sardæ. 97
Sargi. ſarguli piſces. 99
Sarraceni ad Italiam redeunt. 165
Satureia vrbs. 21
Saturum locus. 90
Satyri vnde dicti. 35
Scari piſcis piſcatio. 98
Sciras Tarentinus. 70
Scombrus piſcis. 96
Scorpionis ſignum. 84. 85
Scorpiones & ſcorpenæ piſces. 97
Scymnus Tarentinus. 68
Secunda pugna inter Pyrrhũ, & Romanos. 132
Seminarium Tarentinum à quo crectum. 218
Senex Capularis iuuenis factus apud Tarentinos. 105
Sepiæ piſces. 100
Siciliæ duæ quare. 48
Siculorum cõſpiratio in Carolũ ſecundũ. 172
Sybaris oppidum. 201
Sybilla Tarentina, potius Tyburtina. 74
Sigonij verba de ſinu Tarentino. 42
Synager Philomeni ſocius. 146
Sinus Tarentinus. 39
Smarides quando capiantur. 99
Smicrinus Tarentinus. 72
Solearum diuerſa nomina. 99
Socratis luſus cum Lamprode. 59
Spari, ſparuli. 99. 100
Spatha piſcis. 100
Spigulę, ſiue lupi piſces. 96. eorũ ouataricha. 99
Spintharus Tarentinus. 73
Spongiæ. 96
Spotij vnde dicti. 33
Statua Argentea. B. Cataldi. 209
Statua ſolis. 200
Stephanus Philomarinus Archiep. 211
Strabonis verba de ſinu Tarentino. 40
Strato Tarentinus. 73
Suffraganei Epiſcopi. 219
Tarantaſienſis, Vrbs Sebaudiorum. 37
Tarantellum. 97
Tarantinidion. 101
Tarantula vermis. 107. 108
Tarantum Lucaniæ oppidum. 37
Taras fluuius. 45
Taras Tarentũ cõdidit 4. quando. 21. obijt. 83

Tarenti latitudo, & longitudo. 33
Tarenti & Romæ comparatio. 3.4
Tarentinæ delitiæ. 101
Tarentina dialectus. 9
Tarentini ordines. 84
Tarentini comati. 84. icthyophagi. 94. inter ſe diſcordes. 149
Tarentini Romanis tributarij. 161
Tarentini à Brutijs & Lucanis infeſtantur. 114 claſſem Romanorum inuadunt. 118. Romanorum legatos iniuria afficiunt. 118
Tarentini Gallis ſe dedunt. 186. Venetis ſe dedere conſulunt. 189. cum Fiderico Rege conueniunt. 190. ad Hiſpanos tranſeunt. 194. quid in Hydrunti reparatione fecerint. 184
Tarentini milites quidam de Cœlo tacti. 103
Tarentini agri deſcriptio. 42
Tarentinorũ Imperatores. 4. pietas. 6. numus. 8 emporinm. 40. democratia. 79. querela aduerſus Pyrrhũ. 134. ſtratagéma. 116. legatio ad Sãnites & Romanos. 117. potentia. 82.
Tarentinus verſus 36
Tarentum, vel Terentum. 37
Tarentnm an Calabriæ Vrbs. 43. an Siciliæ. 47. habuit diuerſa nomina. 37.38. cui ſigno ſubſit. 39. vbi ſitum. 42. an in magna Græcia. 42
Tarentum varijs Epitethis ornatum. 33. 34. 35 36. 37. 101. inſtauratur, & capitur à Totila. 163. prouincia cum Salentinis. 161
Tellinæ quando capiantur. 95
Temenetida porta. 51
Teſtudo piſcis. 100
Theodorus Tarentinus. 71
Thurini ad Annibalem deficiunt. 153
Thynnorum piſcatio. 96
Tinca piſcis quando capitur. 96
Torpedo piſcis quando capitur. 95
Tranſlatio B. Cataldi. 209
Tributa Tarentina. 109
Trichiæ piſces. 97
Trichinus quæſtus. 18
Trigla piſcis. 99
Triumphus de Tarentinis qualis. 138
Tu pronomen vnde. 18
Turrunda turris. 199
Valliſ ſacrę deſcriptio in agro Tarent. 47
Vaſa figlina. 93
Vene[illegible] Tarentinum. 90
Venus [illegible]. 31
Vergilius Latinus Homerus. 3
Vermes 95
Vertebrę, verticilli, vertibula qñ capiãtur. 95
Victoria naualis in Echinadibus quando. 50
Vina Tarentina. 92
Vituli marini. 100
Vitulus biceps. 105
Vmbra piſcis. 97
Vngues quando capiantur. 95
Vria Vrbs à quibus condita. 28
Vrticę quando capiantur. 95
Vuę Tarentinę. 92
Zeuſis medicus Tarentinus. 69
Zeuſis pictor Tarentinus. 69
Zyrruli. 97

Errata ſic emendato.

Folio 3. lin. 7. ſubſtinuerit, lege, ſuſtinuerit ſic & alibi. 3. 13 ſabulantur, fabulantur. 3. 21. Grecorũ, Græcorum 3 25 Oraroris, Oratoris. 3. 26. dicitut, dicitur. 3. 26. inboneſtibus, inboneſtius. 4. 26. Condicipulos, Condiſcipulos. 4. 38. Ariſtophilipi, Ariſtophilidi. 5. 24. dum præcipuè, Adde, patrium exornent Tarentini. 5. 26. non ingloria, non inglorij. 5. 27. Dioniſio, Dionyſio. 6. 26. Hidrunto, Hydrunto. 7. 3. auſtoritate, auctoritate. 7. 39. diuerſiſſet. diuertiſſet. 8. 20. etim, enim. 12. 14. naſcen, naſcens. 16 37. improbos medios, dele improbos. 30. 14. quinageſimus, quinquageſimus. 32. 15. aiecit, adiecit. 50. 30. nullis, nullius. 53. 32. inſula, in inſula. 61. 5 decebat, dicebat. 61. 27. philpſophia, philoſophia. 71. 3. atte, arte. 73. 12. poßit, poſſet. 74. 2. alili, alibi. 79. 16. nullum, nullam. 80. 13 dedeti, dediti. 85. 12. Caniculus, Cuniculus. 86. 12. ſiguis, ſignis. 90. 3. nullum, nullam. 95. 5. Adiatici, Adriatici. 95. 16. cum, eam. 98. 30. piſci, piſcis. 99. 18. parcarum. percarum. 102. 35. immoderatus, immoderatius. 115. 12. magnam, magna. 123. 29. præmeritur, premeretur. 126. 33. Pytrhi, Pyrrhi. 135. 5. inteſici, interfici. 153. 19. in mari, immani. 154. 1. reditam, redditam. 157. 25. quum, quam. 157. 37. inſidis, in ſidijs. 188. 19. regniculorũ, regnicolarũ. 191. 26. petiones, petitiones, 201. in foro, in choro. 27. Cõſaluus, Ioannes Hironymus. 202. 1. eius, ciues. 206. 34. com, cum. 214. 17. Annenſe, Auerſe. Cuſani, Caſſani.

R E G I S T R V M.

¶ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z. Aa Bb Cc Dd Ee Ff.

Omnes ſunt duerniones, prçter ¶ qui eſt ternio.

Imprimatur. Flaminius Torcella Vicar. Gener. Neap.

M. Philocalus Pharaldus Carmelita vidit. *Idem f. 94.*